

วารสารวามฎองแหรกดพุทธศาสนาตรปรทรรศน์

ศูนย์บ้นชทศศศกษา มหาวททยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวทยาลัย วททยาชตสุรทน์

ISSN 2465-3683

วตัฎประสงค้

๑. เพ่อสงเสริมการผลตผลงานทางวชการและงานวจยด้านพระพุทศาสนาและปรัชญา
๒. เพ่อให้บริการวชการด้านพระพุทศาสนาและปรัชญาแก่สงคม
๓. เพ่อเป็นวทที่แลกเปล่ยนแนวคตทางพระพุทศาสนาและปรัชญา
๔. เพ่อประชาสมัพนธ์กจกรรมของบ้นชทวทยาลัย มหาวททยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวทยาลัย

กรรมการที่ปรกษา

๑. พระพรหมบ้นชทต (ประยูร ฅมมจตโต),ศ.ดร. ราชบ้นชทกตตมศกค้
๒. พระธรรมโมลล (ทองอยู่ ญานวสุทโธ), ดร.
๓. พระศรคัมภีรญาณ (สมจันท์ สมมาปญโญ), รศ.ดร.
๔. พระสุธีธรรมานวตร (เพียบ สรรญาโน), ผศ.ดร.
๕. พระมหาหรรษา ฅมมหาโส, รศ.ดร.
๖. พระมหาสมบูรณ วุฒกโร, ดร.
๗. ศ.ดร. จ้านง อตวฒนสทธี
๘. รศ.อุดม บัวศร
๙. ผศ.ดร.สรเชตรคามวชย
๑๐. ผศ.ดร.สุนันท์ เสนารตน์

คณะบรรณาธการฝ่ายวชการ

บรรณาธการ

ผศ.บรรจง สอตาดี มหาวททยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวทยาลัย วททยาชตสุรทน์

กองบรรณาธิการ

๑.พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
๒.พระอธิการเวียง กิตติวณฺโณ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
๓.พระมหาสมพาน ชาคโร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
๔.รศ.สมหมาย ชินนาค	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๕.ผศ.ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน	มหาวิทยาลัยศิลปากร
๖.ผศ.ดร.มนตรี สืบดวง	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๗.ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๘.ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๙.ดร.อำนาจ ยอดทอง	มหาวิทยาลัยมหิดล
๑๐.ดร.สุชาติ บุญยชญานนท์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

คณะบรรณาธิการฝ่ายบริหาร

บรรณาธิการบริหาร

ผศ.ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

กองบรรณาธิการ

๑. พระศรีวิสุทธิคุณ, ดร.	๒. พระมหาวิศิต ธีรวิโส, ผศ.
๓. พระครูศรีสุนทรสรกิจ, ผศ.ดร.	๔. อาจารย์ธนู ศรีทอง
๕. ผศ.กฤษณ์นัท แสงมาศ	๖. พระมหาอุทตพิชาญโยธสาสน์
๗. พระมหาธนรัฐ ฐฐเมธ, ดร.	

ออกแบบปก : พระมหาธนรัฐ รัตนเมธ,ดร.

จัดรูปเล่ม : นางสาวจิรารัตน์ พิมพ์ประเสริฐ

ผู้ช่วยบรรณาธิการและประสานงาน: นางสาวจิรารัตน์ พิมพ์ประเสริฐ

โรงพิมพ์ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

จำนวนที่ตีพิมพ์ ๕๐๐ เล่ม

กำหนดระยะเวลาตีพิมพ์ : ปีละ ๒ ฉบับ คือ

ฉบับที่ ๑ มกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม – ธันวาคม

สาขาวิชาที่รับพิจารณาตีพิมพ์:

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง หรือ
บทความที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับพระพุทธศาสนา

วิธีพิจารณาบทความ:

๑. บทความทุกบทความ จะใช้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจและประเมินอย่างน้อย ๒ ท่าน
๒. บทความจากผู้นิพนธ์ภายในจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ส่วนบทความจากภายนอกจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายใน และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านไม่มีส่วนได้เสียกับผู้เขียนบทความ
๓. บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว

สารจาการองอธิการบดี

ศูนย์บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ได้ผลิตวารสารเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ อันเป็นวารสารที่มีคุณภาพด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา และเปิดโอกาสให้นักวิชาการทั่วไปได้นำเสนอผลงานทางวิชาการ เพื่อเข้ารับการพิจารณา ถิ่นการองจากคณะกรรมการซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้บทความทางวิชาการที่ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารนี้เป็นข้อมูลทางวิชาการของมหาวิทยาลัยที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคม และการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

สิ่งที่พึงตระหนักและพัฒนาควบคู่กับวิชาการ คือ ความมีศีลธรรมและจรรยาบรรณของความเป็นนักวิชาการเชิงพุทธ กล่าวคือต้องมีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลอย่างละเอียดและลึกซึ้งถึงแหล่งปฐมภูมิ เคารพกฎกติกา และเคารพสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งรายงานผลของการวิจัย และข้อที่ค้นพบตามความเป็นจริงในเชิงสร้างสรรค์ วิพากษ์วิจารณ์บนฐานข้อมูลและหลักแห่งเหตุผล ที่สำคัญ นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาพึงปลูกศรัทธาให้มันคงในพระพุทธศาสนา สร้างสรรค์งานเพื่อให้สามารถนำไปใช้พัฒนาประเทศชาติและเทิดทูนไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์

ขออนุโมทนาต่อคณะทำงานจัดทำวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ ที่ได้ช่วยกันผลิตผลงานทางวิชาการแก่สังคม สร้างองค์ความรู้ บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้ปรากฏในบรรณพิภพ เพื่อชาวโลกจักได้ศึกษาและนำไปใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวางสืบไป

(พระธรรมโมลี, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

บทบรรณาธิการ

วารสารวามัญองแหรพุทธศาสนาตรปรทรศน์ ฉบับนี้ เป็นปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือนมกราคม - มิถุนายน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ มีเนื้อหาสาระบทความทางด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา โดยแบ่งเป็น ๓ ภาค ได้แก่ ภาคที่ ๑ บทความวิจัย ภาคที่ ๓ บทความวิชาการเป็นบทความทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิและคณาจารย์ ภาคที่ ๓ บทความวิทยานิพนธ์เป็นบทความวิทยานิพนธ์ของนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ดังนี้

บทความวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ทิศทางการจัดการศึกษาของ มจร วิทยาเขตสุรินทร์: การพัฒนาความเป็นนานาชาติในการจัดการศึกษาท่ามกลางกระแสการศึกษาข้ามชาติในประชาคมอาเซียน โดยอาจารย์ธนู ศรีทอง ส่วนบทความวิชาการ ชนเผ่าอารยันกับบ่อเกิดและประเภทของความรู้ตะวันออก โดยผศ.ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ และบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรี้อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ โดยพระมหาพุทธพิชาญ โยธสาสน์/ทองจันทร์ นับเป็นการให้มุมมองที่หลากหลายทางวิชาการเป็นอย่างมาก

สำหรับบทความวิทยานิพนธ์ เป็นบทความของนิสิตที่ศึกษาอยู่ในหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาเขตสุรินทร์ ซึ่งผ่านการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ และนำเสนองานต่อสาธารณชนมาแล้ว มีทั้งหมด ๑๘ บทความ ได้แก่ “การศึกษาวิเคราะห์ประเพณี “พลีอง”ของชาวพุทธ ในเขตเทศบาลตำบลประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์” โดยเจ้าอธิการวุฒิศักดิ์ ขนติธมโม “ศึกษาพิธีกรรมคำโพธิ์ของชาวพุทธอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์” โดยพระครูวิสาลปัญญานุรักษ์ อธิปัญโญ “การศึกษาวิเคราะห์หลักชั้นตาวรรตารในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการอุปสมบทเพื่อสุขภาพในปัจจุบัน” โดยพระบุญร่วม ปภาโว “การศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์” โดยพระสุเชษฐ์ จันทมโม “ศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ โดยพระครูสิทธิปัญญาสุนทร ญาณสุโข “ศึกษาปฏิบัติในการถือธุดงค์ของพระมหากัสสปเถระ โดยพระครูรัตนญาณโสภิต รัตนญาณ “ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ(ยักษ์)ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” โดยพระครูอุดมชัยสาร อนุตตโร “การศึกษาบทบาทของพระอานนทในฐานะเลขานุการของพระพุทธเจ้า” โดยพระครูธำรงศีลคุณ กนตสีโล” การศึกษาการปกครองกิจการคณะสงฆ์ อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยพระครูนิเทศธรรมคุณ ฐานิสโร การศึกษาการปกครองกิจการคณะสงฆ์ อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยพระครูนิเทศธรรมคุณ ฐานิสโร การศึกษาวิเคราะห์ประเพณีการถวายข้าวมธุปายาส : กรณีศึกษาอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ โดยพระครูปฐมปริยัติการ รวิณโณ ศึกษาบทบาทวัดกับการสืบสานประเพณีสงกรานต์ : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยพระครู

วิจิตรธรรมาทร ติสสุวิโส ศึกษาคุณค่าจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงกันตรึม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยพระอธิการชาตรี ชีวสุทฺโธ ศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมุนี (วิบูลย์ กลยาโณ) โดยพระปลัดพงศ์พิสิฐ กิตติธโร ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปญญาวุฑฒิ) โดยพระบาน ธมมเสรีสถถา การศึกษาคติธรรมที่ปรากฏในการทำบุญวันเกิดตามหลักพระพุทธศาสนา โดยพระครูพิมลกลยาณธรรม กลยาโณ ศึกษาคติธรรมทางพระพุทธศาสนาในประเพณีบุญเบิกฟ้า(แซนตา จ๊ะเซราะ) ของประชาชน ตำบลไพศาล อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ โดยพระครูไพศาลชัยกิจ เอกวณโณ ศึกษาชีวิตและบทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระครูประสาทพรหมคุณ(หงส์ พรหมปญโญ)วัดเพชรบุรี อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ โดยพระครูไพศาลชัยกิจ เอกวณโณ งานวิทยานิพนธ์เหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นสนามทดลองสติปัญญาให้กับนิสิตเท่านั้น หากแต่ยังเป็นศูนย์รวมข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาที่หลากหลาย และยังเป็นแนวทางในการสืบค้นหลักพุทธธรรมที่นำมาอธิบายเชิงประยุกต์ให้สอดคล้องกับกาลสมัยอย่างน่าสนใจ

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

สารจากรองอธิการบดี.....(ก)

บทบรรณาธิการ.....(๗)

ภาคที่ ๑ บทควมวชการ

©ชนเผ่าอารยันกับบ่อเกิดและประเภทของความรู้ตะวันออก

ผศ.ดร.วิศักดิ์ ทองทิพย์ ๑

ภาคที่ ๒ บทความวิธานนิพนธ์

©การศึกษาวิเคราะห์ประเพณี “พลึง” ของชาวพุทธ ในเขตเทศบาลตำบลประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

เจ้าอธิการวุฒิสักดิ์ ขนุนดิธมโม ๙

©ศึกษาพิธีกรรมคำโปร้ของชาวพุทธอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

พระครูวิศาลบุญญาภิรัต อธิปยุตฺโต ๑๗

๑การศึกษาวិเคราะห์หลักชั้นตาขรวัดรในพระพุทธรศาสนาเถรวาทกับการอบสมุนไพรเพื่อสุขภาพใน
ปัจจุบัน

พระบุญรุ่ม ปากโร ๒๓

©การศึกษากาารบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

พระสุเชษฐ์ จันทธมโม..... ๓๐

©ศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

พระครูสิทธิปัญญานุสร ญาณสุโข ๓๘

©ศึกษาปฏิบัติในการถือฤกษ์ของพระมหากัสสปเถระ

พระครูรัตนญาณโสภิต รัตนญาณโณ ๔๔

©ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ(ยักษ์)ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

พระครูอุดมชัยสาร อนุตฺตโร ๕๐

©การศึกษาบทบาทของพระอานนท์ในฐานะเลขานุการของพระพุทธเจ้า

พระครูจำรัสศีลคุณ กนตสีโล ๕๖

©การศึกษาการปกครองกิจการคณะสงฆ์ อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์	
พระครูนิเทศธรรมคุณ ฐานิสโร	๖๒
©การศึกษาการปกครองกิจการคณะสงฆ์ อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์	
พระครูนิเทศธรรมคุณ ฐานิสโร	๗๑
©การศึกษาวิเคราะห์ประเพณีการถวายข้าวมธุปายาส : กรณีศึกษาอำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดสุรินทร์	
พระครูปฐมปริยัติการ รวิณโณ	๘๐
©ศึกษาบทบาทวัดกับการสืบสานประเพณีสงกรานต์ : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์	
พระครูวิจิตรธรรมมาทร ติสสุโส.....	๘๖
©ศึกษาคุณค่าจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงกันตรึม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	
พระอธิการชาติรี ชิวสุโท	๙๓
©ศึกษาหลักการและวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมณี (วิบูลย์ กลยาโณ)	
พระปลัดพงศ์พิสิษฐ์ กิตติธโร.....	๑๐๐
©ศึกษาบทบาทการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปณญาวุฑฒ์)	
พระบาน ธรรมเสรีสถา.....	๑๑๑
©การศึกษาคติธรรมที่ปรากฏในการทำบุญวันเกิดตามหลักพระพุทธศาสนา	
พระครูพินิลกัลยาณธรรม กลยาโณ	๑๑๙
©ศึกษาคติธรรมทางพระพุทธศาสนาในประเพณีบุญเบิกฟ้า(แซนตา จีเซราระ) ของประชาชน ตำบลไพศาล อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์	
พระครูไพศาลชัยกิจ เอกวณโณ.....	๑๒๖
©ศึกษาชีวิตและบทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระครูประสาทพรหมคุณ(หงส์ พรหมปณฺโญ)วัดเพชรบุรี อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์	
พระครูไพศาลชัยกิจ เอกวณโณ.....	๑๓๒

ทิศทางการจัดการศึกษาของ มจร วิทยาเขตสุรินทร์: การพัฒนาความเป็นนานาชาติในการจัดการศึกษาท่ามกลางกระแสการศึกษาข้ามชาติในประชาคมอาเซียน

นายธนู ศรีทอง

(ต่อจากฉบับที่แล้ว)

แนวคิดด้านการพัฒนาความเป็นนานาชาติ

คำว่าความเป็นนานาชาติ หรือ internationality ซึ่งในการปรับมหาวิทยาลัยให้ มี ส ภ า พ ดั ง ก ล ่า ว เร ยี ก ว่า internationalization นั้น หมายถึงสภาพที่มหาวิทยาลัยปรับตนเองให้ขยายกรอบออกไปจากประเทศของตนมีสภาพเป็นนานาชาติหรือสภาพเป็นสากลหรืออาจจะเรียกว่าสากลสภาพก็ได้ ส่วนความเป็นระดับนานาชาตินั้น ตรงกับคำว่า international class หรือที่ใช้มากกว่า คือ world-class ซึ่งได้นำมาใช้สำหรับสถาบันทางธุรกิจและอุตสาหกรรม ก่อน ขณะนี้มีการพูดถึง world-class university กันมากเนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์และมีการแข่งขันข้ามชาติมากยิ่งขึ้น ความเป็นนานาชาติมีความหมายต่างจากความเป็นระดับนานาชาติ แม้ว่าคุณสมบัติบางอย่างอาจซ้อนกัน การที่จะเป็นมหาวิทยาลัยในระดับนานาชาติได้คงต้องมีความเป็นนานาชาติอยู่ไม่น้อยแต่ต้องมีความคุณลักษณะอื่น ๆ อีกหลายประการ ขณะเดียวกันความเป็นนานาชาติมีหลายด้าน

ที่ไม่ต้องเป็นระดับนานาชาติ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความเป็นนานาชาติหมายถึงสภาพที่มีลักษณะนานาชาติหรือลักษณะสากลในด้านต่าง ๆ ความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษาอาจมองได้จาก 3 มิติ ได้แก่ 1) กรอบความคิดหรือ มโนคติ กล่าวคือ บัณฑิตไทยในอนาคตต้องมีการรอบความคิดหรือมโนทัศน์กว้าง เป็นประชากรของภูมิภาคและของโลกด้วย ในการที่จะทำให้เกิดสิ่งนั้นต้องมีวิสัยทัศน์และนโยบายของสถาบันที่ชัดเจน และมีการกระทำหรือกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในส่วนนโยบาย คณาจารย์และบุคลากร นิสิตนักศึกษา และบัณฑิต 2) ความเป็นหุ้นส่วนในประชาคม อุดมศึกษาโลก กล่าวคือ การที่สถาบันอุดมศึกษาจะมีสถานะเป็นนานาชาติจะต้องไม่อยู่โดดเดี่ยว แต่มีความสัมพันธ์เป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกจึงจะสร้างความเป็นนานาชาติและได้รับการยอมรับว่ามีความเป็นนานาชาติ 3) ความสามารถในการแข่งขันในสังคมอุดมศึกษานานาชาติ กล่าวคือ โดยที่สภาพในอนาคต ระบบตลาดเสรีที่มีการแข่งขันกันจะเป็นระบบพื้นฐานในเกือบทุกกิจกรรมรวมทั้งอุดมศึกษา ดังนั้น สถาบันที่มุ่งจะสร้างความเป็นนานาชาติต้องสร้าง

ความสามารถในการแข่งขันโดยมีคุณภาพเป็นองค์ประกอบสำคัญในการแข่งขัน การสร้างและการรักษาคุณภาพของคน ระบบ และผลงานเป็นสิ่งจำเป็น...สถาบันที่ต้องการความเป็นนานาชาติจำเป็นต้องมีองค์ประกอบหรือปัจจัยสู่ความเป็นนานาชาติ อาจเรียกว่ากรอบมาตรฐานการเป็นนานาชาติ ได้แก่ (1) ภาษาอังกฤษ ภาษาต่างประเทศ และภาษาที่สอง (2) ความรู้ทั่วไป ความรู้เรื่องผู้อื่น และความรู้สากล นอกเหนือจากความรู้เฉพาะด้านเชิงวิชาชีพ (3) การแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษาและอาจารย์ อันนำไปสู่การพบปะสัมพันธ์กันและการสร้างมโนทัศน์เชิงนานาชาติ (4) การสื่อสารและเปลี่ยนข้อมูลกับต่างประเทศ (5) หลักสูตรและรายวิชาที่เอื้อต่อการสร้างความรู้ทางกว้าง และที่ดึงดูดนักศึกษาชาวต่างประเทศ (6) การวิจัยและการเป็นแหล่งข้อมูลรวมทั้งการเป็นแหล่งความรู้ที่จะมีผู้ต้องการในระดับนานาชาติ (7) การพัฒนาและรักษาคุณภาพ¹

จุดมุ่งหมายและความหมายของความเป็นนานาชาติมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสถาบัน แต่โดยพื้นฐานแล้วจะมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของกิจกรรม นโยบาย และการบริการต่าง ๆ ที่บูรณาการมิติทางความเป็นนานาชาติและวัฒนธรรมนานาชาติเข้ากับหน้าที่การสอน การวิจัย และบริการของ

สถาบันการศึกษา...มีประเด็นข้อเสนอแนะด้านการสร้างความเป็นนานาชาติต่อสถาบันการอุดมศึกษาในประเด็นต่อไปนี้เป็นให้รวมความเป็นนานาชาติซึ่งเป็นเป้าหมายของสถาบันไว้ในประกาศพันธกิจของมหาวิทยาลัย การจัดทำโครงการที่แสดงถึงหลักประกันว่ามหาวิทยาลัยจะมีกระบวนการแบบนานาชาติ การจัดทำนโยบายด้านร้อยละของนักศึกษาต่างชาติ การทบทวนแหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วยทรัพยากรห้องสมุดเพื่อรองรับการวิจัยนานาชาติ การจัดตั้งรางวัลหรือการสนับสนุนผลงานระดับนานาชาติ การจัดทำโครงการให้นักศึกษาต่างชาติสามารถศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมนานาชาติอย่างแท้จริง การจัดทำกระบวนการและแนวทางให้นักศึกษาชาวแคนาดามีประสบการณ์ทางการศึกษานานาชาติ และการทบทวนศักยภาพการวิจัยและการสร้างแนวทางการทำวิจัยที่มีประเด็นภายนอกประเทศแคนาดาให้แก่นักศึกษาให้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร...ความเป็นนานาชาติ หมายถึง บรรดาสิ่งทั้งหลายที่แตกต่างกันซึ่งมีต่อกลุ่มคนที่แตกต่างกัน ปัจจุบันมีความสนใจและมีการใช้คำว่าความเป็นนานาชาติกันอย่างทั่วถึงทำให้ความเป็นนานาชาติมีความหมายที่หลากหลายตามทัศนะของแต่ละกลุ่ม คำว่าความเป็นนานาชาติในบริบทของการอุดมศึกษามักจะถูกใช้ร่วมกับคำว่าโลกาภิวัตน์รวมถึงการใช้กับการศึกษาระหว่างวัฒนธรรมหรือวัฒนธรรมที่หลากหลาย แนวคิดพื้นฐานที่แตกต่างกัน 4

¹ จรัส สุวรรณเวลา, ความเป็น

แนวคิดต่อการอธิบายความคิดรวบยอดของคำว่าความเป็นนานาชาติ ดังนี้

1) แนวคิดเชิงกระบวนการ (process approach) มีลักษณะว่า ความเป็นนานาชาติแสดงให้เห็นทางด้านกระบวนการที่บูรณาการมิติหรือมุมมองทางนานาชาติที่มีต่อการทำหน้าที่หลักของสถาบัน มีคำที่บ่งแสดง เช่น ซึมซับ (infuse) บูรณาการ (integrate) แพร่กระจาย (permeate) รวมมือ (incorporate) เป็นต้น แนวคิดนี้ประกอบด้วย กิจกรรม นโยบาย และระเบียบปฏิบัติ

2) แนวคิดเชิงกิจกรรม (activity approach) มีลักษณะว่า ความเป็นนานาชาติก็คือกิจกรรมต่าง ๆ เช่น หลักสูตร การแลกเปลี่ยนอาจารย์หรือนักศึกษา และความร่วมมือทางกลไกต่าง ๆ

3) แนวคิดเชิงความสามารถ (competency approach) มีลักษณะว่า ความเป็นนานาชาติคือการพัฒนา

ประสบการณ์ เจตคติ และความรู้ใหม่ ๆ ให้กับนักศึกษาและบุคลากรของมหาวิทยาลัย ซึ่งมีจุดเน้นอยู่ที่มิติทางมนุษย์มิใช่กิจกรรมทางวิชาการหรือประเด็นทางองค์กร

4) แนวคิดเชิงองค์กร (organizational approach) มีลักษณะว่า ความเป็นนานาชาติคือการพัฒนา ลักษณะเฉพาะหรือวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัย ซึ่งแสดงคุณค่าหรือสนับสนุนมุมมองด้าน วัฒนธรรมข้ามชาติและระหว่างชาติ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับแนวคิดเชิงกระบวนการ...ในด้านองค์ประกอบของความเป็นนานาชาติซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญในการแสดงถึงความเป็นนานาชาติ ข้อเสนอแนะวิจัยทั้งหลายเกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นนานาชาติ ซึ่งแสดงในประเด็นโครงการและการบริการเชิงวิชาการ และปัจจัยแห่งองค์กร ดังปรากฏในตารางสรุปองค์ประกอบความเป็นนานาชาติต่อไปนี้

ตาราง 1 ข้อเสนอแนะวิจัยจำแนกตามองค์ประกอบความเป็นนานาชาติ

ผู้วิจัย	โครงการและการบริการเชิงวิชาการ	ปัจจัยแห่งองค์กร
ฮารารี (Harari) 1989	-การพัฒนาหลักสูตร -การแลกเปลี่ยนระหว่างชาติ -ความเป็นหุ้นส่วนภายนอก	-การสร้างลักษณะเฉพาะระหว่างชาติในมหาวิทยาลัย -การวางแผนแบบบูรณาการและกลยุทธ์ -การมอบหมายจากผู้นำระดับสูง -การสนับสนุนจากภายในและความร่วมมือจากภายนอก
อดาส	-บูรณาการบริบททางนานาชาติและ	-นโยบายลายลักษณ์อักษรในระดับ

(Audas) 1991	วัฒนธรรมนานาชาติ	ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค -การทบทวนระบบและการวางแผนระยะยาว -มีสำนักงานนานาชาติพร้อมกับเจ้าหน้าที่บริหาร -มีช่องทางการสื่อสารที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
-----------------	------------------	---

ผู้วิจัย	โครงการและการบริการเชิงวิชาการ	ปัจจัยแห่งองค์กร
ไอเนอ เอ็ตออล (Aigner et al) 1992	-หลักสูตร -ภาษาต่างประเทศ -การฝึกงานและการแลกเปลี่ยนระหว่างชาติ -นักศึกษาและคณาจารย์ต่างชาติ -ความร่วมมือทางเทคนิคและการพัฒนาระหว่างชาติ -การบริการสาธารณะ	-ภาวะผู้นำจากการบริหาร -การพัฒนาและความเกี่ยวข้องกับคณาจารย์ -ระเบียบวาระที่กว้างกับจุดมุ่งหมายเฉพาะ -เครือข่าย -การบริการและรวมศูนย์
นอร์ฟลีต และ วิลค อกซ์ (Norfleet and Wilcox) 1992	-การรับเข้านักศึกษาต่างชาติ -การสร้างภาพลักษณ์เกี่ยวกับโลก -การทำให้หลักสูตรมีความเป็นนานาชาติ -การศึกษาในต่างประเทศและการแลกเปลี่ยนคณาจารย์ -ความเกี่ยวข้องกับประชาคม	-การประกาศแนวปฏิบัติของสถาบัน
สกอตต์ (Scott) 1992	-การบูรณาการผ่านหลักสูตร -กิจกรรมหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตร -การสอน การฝึก และการวิจัยเกี่ยวกับนักศึกษา -การเป็นหุ้นส่วนภายนอก -การเชื่อมโยงประเด็นนานาชาติและวัฒนธรรมที่หลากหลาย	-การประกาศพันธกิจ -การทบทวนประจำปี -แผนงานระยะยาว -การระดมทุน -การยกย่องและให้รางวัลแก่คณาจารย์ -การสนับสนุนอาวุโสและคณะกรรมการบริหาร -กองทุนเพื่อการพัฒนาอาจารย์และหลักสูตร -เป้าหมายและวัตถุประสงค์ประจำปี
ฟรานซิส (Francis) 1993	-หลักสูตร -การพัฒนาอาจารย์และเจ้าหน้าที่ -โปรแกรมศึกษานานาชาติ -การศึกษา/การทำงานในต่างประเทศและการแลกเปลี่ยน	-ภาวะผู้นำจากการบริหารระดับสูง -การให้ระดับความสำคัญต่อการดำเนินการนานาชาติ -การดำเนินการไปสู่เป้าหมาย -พันธกรณีระยะยาว

	-โครงการนานาชาติ -การเชื่อมโยงระหว่างสถาบัน -การเชื่อมโยงกับประชาคม	-การสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ -การเข้าถึงแหล่งทรัพยากร -ความเกี่ยวข้องกับผู้คณาจารย์ -การวางแผนและการประเมินยุทธศาสตร์ -ทรัพยากร
--	---	---

ผู้วิจัย	โครงการและการบริการเชิงวิชาการ	ปัจจัยแห่งองค์กร
ไนท์ (Knight) 1994	-งานนักศึกษา / การศึกษาโปรแกรมในต่างประเทศ -การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร -นักศึกษาและคณาจารย์ต่างประเทศ -การแลกเปลี่ยนคณาจารย์เจ้าหน้าที่และโปรแกรมที่ยืดหยุ่น -โครงการพัฒนาระหว่างประเทศ -การวิจัยร่วม -การเชื่อมโยงระหว่างสถาบันต่างประเทศ -ภาษาต่างประเทศ -ภูมิภาคศึกษา -หุ้นส่วนประชาคม -การฝึกฝนด้านวัฒนธรรมข้ามชาติ -กิจกรรมเสริมหลักสูตรและการบริการสถาบัน	-การปฏิบัติและสนับสนุนผู้บริหารระดับสูงและคณะกรรมการบริหาร -การสนับสนุนและความเกี่ยวข้องของกลุ่มคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ -สำนักงานนานาชาติที่มีบุคลากรผู้มากด้วยประสบการณ์ -กองทุนสนับสนุนทั้งภายในและภายนอก -นโยบายกระตุ้นและสนับสนุนการริเริ่มภายในกรอบนโยบายสถาบัน -แรงจูงใจและรางวัลสำหรับนักศึกษาเจ้าหน้าที่ และคณาจารย์ -การสื่อสารและกลไกการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

การก้าวสู่ความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยมีหลายวิธี เช่น การเตรียมความพร้อมของนักศึกษาที่จะเป็นพลเมืองโลก (Global citizens) การมีหลักสูตรที่ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล การสร้างชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยให้เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ การเปิดโอกาส

รวมทั้งการให้ความร่วมมือกับสถาบันต่างๆ จากต่างประเทศในด้านการเรียนการสอนและการทำวิจัยในด้านการให้บริการแก่นักศึกษาต่างชาติ มหาวิทยาลัยควรจัดกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาต่างชาติกับนักศึกษาไทย มีกิจกรรมพัฒนาทักษะการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย ในด้านการ

พัฒนาด้านวิชาการ ควรมีการเชิญผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศมาบรรยายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ในด้านการลงนามความร่วมมือกับสถาบันจากต่างประเทศ จะต้องเลือกสถาบันที่ได้มาตรฐานสากล มีกิจกรรมร่วมกันที่เสริมสร้างผลประโยชน์ทั้งสองฝ่าย มหาวิทยาลัยจะต้องยืนหยัดในเป้าประสงค์ (goals) และคุณค่า (values) ที่ได้ตั้งไว้ และผู้บริหารควรมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุน รวมทั้งมีการให้บริการที่จำเป็นแก่นักศึกษาต่างชาติ เช่น การบริการด้านการทำวีซ่า การซื้อตั๋วเดินทาง และการประกันสุขภาพ สำหรับนักศึกษาไทย ควรมีโอกาสได้มีประสบการณ์ชีวิตในต่างประเทศในทวีปต่างๆ (global intercultural experiences) มหาวิทยาลัยมิชิแกนมี Global and International Study Center เป็นศูนย์ที่ส่งเสริมให้นักศึกษาไปแลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิตต่างประเทศทุกทวีปทั่วโลก ทำให้สถิณักศึกษาที่มีโอกาสไปแลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิตต่างประเทศเพิ่มขึ้น และมีการจัดสรรงบประมาณเป็นทุนสนับสนุนนักศึกษาที่ร่วมโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาระหว่างประเทศ ซึ่งจากการศึกษาแบบสำรวจในนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมิชิแกนที่เข้าร่วมโครงการดังกล่าว พบว่านักศึกษารายงานว่าได้รับการพัฒนาด้านการคิด การแสดงออก การพัฒนาทักษะด้านการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นที่มาจากต่างวัฒนธรรม และมีความตระหนักในการเป็นประชากรโลก อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัจจัย

สำคัญที่ช่วยสนับสนุนโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาระหว่างประเทศและการดำเนินงานต่างๆ ที่กล่าวมา ได้แก่ ภาวะผู้นำ (leadership) ของผู้บริหารสูงสุด การบริหารจัดการแบบกระจายอำนาจ (decentralization) และการสนับสนุนด้านงบประมาณ (funding) จากข้อคิดความเห็นดังกล่าวมหาวิทยาลัยควรนำไปพิจารณาพิจารณาสร้างสรรค์ให้เหมาะสมตามวัตถุประสงค์ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการพัฒนาไปสู่ความเป็นนานาชาติย่อมต้องไม่ลืมตัวตนความเป็นไทย ฟัง พูด อ่าน เขียนภาษาไทยสื่อสารได้ถูกต้องชัดเจน ตรงความหมาย รักษาและภูมิใจในความเป็นไทย¹

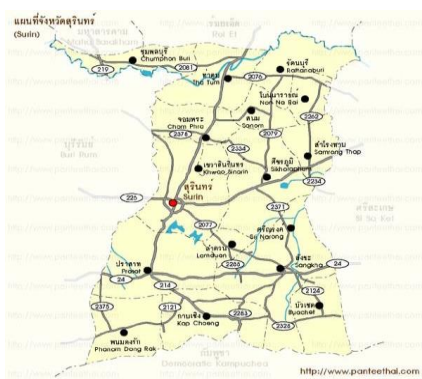
จากการศึกษาแนวคิดด้านความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษา สรุปได้ว่าสถาบันอุดมศึกษาที่จะสามารถพัฒนาความเป็นนานาชาติในการจัดการศึกษาจำเป็นต้องมีองค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยและมีความเป็นนานาชาติ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับต่างประเทศ การพัฒนาบุ

¹อานวย ทะพิงค์แก, สัมมนาทางวิชาการ มหาวิทยาลัยไทยบนเวทีโลก ครั้งที่ 15 (15th Seminar Series: Thai Universities on the World Stage) เรื่อง การพัฒนาความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัย : ประสบการณ์จากมหาวิทยาลัยมิชิแกน (Campus Internationalization: the University of Michigan's Experience), (ม.ป.ท.: 2556), หน้า 1-2.

คลกรทั้งด้านภาษาสากล ความตระหนักในวัฒนธรรมต่างชาติ การแลกเปลี่ยนบุคลากร และนักศึกษาระหว่างชาติ การจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอต่อการบริหารจัดการ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีให้มีประสิทธิภาพระดับนานาชาติ การบริหารจัดการที่มีความเป็นสากล และการจัดบริหารสภาพแวดล้อมการทำงานให้มีความเป็นนานาชาติ นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงองค์ประกอบด้านกระบวนการผลิตบัณฑิตที่มีความเป็นสากลทั้งในด้านการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอนตลอดกระทั่งการวัดผลประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

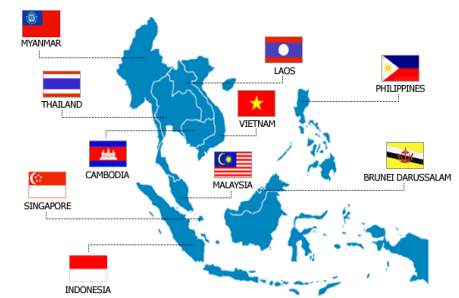
บทสรุป : ข้อเสนอด้านทิศทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาความเป็นนานาชาติ

จากการศึกษาข้อมูลด้านพัฒนาการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ด้านประชาคมอาเซียนภายใต้กระแสการเปิดเสรีทางการศึกษา และด้านแนวคิดด้านการพัฒนาความเป็นนานาชาติทำให้สามารถสรุปเป็นข้อเสนอด้านทิศทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาความเป็นนานาชาติ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ได้ดังนี้

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ มีความจำเป็นต้องปรับองค์กรให้มีความเป็นนานาชาติเพื่อสนองตอบต่อกระแสการเปิดเสรีทางการศึกษาทั้งในระดับอาเซียนและระดับที่กว้างไกลออกไป ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามปณิธานพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่เป็นการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ รวมถึงให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ของมจร วิทยาเขตสุรินทร์ กล่าวคือ การมุ่งพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นที่กล่าวมาแล้ว จึงอาจกล่าวเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาความเป็นนานาชาติในการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยา
เขต
สุรินทร์
ซึ่ง
นำเสนอ
ใน

รูปแบบตามกรอบมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา

ในการประกันคุณภาพการศึกษา จำนวน 2 มาตรฐาน 8 ด้าน ได้แก่ 1) มาตรฐานด้านศักยภาพและความพร้อมในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ด้านวิชาการ ด้านการเงิน และด้านการบริหารจัดการ 2) มาตรฐานด้านการดำเนินการตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วย ด้านการผลิต

บัณฑิต ด้านการวิจัย ด้านการให้บริการทาง และวัฒนธรรม ดังแสดงในตารางต่อไปนี้
 วิชาการแก่สังคม และด้านการทำนุบำรุงศิลปะ

ตารางที่ 2 แสดงข้อเสนอด้านทิศทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นนานาชาติ

มาตรฐานความเป็น นานาชาติในการจัด การศึกษาด้านต่างๆ	ข้อเสนอด้านทิศทางการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาความเป็นนานาชาติ
1. มาตรฐานด้านศักยภาพและความพร้อมในการจัดการศึกษา	
(1) ด้านกายภาพ	-ควรมีการจัดบริบทและสภาพแวดล้อมที่เป็นกายภาพให้เอื้อต่อความเป็นนานาชาติ เช่น สถานที่พักของนักศึกษาหรือนิสิต สถานที่ประสานงานที่ใช้ภาษาอังกฤษ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เป็นต้น
(2) ด้านบุคลากร	-ควรจัดหาคณาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถในการสอนด้วยภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ เป็นต้น หรือ มีประสบการณ์ในการศึกษาจากต่างประเทศ -ควรพัฒนาศักยภาพบุคลากรทั้งสายวิชาการและสายปฏิบัติการวิชาชีพให้มีศักยภาพด้านการใช้ภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ เป็นต้น -ควรพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการปฏิบัติงาน -ควรจัดให้มีการฝึกงานและการแลกเปลี่ยนบุคลากรระหว่างชาติ -ควรสนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรมีจิตบริการ (Service Mind) -ควรพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพในการเข้าใจ ยอมรับ และปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย -ควรส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรมีความเข้าใจ และการประนีประนอมในรูปแบบของกิจกรรมมนุษย์ที่มีความแตกต่างทางการปฏิบัติในวิถีชีวิตกลุ่มตนเองและกลุ่มคนอื่น
(3) ด้านการเงิน	-ควรมีการจัดทำแผนกลยุทธ์ทางการเงิน -ควรมีระบบการจัดหางบประมาณที่เหมาะสม -ควรมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษาระดับนานาชาติที่เพียงพอ -ควรมีระบบการใช้จ่ายงบประมาณชัดเจน -ควรมีระบบการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณ

มาตรฐานความเป็น นานาชาติในการจัด การศึกษาด้านต่างๆ	ข้อเสนอด้านทิศทางการจัดการศึกษา เพื่อการพัฒนาความเป็นนานาชาติ
(4) ด้านการบริหารจัดการ	-ควรปรับปรุงแผนพัฒนามหาวิทยาลัยให้มีความเป็นนานาชาติในทุกมิติของมาตรฐานด้านศักยภาพและความพร้อมในการจัดการศึกษา และมาตรฐานด้านการดำเนินการตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา -ควรมีการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับความเป็นนานาชาติให้เกิดแก่บุคลากร -ควรดำเนินการให้เป็นไปตามปรัชญามหาวิทยาลัยว่า “เป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์” -ควรดำเนินการให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยว่า “มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืน” -ควรกำหนดพันธกิจที่ปรากฏในแผนพัฒนามหาวิทยาลัยให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาระดับนานาชาติ -ควรกำหนดเป้าหมายที่ปรากฏในแผนพัฒนามหาวิทยาลัยให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาระดับนานาชาติ -ควรกำหนดกลยุทธ์ที่ปรากฏในแผนพัฒนามหาวิทยาลัยให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาระดับนานาชาติ -ควรกำหนดตัวชี้วัดการจัดการศึกษาระดับนานาชาติปรากฏในแผนพัฒนามหาวิทยาลัยให้ชัดเจน -ควรมีแผนงานที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาระดับนานาชาติ เช่น มีการจัดทำแผนพัฒนาระยะยาว แผนปฏิบัติการประจำปี การจัดองค์กร เป็นต้น -ควรบริหารจัดการเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลสากล (Good Governance) -ควรจัดตั้งส่วนงานให้บริการด้านกิจการต่างประเทศ -ควรจัดกิจกรรม/โครงการความร่วมมือกับองค์กรต่างประเทศ

มาตรฐานความเป็น นานาชาติในการจัด การศึกษาด้านต่างๆ	ข้อเสนอด้านทิศทางการจัดการศึกษา เพื่อการพัฒนาความเป็นนานาชาติ
2. มาตรฐานด้านการดำเนินการตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา	
(1) ด้านการผลิตบัณฑิต	-ควรกำหนดนโยบายที่แสดงถึงการได้เปรียบด้านเขตพื้นที่ที่ติดกับ ประเทศราชอาณาจักรกัมพูชา -ควรดำเนินการจัดการศึกษาหลักสูตรนานาชาติในสาขาวิชาที่สามารถ สร้างความเป็นเลิศได้ เช่น สาขาวิชาพระพุทธศาสนา เป็นต้น -ควรมีการจัดทำมคอ. ที่แสดงถึงความเป็นนานาชาติ (Qualifications Framework for Higher Education) -ควรมีการใช้ภาษาอังกฤษในกิจกรรมการเรียนการสอน -ควรมีรูปแบบการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ -ควรมีการบูรณาการการเรียนการสอนระหว่างรายวิชาและข้าม สาขาวิชา -ควรมีการเรียนการสอนที่ใช้งานวิจัยเป็นฐานการเรียนรู้ -ควรมีการเรียนการสอนเกี่ยวกับการวิจัยและฝึกให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วม ทำการวิจัย -ควรมีการเรียนการสอนที่บูรณาการเชื่อมโยงประเด็นนานาชาติและ วัฒนธรรมข้ามชาติ -ควรมีการใช้สื่อเพื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย หลากหลายและมี ความเป็นนานาชาติ -ควรมีการเปิดโอกาสให้นักศึกษาฝึกใช้สื่อที่ทันสมัยหลากหลายและมีความ เป็นนานาชาติในกิจกรรมการเรียนการสอน -ควรมีการวัดผลประเมินผลโดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่ทันสมัยและ หลากหลาย -ควรมีการใช้สื่อการวัดผลประเมินผลด้วยภาษาสากล เช่น ภาษาอังกฤษ เป็นต้น -ควรมีการวัดผลประเมินผลตามสภาพเป็นจริง -ควรมีการวัดผลประเมินผลที่เน้นผลการปฏิบัติของนิสิตอย่างเป็น รูปธรรม
(2) ด้านการวิจัย	-ควรกำหนดให้คณาจารย์และนักวิจัยได้ทำวิจัยและมีผลงานวิจัยใน

	ระดับนานาชาติ
(3) ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม	-ควรส่งเสริมสนับสนุนให้คณาจารย์ได้มีการบริการทางวิชาการแก่สังคมในระดับนานาชาติ
(4) ด้านการทํานุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม	-ควรส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรมีความเข้าใจ ตระหนัก เห็นคุณค่า และการประนีประนอมในรูปแบบของศิลปะและวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างทางการปฏิบัติในวิถีชีวิตของกลุ่มตนเองและกลุ่มคนอื่น

เอกสารอ้างอิง

- คณาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ชุดรวมบทความฉบับที่ 24), **อนาคตอุดมศึกษาไทยภายใต้กระแสการค้าเสรีข้ามชาติ**. กรุงเทพฯ: แอคทีฟพริ้นท์, 2548.
- จรัส สุวรรณเวลา, **ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- จรัส สุวรรณเวลา, **ความเป็นมหาวิทยาลัยระดับนานาชาติ องค์ประกอบมาตรฐาน และดัชนีบ่งชี้**. 2551.
- ธีระพร วีระถาวร, **บทความการจัดการศึกษานานาชาติ**.ม.ป.พ., 2548. “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.”, **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 3-4. ม.ป.พ., 2542. “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.” **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 119 ตอนที่ 123 ก. หน้า 17.ม.ป.พ., 2545.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **คู่มือประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.ม.ป.ท. : ม.ป.พ., อัดสำเนา.
- **แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา ระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)**.ม.ป.ท. : ม.ป.พ.,อัดสำเนา.
- **วิทยาเขตสุรินทร์,แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตสุรินทร์ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2555-2559) ปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2556**.ม.ป.ท. : ม.ป.พ., อัดสำเนา.
- **รายงานผลการตรวจสอบและประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน วิทยาเขตสุรินทร์ ปีการศึกษา 2556**.

- ศิริดา บุรชาติ, การวิจัยและพัฒนาารูปแบบการประเมินคุณภาพบัณฑิตสาขาครุศาสตร์/
ศึกษาศาสตร์ ของสถาบันอุดมศึกษา, วารสารวิจัย มข. (บศ.) 11 (4) :ต.ค.-ธ.ค. 2554.
สืบค้นเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2556, จาก intranet.gs.kku.ac.th/e-journal/index.php/gs/article/view/338/345.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, จดหมายข่าวสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ปีที่
4 ฉบับที่ 186 ประจำวันที่ 30 กันยายน 2556.ม.ป.ท., 2556.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน),คู่มือการประเมิน
คุณภาพภายนอก รอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ฉบับสถานศึกษา (แก้ไขเพิ่มเติม
พฤศจิกายน พ.ศ. 2554).สมุทรปราการ: พิมพ์ครั้งที่ 2, ออฟเซ็ทพลัส, 2555.
- อำนวย ทะพิงค์แก,สัมมนาทางวิชาการมหาวิทยาลัยไทยบนเวทีโลก ครั้งที่ 15 เรื่อง การพัฒนา
ความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัย : ประสบการณ์จากมหาวิทยาลัยมิชิแกน.ม.ป.ท.,
2556.
- Jane Knight, Internationalization: Elements and Checkpoints. Online Canadian
Bureau for International Education. Retrieved May 30, 2013, from
[quic.queensu.ca/resources/training/files/CBIE_Internationalization_Elements_a
nd_Checkpoints.pdf](http://quic.queensu.ca/resources/training/files/CBIE_Internationalization_Elements_and_Checkpoints.pdf).
- <http://blog.eduzones.com/wigi/81880> ค้นวันที่ 9 สิงหาคม 2556.
- <http://blog.eduzones.com/wigi/81880> ค้นวันที่ 9 สิงหาคม 2556.

ชนเผ่าอารยันกับบ่อเกิดและประเภทของความรู้ตะวันออก

ผศ.ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

(ต่อจากฉบับที่แล้ว)

๒.๑.๔.๒ ประเภทของอุปมานประมาณ เราได้ทราบมาแล้วว่าอุปมานประมาณ หมายถึงความรู้ที่เกิดจากการเปรียบเทียบ การที่เราจะรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เรานำมาเปรียบเทียบกันได้อย่างลึกซึ้งจนสามารถแยกแยะออกมาให้เห็นถึงความเหมือนกัน ความต่างกัน และความสัมพันธ์กันในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งวิธีการหนึ่งที่จะทำให้เรารู้และเข้าใจได้เป็นอย่างดีก็โดยอาศัยการเปรียบเทียบ เพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ง่ายขึ้นในเบื้องต้นจึงสมควรศึกษาประเภทของอุปมานประมาณก่อน ซึ่งเมื่อนำมาจัดแบ่งเราสามารถแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑) *เปรียบเทียบความเหมือนกัน* เป็นการนำเอาสิ่งที่มีลักษณะอย่างเดียวกันมาเปรียบเทียบกัน ตัวอย่างเช่น การเปรียบเทียบความเหมือนกันของเซลล์พืชและเซลล์สัตว์ คือ ทั้งเซลล์พืชและเซลล์สัตว์มีสิ่งที่เหมือนกัน ได้แก่ เยื่อหุ้มเซลล์ นิวเคลียส และไซโตพลาซึม

๒) *เปรียบเทียบความต่างกัน* เป็นการนำเอา

สิ่งที่ไม่มีความคล้ายคลึงอย่างเดียวกันมาเปรียบเทียบกัน ตัวอย่างเช่น การเปรียบเทียบความต่างกันของเซลล์พืชและเซลล์สัตว์ คือ ทั้งเซลล์พืชและเซลล์สัตว์มีสิ่งที่ต่างกัน ได้แก่ ด้านรูปร่างผนังเซลล์ คลอโรพลาสต์ และ คลอโรฟิลล์ เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายผู้เขียนจะนำความเหมือนและความต่างมาเปรียบกันให้เห็นในรูปของตารางดังนี้

ตารางที่ ๒.๑ แสดงการเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างกันของเซลล์พืชและเซลล์สัตว์

การเปรียบเทียบ	ประเภทของเซลล์	
	เซลล์พืช	เซลล์สัตว์
ความเหมือนกัน	มีเยื่อหุ้มเซลล์ มีนิวเคลียส มีไซโตพลาซึม	มีเยื่อหุ้มเซลล์ มีนิวเคลียส มีไซโตพลาซึม

ค ว า ม ต่างกัน	มีรูปร่างเป็น สี่เหลี่ยมมี ผนังเซลล์ มีคลอโรพ ลาสต์ มคลอโรพิลล์	มีรูปร่าง เป็นวงรี ไม่มีผนัง เซลล์ ไม่มีคลอ โรพลาสต์ ไม่มี คลอโรพิลล์
--------------------	--	--

๓) *เปรียบเทียบความสัมพันธ์กัน* เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องกันของสิ่งที่เรานำมาใช้เปรียบเทียบว่าเป็นความสัมพันธ์รูปแบบใด ความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถแบ่งย่อยได้ ๓ รูปแบบ คือ (๑) ความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน ตัวอย่างเช่น “การใช้ไฟฟ้ามากทำให้เสียค่าไฟฟ้ามาก” หรือ “การใช้ไฟฟ้าไฟน้อยทำให้เสียค่าไฟฟ้า น้อย” จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ของการใช้ ไฟฟ้ากับการจ่ายค่าไฟฟ้าในตัวอย่างนี้เป็นไป ในทิศทางเดียวกัน คือ ถ้าใช้ไฟฟ้ามากก็ จะต้องจ่ายค่าไฟฟ้ามากขึ้นหรือถ้าใช้ไฟฟ้า น้อยก็ต้องจ่ายค่าไฟฟ้าน้อย (๒) ความสัมพันธ์ ในทิศทางกลับกัน ตัวอย่างเช่น “ขับรถด้วยความเร็วมากทำให้ถึงจุดหมายโดยใช้เวลา น้อย” หรือ “ขับรถด้วยความเร็วช้าทำให้ถึง จุดหมายโดยใช้เวลานาน” จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ของเวลากับความเร็วในตัวอย่าง นี้เป็นไปในทิศทางกลับกัน คือ สมมติว่าออก การเดินทางจากกรุงเทพฯ มีจุดหมายอยู่ที่ เชียงใหม่ ถ้าขับรถเร็วมากจะทำให้ถึงเชียงใหม่

โดยใช้เวลาน้อย หรือ ในทางกลับกัน ถ้าหาก ขับรถเร็วช้าจะทำให้ถึงเชียงใหม่โดยใช้เวลา มาก (๓) ไม่มีสัมพันธ์กัน ตัวอย่างเช่น “นำผ้า ยันต์มหาระรอยไปติดไว้ที่ประตูบ้านแล้วจะทำ ให้ร่ำรวย นายแดงนำผ้ายันต์ติดไว้ที่ประตูบ้าน มาสิบปีแล้ว ผลก็คือนายแดงไม่ได้ร่ำรวย” จะ เห็นได้ว่าผ้ายันต์มหาระรอยกับความร่ำรวย ไม่ได้มีความสัมพันธ์กัน เพราะนายแดงติดผ้า ยันต์มหาระรอยไว้ที่ประตูบ้านผ่านมาสิบปี แล้วก็ได้ไม่ได้ทำให้นายแดงเป็นคนร่ำรวยขึ้นมา เลย

๒.๑.๔.๓ ลักษณะของอุปมาน ประมาณ คุณสมบัติเฉพาะตัวเกี่ยวกับบ่อเกิด ของความรู้แบบอุปมานประมาณสามารถ จำแนกได้ดังนี้

๑) *ยอมรับความรู้ชั้นประจักษ์* คือ ยอมรับ การรับรู้ที่เกิดจาก

ประสาทสัมผัสโดยตรงมีจุดเน้นที่ว่า ประสบการณ์จะทำให้เกิดความรู้ต้องผ่าน กระบวนการเปรียบเทียบก่อน เมื่อเราจะ กำหนดรู้ว่ามีควมยาวได้ก็ต่อเมื่อเราได้นำไป เทียบเทียบกับความสั้น ถ้าหากว่าสิ่งต่าง ๆ ที่ มีอยู่โดยลำพังเพียงสิ่งเดียวเราก็ไม่สามารถที่ จะบอกได้ว่ามีความยาวหรือมีความสั้น ตัวอย่างเช่น ครูนำดินสอดำแท่งหนึ่งให้ นักเรียนดูแล้วบอกกับนักเรียนว่า “ดินสอดำ แท่งนี้ยาว” มันเป็นการยากที่จะทำให้ นักเรียนรู้ว่าดินสอดำที่ครูนำมาให้ดูนั้นคือ ดินสอดำที่ยาว แต่ถ้าครูนำดินสอดำมาให้ นักเรียนดูสองแท่งโดยแท่งหนึ่งมีความยาว กว่าอีกแท่งหนึ่งแล้วถามนักเรียนว่า “ระหว่าง

ดินสอดำสองแท่งนี้อันไหนยาวและอันไหนสั้น” เมื่อนักเรียนได้เห็นดินสอดำทั้งสองแท่ง ก็จะมีการเปรียบเทียบกันเกิดขึ้นภายหลังจากการเปรียบเทียบกันแล้วก็เกิดความรู้และบอกครูได้อย่างถูกต้องว่าดินสอดำแท่งไหนยาวและสั้นกว่ากัน ในกรณีอื่นก็เช่นเดียวกัน การที่จะรู้ว่าเย็นก็ต้องเปรียบเทียบกับร้อน การที่จะรู้ว่าอ่อนก็ต้องเปรียบเทียบกับแข็ง เป็นต้น ความรู้ที่เกิดในลักษณะอย่างนี้เป็นความรู้ขั้นประจักษ์ก็จริงแต่อุปมาประมาณมีจุดเน้นที่ว่าประสบการณ์จะทำให้เกิดความรู้ต้องผ่านกระบวนการเปรียบเทียบก่อนจึงจะทำให้เราสามารถกำหนดรู้สิ่งนั้นได้ถูกต้อง ด้วยลักษณะที่มีจุดเน้นเป็นพิเศษอย่างนี้จึงจำเป็นต้องแยกบ่อเกิดของความรู้แบบอุปมาประมาณออกมาจากความรู้แบบประจักษ์ประมาณ

๒) ยอมรับความรู้เชิงเปรียบเทียบ คือ ยอมรับว่าการเปรียบเทียบทำให้เกิดความรู้ชนิดใหม่ได้ เพราะการเปรียบเทียบจะให้เราสามารถเกิดความรู้ได้ว่า อะไรเป็นสิ่งที่มีความเหมือนกัน อะไรที่มีความแตกต่างกัน และอะไรที่มีความสัมพันธ์กัน เมื่อเราหาความเหมือน ความต่าง และความสัมพันธ์กันได้แล้วก็สามารถนำไปสู่การสังเคราะห์จัดเป็นหมวดหมู่ เป็นกลุ่มของความรู้ในลักษณะต่าง ๆ ได้มากมาย ตัวอย่างเช่น เมื่อเราพูดถึง “กลุ่มของสิ่งมีชีวิต” เราสามารถจัดเป็นกลุ่มของความรู้ต่อได้อีก คือ “พืชและสัตว์” การที่เราสามารถจัดกลุ่มความรู้แบบนี้ได้ก็เนื่องจากว่าเราได้เปรียบเทียบแล้วว่าพืช

และสัตว์มีลักษณะที่เหมือนกันอยู่อย่างน้อยที่สุดหนึ่งอย่าง คือ ทั้งพืชและสัตว์ต่างก็เป็นสิ่งมีชีวิต อย่างนี้เรียกว่า “การเปรียบเทียบเหมือนกัน” แต่พืชและสัตว์ก็ยังมีความแตกต่างกันอย่างน้อยที่สุดหนึ่งอย่าง คือ พืชไม่สามารถเคลื่อนที่ไปไกลจากจุดกำเนิดได้แต่สัตว์สามารถเคลื่อนที่ไปไกลจากจุดกำเนิดได้ เป็นต้น อย่างนี้เรียกว่า “การเปรียบเทียบความต่างกัน” จากความรู้ในกลุ่มพืชและสัตว์โดยอาศัยการเปรียบเทียบนี้ในแต่ละกลุ่มทั้งของพืชและของสัตว์เรายังสามารถแบ่งเป็นกลุ่มความรู้ย่อย ๆ ลงไปได้อีกมากมาย

๒.๑.๕ อรรถาปัตติ (postulation)

อรรถาปัตตินี้เป็นสิ่งที่อยู่ในอนุमानประมาณมาแต่เดิมแล้ว ท่านประภากร แห่งสำนักปรัชญามีมางสาได้เพิ่มเข้ามาให้เป็นบ่อเกิดของความรู้อีกแบบหนึ่ง อย่างไรก็ตามเราไม่ควรมองข้ามประเด็นนี้ไปเลยเสียทีเดียว น่าจะได้นำมาศึกษาไว้ในบทนี้ด้วย อรรถาปัตติคืออะไร อรรถาปัตติแบ่งได้อย่างไร และอรรถาปัตติมีลักษณะอย่างไร เราจะได้ศึกษาตามลำดับดังนี้

๒.๑.๕.๑ ความหมายของอรรถาปัตติ หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากการตั้งข้อความที่เป็นเงื่อนไขเอาไว้ หรือความรู้ที่เกิดจากการอ้างเหตุผลแบบตั้งสมมติฐานหรือการคาดคะเน โดยประโยคตั้งของข้อความที่เป็นเงื่อนไขทั้งสองเป็นจริงทั้งคู่ แต่เป็นความจริงที่ขัดแย้งกัน เมื่อความจริงขัดแย้งกันจึงทำให้เกิดการตั้งสมมติฐานหรือคาดคะเนถึงความจริงที่เกิดขึ้นในประโยคที่สามซึ่งเป็นประโยค

สรุป ตัวอย่างเช่น นางสาวแหล่โฆษณาขายเครื่องสำอางยี่ห้อหนึ่งบอกถึงสรรพคุณให้ผู้ซื้อทราบว่าจะหากใช้เครื่องสำอางยี่ห้อนี้แล้วจะทำให้ผิวขาวสวยเนียนนุ่มน่าสัมผัส เพราะตนเองได้เคยใช้เป็นประจำ แต่ตัวนางสาวแหล่ผู้กำลังโฆษณาสินค้ายี่ห้ออยู่เป็นผู้มีผิวดำครุขระไม่น่าสัมผัส จากตัวอย่างนี้จะเห็นว่าประโยคตั้งของข้อความที่เป็นเงื่อนไขทั้งสองเป็นจริงทั้งคู่ แต่เป็นความจริงที่ขัดแย้งกัน กล่าวคือนางสาวแหล่เป็นผู้ใช้เครื่องสำอางนี้จริงและนางสาวแหล่เป็นผู้มีผิวดำครุขระไม่น่าสัมผัสจริง ดังนั้น จึงตั้งสมมติฐานหรือคาดคะเนไปว่า “เครื่องสำอางยี่ห้อนี้ไม่ใช่ว่าทำให้ผิวขาวสวยเนียนนุ่มน่าสัมผัสแน่ ๆ” เพราะว่าถ้ามีสรรพคุณอย่างนี้นางสาวแหล่โฆษณาจริงแล้วนางสาวแหล่จะต้องเป็นผู้ที่มีผิวขาวสวยเนียนนุ่มน่าสัมผัสแน่ ๆ เลย เนื่องจากเป็นผู้ที่ใช้สินค้ายี่ห้ออยู่เป็นประจำ การสรุปว่าเครื่องสำอางยี่ห้อนี้ไม่ใช่ว่าทำให้ผิวขาวสวยเนียนนุ่มน่าสัมผัสแน่ ๆ ข้อสรุปนี้เป็นประโยคสมมติฐานหรือคาดคะเนที่ตั้งขึ้นจากประโยคตั้งของข้อความที่เป็นเงื่อนไขทั้งสองที่ขัดแย้งกัน ประโยคในลักษณะเช่นนี้แหละที่เราเรียกว่าเป็นบ่อเกิดของความรู้แบบ “อรรธปัตติ”

๒.๑.๕.๒ ประเภทของอรรธปัตติ เป็นบ่อเกิดของความรู้ที่ได้จากการอนุมาน เช่นเดียวกันกับบ่อเกิดของความรู้แบบอนุมานประมาณ แต่อรรธปัตติมีจุดเน้นเกี่ยวกับความรู้ที่เกิดจากการตั้งข้อความที่เป็นเงื่อนไขเอาไว้โดยประโยคตั้งของข้อความที่เป็น

เงื่อนไขทั้งสองเป็นจริงทั้งคู่แต่เป็นความจริงที่ขัดแย้งกัน เมื่อความจริงขัดแย้งกันจึงทำให้เกิดการตั้งสมมติฐานหรือคาดคะเนถึงความจริงที่เกิดขึ้นในประโยคที่สามซึ่งเป็นประโยคสรุป ซึ่งบ่อเกิดความรู้แบบนี้เป็นสิ่งที่มียู่แล้วในบ่อเกิดความรู้แบบอนุมานประมาณ ดังนั้นหากจะนำอรรธปัตติมาจัดแบ่งประเภทคงไม่ต่างไปจากบ่อเกิดความรู้แบบอนุมานประมาณ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ แบบนิรนัย และแบบอุปนัย นั่นเอง ซึ่งเรื่องนี้ผู้เขียนได้อธิบายรายละเอียดไว้แล้วในที่นี้จะไม่อธิบายซ้ำอีกขอให้ดูรายละเอียดเรื่องนี้ในหัวข้อที่ว่าด้วยประเภทของความรู้แบบอนุมานประมาณที่ผ่านมาก็แล้วกัน

๒.๑.๕.๓ ลักษณะของอรรธปัตติ คุณสมบัติเฉพาะตัวเกี่ยวกับบ่อเกิดของความรู้แบบอรรธปัตติมีลักษณะดังนี้ คือ กลุ่มนี้ยอมรับบ่อเกิดความรู้ ๔ อย่าง ได้แก่ ประจักษ์ประมาณ อนุมานประมาณ ศัพทประมาณ และอุปมานประมาณ แต่ว่า “ท่านประภากร” แห่งสำนักปรัชญามีบางสาได้เพิ่มอรรธปัตติ เข้ามาเป็นบ่อเกิดของความรู้ย่อยที่ ๕ เพื่อให้เห็นลักษณะที่เป็นคุณสมบัติโดดเด่นเฉพาะตัวของเรื่องที่ต้องการอธิบายให้แตกต่างไปจากบ่อเกิดของความรู้ ๔ อย่างที่เคยมีมาแล้วแต่เดิมเท่านั้น

๒.๑.๖ อนุปลัทธิ (Non-cognition) สำหรับอนุปลัทธินี้เป็นสิ่งที่ ท่านกุนาริภักฎะ แห่งสำนักปรัชญามีบางสา ได้เพิ่มเข้ามาให้เป็นบ่อเกิดของความรู้อีกแบบหนึ่ง ดูเหมือนว่าเรื่องนี้จะให้การยอมรับกันอยู่ในกลุ่ม

ปรัชญามีมางสาที่สืบต่อจากท่านกุมาริลภฏฐะ เป็นต้นมา อย่างไรก็ตามเราก็จะไม่มองข้ามประเด็นนี้ไปเลยเสียทีเดียว น่าจะได้นำมาศึกษาไว้ในบทนี้ด้วย เกี่ยวกับเรื่องของอนุป ลัทธิคืออะไร อนุป ลัทธิแบ่งได้อย่างไร และ อนุป ลัทธิมีลักษณะอย่างไร เราจะได้ศึกษาตามลำดับดังนี้

๒.๑.๖.๑ ความหมายของอนุป ลัทธิ หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากการไม่ประจักษ์ หรือ การรับรู้ว่ามีสิ่งนั้นไม่มีเป็นบ่อเกิดของ ความรู้ คือ ความรู้เกิดจากการไม่ปรากฏของ วัตถุที่เราต้องการจะรู้ เช่น รู้ว่าไม่มีนาย ทวิศศักดิ์ ทองทิพย์ อยู่ในห้องนี้ เพราะว่า ณ เวลานั้นติดการเข้าร่วมสัมมนางานวิชาการที่ จังหวัดเชียงใหม่ คำว่า นายทวิศศักดิ์ ทองทิพย์ นี้เป็นสิ่งที่มียุอยู่จริง แต่ ณ เวลานั้นไม่ได้มีอยู่ใน ห้องนี้ การไม่ได้รับรู้หรือการไม่ปรากฏของ วัตถุที่เราต้องการจะรู้ คือ ตัวของนายทวิศศักดิ์ ทองทิพย์ ในห้องนี้ ถือ เป็นบ่อเกิดของความรู้ เพราะมันได้บอกให้เราได้ว่า “สิ่งนั้นไม่มี” ความรู้แบบนี้ไม่จัดเป็นความรู้แบบอนุมาน (No – Inference) แต่เป็นความรู้แบบไม่ ประจักษ์ของสิ่งนั้น ในกรณีนี้ถ้าเราต้องการ พิสูจน์ว่าความรู้ที่ได้นี้เป็นจริงหรือไม่ก็ให้เปิด ห้องแล้วเข้าไปตรวจพิสูจน์ดูก็จะทราบความ จริงว่า ไม่มีนายทวิศศักดิ์ ทองทิพย์ อยู่ในห้องนี้ จริง ๆ ในกรณีอื่นอีก เช่น เข้ามาในห้องไม่เห็น โทรทัศน์ ก็รู้ว่าไม่มีโทรทัศน์ ไม่เห็นหนังสืออยู่ บนโต๊ะ ก็รู้ว่าไม่มีหนังสืออยู่บนโต๊ะ เป็นต้น

๒.๑.๖.๒ ประเภทของอนุป ลัทธิ เพื่อให้ ผู้ศึกษาได้เข้าใจรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้

ชัดเจนยิ่งขึ้นเห็นสมควรจัดแบ่งบ่อเกิดของ ความรู้แบบนี้ออกเป็นเห็นเป็นประเภท ซึ่งอนุป ลัทธิเมื่อนำมาจัดประเภทเราสามารถแบ่งได้ เป็น ๔ ประเภท ดังนี้

๑) การรับรู้สิ่งที่ไม่เคยมีอยู่ในที่ใด ๆ คือ สิ่งนั้นไม่เคยมีอยู่เลยไม่ว่าในอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต เช่น หนวดเต่า หรือ เขากกระต่าย เป็นต้น เป็นสิ่งที่บอกให้เราได้ว่า ไม่เคยมีสิ่ง นี้เกิดขึ้น ไม่ว่าที่ไหน ณ เวลาใด ๆ ก็ตาม การ รับรู้แบบนี้ถือว่าเป็นบ่อเกิดของความรู้ เพราะ มันได้บอกให้เราได้ว่า สิ่งนั้นไม่มี

๒) การรับรู้สิ่งที่ไม่เคยมีมาก่อนแต่ ช่วงหนึ่งเกิดมีขึ้น ณ เวลานั้นสิ่งนั้นก็มิได้มีแล้ว เช่น ไตโนเสาร์ พระพุทธเจ้าที่เป็นศาสดาของ พระพุทธศาสนา พระเจ้าอโศกมหาราชที่เป็น กษัตริย์ของแคว้นมคธ เป็นต้น เป็นสิ่งที่บอก ให้เราได้ว่า สิ่งนั้นไม่เคยมีมาก่อนแต่ช่วงหนึ่ง เกิดมีขึ้น ณ เวลานั้นสิ่งนั้นก็มิได้มีแล้ว การรับรู้ แบบนี้ถือว่าเป็นบ่อเกิดของความรู้ เพราะมัน ได้บอกให้เราได้ว่า สิ่งนั้นไม่มี

๓) การรับรู้สิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบันแต่ ณ เวลานั้นสิ่งนี้ได้ปรากฏในที่นี้ เช่น ไม่มีปลาหู อยู่ในหม้อนี้ คำว่า ปลาหู เป็นสิ่งที่มียุอยู่ แต่ ณ เวลานั้นไม่มีอยู่ ถึงแม้จะมีอยู่ในที่อื่น ๆ แต่ไม่มี ในหม้อนี้ การไม่ปรากฏของวัตถุ คือ ปลาหูใน หม้อนี้ ถือว่าเป็นบ่อเกิดของความรู้ เพราะมัน ได้บอกให้เราได้ว่า สิ่งนั้นไม่มี

๔) การรับรู้สิ่งที่ไม่เคยมีในอดีต และ ปัจจุบัน แต่ จะมีขึ้นในอนาคต เช่น เจ้าอาวาส วัดโนนสูง ได้กล่าวกับอุบาสกและอุบาสิกาว่า ปีหน้าจะสร้างอุโบสถหลังใหม่ ทางทิศใต้ติด

กับศาลาหลังนี้ คำว่า อุโบสถหลังใหม่ ในอดีต และปัจจุบันไม่มี แต่ปีหน้าจะมีขึ้น เป็นสิ่งที่บอกให้เราได้ว่า ปัจจุบันยังมีได้มีอุโบสถหลังใหม่ ที่วัดโนนสูงแห่งนี้ การรับรู้แบบนี้ถือว่าเป็นบ่อเกิดของความรู้ เพราะมันได้บอกให้เราได้ว่า สิ่งนั้นไม่มี

๒.๑.๖.๓ ลักษณะของอนุปลัทธิ คุณสมบัติเฉพาะตัวเกี่ยวกับบ่อเกิดของความรู้แบบอนุปลัทธิมีลักษณะดังนี้ คือ กลุ่มนี้ยอมรับบ่อเกิดความรู้ ๔ อย่าง ได้แก่ ประจักษ์ประมาณ อนุมานประมาณ ศัพทประมาณ และอุปมานประมาณ ท่านประภากร แห่งสำนักปรัชญามีมางสาได้เพิ่มอรรถาปัติติ เข้ามาเป็นบ่อเกิดของความรู้อย่างที่ ๕ และต่อมาได้มี “ท่านกุมาริลภฏฐะ” แห่งสำนักปรัชญามีมางสาซึ่งเป็นสำนักปรัชญาที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันกับท่านประภากร ได้เพิ่มอนุปลัทธิ เข้ามาเป็นบ่อเกิดของความรู้อย่างที่ ๖ เพื่อให้เห็นลักษณะที่เป็นคุณสมบัติโดดเด่นเฉพาะตัวของเรื่องที่ต้องการอธิบายให้แตกต่างไปจากบ่อเกิดของความรู้ ๕ อย่างที่เคยมีมาแล้วแต่เดิมเท่านั้น

๒.๒ ประเภทของความรู้

ในปรัชญาอินเดียได้มีการถกเถียงและวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับเรื่องของความรู้ไว้อย่างพิสดาร ผลของการถกเถียงและวิพากษ์วิจารณ์ของนักปรัชญากลุ่มต่าง ๆ ทั้งที่เป็นกลุ่มหัวอนุรักษนิยมและกลุ่มหัวก้าวหน้าได้ก่อให้เกิดกลุ่มของความรู้ที่เป็นศาสตร์ประเภทหนึ่งขึ้นมาที่เรียกว่า ประมาณศาสตร์

(Methodology of knowledge) ซึ่งแปลว่าวิธีการที่ถูกต้อง ความรู้แท้ ความรู้ถูก หรือความรู้จริง ความรู้ดังกล่าวนี้จัดเป็นความรู้ที่มีความสมเหตุสมผล สำหรับในหัวข้อนี้จะได้ศึกษาเกี่ยวกับประเภทของความรู้ในระบบปรัชญาของอินเดียโดยเฉพาะสำนักนยายะและสำนักไวเศษิกะ ได้จัดแบ่งความรู้ออกเป็น ๒ ประเภทด้วยกัน คือ ๑) อนุภาวะ หมายถึงความรู้โดยตรง ๒) สมฤติ หมายถึงความรู้โดยอ้อม ซึ่งรายละเอียดของแต่ละประเภทจะได้นำเสนอดังนี้

๒.๒.๑ อนุภาวะ (Presentative)

อนุภาวะ หมายถึง ความรู้โดยตรง เป็นการรับรู้ที่เกิดจากอินทรีย์สัมผัสหรือความรู้โดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ การรับรู้ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น และ ทางกาย เป็นการรับรู้ที่เกิดขึ้นในขณะปัจจุบัน คือเมื่อใดที่อินทรีย์ทั้งห้าได้สัมผัสกับอารมณ์เมื่อนั้นก็จะเกิดความรู้ขึ้นในทันที ความรู้โดยตรงนี้ยังสามารถแบ่งย่อยออกไปได้อีก ๒ ประเภทดังนี้

๒.๒.๑.๑ ความรู้แท้ (Valid

knowledge) เป็นความรู้ที่ถูกต้องตามความเป็นจริง เป็นความรู้ที่มีความสมเหตุสมผลตรงกับสภาพความเป็นจริง และตรงกับสิ่งที่มีอยู่จริง ตัวอย่างเช่น เราทราบว่าอุโบสถหลังหนึ่งอยู่กลางน้ำในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอมโนรมย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อเราได้ไปดูด้วยตา ก็ปรากฏว่ามีอุโบสถหลังหนึ่งอยู่กลางน้ำในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัด
พระนครศรีอยุธยาจริง ๆ อย่างนี้ถือว่าเป็น
ความรู้แท้ เพราะสิ่งที่เห็นเป็นสิ่งที่มียืนยัน
ตามที่เราได้รู้มา

๒.๒.๑.๒ ความรู้ไม่แท้ (Invalid
knowledge) เป็นความรู้ที่สำคัญผิด อันเกิด
จากความบกพร่องหรือข้อจำกัดของประสาท
การรับรู้ ทำให้เข้าใจผิดไปว่าสิ่งที่รับรู้เป็น
สิ่งที่มีอยู่จริง เช่น เรามองเห็นฟ้าจรดกับดิน
มองเห็นฟ้าจรดกับน้ำทะเล และมองเห็นน้ำ
เต็มถนนในขณะที่แดดร้อนจัด อย่างนี้ถือเป็น
ความรู้ไม่แท้ เพราะสิ่งที่เห็นนั้นเป็นภาพลวง
ตา เป็นสิ่งที่ไม่ได้มียืนยัน แต่เนื่องจาก
ประสาทการรับรู้ของเราข้อจำกัด จึงทำให้
มองเห็นเป็นเช่นนั้น บางครั้งทำให้เข้าใจผิดไป
ว่าสิ่งที่เห็นนั้นเป็นสิ่งที่มียืนยัน

๒.๒.๒ สมฤติ (Presentative of
remembrance) สมฤติ หมายถึง ความรู้
โดยอ้อม เป็นความรู้ที่เกิดจากความจำได้หรือ
ความระลึกได้ ความรู้ประเภทนี้เป็นสิ่งที่
ตกค้างของประสบการณ์ในอดีต ความจำได้
หรือความระลึกได้จึงมิใช่ความรู้ เหตุผลที่ไม่
จัดว่าเป็นความรู้ก็เพราะว่าสิ่งที่เราจำได้และ
ระลึกได้ในบัดนี้เราได้เคยรู้มันมาแล้วก่อน
หน้านี้ เมื่อได้พบกับสิ่งนั้นเข้าอีกครั้งหนึ่งเรา
จึงเกิดความจำหรือระลึกถึงสิ่งนั้นขึ้นมาได้
ดังนั้น ความจำได้หรือความระลึกได้จึงไม่จัด
ว่าเป็นความรู้ที่สมเหตุสมผล

สรุป

เนื้อหาที่ได้ศึกษามาในบทนี้เป็น
การนำเสนอให้เห็นว่าแนวคิดทางตรรกศาสตร์
ของสำนักปรัชญาอินเดียได้รวมอยู่ในประมาณ
ศาสตร์ หมายถึง วิธีการที่ถูกต้อง ความรู้แท้
ความรู้ถูก หรือ ความรู้จริง ความรู้ดังกล่าวนี้
จัดเป็นความรู้ที่มีความสมเหตุสมผล ใน
ปรัชญาอินเดียได้ใช้คำนี้ให้มีความหมาย
เทียบเท่ากับ ญาณวิทยา หรือ ทฤษฎี
ความรู้ เนื้อหาที่ได้นำเสนอไปแล้วในบทนี้มี
หัวข้อสำคัญนำมาสรุปได้เป็น ๒ หัวข้อหลัก
ดังนี้

๑) บ่อเกิดของความรู้

ในสำนักปรัชญาของอินเดีย
นั้นได้มีทัศนะเกี่ยวกับความรู้ที่ถูกต้อง ทั้งใน
ลักษณะที่แตกต่างและสอดคล้องกัน เกี่ยวกับ
ความรู้ที่ถูกต้องของสำนักที่ยอมรับกัน
ประมวลได้ทั้งหมด ๗ อย่าง ดังนี้ คือ

(๑) ประจักษ์ประมาณ หมายถึง
การรับรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัสหรือจิต
สัมผัสกับอารมณ์โดยตรง ประจักษ์ประมาณ
แบ่งได้ ๒ ประเภท คือ ประสบการณ์ทาง
ประสาทสัมผัส และประสบการณ์ทางจิต
ประจักษ์ประมาณแบ่งได้ ๔ ลักษณะ คือ ให้
ความสำคัญกับญาณวิทยามากกว่าอภิปรัชญา
ปฏิเสธความรู้ที่มีมาก่อนประสบการณ์ ต้น
กำเนิดของความรู้ทั้งปวงเกิดจาก
ประสบการณ์ และ ยอมรับประสบการณ์ ๒
อย่าง คือ ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสกับ
ประสบการณ์ทางจิต

(๒) อนุमानประมาณ หมายถึง
ความรู้ที่เกิดโดยอาศัยสิ่งที่เป็นตัวกลาง คือ

กระบวนการที่ทำให้ได้รับความรู้อย่างหนึ่งโดยอาศัยความรู้อีกอย่างหนึ่ง อนุมาณประมาณ แบ่งได้ ๒ ประเภท คือ การนิรนัยกับการอุปนัย อนุมาณประมาณแบ่งได้ ๓ ลักษณะ คือ ให้ความสำคัญกับประจักษ์ประมาณและอนุมาณประมาณ อาศัยตัวกลางในการเข้าถึงแหล่งความรู้ และให้ความสำคัญกับการอุปนัย ๒ แบบ คือ แบบนิรนัยกับแบบอุปนัย

(๓) ศัพทประมาณ หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากเสียงหรือคำที่ได้จากแหล่งที่น่าเชื่อถือต่าง ๆ หรือ ที่ได้ฟังมาจากบุคคลผู้มีความน่าเชื่อถือ ศัพทประมาณ แบ่งได้ ๒ ประเภท คือ ให้ความสำคัญกับศัพท์ว่าเป็นบ่อเกิดของความรู้ที่น่าเชื่อถือและศัพทประมาณที่เกิดจากแหล่งน่าเชื่อถือที่เป็นตัวบุคคล ศัพทประมาณแบ่งได้ ๒ ลักษณะ คือ ให้ความสำคัญกับศัพท์ว่าเป็นบ่อเกิดของความรู้ที่น่าเชื่อถือและเน้นความรู้ที่ได้จากแหล่งที่ถูกต้อง

(๔) อุปมานประมาณ หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากการเปรียบเทียบ อุปมานประมาณ แบ่งได้ ๓ ประเภท คือ เปรียบเทียบความเหมือนกัน เปรียบเทียบความต่างกัน และเปรียบเทียบความสัมพันธ์กัน อุปมานประมาณแบ่งได้ ๒ ลักษณะ คือ ยอมรับความรู้ชั้นประจักษ์และยอมรับความรู้เชิงเปรียบเทียบ

(๕) อรรถาปัตติ หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากการตั้งข้อความที่เป็นเงื่อนไขเอาไว้ หรือความรู้ที่เกิดจากการอ้างเหตุผลแบบตั้งสมมติฐานหรือการคาดคะเน โดยประโยค

ตั้งของข้อความที่เป็นเงื่อนไขทั้งสองเป็นจริงทั้งคู่ แต่เป็นความจริงที่ขัดแย้งกัน เมื่อความจริงขัดแย้งกันจึงทำให้เกิดการตั้งสมมติฐานหรือคาดคะเนถึงความจริงที่เกิดขึ้นในประโยคที่สามซึ่งเป็นประโยคสรุป ประเภทของอรรถาปัตติแบ่งได้เหมือนกันกับอนุมาณประมาณ ลักษณะอรรถาปัตติยอมรับบ่อเกิดความรู้ ๔ อย่าง ได้แก่ ประจักษ์ประมาณ อนุมาณประมาณ ศัพทประมาณ และอุปมานประมาณ แต่ให้เพิ่ม อรรถาปัตติ เข้ามาเป็นบ่อเกิดของความรู้ อย่างที่ ๕

(๖) อนุปลัทธิ หมายถึง การรับรู้ว่ามีสิ่งนั้นไม่มีเป็นบ่อเกิดของความรู้ คือ ความรู้เกิดจากการไม่ปรากฏของวัตถุที่เราต้องการจะรู้ อนุปลัทธิแบ่งได้ ๔ ประเภท คือ การรับรู้สิ่งที่ไม่เคยมีอยู่ในที่ใด ๆ การรับรู้สิ่งที่ไม่เคยมีมาก่อนแต่ช่วงหนึ่งเกิดมีขึ้น ณ เวลานั้นสิ่งนั้นก็มิได้มีแล้ว การรับรู้สิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบันแต่ ณ เวลานั้นสิ่งนี้ได้ปรากฏในที่นี้ และการรับรู้สิ่งที่ไม่เคยมีในอดีตและปัจจุบัน แต่ จะมีขึ้นในอนาคต ลักษณะของอนุปลัทธิยอมรับว่าความรู้ ๖ อย่าง คือ ประจักษ์ประมาณ อนุมาณประมาณ ศัพทประมาณ อุปมานประมาณ อรรถาปัตติ และอนุปลัทธิ เป็นบ่อเกิดของความรู้

๒) ประเภทของความรู้

สำนักปรัชญาของอินเดีย โดยเฉพาะสำนักนैयाยะและสำนักไวเศษิกะ ได้จัดแบ่งความรู้ออกเป็น ๒ ประเภทดังนี้ คือ

(๑) อนุภาวะ หมายถึง ความรู้โดยตรง เป็นการรับรู้ที่เกิดจากอินทรีย์สัมผัส

หรือความรู้โดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้งห้า
ความรู้โดยตรงนี้ยังสามารถแบ่งย่อยออกไปได้
อีก ๒ ประเภท คือ ความรู้แท้และความรู้ไม่
แท้

(๒) สมฤติ หมายถึง ความรู้โดยอ้อม
เป็นความรู้ที่เกิดจากความจำได้หรือความ
ระลึกได้ ความรู้ประเภทนี้เป็นสิ่งที่ตกค้างของ
ประสบการณ์ในอดีต จึงไม่จัดว่าเป็นความรู้ที่
ส ม เ ห ตุ ส ม พ ล

บรรณานุกรม

- กิริติ บุญเจือ. **ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๓๘.
บุญมี แทนแก้ว และคณะ. **ปรัชญาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์. ๒๕๔๔.
พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ปรัชญากรีกบ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**. พิมพ์ครั้งที่ ๖.
กรุงเทพฯ : ศยาม, ๒๕๕๐.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย, ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
สมัคร บุรวาส. **วิชาปรัชญา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: ศยาม. ๒๕๔๔.
สิริวัฒน์ คำวันสา. **พุทธศาสนาในอินเดีย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: พัทธอักษร, ๒๕๔๕.
ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ – ไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ:
ศักดิ์โสภารพิมพ์, ๒๕๔๘.
หอมหวน บัวระภา, “**ตรรกศาสตร์: ทฤษฎีความรู้ในพุทธปรัชญา**”, ใน คือ มรรคาแห่งปรัชญา,
รวบรวมโดย คำแหง วิสุทธางกูล, ขอนแก่น: คลังน่านาวิทยา, ๒๕๔๙.

บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรี้อ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

พระมหาอุทธรพิชาญ โยธาสโน/ทองจันทร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรี้อ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะพระสงฆ์และประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรี้อ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ วิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีแบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนและพระสงฆ์ ๑๐๐ คน/รูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการศึกษาพบว่า ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรี้อ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ สุรินทร์ในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ ด้านการสาธารณูปการ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่นๆ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการปกครอง ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

ข้อเสนอแนะ บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรี้อ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ทั้ง ๖ ด้าน ไว้ว่า

๑.ด้านการปกครองพระสงฆ์มีรูปแบบในการปกครองวัด และดูแลพระภิกษุสามเณรและยังปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนถือว่าการดี เพราะวัดกับพระสงฆ์เป็นแหล่งรวมจิตใจของประชาชน

๒. ด้านการศาสนศึกษากิจการของพระสงฆ์ที่ต้องปฏิบัติ อย่างเช่นการบวชเรียน แต่บางครั้งบางวัดก็บวชแต่ไม่ได้เรียน ซึ่งตรงนี้ถือว่าการบวชที่ เป็นศูนย์ เพราะพ่อแม่ต้องการให้ลูกบวชเรียนไม่ใช่บวชปฏิบัติธรรมอย่างเดียวความรู้ก็สำคัญเหมือนกัน

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ควรที่จะพัฒนาเยาวชนให้หันหน้าเข้าวัดให้มากขึ้นควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมกับวัดให้มากขึ้นบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวัดและเยาวชนถือว่าสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะว่าทุกวันนี้เยาวชนจะห่างหายไปจากวัดไปมาก

๔.ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมการปฏิบัติธรรมนั้นวัดยังขาดผู้ให้ความรู้ด้านธรรมเทศนาบางวัดไม่มีเลย
คนในชุมชนจึงขาดความเข้าใจอย่างถูกต้องในศาสนา

๕.ด้านการสาธารณูปการพระสงฆ์ควรจะมีจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัดที่เกี่ยวกับการจัดสถานที่
ในบริเวณวัด เช่น ทุกวันเสาร์-อาทิตย์ ควรมีการเชิญชวนให้เยาวชนมีการมาทำความดีด้วยการมากวาดลาน
วัดทำความสะอาดบนศาลาวัด เป็นต้น วัดควรมีสถานที่ ๆ ทำให้เยาวชนมาศึกษาหาความรู้เพิ่มในวันหยุด

๖.ด้านการสาธารณสงเคราะห์กิจกรรมทุกกิจกรรมที่พระสงฆ์พาชาวบ้านปฏิบัติถือว่าดีทุกกิจกรรม

Abstract

The objectives of this research were to study the perspectives and the suggestions of Buddhist monks and people to the Sangha Role in the Temple-centered Development of Prue Sub-district Community, Prasat District, Surin Province. It was a survey research. Questionnaires were the tool in data collection. The samples were 100 of Buddhist monks and people. Statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The results were found that in the holistic view, the perspectives of Buddhist monks and people to the Sangha Role in the Temple-centered Development of Prue Sub-district Community, Prasat District, Surin Province were in the middle level. In each aspect, it was found that the aspects of educational welfare and public service were in high level, and the other aspects were in the middle levels respectively from high to low levels as follows; the aspects of educational welfare, public service, religious studies, governance, public welfare, and propagation of the Buddhist teachings.

The suggestions to the six aspect of the Sangha Role in the temple-centered development of Prue Sub-district Community, Prasat District, Surin Province were found as follows;

- 1) In the aspect of governance, the Sangha should administer the temple, look after the Buddhist monks and novices, and cultivate the people awareness.
- 2) In the aspect of religious studies, the Sangha should promote the youngsters to be ordained for studying apart from meditation.
- 3) In the aspect of educational welfare, the Sangha should persuade younger people to the temple and hold various activities for developing temple.
- 4) In the aspect of propagation of the Buddhist teachings, the Sangha should provide chances to the Buddhists for Buddhist meditation.

- 5) In the aspect of public service, the Sangha should manage the temple development activities such as big cleaning day in the holidays.
- 6) In the aspect of public welfare, the Sangha should lead the Buddhist to do various activities.

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งในสามสถาบันหลักของชาติไทย มีประชาชนชาวไทยกว่าร้อยละ ๙๐ เคารพนับถือเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทยและวิถีชีวิตของคนไทย อย่างไรก็ตามความเจริญและความเสื่อมของพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธองค์ฝากไว้กับพุทธบริษัท ๔ แต่โดยทั่วไปประชาชนมักมองว่าพระสงฆ์เป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องดังกล่าวทั้งหมด เพราะถือกันว่าพระสงฆ์คือทายาทหรือสาวกที่จะเป็นผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนและเป็นผู้สืบสันดาน เป็นปูชนียบุคคลของอุบาสกอุบาสิกาชาวพุทธทุกคนและเป็นผู้นำทางด้านจิตใจ วัดจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของชุมชนทุกท้องถิ่นในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นศูนย์กลางแห่งกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เป็นแหล่งการศึกษาค้นคว้าของประชาชน ในอดีตพระภิกษุสงฆ์มีฐานะเป็นครูบาอาจารย์และผู้ฝึกอบรมหลักธรรมให้แก่ประชาชนในชุมชนทุกเรื่อง ทั้ง

ด้านจิตใจ ด้านความเป็นอยู่หรืออาชีพ และวัดยังมีฐานะเป็นโรงเรียน แม้ปัจจุบันความเป็นศูนย์กลางในบางเรื่องจะลดน้อยถอยลงแต่ความสำคัญยังมีอยู่ บทบาทของวัดและพระสงฆ์ยังมีความเข้มข้นอยู่ค่อนข้างมาก ทั้งในเรื่องบทบาทด้านจิตใจ บทบาทด้านจิตวิญญาณของชุมชน บทบาทด้านสังคม บทบาทด้านพัฒนา บทบาทด้านสงเคราะห์ชุมชน บทบาทด้านเศรษฐกิจชุมชน บทบาทด้านการศึกษา เป็นต้น¹

พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทยและวิถีชีวิตของคนไทยที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาและการจัดระเบียบทางสังคมไทยในด้านต่างๆ ทั้งด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านวัฒนธรรม ด้าน

¹เฉียบ ไทยยิ่ง. (๒๕๓๙). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลาง

ชุมชน : กรณีศึกษา ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

ประเพณี จนถึงด้านการดำเนินชีวิตในประจำวัน โดยมีวัดเป็นหน่วยปฏิบัติการหลักของสถาบัน พระพุทธศาสนา มีหน้าที่ถ่ายทอดวิชาการ ศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และ ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ไปสู่ชุมชน วัดจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับชุมชนเป็นอย่างมาก นั่นคือวัดกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดลึกซึ้งจนยากที่จะแยกออกจากกันได้ วิถีชีวิตของผู้คน ในชุมชนผูกพันกับวัดตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย วัดจึงเปรียบเสมือนชีวิตจิตใจหรือจิตวิญญาณของชุมชน และในขณะเดียวกันชุมชนก็เปรียบเสมือนร่างกาย ทั้งสองฝ่ายจะต้องอาศัยเกื้อกูลและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นวัดและชุมชนจะต้องสมานฉันท์ให้ ความร่วมมือร่วมใจ และประสานสัมพันธ์อยู่กัน ตลอดไป

ดังที่พระราชวรมนิ ได้กล่าวว่าวัดเป็นทุกอย่างของสังคม เป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในชุมชนและสังคม เป็นศูนย์กลางกิจกรรมต่างๆ ทางสังคม เป็นส่วนประกอบที่ขาดเสียมิได้สำหรับชุมชนในแต่ละระดับ โดยมีพระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัดในการปฏิบัติกิจกรรมทางสังคมของวัด ทำให้พระสงฆ์มีความสำคัญกับชุมชนอย่างแนบแน่น เช่นเดียวกับวัด พระสงฆ์จึงมีลักษณะของความเป็นผู้นำในทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นในวัด เมื่อวัดเป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจ พระสงฆ์ก็มีฐานะเป็นผู้นำจิตใจของชุมชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพ เชื่อถือและความร่วมมือต่างๆ และนับตั้งแต่อดีต

จนถึงปัจจุบัน วัดมีบทบาทยิ่งในการสืบถอดพระพุทธศาสนาทั้งเป็นการเผยแผ่วิชาการต่างๆ ไปสู่สังคมตลอดถึงศิลปะวัฒนธรรมของไทยส่วนใหญ่มาจากวัดแทบทั้งสิ้น กล่าวคือวัดเป็นทั้งสถานศึกษา สถานสงเคราะห์ สถานพยาบาล สถานบันเทิง สโมสร พิพิธภัณฑ เป็นต้น ในขณะเดียวกันพระสงฆ์ก็มีบทบาทเป็นผู้นำชุมชนเป็นที่พึ่งพิงทางด้านจิตใจของผู้คนในสังคม หรือแม้แต่กิจการสาธารณะประโยชน์ทางสังคม พระสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย ซึ่งทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าสถาบันพระพุทธศาสนาได้วางตนให้เป็นส่วนหนึ่งที่ผสมผสานกลมกลืนกับสถาบันอื่นๆ ในสังคมโดยตลอด พระพุทธศาสนาอยู่ได้ด้วยการสงเคราะห์และเกื้อหนุนจากสังคม ในทำนองเดียวกันนี้วัดและพระสงฆ์เป็นผู้ที่ทำคุณประโยชน์และช่วยเหลือเกื้อกูลสังคมด้วยเช่นกัน ดังนั้นวัดและพระสงฆ์จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อชุมชนและสังคม ทั้งนี้แต่ละชุมชนหรือหมู่บ้านต่างมีวัดประจำเป็นศูนย์กลางของการประกอบพิธีกรรม และการทำกิจกรรมต่างๆ วัดเป็นสมบัติของคนร่วมกันทั้งชุมชนหรือหมู่บ้าน ที่ทุกคนจะต้องช่วยอุปถัมภ์ค้ำจุนและช่วยกันปกป้องดูแลรักษา วัดในพระพุทธศาสนาจึงอยู่ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อวิถีชีวิตของคนไทยสืบต่อมาจนถึงทุกวันนี้²

²พระราชวรมนิ (ประยูรธ ปยุตโต). ๒๕๒๗. สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลดคิมทอง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า วัดเป็นหน่วยงานสวัสดิการที่ใหญ่ที่สุดในชุมชน ที่ช่วยเหลือและแก้ปัญหาต่างๆ ของครอบครัวชุมชน และสังคมในส่วนรวมได้เป็นอย่างดี จนกระทั่งเมื่อความเจริญแบบตะวันตกได้หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทย ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ มากมาย อาทิเช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านวัฒนธรรม ฯลฯ เป็นต้น ส่งผลให้บทบาทของวัดและพระสงฆ์ลดความสำคัญลงไป และจากการที่สภาพสังคมปัจจุบันได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงตามสังคมตะวันตก หรือกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และประการสำคัญคือ ที่ประเทศไทยได้พัฒนาประเทศให้เกิดความเจริญทันสมัยตามกระแสโลกาภิวัตน์

ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมจึงทำให้สังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมแบบตะวันตกมากยิ่งขึ้น ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันของชุมชนจึงเปลี่ยนแปลงจากสังคมแบบพึ่งพาตนเองมาเป็นสังคมแบบบริโภคนิยม ที่มาพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และได้กลายมาเป็นกระแสที่ครอบงำแนวคิด ค่านิยม และวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยเป็นอย่างมาก และจากการที่มุ่งเน้นพัฒนาแต่ทางโลก แต่ละเลยมิติทางธรรม ได้ก่อให้เกิดความเสื่อมถอยทางด้านศีลธรรมและจริยธรรมแก่ผู้คนในชุมชน จึงทำให้ผู้คนในชุมชน

เริ่มเหินห่างจากวัดมากขึ้น ซึ่งได้ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสังคมต่างๆ ตามมามากมาย

ผู้วิจัย ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน จึงมีความสนใจและตั้งใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรีอ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๑) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรีอ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

๒) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะพระสงฆ์และประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรีอ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรีอ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ โดยผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

และมีแบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาประมวลและวิเคราะห์ผลทางสถิติ

๔. ผลการวิจัย

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลการวิจัยเรื่องระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรี้อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

จากผลของการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรี้อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ สุรินทร์ ในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับปานกลางแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ยังไม่ดีเพียงพอหลายๆด้าน ดังนั้น ผู้นำ หรือ เจ้าอาวาสจึงควรที่จะพิจารณาการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนในด้านใดที่ยังบกพร่องและไม่สามารถดำเนินการได้ มีปัญหา และอุปสรรคอย่างไร และแก้ไขปัญหาลักษณะดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนเป็นไปได้ให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้อย่างไรก็ตามในภาพรวมวัดมิได้นิ่งเฉย หรือละเลยการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนแต่อย่างใด เพียงแต่ว่า มีบางด้านที่ยังไม่ครบสมบูรณ์ซึ่ง

มีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

๑. ด้านการปกครองโดยภาพ

รวมอยู่ในระดับปานกลาง เพราะเจ้าอาวาส,เจ้าสำนักหรือพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำในวัดดำเนินการสอดส่องดูแลพระภิกษุสามเณรเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยดีงามภายในวัดซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระวิรุต นรรัตน์ ศึกษาเรื่องบทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารคณะสงฆ์กรณีศึกษาพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ภารกิจทั้ง ๖ ด้านโดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือด้านการปกครอง อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านสาธารณูปการ และด้านการเผยแผ่พุทธศาสนา อยู่ในระดับมากส่วนด้านสาธารณสงเคราะห์และด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลางตามลำดับจึงมีเสนอแนะกล่าวถึงแนวคิดนี้อย่างกว้างขวางอีกทั้งมีความพยายามที่จะให้มีการนำแนวคิดไปสู่การปฏิบัติการบริหารงานคณะสงฆ์กับภารกิจ ๖ ด้านที่มีความสำคัญด้านนี้ด้านการปกครองคณะสงฆ์ เจ้าอาวาสควรมีการตรวจสอบ หรือฝึกทักษะสำหรับบุคคลที่จะเข้ามาบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ด้านศาสนศึกษา เจ้าอาวาสควรมีการส่งเสริมการศึกษาให้พระภิกษุสามเณรที่มาบวชเรียนในพระพุทธศาสนา ทั้งในด้านพระปริยัติธรรม (แผนกธรรม) หรือพระปริยัติธรรม (แผนกสามัญ) ด้านการศึกษาสงเคราะห์เจ้าอาวาสควรมีบทบาทส่งเสริมในด้านการศึกษา

สำหรับเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นของตนที่เรียนดี แต่ยากจน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเจ้าอาวาสแต่ละวัดควรมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชิงรุกมากขึ้น หรือมีกุศโลบายในการดึงประชาชนให้เห็นถึงความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ เจ้าอาวาสควรประสานงานกับทางราชการในการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพให้ประชาชน และมีการวางแผนพัฒนาวัดควบคู่กับการพัฒนาชุมชนด้านสาธารณสงเคราะห์ เจ้าอาวาสควรเป็นผู้ประสานงานกับทางราชการ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดต่างๆ กองทุนต่างๆ เพื่อช่วยเหลือประชาชน เช่น กองทุนอาหารกลางวันสำหรับเด็ก กองทุนช่วยเหลือยามเกิดภัยธรรมชาติ หรือจัดตั้งห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับชุมชน และมีการแสดงพิพิธภัณฑสถานทางพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้เรียนรู้

๒. ด้านการศาสนศึกษาโดยภาพรวมอยู่
ในระดับปานกลาง เพราะพระสงฆ์มีการจัดการส่งเสริมสนับสนุน ให้พระภิกษุสามเณรและเยาวชนได้ศึกษาพระธรรมวินัยทั้งด้านปริยัติธรรมและปฏิบัติทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของเอื้อมพร นวลน้อย ศึกษาเรื่องบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาการศึกษากรณีศึกษาพระราชครูญาณเจ้าคณะเลยและเจ้าอาวาสวัดศรีวิชัยวนารามผลการศึกษาด้านบทบาทการพัฒนาการศึกษาของพระสงฆ์ของพระราชครูญาณ พบว่า ในด้านการจัดการศึกษาของสงฆ์ ท่านได้มีบทบาทประสานงานด้าน

การศึกษาทั้งแผนกธรรมบาลีและแผนกสามัญศึกษา ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาขึ้นโดยขยายห้องเรียนคณะครูศาสตร์ และเป็นศูนย์การศึกษาวัดศรีวิชัยวนารามจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น และต่อมาได้ยกฐานะเป็นวิทยาลัยสงฆ์เลยตามพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัย การพัฒนาการด้านการศึกษาของพระราชครูญาณมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบโดยการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการบริหาร ครูอาจารย์ พระราชครูญาณ อันเนื่องมาจากการพัฒนาการศึกษาเกิดจากความเสียสละทั้งแรงกายแรงใจและทุนทรัพย์ เพื่อมุ่งหวังส่งเสริมเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ และส่งเสริมพระภิกษุสามเณรที่ยากจนให้เป็นศาสนทายาทที่มีการศึกษาณระดับสูง มีคุณธรรมจริยธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างพึงประสงค์ของชุมชน สังคม และประเทศชาติสืบต่อไป

๓.ด้านศึกษาสงเคราะห์โดยภาพรวมอยู่
ในระดับมากเพราะ พระสงฆ์มีการจัดการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียนเยาวชน และประชาชนทั่วไปซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาพยนต์ สุนตจิตโต (พันธ์วัตร) (๒๕๕๐) ศึกษาเรื่องบทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านปะอ่าวตำบลปะอ่าว อำเภอเมือง จังหวัด

อุบลราชธานี บทบาทของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วม
ร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
พบว่าบทบาทของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วม
กับชุมชนในการทำกิจกรรมป่าชุมชนเริ่มตั้งแต่
พระสงฆ์และชาวบ้านเข้ามาพัฒนาให้เป็นป่าชุมชน
ทุกๆ ปีจะมีกิจกรรมร่วมกันปัจจุบันเป็นศูนย์การ
เรียนรู้ทางธรรมชาติและสัตว์ป่า พระสงฆ์เป็นแกน
หลักในการดูแลรักษาป่าบทบาทการพัฒนาของ
พระสงฆ์ในหลักธรรมชาตริศึกษาธรรมชาติหรือ
ธรรมะรักษาธรรมชาติการศึกษาแนวทางการ
อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า พระสงฆ์อาศัยป่า
เป็นที่ศึกษาทางสมณะและวิปัสสนา เป็นแหล่ง
เรียนรู้ทางธรรมชาติทำเป็นแหล่งท่องเที่ยว ศูนย์
การเรียนรู้ทางธรรมชาติทั้งพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์
ใช้หลักการบริหารชุมชนอย่างเป็นระบบ ร่วมมือ
กับหน่วยงานทางราชการจัดทำแผนพัฒนาป่า
ชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้สืบสานวัฒนธรรม
ประเพณีภูมิปัญญาชาวบ้านแบบยั่งยืน

๔.ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมโดย

ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเพราะพระสงฆ์มีการ
อบรมสั่งสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาแก่
ประชาชนผู้มาบำเพ็ญบุญในงานเทศกาลต่าง ๆ ซึ่ง
สอดคล้องกับงานวิจัยของเจ้าอธิการวิบูล แร่งประ
โคน (๒๕๕๑)ศึกษาเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ใน
การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนา
จริยธรรมประชาชนในพื้นที่อำเภอบ้านกรวด
จังหวัดบุรีรัมย์

๑. วิเคราะห์ระดับบทบาทของ

พระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการ
พัฒนาจริยธรรมประชาชนในพื้นที่อำเภอบ้านกรวด
จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นรายด้าน ด้านเผยแผ่
พระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการ
พัฒนาจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง

๒. เปรียบเทียบความคิดเห็น

บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
และการพัฒนาจริยธรรมประชาชน พบว่าจำแนก
ตามตำแหน่ง ไม่แตกต่างกัน จำแนกตามอายุ
พรรษาเป็นรายคู่และรายด้าน พบว่า แตกต่างกัน
เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษาทางสามัญ และทาง
ธรรม ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้าน
การพัฒนาจริยธรรมรายคู่และรายด้าน พบว่า
แตกต่างกันเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วรายข้อ
และรายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกัน

๓. ปัญหาและข้อเสนอแนะ

พบว่าปัญหาการเทศสั่งสอนให้ประชาชนเลิกจาก
อบายมุขการเทศเรื่องศีลธรรมในวันพ้อแห่งชาติ
การเทศสั่งสอนแก่ประชาชนในการปฏิบัติศีล ๕
การเทศเรื่องศีลธรรมในวันแม่แห่งชาติ การเทศนา
ธรรมแก่ประชาชนในวันธรรมสวนะ ส่วนบทบาท
ของพระสงฆ์ด้านการพัฒนาจริยธรรม พบว่า
ปัญหาการจัดอบรมทายาทแก่ประชาชน ให้มี
จิตสำนึกในการตอบแทนบุญคุณ ควรมี
กระบวนการและแบบแผน จัดกิจกรรมแก่
ประชาชนในวันวิสาขบูชาควรมีแบบอย่างอบรม

จริยธรรมหน้าที่บุตรต่อบิดามารดา ควรจัดให้มีการ
เข้าอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรแก่ประชาชน

๕. ด้านการสาธารณูปการโดยภาพ

รวมอยู่ในระดับปานกลาง เพราะพระสงฆ์นำ
ประชาชนในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษา
สาธารณูปการภายในวัดฯซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย
ของพระมหาฤพนธ์ น้อยโนนจิว (๒๕๔๙) ศึกษา
เรื่องบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมและ
วัฒนธรรม กรณีศึกษาพระรัตนกวี รองเจ้าคณะ
จังหวัดเลยรูปที่ ๑ ฝ่ายมหานิกายบทบาทด้านการ
พัฒนาสังคมและวัฒนธรรมพระรัตนกวีเป็นพระที่มีความ
ตั้งใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ช่วย
พัฒนาสังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักธรรมทาง
พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา
บทบาทด้านการพัฒนาสังคม ได้แก่ การจัดการ
ศึกษาทั้งแผนกสามัญและแผนกนักธรรมบาลีแก่
พระภิกษุสามเณรภายในวัดศรีบุญเรืองและเขต
ใกล้เคียงรวมถึงการพัฒนาชุมชนและการ
สงเคราะห์ชุมชน ในด้านจิตใจด้วยการอบรม
ธรรมะเพื่อให้ประชาชนมีคุณธรรมประกอบสัมมา
อาชีวะโดยชอบธรรม ส่วนในด้านการพัฒนาทาง
วัตถุได้ก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่มา
ทำบุญภายในวัดและทำกิจกรรมอื่น ตลอดจนการ
ตกแต่งบริเวณภายในวัดบางส่วนเป็นสวนหย่อม
เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามาพักผ่อน

ในการพัฒนาวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่ การ
เผยแผ่ธรรมะและการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี
พระรัตนกวีได้มีบทบาทด้านการพัฒนามนุษย์โดย

การเผยแผ่ธรรมะมาโดยตลอดและการปฏิบัติตน
เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับหมู่คณะสงฆ์ที่อยู่ภายใต้
การปกครองได้ยึดถึงประเพณีปฏิบัติและเป็น
แบบอย่างในการครองสมณะเพศ โดยจะแบ่ง
ลักษณะของการอบรมอยู่สองส่วนคือ อบรม
พระภิกษุสามเณรและอบรมอุบาสกอุบาสิกาทั่วไป
ในส่วนของพระภิกษุสามเณรมีการอบรมและเผย
แผ่ธรรมะแก่พระภิกษุสามเณรทั้งที่อยู่ในวัดและ
นอกวัดศรีบุญเรืองให้ตั้งมั่นอยู่ในธรรมวินัย และใน
ส่วนของอุบาสกอุบาสิกา เพื่อเป็นการสืบสาน
วัฒนธรรมประเพณีได้ทำการอบรมศีลธรรมและ
ฝึกสอนการสวดสรภัญญะเกี่ยวกับคุณธรรมและ
จริยธรรม สำหรับกิจกรรมของการอนุรักษ์
วัฒนธรรมที่กระทำทุกปี คือโครงการบรรพชา
สามเณรภาคฤดูร้อนซึ่งเปิดโอกาสให้เยาวชนชาย
เข้ารับการบรรพชา เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เยาวชน
ได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ได้เรียนรู้หลักธรรม
ทางพระพุทธศาสนาและสามารถนำหลักธรรมนั้น
มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง

๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เพราะพระสงฆ์
จัดให้มีกิจกรรมปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวัดเฉลิมพระ
ชนมพรรษา 5 ธันวาคม ของทุกปีฯซึ่งสอดคล้อง
กับงานวิจัยของฉัตรชัย ไชโยธา (๒๕๔๙) ศึกษา
เรื่องบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาการศึกษา
หลวงปู่เครื่อง สุกทโท วัดสระกำแพงใหญ่ อำเภอบึง
สามพันบุรี จังหวัดศรีสะเกษบทบาทหลวงปู่

เครื่อง สุภโท กับการพัฒนาในด้านสังคม การศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการปกครองสงฆ์ หลวงปู่เครื่อง สุภโท เป็นพระเกจิอาจารย์ที่เคร่งครัดในด้านศาสนธรรม และวัตรปฏิบัติเพื่อบรรลุลหุคพ่นเป็นพระสงฆ์ที่มีแนวความคิดแนวปฏิบัติ และคำสอนที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทั้งทางธรรมและทางโลก โดยเฉพาะหลวงปู่เครื่อง สุภโท ต้องการพัฒนาคนให้หลุดพ้นจากความทุกข์ โดยส่งเสริมให้คนได้รับการศึกษา

ด้านแนวความคิดการพัฒนาสังคมของหลวงปู่เครื่อง สุภโท ท่านมีหลักการในการพัฒนาทั้งทางด้านจิตใจ และด้านวัตถุไปพร้อมๆ กัน โดยเน้นให้ความสำคัญด้านจิตใจเป็นหลัก ขั้นตอนทีหลวงปู่เครื่อง ได้นำมาพัฒนาด้านจิตใจ คือ สอนวิปัสสนากัมมัฏฐาน การทำสมาธิรักษาศีล และการใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล หลวงปู่เครื่อง สุภโท เป็นพระสงฆ์ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เริ่มต้นที่ตัวเองก่อนแล้วอบรมสั่งสอนผู้อื่นต่อ สรุปได้เป็น ๒ ลักษณะคือ

๑. การพัฒนาทางด้านจิตใจ อบรมสอนธรรม เน้นความสามัคคี โดยมีวัดเป็นศูนย์การพัฒนาศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ศูนย์ปฏิบัติธรรมแหล่งการศึกษา เน้นทางปฏิบัติภาวนาจิตใจชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย เป็นผู้มักน้อย สันโดษพึ่งตนเอง อยู่ในศีลธรรม กระทำสิ่งที่ติงาม อันประกอบด้วยกายสุจริต วาสุจริต และมโนสุจริต

มีคุณธรรมพัฒนาตนเองให้ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคม

๒. การพัฒนาด้านวัตถุ มีเป้าหมายเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและสังคม ได้แก่ การพัฒนาการศึกษา สาธารณสุขขออและสาธารณประโยชน์อื่นๆ

หลวงปู่เครื่อง สุภโท เป็นพระสงฆ์ที่เจริญด้วยปฏิปทา มีจริยวัตรที่งดงามอย่างเสมอตนเสมอปลายมาโดยตลอด ข้อวัตรปฏิบัติในแต่ละวันเป็นไปเพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนาและสังคม โดยเฉพาะด้านการให้โอกาสด้านการศึกษา จากการพัฒนาสังคมทางด้านจิตใจและวัตถุ ทำให้บทบาทของท่านมีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา สังคมและประเทศชาติ

แนวทางพุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม การประยุกต์ใช้พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมไทยในยุคความเป็นเงินตราสูงมาก พระที่นึ่ง เยือกเย็นสงบ พระที่ทำหน้าที่พัฒนาต้องสอนกรรมฐานปฏิบัติธรรมไปด้วย ต้องสามารถเข้าไปนั่งในจิตใจของประชาชน เป็นที่พึ่งทางจิตใจได้พระสงฆ์ที่ทให้พัฒนาต้องมีจิตใจมั่นคง ต้องรู้จักโลก ต้องทำงานโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับผลประโยชน์

รวมทั้งประยุกต์ประเพณีหรือวัดสำคัญๆ ให้มีการจัดงานในลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน พระสงฆ์ควรดำรงตนเป็นผู้เสียสละต่อส่วนรวมมุ่งสร้างงานหรือกิจกรรมต่างๆด้วยความบริสุทธิ์ใจ การพัฒนาสังคมต้องเริ่มที่พัฒนาคน

และตอบสนองความต้องการของชุมชนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา บริหารงานอย่างบูรณาการ ประสานงานทุกฝ่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยเฉพาะบ้าน วัด โรงเรียน จึงจะถึงว่าเป็นการจรโลงพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

๕. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

คุณลักษณะของประชาชนและพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม

๑.๑ คุณลักษณะของประชาชน
ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ คนคิดเป็น (ร้อยละ ๕๐)

๑.๒ คุณลักษณะของพระสงฆ์
ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน ๕๐ รูปคิดเป็น (ร้อยละ ๕๐)

**ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับระดับ
ความคิดเห็นของประชาชนและพระสงฆ์ต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรี้อ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสุรินทร์**

๑. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรี้อ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสุรินทร์ สุรินทร์ ในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า ด้านการศึกษา สงเคราะห์ และ ด้านการสาธารณูปการ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลางทุก

ด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการด้านการศาสนา ศึกษาด้านการปกครองด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมตามลำดับ

๒. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรี้อ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสุรินทร์ ด้านการปกครอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ๒ ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง๓ข้อซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ ๑ เจ้าอาวาส,เจ้าสำนักหรือพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำในวัด ดำเนินการสอดส่องดูแลพระภิกษุสามเณรเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยดีงามภายในวัด กับ๓.มีการจัดตั้งคณะกรรมการวัดและมอบหมายหน้าที่ เพื่อให้การขับเคลื่อนงานของวัดเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และเรียบร้อยและข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ข้อ๔พระสงฆ์สร้างความร่วมมือกับประชาชน ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่วัดดำเนินการจัดขึ้นที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และกฎหมายบ้านเมือง

๓. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรี้อ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสุรินทร์ ด้านการศาสนศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็น

รายชื่อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ๑ข้ออยู่ในระดับปานกลาง ๔ข้อซึ่งข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือข้อ ๕ พระสงฆ์มีการจัดการส่งเสริมสนับสนุน ให้พระภิกษุสามเณรและเยาวชนได้ศึกษาพระธรรมวินัยทั้งด้านปริยัติธรรมและปฏิบัติทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ข้อ ๔ พระสงฆ์มีการจัดการศึกษาให้พระภิกษุและสามเณรและเยาวชนได้ศึกษาในระดับอุดมศึกษา

๔. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรี้อ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ๓ ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง ๒ข้อ ซึ่งข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือข้อ ๕พระสงฆ์มีการจัดการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมที่ สอดคล้อง กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียนเยาวชน และประชาชนทั่วไปและข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือข้อ๓.จัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนประจำปี

๕. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรี้อ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ซึ่งข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ ๑พระสงฆ์มีการอบรมสั่ง

สอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนผู้มาบำเพ็ญบุญในงานเทศกาลต่าง ๆ กับข้อ ๒ พระสงฆ์มีการจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในวัด เช่น วันธรรมสวนะ วันเข้าพรรษา วันวิสาขบูชา เป็นต้น และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดมี ๒ ข้อคือ ข้อ ๓ พระสงฆ์มีการรับกนิมนต์จากประชาชนไปเทศนาที่บ้านและที่อื่นๆ ตามความเหมาะสม กับข้อ ๔. จัดอบรมวิปัสสนากรรมฐานทั้งในวัดและนอกสถานที่ให้แก่ประชาชนทั่วไป

๖. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรี้อ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ด้านการสาธารณูปการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ๒ข้อ ซึ่งข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ๒ พระสงฆ์นำประชาชนในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการซ่อมแซมศาสนสมบัติภายในวัดและข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือข้อ ๔ พระสงฆ์นำประชาชนในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสาธารณูปการภายในวัด

๗. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรี้อ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ซึ่งข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือข้อ๒พระสงฆ์ให้

คำแนะนำชักจูงให้ประชาชนร่วมบริจาคทรัพย์
สิ่งของช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆและข้อที่มี
ค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ข้อ๔พระสงฆ์นำประชาชนจัด
สถานที่ภายในวัดให้ร่มรื่น สงบ สะอาด และมีที่
สำหรับปฏิบัติธรรม

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรมีการแยกทำการศึกษาเชิง
ลึก เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่ประสบ
ความสำเร็จในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของ
ชุมชนในแต่ละด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้าน
การศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้าน
การเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการสาธารณูปการ และ
ด้านการสาธารณสงเคราะห์

๒. ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่
ประสบความสำเร็จทุกด้าน ในการพัฒนาวัดให้เป็น
ศูนย์กลางของชุมชน เพื่อเป็นวัดพัฒนาต้นแบบ
ให้แก่วัดต่างๆ นำไปใช้เป็นแนวทางต่อไป

๓. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยส่งเสริม
และมีผลกระทบต่อบทบาทของพระสงฆ์ ต่อการ
พัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนในปัจจุบัน

๔. ควรมีการศึกษาผู้นำชุมชน และ
ประชาชนในชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบท ที่มีส่วน
ร่วมในการพัฒนาวัดเพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางของ
ชุมชน

บรรณานุกรม

เฉียบ ไทยยิ่ง. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน :
กรณีศึกษา ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. รายงานการวิจัย.
กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์การศาสนา.
พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). ๒๕๒๗. สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลด
คิมทอง
เจ้าอธิการวิฑูล แร่งประโคน. “บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนา
จริยธรรมประชาชนในพื้นที่อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์”. ปริญญารัฐ

ประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตรศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

พระมหานฤพนธ์ น้อยโนนจิว. “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม : กรณีศึกษาพระรัตนกวี รองเจ้าคณะจังหวัดเลยรูปที่ 1 ฝ่ายมหานิกาย”. **ปริญญานิพนธ์ สาขาไทย ศึกษาเพื่อการพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.**

พระวิรุต นรรัตน์. “บทบาทพระสงฆ์ในการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาพระสังฆธิการ ระดับเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย”. **วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, (๒๕๕๒).**

พระมหาพยนต์ สุนตจิตโต. “บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ : กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านปะอ่าว ตำบลปะอ่าว อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี”. **หลักสูตรศิลปศาสตร มหาบัณฑิต. สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี,**

เอื้อมพร นวลน้อย. “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาการศึกษา : กรณีศึกษาพระราชวุฒาจารย์ เจ้าคณะจังหวัดเลยและเจ้าอาวาสวัดศรีวิชัยวนาราม”. **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.**

ฉัตรชัย ไชโยธธา. “บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนา : กรณีศึกษาหลวงปู่เครื่อง สุภโท วัดสระกำแพงใหญ่ อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ”. **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต . บัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.**

การศึกษาวิเคราะห์ประเพณี “พล็อง” ของชาวพุทธ ในเขตเทศบาลตำบลประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์^๑

เจ้าอธิการวุฒิศักดิ์ ขนติธมโม (แยมงาม)
พุทธศาสนดharmaบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์๑) เพื่อศึกษากำเนิดและพัฒนากการของประเพณีการทำบุญอุทิศในสมัยพุทธกาล๒) เพื่อศึกษากำเนิดและพัฒนากการประเพณี “พล็อง” ของชาวพุทธ ในเขตเทศบาลตำบลประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์๓) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลและแนวทางอนุรักษ์ประเพณี “พล็อง” ของชาวพุทธ ในเขตเทศบาลตำบลประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ผลการวิจัยพบว่า

๑. กำเนิดและพัฒนากการของประเพณีการทำบุญอุทิศในสมัยพุทธกาลนั้น เกิดจากสาเหตุ ๒ ประการ คือ ๑) ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องกรรมและการเกิดใหม่ ๒) ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องการทำบุญ บาป นรกและสวรรค์

๒. กำเนิดและพัฒนากการประเพณี “พล็อง” ของชาวพุทธ ในเขตเทศบาลตำบลประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ยังไม่ทราบว่ามีกำเนิดมาตั้งแต่เมื่อใด แต่เจตจำนงของประเพณี “พล็อง” มีดังนี้ ๑) เป็นการเตรียมเสปียงอาหารให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว ๒) เพื่อให้บุตรหลานได้รำลึกถึงคุณของมารดา บิดา บุพการีชน แล้วทำบุญอุทิศไปให้ อันเป็นการแสดงความกตัญญูตเวทิตา

๓. อิทธิพลและแนวทางอนุรักษ์ประเพณี “พล็อง” พบว่า มีอิทธิพล ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) มีอิทธิพลต่อจิตใจ คือ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้รำลึกถึงบุพการีชนที่ล่วงลับ ๒) มีอิทธิพลต่อครอบครัว คือ เป็นการสร้างความสามัคคี รักและผูกพัน อันเป็นการแสดงความกตัญญูตเวทิตา ๓) มีอิทธิพลต่อสังคมหรือชุมชน คือ สร้างความ สมานฉันท์และสามัคคีในชุมชนสร้างสันติภาพและความสงบสุข

๔. ด้านแนวทางการอนุรักษ์ประเพณี “พล็อง” คือ ๑) ควรมีการศึกษา ค้นคว้าความเป็นมา และจุดมุ่งหมายของประเพณี “พล็อง” ๒) องค์กรหลักของชุมชน ควรให้การสนับสนุน ชี้แจง แนะนำ สร้างความเข้าใจอย่างถูกต้องของประเพณี “พล็อง”

^๑วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนาบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีพุทธศักราช ๒๕๕๗

คำสำคัญ: พล็อง

Abstract

The objectives of this research are 1) to study origin and development of merit making for the dead in the Buddhist Era, 2) to study origin and development of the “Plong” tradition of the Buddhist in the area of municipal sub-district of Prakhonchai, Prakhonchai district, Buri ram province, and 3) to analytical study the influence and reservation of the “Plong” tradition of the Buddhist in the area of municipal sub-district of Prakhonchai, Prakhonchai district, Buri ram province. The research methodology used was in-depth interview to Buddhist monks, experts, educational personnel, community leaders, and youngsters in the municipal sub-district of Prakhonchai, Prakhonchai District, Buri ram Province.

The findings of research are as follows;

1. The origin and development of merit making for the dead in the Buddhist Era was caused by two reasons 1) a belief in Kamma and Rebirth 2) a belief in merit making, sin, hell, and heaven.

2. The origin and development of the “Plong” tradition (merit making for the dead) in the area of municipal sub-district of Prakhonchai, Prakhonchai district, Buri ram province was unknown, but its aim was as follows; 1) to prepare food to the dead 2) to show the relatives’ remembrance and gratitude to the dead.

3. The influence and reservation of the “Plong” tradition was summarized into three aspects as follows: 1) to the mind, it held the mental bond to recall those dead ones and living ones. 2) to the family, it helped to build the harmony, love, and bond which showing gratitude to the dead. 3) to the community and society, it helped to build rapport, reconciliation, and harmony in the community.

4. The guidelines to preserve the “Plong” tradition in the municipal sub-district were summarized as follows: 1) the community should learn its history and aims from the ancestors and various sources. 2) the key organizations such as municipal sub-district, and government and private sections should support, explain,

suggest, and create right understanding on the “Plong” tradition. The district school should put the “Plong” tradition into the curriculum and for the purpose of conservation and encourage the youths and the Buddhists to learn and preserve it.

Keywords:plong.

๑. บทนำ

ในสมัยพุทธกาล ยังปรากฏมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำบุญอุทิศ ซึ่งในหลายๆ ภาคเรียกแตกต่างกัน แต่โดยเนื้อหาสาระแล้ว เป็นเรื่องเดียวกัน ตัวอย่างจากยถากรรมวรรณเรื่องสญชัย ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท พระเจ้าพิมพิสาร ครั้งที่พระองค์ทรงสุบินเกี่ยวกับเปรตที่มาขอส่วนบุญ จนพระองค์ไม่สามารถทรงพระบรมมได้ จึงทูลถามพระพุทธเจ้าว่า เหตุอย่างนี้ เกิดแต่สิ่งใด พระพุทธเจ้าทรงตอบพระเจ้าพิมพิสารว่า พระญาติในอดีตชาติมาเพื่อขอส่วนบุญ วิธีการที่จะระงับสิ่งที่เกิดดังกล่าวได้ ก็คือ การทำบุญอุทิศ ดังปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท ความว่า

“ . . . ได้พระราชทานส่วนบุญว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอข้าวน้ำอันเป็นทิพย์ จงสำเร็จแก่พวกเปรตเหล่านั้น แต่มหาทานนี้ ข้าวน้ำอันเป็นทิพย์เกิดแล้วแก่เปรต . . . ทรงให้ส่วนบุญว่า

ขอผ้าอันเป็นทิพย์ทั้งหลายจงสำเร็จแก่เปรตเหล่านั้น แต่จีวรทานนี้เกิด ในขณะนั้นเอง ผ้าทิพย์เกิดขึ้นแก่เปรตเหล่านั้นแล้ว เปรตเหล่านั้นละอรรถภาพของเปรต ดำรงอยู่โดยอรรถภาพอันเป็นทิพย์แล้ว...”^๒

ปัจจุบัน ความคลาดเคลื่อนในเรื่องของความเชื่อเรื่อง ประเพณี “พล็อง”^๓เป็นไปตามแนวโน้มของวิถีชีวิต และการใช้ชีวิตประจำวัน บุคคลบางกลุ่มอาจจะยังดำรงอยู่ซึ่งความเชื่อแต่โบราณเพื่อเป็นการจรรโลงจิตใจ แต่บางกลุ่มก็ไม่เชื่อสิ่งเหล่านี้ว่ายังมีอยู่แต่ในทัศนะของผู้ศึกษา ประเพณีพิธีกรรมบางเรื่อง คงยากให้ดำรงอยู่เพื่ออย่างน้อย ชนรุ่นหลังจะได้ทราบถึงความเป็นมาและวิถีชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างเป็นจริงและตรงไปตรงมา โดยเฉพาะประเพณี “พล็อง” ซึ่งเป็นประเพณีอีกประเพณีหนึ่งของชาวประโคนชัย “พล็อง”

^๒พ.ธ.อ. (ไทย) ๔๐/๑๔๑.

^๓การทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย พล็อง... เป็นจารีตประเพณีที่สืบทอดกันมานานของชาวเมืองตะลุง (ประโคนชัย) ไม่สามารถหาที่มาและไม่ปรากฏว่ามีหลักฐานบันทึกไว้ อย่างเด่นชัดแต่อย่างใด

เป็นภาษาท้องถิ่นของคนประโคนชัย ตรงกับภาษาไทยว่า การทำบุญอุทิศ นิยมทำกันตามวาระสำคัญ เช่น เมื่อมีคนตาย ญาติพี่น้องและลูกหลานจะต้องเตรียมสิ่งของต่าง ๆ เช่น เสื้อผ้า อาหารและปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ส่วนหนึ่งเพื่อนำไปวัดให้พระพิจารณาบังสุกุล ซึ่งนิยมทำในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ การ “พลี” อันตรงกับช่วงวันเข้าพรรษา มีการจัดเตรียมไว้ในภาชนะที่มีอยู่ เช่น กระบุง กระเชอ ครุ ถัง แล้วนำไปวัด เป็นการเตรียมเสบียงให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว เป็นการแสดงความกตัญญูทวดเทวี รำลึกถึงคุณมารดา บิดา บุพพการีชนและส่วนหนึ่ง ก็เป็นการอนุรักษประเพณีท้องถิ่นเอาไว้

ประเพณี “พลี” นั้นวันจะสูญหายหรือถูกเพิกเฉยโดยคนรุ่นใหม่ที่พยายามจะมองข้ามความเชื่อดั้งเดิมที่เกี่ยวกับวิญญาณและการเกิดใหม่ การเพิกเฉยต่อประเพณีท้องถิ่นดังนี้ อาจส่งผลให้การแสดงออกถึงความกตัญญูทวดเทวีต่อบุพพการีซึ่งมีมาแต่โบราณกาลลดน้อยลงไปและอาจจะหมดไปในที่สุด นั่นหมายถึงว่า จริยธรรมของคนรุ่นใหม่กำลังจะถูกแทนที่ด้วยความเห็นแก่ตัวและเห็นแก่ประโยชน์ตนเป็นที่ตั้งจนลืมนึกถึงประโยชน์สังคมและประโยชน์โลกไป และท้ายที่สุดก็ขาดซึ่งความกตัญญูทวดเทวี ความสามัคคีในครอบครัว ชุมชน และเกิดผลกระทบให้สังคมไทยขาดความสงบและสันติสุข

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำเรื่องประเพณี “พลี” ของชาวพุทธ ในเขต

เทศบาลตำบล ประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีพื้นฐานการใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาพื้นถิ่นในการสื่อสารและมีวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างจากชนกลุ่มอื่น มีวัฒนธรรมประเพณีบางส่วนที่เป็นของตนเอง อย่างเช่น ประเพณีการ “พลี” ซึ่งโดยความหมายตามเนื้อหาสาระของพิธีกรรมแล้ว “พลี” ก็คือการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย แต่ภาษาที่ใช้ในเขตเทศบาลตำบลประโคนชัย ตำบลประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ใช้คำว่า “พลี” คำเหล่านี้สอดคล้องกับคำว่า “สารท” ในบางภาคบางส่วนของประเทศไทย ซึ่งเป็นประเพณีส่วนหนึ่งของการ “ปลี” แต่กระนั้นก็ตาม ผู้วิจัยยังเห็นว่า เรื่องนี้ควรเป็นเรื่องที่ต้องแสวงหาแนวทางอนุรักษและทำให้เจริญขึ้น โดยไม่มีการทอดทิ้งจนชนรุ่นหลังลืมนึก

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษากำเนิดและ พัฒนาการของประเพณีการทำบุญอุทิศในสมัยพุทธกาล

๒. เพื่อศึกษากำเนิดและ พัฒนาการประเพณี “พลี” ของชาวพุทธ ในเขตเทศบาลตำบลประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

๓. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลและแนวทางอนุรักษประเพณี “พลี” ของชาวพุทธ ในเขตเทศบาลตำบลประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ ประเพณี “พลึง” ของชาวพุทธ ในเขต เทศบาลตำบลประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและ ประกอบบทสัมภาษณ์เชิงลึกจากพระสงฆ์ ผู้เชี่ยวชาญ บุคลากรทางการศึกษา ผู้นำชุมชน และเยาวชน โดยใช้วิธีการรวบรวมและศึกษา ข้อมูล จากคัมภีร์ ตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

๑) ขั้นศึกษาเอกสาร โดยผู้วิจัยได้ รวบรวมข้อมูลในคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ที่เป็นคัมภีร์สูงสุดทางพระพุทธศาสนา คัมภีร์ อรรถกถาธรรมบทวิทยานิพนธ์เอกสารอ้างอิง ที่เป็นตำรา และเอกสารที่เกี่ยวกับความเชื่อ และประเพณีไทยเพื่อจัดลำดับความสำคัญ ก่อน-หลัง

๒) ขั้นกำหนดประชากร ผู้วิจัยได้ กำหนดจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ พระสงฆ์ ผู้เชี่ยวชาญ บุคลากรทางการศึกษา/ ผู้นำชุมชน และเยาวชนในเขตเทศบาลตำบล ประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๒๑ รูป/คน โดยการเลือกสุ่มแบบ เจาจะง

๓) ขั้นสร้างเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยได้ ออกแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้มีการแสดง ทศนะเกี่ยวกับประเพณี “พลึง” ของชาว พุทธในเขตเทศบาลตำบลประโคนชัย อำเภอ ประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ได้อย่างอิสระ

๔) ขั้นการตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือวิจัยโดยการนำเครื่องมือวิจัยซึ่งสร้าง

ขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาที่ตรวจสอบด้าน โครงสร้างด้านเนื้อหาเสร็จแล้วนำไปแก้ไข ปรับปรุงก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริงใน ภาคนาม

๕) ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูลอาทิ คัมภีร์พระไตรปิฎกคัมภีร์อรรถกถาวิทยานิพนธ์ หนังสือสื่อออนไลน์ และสื่ออื่นๆ และ ประสานงานติดต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุก ภาควิชาส่วนเกี่ยวกับการขออนุญาตสัมภาษณ์เชิง ลึก เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

๖) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำ ข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา วิทยานิพนธ์หนังสือสื่อออนไลน์และสื่ออื่นๆ ตลอดจนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มา วิเคราะห์และเรียบเรียงโดยข้อมูลเชิงคุณภาพ นี้ใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยมุ่งตอบประเด็นให้ตรงตาม วัตถุประสงค์

๗) ขั้นเขียนรายงานการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีบรรยาย เรียบเรียงเป็นความเรียง ตามเนื้อหาที่รวบรวมจัดระเบียบมา โดยใช้ วัตถุประสงค์เป็นหลักในการเรียบเรียง

๔. ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ ประเพณี “พลึง” ของชาวพุทธ ในเขต เทศบาลตำบลประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์” ผลการวิจัยเรื่องพลึงสรุปได้ ดังนี้ พลึง..เป็นจารีตประเพณี ที่สืบทอดกัน มานานของชาวเมืองตะลุง ไม่สามารถหาที่มา และไปรากฏว่ามีหลักฐานบันทึกไว้ อย่าง เด่นชัดแต่อย่างใด นิยมทำกันมากในวัน เข้าพรรษา คือ วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ การ

พลีองในวันเข้าพรรษานี้(จะทำกันช่วงตอนเย็น หลังแห่เทียนเสร็จ) พุทธศาสนิกชนจะนำสิ่งของเครื่องใช้ ปัจจัยที่จำเป็นแก่พระภิกษุที่อยู่จำพรรษา อย่างเช่น ข้าวสาร อาหารแห้ง จัดเตรียมไว้ในภาชนะที่มีอยู่ เช่น กระบุง กระเชอ ครุ ถัง แล้วใช้ใบไม้มาคลุมปิดสิ่งของไว้ ส่วนมากจะนิยมใช้ใบมะยม เสร็จแล้วจึงพากันหาบไปทิ้งวัด เมื่อไปถึงวัด ใครถึงก่อน ก็นำสิ่งของไปตั้งไว้ แล้วพระภิกษุก็จะพิจารณา บังสุกุลให้ก่อน ที่น่าสังเกต คือ ไม่นิยมให้พระภิกษุพิจารณาบังสุกุลพร้อมๆกัน สาเหตุอาจมาจาก การพลีอง นั้น เป็นการกระทำเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับเป็นการจำเพาะบุคคล คือญาติพี่น้องต้องการจะทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับบิดามารดา หรือบรรพบุรุษของตนเองที่ล่วงลับไปแล้ว จะมารับเอาสิ่งของที่ตนนำมาทำบุญให้ในวันนี้ ตามความเชื่อที่ว่า พญายมบาลจะปล่อยผีที่ทำบาปหนักและผีที่ถูกลงโทษ จะมีโอกาสรับส่วนบุญกุศล ที่ญาตินำมาอุทิศให้ในวันนี้ ตามความเชื่อประเพณีการพลีอง นิยมทำกันโดยทั่วไปในเขตอำเภอประโคนชัย

ผู้วิจัยได้รวบรวมทัศนะเกี่ยวกับความเชื่อของพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เพื่อเป็นแนวทางหรือเป็นข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นว่า ทำไมต้องเกิดประเพณี “พลีอง” ของชาวพุทธ ในเขตเทศบาลตำบลประโคนชัย โดยผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้ โดยได้แบ่งพิจารณา ๒ เรื่องหลัก ๆ คือ ๑) ความเชื่อตามทัศนะของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ประกอบด้วย (๑) ความเชื่อเรื่องพรหมลิขิต (๒) ความเชื่อเรื่องอมตภาพวิญญูญาณและผีบรรพบุรุษ (๓) ความเชื่อเรื่องการบูชาโยน (๔) ความเชื่อเรื่องกรรมและการเกิดใหม่ และ (๕) ความเชื่อเรื่องการล้างบาปด้วยแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ ๒) ความเชื่อตามทัศนะพระพุทธศาสนา

ประกอบด้วย (๑) ความเชื่อตามหลักศรัทธา ที่มีปัญหาเป็นพื้นฐาน (ญาณสัมปยุต) (๒) ความเชื่อตามหลักศรัทธา ๔ (๓) ความเชื่อตามหลักมหาปเทศ ๔ และ (๔) ความเชื่อเรื่องกรรมและการเกิดใหม่ (สังสารวัฏ)

๑. นำเสนอเรื่องกำเนิดและพัฒนาการประเพณี “พลีอง” (การทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย) ตามทัศนะของพระพุทธศาสนา

๑) ผู้วิจัยนำเสนอความเป็นมาโดยยกเรื่องราวเกี่ยวกับปรตตูปชีวกเปรตเป็นตัวดำเนินเรื่อง และยกตัวอย่างจากพระสูตรเกี่ยวกับเรื่องราวของเปรตชั้นประกอบที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณา

๒) นำเสนอความเชื่อเรื่องกรรม (การกระทำ) ซึ่งพระพุทธศาสนามีหลักธรรมเกี่ยวกับเรื่องนี้ คือ โภคาทิยะ และ ทิธ ๖

๓) ความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญให้ทาน การกรวดน้ำอุทิศ ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างพระสูตรที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก ประกอบการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดความชัดเจน

๔) ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผีบรรพบุรุษหรืออมตภาพวิญญูญาณ ผู้วิจัยได้ยกพระสูตรสนับสนุนข้อมูลการนำเสนอ

๕) ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องการบูชาโยน เป็นการนำเสนอข้อมูลและหลักฐานสนับสนุนจากคัมภีร์พระไตรปิฎกว่าพระพุทธศาสนาได้มีการปฏิบัติบูชาโยนของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

๒. นำเสนอเรื่องกำเนิดและพัฒนาการประเพณี “พลีอง” ของชาวพุทธในเขตเทศบาลตำบลประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ โดยนำเสนอตามลำดับดังนี้

๑) ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประวัติตำบลประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ว่า มีความเป็นมาอย่างไร อุปนิสัยของคนประโคนชัย เป็นอย่างไร โดยใช้ข้อมูลจากบุคลากรทางการศึกษาที่ได้รวบรวมไว้ในหนังสือ “ประวัติลือเลื่อง เมืองประโคนชัย ๑๐๐ ปี อำเภอประโคนชัย” เป็นข้อมูลอ้างอิง

๒) ความเป็นมาของประเพณี “พลึง” ซึ่งไม่มีข้อมูลอ้างอิงสนับสนุนว่าปรากฏขึ้นตั้งแต่เมื่อใด แต่มีหลักฐานบุคคลให้ความกระจ่าง โดยสันนิษฐานว่า น่าจะมีมานานแล้ว

๓) ชาวเทศบาลตำบลประโคนชัย ใช้วันเข้าพรรษา (แรม ๑ ค่ำ เดือน ๘) เป็นวันประกอบประเพณี “พลึง” ของชาวพุทธ ในเขตเทศบาลตำบลประโคนชัย

๔) ผู้วิจัยสรุปความหมายของคำว่า “พลึง” ตามทัศนะของชาวเทศบาลตำบลประโคนชัยว่า หมายถึง การทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย ซึ่งปรากฏว่า มีการประกอบประเพณีในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ (วันเข้าพรรษา)

๕) ผู้วิจัยเสนออุปกรณ์ประกอบพิธีประเพณี “พลึง” ของชาวพุทธ

๖) ลักษณะสำคัญของประเพณี “พลึง” ของชาวพุทธ ในเขตเทศบาลตำบลประโคนชัย ผู้วิจัยได้แยกวิเคราะห์ไว้ ๔ ประเด็น คือ (๑) ลักษณะสำคัญด้านจุดมุ่งหมาย (๒) ลักษณะสำคัญด้านบุคคล (๓) ลักษณะสำคัญด้านวัตถุสิ่งของ และ (๔) ลักษณะสำคัญด้านเวลา

๓. อิทธิพลของประเพณี “พลึง” ของชาวพุทธ ในเขตเทศบาลตำบลประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ตั้งแบบสัมภาษณ์ไว้ ๓ ประเด็นหลัก คือ

๑) ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณบรรพบุรุษ ทศนะทั้งหมดมุ่งคำตอบไปที่เชื่อว่า วิญญาณบรรพบุรุษมีจริง

๒) จุดมุ่งหมายของประเพณี “พลึง” คือ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว (โดยส่วนใหญ่) แต่บางท่านแสดงทัศนะว่า แม้แต่บุพการีชนที่ยังมีชีวิตอยู่ ก็สามารถทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ได้

๓) อิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนประโคนชัย ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นคำถามไว้ ๓ ประเด็น คือ

ก) อิทธิพลต่อจิตใจ ทุกแบบสัมภาษณ์ให้ความเข้าใจเดียวกันว่า ประเพณี “พลึง” เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้รำลึกถึงบุพการีชนที่ล่วงลับไปแล้วและมีชีวิตอยู่

ข) อิทธิพลต่อครอบครัว เป็นการสร้างความสามัคคี รักและผูกพันต่อบุคคลที่ล่วงลับไปแล้ว อันเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีประการหนึ่ง

ค) อิทธิพลต่อสังคมหรือชุมชน เป็นการสร้างความปรองดอง สมานฉันท์ ความสามัคคีในชุมชนและสร้างสันติภาพตลอดจนความสงบสุข

๔. แนวทางการอนุรักษ์ประเพณี “พลึง” ของชาวพุทธ ในเขตเทศบาลตำบลประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ สรุปรวมความ ทุกแบบสัมภาษณ์ให้ความเห็นสอดคล้องและคล้ายคลึงกัน ซึ่งสรุปความได้ดังนี้

๑) ควรมีการศึกษา ค้นคว้าความเป็นมาและจุดมุ่งหมายของประเพณี “พลึง” จากผู้รู้และแหล่งความรู้ต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามระบบความเชื่อและระเบียบพิธีการ

๒) องค์กรหลักของชุมชน เช่น โรงเรียน เทศบาลตำบลฯ องค์กรของรัฐอื่น ๆ เอกชน ควรให้การสนับสนุน ชี้แจง แนะนำ

สร้างความเข้าใจอย่างถูกต้องของประเพณี “พลีอง” โดยเฉพาะ โรงเรียนประจำอำเภอฯ ควรจะมีการนำหลักสูตรเกี่ยวกับประเพณี ท้องถิ่นและนำเสนอการอนุรักษ์ไว้อย่างชัดเจน

๓) ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชน ตลอดจนพุทธศาสนิกชนในเขตเทศบาลตำบล ประโคนชัยร่วมกันประชาสัมพันธ์ เพื่ออนุรักษ์ และส่งเสริมประเพณี “พลีอง” ตามวันและ เวลาที่ถือปฏิบัติสืบเนื่องต่อ ๆ กันมา

๕. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๑) ให้ความรู้ที่ถูกต้องสำหรับเด็ก และเยาวชน โดยเสนอให้แต่ละโรงเรียนมีการ บรรจุประเพณี “พลีอง” ของชาวพุทธ เข้า หลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้ เรียนรู้ สร้างความตระหนักและสามารถนำ หลักธรรมเรื่องความสามัคคี ความกตัญญู กตเวที ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

๒) คณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย องค์การของรัฐ เอกชน บุคลากรทางการศึกษา ข้าราชการทุกหน่วยงานของรัฐ ควรให้

ความสำคัญและนำประเพณีท้องถิ่นไปชี้แจง แนะนำ เพื่อให้เกิดความถูกต้องและเหมาะสม ตามจุดมุ่งหมายของประเพณีนั้น ๆ และร่วม แรงร่วมใจกันสืบสาน โดยพระสงฆ์ควรแสดง ธรรม ประเพณี “พลีอง” ด้านความสามัคคี ความกตัญญู กตเวที องค์การของรัฐมีการ ประชาสัมพันธ์และอื่น ๆ ที่เหมาะสมตาม สมควร

ข้อเสนอแนะสำหรับประเพณี พลีองของประชาชนในอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์: ประเพณีพลีองนั้นถือได้ว่าเป็น ประเพณีที่มีความสำคัญเพราะเป็น ประเพณีที่แสดงออกถึงความกตัญญู กตเวทีต่อ บรรพบุรุษ เป็นประเพณีที่มีคุณค่าทางด้าน จิตใจ ช่วยหล่อหลอมผู้คนในสังคมให้มีความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผู้วิจัยเห็นว่าคณะสงฆ์ ในอำเภอประโคนชัยและหน่วยงานราชการที่มี ส่วนเกี่ยวข้อง ควรมีการเผยแพร่สาระสำคัญของ ประเพณีพลีอง และสืบสานประเพณี พลีองนี้ให้อยู่คู่กับสังคมตลอดไป

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระสูตรและอรรถกถา แปล. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- มณีพยอมยงค์. ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย. เชียงใหม่ : ส. ทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๔๗.
- _____. วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ. กรุงเทพมหานคร ; สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.
- บรรพตเปรมชู, พิธีโขนตา. สมบัติอีสานใต้. บุรีรัมย์ : วิทยาลัยครูบุรีรัมย์, ๒๕๒๒.
- แปลกสนธิรักษ์. พิธีกรรมและลัทธิประเพณี. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๐๔.

ปรีชาพันธุ์สุข. “สารทเดือนสิบมรดกทักษิณ”.อนุสารอ.ส.ท, ปีที่๒๑ฉบับที่๒ (กันยายน๒๕๒๓) :๕๔-๕๕.

วงเดือน คำเวียง. “การศึกษาความเชื่อเรื่องบุญและพิธีกรรมเกี่ยวกับอุโบสถของชาวพุทธในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏ, ๒๕๔๕.

วรรณตุนา. “โลกทัศน์ในวรรณกรรมอีสานเรื่องสังข์ศิลป์ชัย”.วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา-บัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๓.

ศึกษาพิธีกรรมคำโพธิ์ของชาวพุทธอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

พระครูวิศาลบุญญาภิรัต (สมใจ อธิบุญโญ)

พุทธศาสนดharmaบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ ๑) ศึกษาแนวคิดเรื่องอายุและการต่ออายุในพระพุทธศาสนา ๒) ศึกษาพิธีกรรมการคำโพธิ์ของชาวพุทธอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ๓) ศึกษาคุณค่าการคำโพธิ์ของชาวพุทธอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า

แนวคิดเรื่องอายุ มีปรากฏในหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา และมีความสำคัญในฐานะที่เป็นสิ่งที่มนุษย์ล้วนปรารถนา คือมนุษย์อยากมีอายุยืน ไม่อยากตาย หรืออยากมีชีวิตอยู่เป็นอมตะ ในทัศนะทางพระพุทธศาสนาถือว่า ความตาย คือจุดสิ้นสุดของชีวิตหรือของอายุ เมื่อมนุษย์เกิดมามีอายุ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตหรืออายุเมื่อดำเนินชีวิตไปไ้ระยะหนึ่งก็จะก้าวไปถึงจุดสิ้นสุดของชีวิตที่เรียกกันว่าเป็นปลายทางของชีวิตมนุษย์หรือสัตว์ก็คือ ความตาย

พิธีกรรมต่ออายุด้วยการคำโพธิ์นั้น ชาวพุทธอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ จะกระทำเมื่อมีคนป่วยรักษาไม่หายเช่นพ่อแม่ป่วย ลูกหลานก็จะทำพิธีกรรมต่ออายุให้ด้วยการทำพิธีคำโพธิ์ ซึ่งเป็นการทำบุญต่ออายุให้มีชีวิตยืนยาวหายป่วย เป็นการทำบุญเป็นสิริมงคล

ประเพณีการคำโพธิ์นั้นมีคุณค่าทางด้านจิตใจต่อผู้สูงอายุให้มีกำลังใจในการต่อสู้กับการเจ็บไข้ต่างๆ มีความเคารพศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาไม่ประหวั่นพรั่นพรึงต่อมรณภัยที่จะมาถึง คุณค่าต่อครอบครัวคือทำให้ลูกหลานได้แสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ มีความรักความผูกพันต่อพ่อแม่ญาติพี่น้องที่ได้มาทำบุญร่วมกัน คุณค่าต่อสังคมและพระพุทธศาสนา พิธีกรรมคำโพธิ์ทำให้คนในสังคมได้ร่วมกันทำบุญในพระพุทธศาสนา ได้แสดงออกถึงความเห็นใจซึ่งกันและกัน ประชาชนได้เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาว่าสามารถเป็นที่พึ่งได้

คำสำคัญ: พิธีกรรมคำโพธิ์

Abstract

This thesis aims to 1) Study the concept of the age and the renewal of Buddhism. 2) Study the ritual Bodhi Tree Crutches of Buddhist in tha tum District, Surin province. 3) Study the value of the Bodhi Tree Crutches of Buddhist in tha tum District, Surin province.

The study found that

Age, there appears in the doctrine in Buddhism. And important as what all human beings desire is to have a long life to not want to die, or want to live forever. There was no death. In view of Buddhism is considered. Death is the end of life or of age when born old. Which is considered to be the beginning of life or the age when carrying out life stage one will come to the end of life known as the destination of a human or animal is. Death.

The ritual renewal with Bodhi Tree Crutches of Buddhist tha tum district surin province, is done when the patient is incurable, such as parents, ill. The children will perform a ritual ceremony renewal with collateral Bodhi Tree Crutches. Which is a charity renew to live longer recovery. A charity prosperity.

The traditional Bodhi Tree Crutches is valuable spiritual for the elderly to have courage in struggle with sickness. Have respect not be afraid of Buddhism mortal danger to arrive. Value to the family is made the children expressed gratitude to the benefactor. Love commitment to parents relatives as they get together to make merit. Value to society, and Buddhism. The ritual of Bodhi Tree Crutches caused the social gathering for good merit at this festival in Buddhism. Expressed sympathy for each other. People have seen the importance of Buddhism that can depend on.

Keywords: Ritual of Bodhi Tree Crutches

๑.บทนำ

มนุษย์แต่ละคนเมื่อเกิดมาในโลกนี้แล้ว
มีความปรารถนาต้องการให้ตนเองมีอายุยืนยาว

มีพิธีพรรณพ้องใส มีทรัพย์สินสมบัติไว้ใช้สอยอย่าง
ไม่ผิดเคืองมีความสุขความเจริญในหน้าที่การ
งาน โดยเฉพาะความปรารถนาให้ตนเองมีอายุ
ยืนยาวนั้นเป็นความปรารถนาอันดับต้นๆ ของ

มนุษย์ ปัจจุบันจึงมีพิธีกรรมการต่ออายุ การเสริมสิริมงคล การสะเดาะเคราะห์ต่อชะตา เพื่อให้ตนเองมีอายุยืนยาวหรือพ้นจากภัยพิบัติ

ในทางพระพุทธศาสนานั้นพระพุทธเจ้าทรงยอมรับว่า เฉพาะพระพุทธเจ้าโดยทั่วไปหากประสงค์จะต่ออายุก็สามารถที่จะทำได้ด้วยการเจริญอิทธิบาท ๔^๑ เป็นนิตย สามารถต่ออายุไปได้ถึง ๑ กัปป์หรือเกินกว่านั้นก็ได้ ส่วนคนธรรมดาจะสามารถต่ออายุได้ด้วยเหตุสำคัญคือ ๑) การไม่ฆ่าสัตว์ตามหลักศีล ๕^๒ ๒) การนอนนุ่มผู้ใหญ่^๓ ๓) การทำบุญบริจาคทาน ๔) การปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิ ๕) ด้วยอำนาจพระปริตร^๔ ๖) ด้วยอำนาจกรรม^๕ ๗) ด้วยอำนาจ

ของพระพุทธองค์ ในกรณีของหัตถกุมารที่พระพุทธองค์เสด็จไปช่วยเหลือจากเงื้อมมือของอาพวักยักษ์เป็นต้น^๖

พระพุทธศาสนายอมรับว่าการต่ออายุสามารถที่จะทำได้ด้วยผลของกรรมดีหรือกุศลกรรมที่มนุษย์ได้กระทำทั้งในส่วนที่เป็นกรรมในอดีตหรือแม้กระทั่งกรรมในปัจจุบัน เช่น การให้ทาน ให้ข้าว ให้อาหาร ให้เสื้อผ้า หรือกระทั่งการให้ชีวิตก็เป็นผลต่อการต่อชีวิตให้ยืนยาวได้ หรือในบางกรณีการต่อชีวิตอาจเป็นไปได้ด้วยมนต์หรือพระปริตร หรือแม้แต่อำนาจของพระพุทธองค์ก็ตาม ซึ่งนั่นก็ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวพุทธในระยะต่อมา

การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเป็นพิธีกรรมอันเนื่องมาจากความเชื่อของคน โดยเชื่อว่าพิธีกรรมดังกล่าวสามารถขจัดปัดเป่าเคราะห์ร้ายทั้งหลายอันหมายถึงความเจ็บป่วย^๗ ความทุกข์ร้อนหรือความหายนะ ให้ออกจากชีวิตของตนได้ ดังนั้นการสะเดาะเคราะห์จึงมี

(กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม ,๒๕๑๔),หน้า ๒๐๗

^๑ ส.ส.อ.(ไทย)๑/๒/๔๕๒.

วิมณี พยอมยงค์, ความเชื่อของคนไทยในวัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ, (กรุงเทพมหานคร :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๓๖),หน้า ๑๑๙.

^๑ที.ม.(ไทย)๑๐/๑๗๘/๑๒๖.

^๒ ส.ส.อ.(ไทย)๑/๒/๓๕๙.

^๓ ข.ร. (ไทย)๒๕/๑๐๙/๖๔.

^๔ ธนิต อยู่โพธิ์, **อานุภาพพระปริตต์** (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๓๗),หน้า ๑๒.

^๕ สมเด็จพระญาณสังวรราชนานูภาพ, **ประชุมพระนิพนธ์เกี่ยวกับตำนานทางพระพุทธศาสนา . ตำนานพระปริตร ,**

ความผูกพันกับวิถี ชีวิตของคนในสังคมไทยเป็น อย่างมาก เสมือนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้ อยู่ในความประมาท เป็นการกระทำเพื่อป้องกัน อันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นกับตนในกายภาคหน้า อีกด้วยในสมัยพุทธกาล ความเชื่อต่อแนวคิด เรื่องการต่ออายุนี้ก็ยังคงมีปรากฏอยู่เรื่อยมา และมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากความเชื่อที่ เป็นหลักการมาเป็นรูปแบบของการประกอบ พิธีกรรมโดยเฉพาะเมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาสู่ประเทศไทยแล้วก็จะพบว่าความเชื่อ ของสังคมไทยที่มีต่อแนวคิดการต่ออายุก็ยังคงมี อยู่ โดยเป็นความเชื่อที่ได้รับการผสมกับความ เชื่ออื่น ๆ จนกลายมาเป็นรูปแบบของความเชื่อ เฉพาะในมิติของสังคมไทย โดยคนไทยเชื่อกันต่อ ๆ กันมาว่า คนเราเกิดมาแล้วย่อมมีอุปัทวเหตุ ต่างกัน อันเนื่องมาจากกรรม แต่กรรมดังกล่าวก็ สามารถที่จะลดทอนหรือแก้ไขให้หายได้ด้วยการ ประกอบพิธีกรรมต่ออายุ

ประเพณีการต่ออายุโดยพิธีการคำโพธิ์ ซึ่งเป็นการต่ออายุอีกรูปแบบหนึ่งที่ประชาชนใน เขตอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์นิยมกระทำเพื่อ ความเป็นสิริมงคลและเพื่อให้ตนเองพ้นจากการ เจ็บป่วยและมีอายุยืนยาว ประเพณีนี้ได้รับ อิทธิพลแนวคิดมาจากพระพุทธศาสนาโดยถือ คิดว่าต้นโพธิ์เป็นต้นไม้ที่พระพุทธเจ้าได้อาศัย

ประทับทำสมาธิวิปัสสนาในวันตรัสรู้ คนโบราณ นิยมปลูกต้นโพธิ์ไว้ตามวัดวาอารามก็มุ่งหมาย เพื่อให้เป็นเครื่องเตือนใจผู้พบเห็นให้ได้รำลึกถึง พระพุทธเจ้า ประเพณีการคำโพธิ์ตามความเชื่อ ว่าจะทำให้หายจากโรคร้ายไข้เจ็บยังมีให้เห็นตาม วัดในอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยเห็นว่า ประเพณีการคำโพธิ์นี้เป็นประเพณีที่ควรมีการ ศึกษาวิจัยเพื่อเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้ มาตรฐานอันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และส่งเสริม ให้เป็นประเพณีที่อยู่คู่กับสังคมชาวพุทธตลอดไป ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาวิจัยเรื่องนี้ด้วยเหตุผล ดังกล่าว

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องอายุและการ ต่ออายุในพระพุทธศาสนา

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาพิธีกรรมการคำโพธิ์ของ ชาวพุทธ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาคุณค่าการคำโพธิ์ต่อชาว พุทธ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิง คุณภาพ (Quality Research) ซึ่งมี วิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ ขั้นสำรวจเอกสารเป็นขั้นการสำรวจเอกสารต่างๆ คือคัมภีร์พระไตรปิฎกทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำราวารสารและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อวางกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัยคัมภีร์พระไตรปิฎกอรรถกถาฎีกา และตำราอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

๓.๒ ขั้นสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยการศึกษาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย จากนั้นสร้างเครื่องมือวิจัยโดยการทำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสัมภาษณ์พระสงฆ์ที่มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีการต่ออายุโดยการคำาโพธิ์ ปรารชญ์ชาวบ้าน และประชาชนผู้ประกอบพิธีกรรม

๓.๓ ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการบันทึกข้อมูลดังนี้ คือถอดข้อความจากบทสัมภาษณ์ ย่อความให้ได้ใจความตรงตามความหมายของข้อความเดิม บันทึกโดยถอดข้อความเป็นข้อความของผู้วิจัยเอง คัดลอกข้อความเป็นข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิงเพื่อสนับสนุนความคิดของผู้วิจัย ข้อความที่เป็นพุทธพจน์ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก

๓.๔ ขั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก่อนการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล เมื่อได้ตรวจสอบ

เรียบร้อยแล้วจึงนำมาจัดเรียงลำดับก่อนและหลังเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓.๕ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

๓.๖ ขั้นสรุปผล เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุปเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัยต่อไป

๓.๗ ขั้นเขียนรายงานการวิจัย ผู้วิจัยได้เขียนรายงานการวิจัยตามกรอบที่กำหนดไว้ในคู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ผลการวิจัย

๔.๑ แนวคิดเรื่องอายุและการต่ออายุ ในพระพุทธศาสนา คำว่า อายุ มีปรากฏในหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา และมีความสำคัญในฐานะที่เป็นสิ่งที่มนุษย์ล้วนปรารถนา คือการอยากมีอายุยืนยาว การมีอายุยืนอายุยืนเกี่ยวข้องกับกรรมบุญกรรมที่ทำไว้ การต้องการมีชีวิตหรืออายุยืนยาวเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การต่ออายุในพระพุทธศาสนามีหลากหลายวิธีการด้วยกันเช่นการทำบุญให้ทานรักษาศีล การเจริญภาวนา การฟังการเจริญพุทธมนต์บทใดบทหนึ่งก็

เป็นการต่ออายุเช่นเดียวกัน การฟังการสาธยายพระปริตต์ที่พระสงฆ์ท่านสาธยายเวลานิมนต์ท่านมาทำพิธีที่บ้านก็เป็นการต่ออายุได้เช่นเรื่องของอายุวัฒนกุมาร

๔.๒ พิธีกรรมค้ำโพธิ์อำเภотаตุม จังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาพบว่า ต้นพระศรีมหาโพธิ์ เป็นต้นไม้สำคัญในพระพุทธศาสนา เพราะเป็นต้นไม้ที่ประทับและตรัสรู้สัมโพธิญาณของพระพุทธเจ้า ดังปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาว่าต้นโพธิ์เปรียบได้กับพุทธอุเทสิกเจดีย์อย่างหนึ่ง ทำให้พันธุ์ต้นโพธิ์กลายเป็นพันธุ์ไม้ที่เป็นที่เคารพนับถือของชาวพุทธเสมอมา นับแต่สมัยพุทธกาล ต้นโพธิ์ในพระพุทธประวัติสองต้นคือ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ณ พุทธคยา สถานที่ตรัสรู้ และ ต้นอานันทโพธิ์ ณ วัดเชตวันมหาวิหาร ซึ่งอานันทโพธิ์ยังคงยืนต้นมาจนถึงปัจจุบัน พิธีกรรมค้ำโพธิ์ของประชาชนในอำเภотаตุมจังหวัดสุรินทร์นั้น จะกระทำเมื่อมีผู้สูงอายุในบ้านเช่นพ่อแม่ ไม่สบาย กระทำเพื่อเป็นการต่ออายุ เพื่อให้ได้โอกาสในการทำบุญทำงาน ฟังธรรม เพิ่มขวัญกำลังใจให้คนที่ไม่สบายได้ทำบุญ ขณะยังมีชีวิตอยู่ หรือที่เรียกว่าทำบุญตาเห็น พิธีกรรมนั้นจะประกอบด้วยอุปกรณ์ในการค้ำโพธิ์ เช่นไม้ยอป่าขนาด ๖ ศอก มีง่ามสำหรับการค้ำกิ่งโพธิ์ ไม้ทำเป็นซี่เล็ก ๆ ทำเก็นอายุคนป่วย สำหรับ

มัดรวมกับไม้ยอป่า การก่อเจดีย์ทรายในพิธี การเตรียมข้าวสารสำหรับตวงให้เก็นอายุคนป่วย การเตรียมน้ำสะอาดสำหรับตวงให้เก็นอายุคนป่วย การเตรียมไม้พุงที่มีแก่นประมาณ ๑ ศอกทำปลายแหลมสำหรับให้พระสงฆ์ ๔ รูป ตอกลงดินที่ได้ต้นโพธิ์เป็นต้น การนิมนต์พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์ที่บ้าน อาจจะมีการเทศน์โดยพระสงฆ์ผู้เป็นที่เคารพของเจ้าภาพ เมื่อทำบุญตามพิธีกรรมเสร็จแล้วลูกหลานจะนำไม้ที่เตรียมไว้ไปค้ำต้นโพธิ์ที่วัดถือเป็นเสร็จพิธี

๔.๓ คุณค่าของประเพณีการค้ำโพธิ์

จากการศึกษาพบว่าพิธีกรรมค้ำโพธิ์ของอำเภотаตุม จังหวัดสุรินทร์มีการทำพิธีปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ พิธีกรรมนี้ได้รับอิทธิพลความเชื่อมาจากการเชื่อในเรื่องกรรมในทางพระพุทธศาสนาที่สอนว่าทุกคนมีกรรมเป็นของตนเอง การที่ตนเองประสบกับภัยพิบัติประสบกับความทุกข์ ความเดือดร้อนต่าง ๆ อาจเป็นเพราะกรรมที่เคยทำไว้ตามให้ผลในปัจจุบันชีวิต จึงนำไปสู่การแสวงหาแนวทางในการแก้ไขในเรื่องนี้ ความเชื่อในเรื่องเจ้ากรรมนายเวร ทำให้เจ็บป่วยไม่สบายเป็นเวลานาน รักษาไม่หายหรือหาสาเหตุของโรคไม่พบอาจเป็นเพราะถูกเจ้ากรรมนายเวรตามมาทวงเอาบุญกุศลหรือทวงชีวิตเป็นต้น ความเชื่อในเรื่องผี และความเชื่อใน

เรื่องอานุภาพของพระรัตนตรัย อาศัยความเชื่อ ดังที่กล่าวมานี้ ประชาชนอำเภอท่าตูมเวลามี ผู้สูงอายุในครอบครัวเช่นพ่อ แม่ ปู่ย่า ตายายที่ เคารพนับถือเจ็บไข้ไม่สบาย ก็จะทำพิธีกรรมค้ำ โโพธิ์ให้

พิธีกรรมค้ำโพธิ์นั้นมีคุณค่าทางด้าน จิตใจต่อผู้สูงอายุให้มีกำลังใจในการต่อสู้กับการ เจ็บไข้ต่างๆ มีความเคารพศรัทธาต่อ พระพุทธศาสนาไม่ประหวั่นพรั่นพรึงต่อมรณภัย ที่จะมาถึง คุณค่าต่อครอบครัวคือทำให้ลูกหลาน ได้แสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ มี ความรักความผูกพันต่อพ่อแม่ญาติพี่น้องที่ได้มา ทำบุญร่วมกัน คุณค่าต่อสังคมและ พระพุทธศาสนา พิธีกรรมค้ำโพธิ์ทำให้คนใน สังคมได้ร่วมกันทำบุญในพระพุทธศาสนา ได้ แสดงออกถึงความเห็นใจซึ่งกันและกัน ประชาชนได้เห็นความสำคัญของ พระพุทธศาสนาว่าสามารถเป็นที่พึ่งได้

๕.สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา “พิธีกรรมค้ำโพธิ์ของ ชาวอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์” ทำให้ได้รู้ รูปแบบและความเชื่อของชาวอำเภอท่าตูม ใน การทำพิธีกรรมค้ำโพธิ์ เกี่ยวกับวิถีชีวิต ความ เป็นอยู่ ความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากความ เชื่อแบบผี แบบพราหมณ์และแบบพุทธ ผสมกัน กลายเป็นพุทธศาสนาแบบวิถีของชาวบ้าน คุณค่าของพระพุทธศาสนาที่เมื่อชาวพุทธได้รับ ความทุกข์ ความเดือดร้อน พระสงฆ์ในพุทธ ศาสนาสามารถเป็นที่พึ่ง เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ได้ พิธีกรรมค้ำโพธิ์นี้ ควรได้รับการฟื้นฟู และสืบทอดพิธีกรรมให้เป็นที่รู้จักของประชาชนใน อำเภออื่นๆ โดยคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ในทุก ระดับชั้นควรเป็นผู้นำในการฟื้นฟู

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ธนิต อยู่โพธิ์.อานุภาพพระปริตต์. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๓๗.

สมเด็จพระยามหาราชูปถัมภ์.ประชุมพระนิพนธ์เกี่ยวกับตำนานทางพระพุทธศาสนา.ตำนานพระ

ปริตร.กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม,๒๕๑๔.

มณี พยอมยงค์.ความเชื่อของคนไทยในวัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ.กรุงเทพมหานคร :จุฬาลงกรณ
มหาวิทยาลัย,๒๕๓๖.

การศึกษาวิเคราะห์หลักชั้นตาวรรวัตในพระพุทธศาสนาเถรวาท กับการอบสมุนไพรเพื่อสุขภาพในปัจจุบัน

พระบุญร่วม ปภาโร (ผ่านทอง)

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาวิเคราะห์หลักชั้นตาวรรวัตในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการอบสมุนไพรเพื่อสุขภาพในปัจจุบัน เป็นวิจัยเชิงเอกสารโดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) ศึกษาชั้นตาวรรวัตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท (๒) ศึกษาการอบสมุนไพรเพื่อสุขภาพในปัจจุบัน และ(๓) ประยุกต์หลักชั้นตาวรรวัตในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการอบสมุนไพรเพื่อสุขภาพในปัจจุบัน โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวน ๑๘ รูป/คน และศึกษาจากเอกสารแล้วนำมาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า ชั้นตาวรรวัตคือข้อปฏิบัติสำหรับใช้ในเรือนไฟของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อป้องกันและรักษาโรค สร้างภูมิคุ้มกันทำให้ร่างกายแข็งแรงและชั้นตาวรรวัตนี้เกิดขึ้นโดยการทูลขอของหมอชีวกโกมารภัจจ์จากชั้นตาวรรวัตในสมัยพุทธกาลได้พัฒนามาเป็นห้องอบสมุนไพรเพื่อสุขภาพในเชิงพาณิชย์

แนวทางการประยุกต์หลักชั้นตาวรรวัต คือการอบสมุนไพรในปัจจุบันควรดำเนินแนวทางที่เน้นในเชิงสังคมสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้คนเป็นหลักไม่ใช่เน้นที่ธุรกิจทางการเงิน ซึ่งจะสามารถช่วยให้ผู้คนที่ยากจนมีโอกาสดูแลสุขภาพของตนเองได้และการให้ความรู้ในการนวดตามแบบของชั้นตาวรรวัตที่ผสมผสานกับสมุนไพรก็จะสามารถสร้างประสิทธิภาพในการอบสมุนไพรได้ดีขึ้น

คำสำคัญ: ชั้นตาวรรวัต, สมุนไพร, สุขภาพ, การอบสมุนไพร

Abstract

This research had three objectives 1) to study the Jantāgharavatara appeared in the scripture of Theravada Buddhism, 2) to study the herbal treatment for health in the present time, and 3) to apply the principle of Jantāgharavatara in Theravada Buddhism to the herbal treatment for health in the present time. The research was

studied by interviewing those involved, number 18/person, and then analyze the document. The findings were as follows.

The results showed that the Jantāgharavatara is the practice for the steaming room of the Bhikkhus in the Theravada Buddhism for prevent and treat disease, strengthen the body's immune. Jantāgharavatara was originated by a petition of JivakaKomarabhacca. Jantāgharavatara in the Buddha's time has developed a healthy commercial steam rooms.

Herbal steaming in the present time guidelines should continue to focus on helping people in social work and not the primarily focused on business. Which is can help people with poor prospects and maintain their health, and knowledge in the Jantatharavata's massage with a blend of herbs can be generated Herbal steam efficiency can be improved.

Keywords :Jantāgharavatara, Herbs, health, herbal steam.

๑. บทนำ

ชั้นตมพรวัตร คือ ข้อปฏิบัติที่ใช้ในเรือนไฟ เพื่อให้คณะสงฆ์ได้ออกกำลังกายและอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก โดยมีสาเหตุมาจากพระภิกษุได้อันอาหารอันประณีตหรือเป็นอาหารที่ปรุงอย่างดีแต่ไม่ได้ออกกำลังกายจึงทำให้เกิดโรคอ้วน (ร่างกายอ้วนขึ้น) อันเป็นสาเหตุทำให้เกิดโรคต่างๆตามมามีเห็นได้จากในสมัยครั้งพุทธกาลว่า “สมัยนั้นทายกทายิกาในกรุงสาวัตถีจัดตั้งภัตตาหารอันประณีตไว้ตามลำดับภิกษุฉันอาหารอันประณีตจนร่างกายอ้วนจึงมีอาพาธมากครั้งนั้นหมอชีวกโกมารภัจจ์มีธุระต้องเดินทางไปกรุงสาวัตถีเห็นภิกษุทั้งหลายมีร่างกายอ้วนมีอาพาธมากจึงไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคณที่ประทับครั้งถึงแล้วได้ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้วนั่งณที่อันควรได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่าพระพุทธานุญาตเข้าเวลาอันภิกษุมีร่างกายอ้วนมีอาพาธมากขอประทานพระวโรกาสพระองค์ทรงอนุญาตที่จงกรมและเรือนไฟด้วยวิธีการอย่างนี้ภิกษุทั้งหลายจักมีอาพาธน้อย”^๑

จากการศึกษาจากพระไตรปิฎกพบว่าการดูแลรักษาร่างกายของพระภิกษุในสมัยพุทธกาลพระพุทธานุญาตได้วางแนวทางการปฏิบัติดูแลรักษาตนเองไว้ดังที่พระองค์

ทรงอนุญาตรักษาโรคคมด้วยการเข้ากระโจมหมอน้ำโดยพระองค์ทรงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตการเข้ากระโจมหมอน้ำ”^๒ เพื่อรักษาโรคคมและถ้ายังไม่หายพระพุทธานุญาตให้ทรงแนะนำวิธีให้ใหม่ดังพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตการรมด้วยใบไม้”^๓ ถ้ายังไม่หายอีกพระองค์ก็ทรงแนะนำไปอีกว่า “ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตการรมใหญ่ถ้ายังไม่หายอีกพระองค์ก็ทรงแนะนำไปอีกว่า “ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตน้ำต้มใบไม้ชนิดต่างๆ” ถ้ายังไม่หายอีกพระองค์ก็ทรงแนะนำต่อไปว่า “ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตอ่างน้ำ” ถ้ายังไม่หายอีกพระองค์ก็ทรงแนะนำไปอีกว่า “ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้ระบายโลหิตออก”^๔ และถ้ายังไม่หายอีกพระองค์ก็ทรงแนะนำต่อไปว่า “ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้ใช้เขาสัตว์ระบายโลหิตออก”^๕

พระพุทธานุญาตแนะนำวิธีการสร้างศาลาไฟหรือเรือนไฟแก่พระสาวกเพื่อเป็นการรักษาโรคคมมีใจความว่า “สมัยนั้นภิกษุทั้งหลายทำที่ตั่งเตาในที่ต่างๆทั่วบริเวณจึงสกปรกภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบพระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้ทำ

^๒วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๖๗/๕๖.

^๓วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๖๗/๕๗.

^๔วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๖๗/๕๘.

^๑วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๖๐/๓๓.

ศาลาไฟไว้ในที่สมควรด้านหนึ่ง” โรงไฟมีพื้นที่
ต้ำน้ำท่วมถึงฯลฯพระผู้มีพระภาครับสั่งว่า
“ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้ถมพื้นให้สูง” ดิน
ที่ถมพังทลายฯลฯพระผู้มีพระภาคตรัสว่า
“ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้ก่อคั่นกันดินที่ถม
๓ชนิดคือคั่นที่ทำด้วยอิฐคั่นที่ทำด้วยศิลาคั่นที่
ทำด้วยไม้” ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงยากฯลฯพระผู้มี
พระภาคเจ้าตรัสรับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลายเรา
อนุญาตบันได๓ชนิดคือบันไดอิฐบันไดศิลา
บันไดไม้” เมื่อภิกษุทั้งหลายขึ้นลงพลัดตกลง
มาฯลฯพระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุ
ทั้งหลายเราอนุญาตราวสำหรับยึด” โรงไฟไม่
มีบานประตูฯลฯพระผู้มีพระภาครับสั่งว่า
“ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตบานประตูกรอบ
เช็ดหน้ารูปครกที่รับเศียรประตูหุ้มข้างบน
สายยูไม้หุ้มลึงกลมกลอนช่องดาลช่องสำหรับชัก
เชือกสำหรับชัก” ผงหย้าตกเคลื่อนที่ศาลาไฟ
ฯลฯพระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตให้รื้อลงแล้วเอาดินโบกฉาบทั้ง
ภายในภายนอกทำให้มีสีขาวให้มีสีดำให้มีสี
อย่างไม้เขียนลวดลายดอกไม้เขียนลวดลาย
เถาวัลย์จักเป็นพื้นมังกรเขียนลวดลาย
ดอกจอกราวจิ้วรสายระเดียง”^๕

เรือนไฟในปัจจุบันมีลักษณะคล้ายเตา
ผิงเป็นแนวทางการลดความอ้วนเพราะทำให้
เหงื่อระบายออกมาไขมันก็ถูกจัดออกทำให้

ร่างกายเบาความอ้วนก็จะลดลงนับเป็นความรู้
ทางแพทย์ที่น่าอัศจรรย์ในยุคนั้นปัจจุบันนิยม
ใช้การอบไอน้ำด้วยสมุนไพรเพื่อลดความอ้วน^๖
ในปัจจุบัน แม้ว่าความรู้ทางแพทย์จะมีการ
วิวัฒนาการก้าวหน้าไปอย่างมาก ทั้งในด้าน
ความรู้พื้นฐาน การวินิจฉัยโรค ตลอดจนแนว
ทางการรักษา แต่โรคบางอย่างต้องอาศัยการ
รักษาด้วยวิธีที่การอบสมุนไพร เช่น ผู้คลอดลูก
ใหม่ต้องทำให้มดลูกเข้าอู่ ขับน้ำคาวปลา
และอาการหอบหืด เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยมี
ความสนใจที่จะศึกษา ชันตาขรวัดรใน
พระพุทธศาสนาเถรวาทและการอบสมุนไพร
ในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เพื่อ
ปฏิบัติตนป้องกันและรักษาโรคให้ถูกทาง ก็
จะก่อให้เกิดประโยชน์กับหมู่ภุมวลมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่ง
ที่ทุกคนต่างปรารถนา คือ มีสุขภาพที่แข็งแรง

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ศึกษาชันตาขรวัดรที่ปรากฏใน
คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๒.๒ศึกษาการอบสมุนไพรเพื่อ
สุขภาพในปัจจุบัน

^๖ เกศินีลิมบุญสืบหลาย, การศึกษาวิเคราะห์
บทบาทหมอชีวกโกมารภัจที่ปรากฏในคัมภีร์
พระพุทธศาสนา, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๕).

^๕ วิ.จุ. (ไทย) ๗/๓๐๒/๑๐๘.

๒.๓ ประยุกต์หลักชั้นตาดมรวัตรใน
พระพุทธรศาสนาเถรวาทกับการอบสมุนไพรร
เพื่อสุขภาพในปัจจุบัน

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิง
คุณภาพ (Quality Research) โดยมีขั้นตอน
การวิจัยดังต่อไปนี้

๓.๑ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้น
ปฐมภูมิได้แก่พระไตรปิฎกอรุทธกถา (Primary
Source) และข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ
(Secondary Source) ได้แก่เอกสารงานวิจัย
หนังสือตำราและอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
เรื่องนี้

๓.๒ รวบรวมข้อมูลจากภาคสนามโดย
การสัมภาษณ์และสังเกตสถานที่บริการการอบ
สมุนไพรรโดยจำแนกเป็นสถานที่ภายในวัด
จำนวน๓วัดและสถานที่ภายนอกวัด๓แห่งโดย
ทำการสัมภาษณ์ผู้ที่ดำเนินการให้บริการจาก
สถานที่ภายในวัดและสถานที่ภายนอกวัด
จำนวน๖รูป/คนสัมภาษณ์ผู้ที่มาใช้บริการ
จำนวน๑๒รูป/คนรวมทั้งหมดเป็น๑๘รูป/คน

๓.๓ วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบปัญหา
งานวิจัยที่ต้องการทราบ

๓.๔ สรุปผลของการวิจัยและ
ข้อเสนอแนะ

๔. ผลการวิจัย

ชั้นตาดมรวัตรคือข้อวัตรปฏิบัติที่ใช้ใน
เรือนไฟ ซึ่งเมื่อพระภิกษุสงฆ์ปฏิบัติตามก็จะ
สามารถช่วยทำให้ร่างกายแข็งแรง ไม่เป็น
โรคอ้วน โรคผิวหนัง และทำให้จิตใจสงบไม่
วุ่นวายตลอดทั้งคณะสงฆ์ได้อยู่ร่วมกันอย่าง
ผาสุกมีความสามัคคีกันพร้อมใจกัน ส่วนการ
อบสมุนไพรรในปัจจุบัน มุ่งเน้นความงาม
และสร้างขึ้นเพื่อการนำไปสู่ระบบธุรกิจ

จากการศึกษาหลักการของชั้นตาดมร
วัตรและหลักการอบสมุนไพรรเพื่อสุขภาพใน
ปัจจุบันทำให้ได้พบแนวทางการประยุกต์หลัก
ของชั้นตาดมรวัตรมาใช้ในการอบสมุนไพรรเพื่อ
สุขภาพในปัจจุบันสร้างควมมีประสิทธิภาพ
และเกิดประสิทธิผลโดยส่วนรวมสร้างสรรค์
สังคมให้อยู่กันอย่างสันติซึ่งไม่เน้นไปในทาง
ของธุรกิจอันเป็นสังคมแห่งทุนนิยมในการนำ
หลักการของชั้นตาดมรวัตรมาประยุกต์ใช้จะ
ช่วยให้คนในสังคมทุกคนมีโอกาสดูแลสุขภาพ
ตนเองได้อย่างเสมอภาค

๕. สรุปและข้อเสนอแนะ

ชั้นตาดมรวัตรที่พบในพระไตรปิฎก
คือข้อวัตรปฏิบัติในเรือนไฟเพื่อการประพฤดิ
ชอบในการใช้เรือนไฟของพระภิกษุ^๗ เกิดขึ้น
โดยหมอชีวกโกมารภักจเป็นผู้ทูลขอให้
พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตในการสร้างเรือนไฟ

^๗ดูรายละเอียดในวิ.จุ (ไทย) ๗/๓๗๒/
๒๔๐.

โดยกราบทูลว่า “พระพุทธเจ้าข้าเวลานี้ภิกษุมีร่างกายอ่อนมีอาพาธมากขอประทานพระวโรกาสพระองค์ทรงอนุญาตที่จ้งกรมและเรือนไฟด้วยวิธีการอย่างนี้ภิกษุทั้งหลายจักมีอาพาธน้อย”^๘จากการทูลขอดังกล่าวพระพุทธเจ้าก็ทรงอนุญาตให้สร้างเรือนไฟและลักษณะการสร้างเรือนไฟในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุสร้างเรือนไฟโดยประกอบไปด้วย ๑) ถมพื้นให้สูง ๒) ก่อคันทันดินที่ถมโดยใช้วัสดุ ๓ ชนิด คือ ๑) คันทึ่ทำด้วยอิฐ ๒) คันทึ่ทำด้วยศิลา ๓) คันทึ่ทำด้วยไม้ ภายหลังพระภิกษุขึ้นลงลำบากพระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้ใช้บันไดซึ่งลงโดยใช้วัสดุ ๓ ชนิด คือ ๑) บันไดอิฐ ๒) บันไดศิลา ๓) บันไดไม้ เพื่อเพิ่มความปลอดภัยพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้สร้างราวสำหรับยึดและห้องประกอบไปด้วย ๑) บานประตู ๒) กรอบ เช็ดหน้า ๓) รุครกที่รับเดือยประตู ๔) ห่วง ข้างบน ๕) สายยู ๖) ไม้หัวลิง ๗) กลอน ๘) ลิ้ม ๙) ช่องดาล ๑๐) ช่องสำหรับชัก ๑๑) เชือกสำหรับชักถ้าเรือนไฟชำรุดพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ฉาบรอบๆและให้สร้างช่องระบายควันพร้อมให้ตั้งเตาไฟไว้ด้านหนึ่งในเรือนไฟขนาดเล็กส่วนเรือนไฟขนาดใหญ่ให้ตั้งเตาไฟไว้ตรงกลาง^๙เพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้นแก่

ร่างกาย จึงได้นำสมุนไพรมาดมให้เกิดไอน้ำซึ่งสมุนไพรมันหมายถึงพืชที่มีสรรพคุณในการรักษาโรคหรืออาการเจ็บป่วยต่างๆการใช้สมุนไพรรักษาโรคหรืออาการเจ็บป่วยต่างๆนี้จะต้องนำเอาสมุนไพร่ตั้งแต่ ๒ ชนิดขึ้นไปมาผสมกันซึ่งเรียกว่า “ยา” ในตำรายานอกจากพืชสมุนไพรรแล้วอาจประกอบด้วยสัตว์และแร่ธาตุอีกด้วยเราเรียกพืชสัตว์หรือแร่ธาตุที่เป็นส่วนประกอบของยานี้ว่า “เภสัชวัตถุ” พืชเหล่านี้ถ้านำมาปรุงอาหารจะเรียกว่า “เครื่องเทศ”^{๑๐} บางครั้งการการอบกัไม่ต้องใช้สมุนไพร่ แต่เป็นการอบแห้งใช้สำหรับขับสารพิษขับสารเคมีออกมาทางเหงื่อเมื่อขับเหงื่อออกไปแล้วความร้อนก็กระตุ้นให้เลือดไหลเวียนทั่วร่างกายแล้วพาสารอาหารดีๆไปหล่อเลี้ยงผิวพรรณ^{๑๑}

เมื่ออบสมุนไพรรแล้วจะช่วยทำให้ร่างกายแข็งแรง ผิวพรรณดี รู้สึกผ่อนคลาย อาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อรู้สึกผ่อนคลาย รักษาอาการปวดหัว ไมเกรน เหน็บชา ทำให้ผ่อนคลายรู้สึกกระชุ่มกระชวย ป้องกันโรคความอ้วน ระบบหมุนเวียนเลือดดี วัด

^{๑๐} ปัตตนาภิตาธรรม, ยาสุมไพรรักษาตามอาการตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ : ต้นธรรมสำนักพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๒-๑๓.

^{๑๑} ปริยานุชวงศ์ตาแพง, อาบอบนวด, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ: อิงค์กู่ด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๕.

^๘ วิ.จู (ไทย) ๗/๒๖๐/๓๓.

^๙ ดูรายละเอียดใน วิ.จู (ไทย) ๗/๒๖๐/๓๕.

มดลูกเข้าอู่ ขับน้ำคาวปลา ลดไขมันส่วนเกิน ลดคลอเลสโตรอล ไม่ทำให้ผิวแห้ง ระบบทางเดินหายใจสะดวก หัวเข่าหายปวด เบาตัว เดินสะดวก หายใจคล่อง รักษาอาการปวดหัวเข่า เบาตัว หายปวดข้อ ปวดเมื่อย หายปวดหัว ไม่ค่อยเป็นหวัด ไม่ค่อยเป็นสิว ระบบการไหลเวียนของเลือดเป็นปกติ หายจากอาการเหน็บชา อาการหอบหืดดีขึ้น ไม่ไอคลายเส้นเอ็น เจริญอาหาร หลับสบาย ลดไขมันอุดตันในเส้นเลือด ลดความดันโลหิต รักษารักษาดีขึ้น ท่านที่เป็นโรคผิวหนังอยู่ จะเป็นโรคผิวหนังอะไรก็ตาม เมื่ออบสมุนไพรแล้ว ไอความร้อนของน้ำที่ผ่านการต้มพร้อมกับสมุนไพรที่ระเหยเอาตัวออกมาจะช่วยเรื่องโรคผิวหนังที่เกิดขึ้นกับตัวท่านสมุนไพรนั้นช่วยให้ท่านมีระบบการไหลเวียนของโลหิตดีขึ้น รักษารอยเหี่ยวย่นของใบหน้า สิว ฝ้า

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

เกศินีลัมบุญสืบหลาย,การศึกษาวิเคราะห์บทบาทหมอชีวกโกมารภัจที่ปรากฏในคัมภีร์

พระพุทธศาสนา,วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๔๕).

ปัทมดาภิธาธรรม, ยาสมุนไพรรักษาตามอาการตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า, พิมพ์ครั้งที่๑,

กรุงเทพฯ : ต้นธรรมสำนักพิมพ์, ๒๕๓๗.

ปรียานุวงศ์ตาแพง, อาบอบนวด, พิมพ์ครั้งที่๑, กรุงเทพฯ: อิงค์ก๊อด, ๒๕๕๓.

หน้าเป็นมัน สตรีหลังคลอด เมื่อได้มีการอบสมุนไพรช่วยส่งเสริมสุขภาพของสตรีที่คลอดแล้วมีสุขภาพที่ดีขึ้น จากการเสียเลือดจะทำให้มีอาการอักเสบต่าง ๆ ดีขึ้นอย่างรวดเร็ว ช่วยทำให้จิตใจรู้สึกสดชื่นสบาย ผ่อนคลายจากความเครียด เบิกบานแจ่มใจ สุขภาพจิตดีขึ้นโล่งเย็นสบาย

การอบสมุนไพรในปัจจุบันควรดำเนินแนวทางที่เน้นในเชิงสังคมสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้คนเป็นหลักไม่ใช่เน้นที่ธุรกิจทางการเงินซึ่งจะสามารถช่วยให้ผู้คนที่ยากจนมีโอกาสดูแลและรักษาสุขภาพของตนเองได้และการให้ความรู้ในการนวดตามแบบของชนตามธรรมชาติที่ผสมผสานกับสมุนไพรก็จะสามารถสร้างประสิทธิภาพในการอบสมุนไพรได้ดีขึ้น

การศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอประโคนชัยจังหวัดบุรีรัมย์

A STUDY THE ADMINISTRATION OF SANGHA IN PRAKHORNCHAI

DISTRICT BURIRAM PROVINCE

พระสุเชษฐ์ จันทมโม (สอาดเอี่ยม)^๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาและพัฒนาการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเพื่อศึกษาการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัยจังหวัดบุรีรัมย์และเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัยจังหวัดบุรีรัมย์

ผลการศึกษาพบว่า

การบริหารคณะสงฆ์ในระยะเริ่มแรก เป็นการปกครองในรูปแบบที่ขึ้นตรงต่อพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงดำเนินการบริหารและการปกครองและให้การศึกษาแก่พระสาวกด้วยตัวพระองค์เอง และมอบหน้าที่ให้พระอัครสาวกและอาจารย์เป็นผู้ช่วยในการปกครองคณะสงฆ์

การบริหารงานคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัยเป็นไปตามหลักพระธรรมวินัยและระบบระเบียบการปกครองส่วนภูมิภาคแบ่งการบริหารและปกครองออกเป็นระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับวัดในแต่ละระดับมีพระสงฆ์ฆราวาสที่ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ไปตามระดับชั้น

ผลสัมฤทธิ์การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัยประกอบด้วย

- ๑) ด้านการปกครองโดยภาพรวมการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จัดอยู่ในเกณฑ์ที่ว่าดี
- ๒) ด้านการศาสนศึกษา โดยภาพรวมแล้ว ได้รับการส่งเสริมจากคณะสงฆ์ด้วยดี แต่ยังขาดการจัดการให้เป็นรูปธรรม

^๑พุทธศาสนคณาจารย์ บัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์โดยภาพรวมกิจการคณะสงฆ์ทำได้ดี แต่ยังขาดงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ

๔) ด้านการเผยแผ่โดยภาพรวมทำได้ดีมาก แต่ก็ยังเป็นในวงที่จำกัด ไม่ได้ทำอย่างแพร่หลาย ที่ทำได้ดีมากที่สุดคือการมีวิทยุท้องถิ่นประจำอำเภอในการเผยแผ่ธรรมโดยมีเจ้าคณะอำเภอท่านเป็นผู้จัดการบริหาร

๕) ด้านสาธารณูปการการโดยภาพรวมแล้วทำได้ดี เพราะพระภิกษุ สามเณร ต้องการใช้ในส่วนนี้ เช่นไฟฟ้า และน้ำประปา ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อทุกคน

๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์โดยภาพรวม ทำได้ดี เพราะงบประมาณไม่เพียงพอและมีไม่มาก

คำสำคัญ: การบริหารกิจการคณะสงฆ์

Abstract

The initial Sangha affairs administration was directly affiliated to the Buddha. The Buddha himself administrated, governed, and educated his followers. But only in some cases, he permitted the spiritual teachers to do so. Because the main work of that period was focused on propagation of the Buddha's teachings. The Buddhist monks at that time were the homeless ones, traveled to different places to proclaim the Buddhist dhamma to the people. They did not stay in any permanent places. They lived their lives by alms collecting. Therefore, the Buddha's teachings were rapidly spread to different places.

The Sangha affairs administration in Prakhonchai district is run respectively according to the regional Sangha administration of the abbot, the Eccl. Sub-district head, the Eccl. District Officer. Provincial Governor of Buriram province, and the Eccl. Regional Governor. Anyhow, an Ecclesiastical administrative officer has the power and duty in administration covering the levels of District, Sub-district, and abbot. His main duty consists of six missions i.e. ๑) governance such as the project of funeral welfare for the Ecclesiastical administrative officers, etc. ๒) education such as Pali and Dhamma studies both in Dhamma and Pali and General education, etc. ๓) educational welfare such as setting up the educational fund, etc. ๔) propagation of the Buddhist teachings such as training the Buddhist preachers in districts, etc. ๕) public service such as construction of the street within temple, etc. ๖) public welfare such as making a pool, construction of public library in district, etc.

The result of data analysis was as follows:

๑. In the aspect of governance, the Sangha affairs administration in Prakhonchai district was in good performance, but it lacked some level of cooperation, Particularly the Dhammayuttikaya due to the problems of non-acceptance, too much independence, and a less number of temple.

๒. In the aspect of religious studies, the Sangha affairs administration in Prakhonchai district had got help from the Thai Sangha Order, but it lacked of good Management.

๓. In the aspect of educational welfare, the Sangha affairs administration in Prakhonchai district was in good performance both in terms of subsidy and knowledge Particularly in the border area of Cambodia.

๔. In the aspect of propagation of the Buddhist teachings, the Sangha affairs Administration in Prakhonchai district was in excellent performance particularly the Dhamma lecture on radio broadcasting which directed by the Ecclesiastical District Officer.

๕. In the aspect of public service, the Sangha affairs administration in Prakhonchai district was in a good performance particularly the electricity and water Supply.

๖. In the aspect of public welfare, the Sangha affairs administration in Prakhonchai district was in good performance.

Keywords: Sangha affairs administration

๑. บทนำ

คณะสงฆ์ได้ถือกำเนิดมาแล้วตั้งแต่ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณได้ ๒๕๕๗ ปีก่อนและพระพุทธองค์ได้แสดงพระธรรมแก่พุทธสาวกทั้งหลาย พระพุทธองค์ได้ประทานโอวาทแก่ภิกษุสงฆ์ว่าเมื่อเราปรินิพพานไปแล้ว บางที่พวกเขาพึงมีความคิดว่า พระศาสนาของพวกเขาไม่มี ข้อนี้นักเขาได้เห็น ธรรมก็ดี วินัยก็ดี อันเราแสดง

แล้ว ได้บัญญัติแล้วแก่พวกเขา ธรรมและวินัย จักเป็นศาสนาแห่งเธอ โดยกาลล่วงไปแต่เรา^๒

พระพุทธองค์ได้วางหลักในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยประทานโอวาทไว้ให้เป็นหลักในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยยึดหลักพระธรรมวินัยไว้เป็นหลักในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ได้รับการปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม ตามหลักธรรม

^๒ที.ม.(ไทย)๑๐/๒๑๖/๑๖๔

ทางพระพุทธศาสนา ทำให้พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมและเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ คือ การสั่งสอนธรรมแก่ประชาชน เป็นสถาบันที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน การที่พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการริเริ่มหรือการสนับสนุนด้วยวิธีการใดก็ตาม ในขอบเขตของพระสงฆ์ย่อมทำให้สังคมมีความสุข ประชาชนในสังคมได้รับพัฒนาจิตใจ อันเป็นเป้าหมายสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อชุมชนและสังคมส่วนร่วม

พระสังฆาธิการมีหน้าที่ในการปกครองและบริหารด้วยเหตุนี้ จึงต้องมองไปที่องค์การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นหลักซึ่งต้องมองไปที่คณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ในงานวิจัยนี้ คือ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ นั้นมีกิจการหรืองานที่คณะสงฆ์หรือพระสังฆาธิการได้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่มีความสำเร็จเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย ฎีก หมายและระเบียบ คำสั่ง มติประกาศของมหาเถรสมาคม และตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชหรือไม่ ซึ่งขอบข่ายงานพระสงฆ์ของอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ มีภารกิจที่จะต้องบริหารจัดการให้ได้ แต่เมื่อมาศึกษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายหรือระเบียบอื่นๆ ที่จะส่งเสริมให้พระสังฆาธิการทำงานให้สะดวกยิ่งขึ้นมีน้อยมาก เพราะมีปัญหาจากโครงสร้างการบริหารไม่ได้มาจากสิ่งอื่นและโครงสร้างการบริหารไม่มีการแก้ไขให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทำให้การบริหารไม่สอดคล้องกับสถานะของสังคมปัจจุบัน

ปัญหาของการบริหารคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัยในปัจจุบันที่พบเห็นอยู่เสมอ คือ ขาวของพระสงฆ์ที่ประพฤติผิดต่อพระวินัยมีจำนวนมากขึ้นอย่างมาก สืบเนื่องจากสภาพทางสังคมและบ้านเมือง เศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงไป ในบางครั้งก็จะได้ยินข่าวเกี่ยวกับพระสงฆ์ที่เป็นไปในทิศทางลบหรือให้โทษต่อการบริหารคณะสงฆ์พบว่า พระสงฆ์ที่ประพฤติไม่เหมาะสมเป็นจำนวนมากในทุกปี ทั้งนี้ จากข้อมูลของสำนักงานอำเภอประโคนชัย ที่ได้สืบค้นสอบถาม พบว่า การบริการของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัยยังต้องมีการแก้ไขอีกมาก ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะศึกษาพัฒนาการการจัดตั้งและการบริหารงานคณะสงฆ์สมัยโบราณ การบริหารงานคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ และผลการบริหารงานคณะสงฆ์อำเภอ ประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อจะได้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการบริหารงานในอำเภออื่นๆ อีกทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีในการบริหารงานอย่างเป็นระบบ มีความสามัคคีในการบริหาร

๒ วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาความเป็นมาและพัฒนาการ

บริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

๒.๒ เพื่อศึกษาการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

๒.๓ เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัยจังหวัดบุรีรัมย์

๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาข้อมูลจาก คัมภีร์ พระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทราบความหมายและความสำคัญในการบริหารกิจการปกครองคณะสงฆ์ โดยแบ่งขอบเขตไว้ ๓ ด้าน ดังต่อไปนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา แบ่งออกเป็น ๒ ชั้น ดังนี้

- ๑) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ จากคัมภีร์ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยา พ.ศ. ๒๕๓๙ อรรถกถาฎีกา
- ๒) ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งตอบโจทย์ให้ตรงประเด็นตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาเฉพาะเขตพื้นที่ คณะสงฆ์ อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร คือเฉพาะคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ โดยกลุ่มเป้าหมายโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ที่จะสัมภาษณ์ ดังนี้

๑. เจ้าคณะอำเภอประโคนชัย จำนวน ๑ รูป
๒. รองเจ้าคณะอำเภอ จำนวน ๒ รูป
๓. เจ้าคณะตำบล จำนวน ๑๑ รูป

๔. พระสังฆาธิการจำนวน ๑๑ รูป

๕. นายก อบต. จำนวน ๑๑ คน

๖. พระภิกษุ/สามเณร จำนวน ๑๐ รูป

๗. ประชาชนทั่วไป จำนวน ๑๐ คน

รวมประชากรทั้งหมด ๕๖ รูป/คน

๔. วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Documentary Research) ซึ่งใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลและศึกษาข้อมูล จากคัมภีร์ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยมีวิธีการวิจัยดังนี้

- ๔.๑ ชั้นรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิโดยการรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎกที่เป็นคัมภีร์สูงสุดทางพระพุทธศาสนา

- ๔.๒ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ โดยรวบรวมข้อมูลที่เป็นอรรถกถา หนังสือและเอกสารงานวิจัย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เชิงลึกกลุ่มพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนในเขตอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

- ๔.๓ ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและเรียบเรียงข้อมูล โดยมุ่งตรงตอบประเด็นให้ตรงตามวัตถุประสงค์ และนำเสนอผลการวิจัย ต่อไป

๕. ผลการวิจัย

ความเป็นมาและพัฒนาการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนาความเป็นมาและพัฒนาการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนามีการนับถือศาสนาพราหมณ์แบ่งชนชั้นชัดเจนจากระบบ๔วรรณะคือกษัตริย์และพราหมณ์ได้รับยก

ย่องว่าเป็นผู้บริหารและการปกครองส่วนอีก๒กลุ่ม
เป็นชนชั้นกรรมาชีพใช้แรงงานไม่เป็นที่ยอมรับ
สังคมไม่ให้ความเสมอภาคสังคมสงฆ์เป็นสังคมมุ่ง
แก้ปัญหาระหว่างชนชั้นในการปกครองคณะสงฆ์
สมัยพุทธกาลช่วงระยะ๔๕ปีที่ทรงบำเพ็ญพุทธกิจ
อยู่นั้นมีวิวัฒนาการตามลำดับขององค์กรรมสงฆ์เริ่ม
จากตรัสรู้ส่งสาวกประกาศศาสนามีกุลบุตรผู้
เลื่อมใสพระองค์ทรงบวชในเองเอหิภิกขุอุปสัมปทา
สั่งสอนสาวกออกประกาศพระศาสนาอย่างที่ต่างๆมีผู้
ศรัทธาขอบวชจำนวนมากอนุญาตให้สาวกผู้มี
คุณสมบัติเหมาะสมเป็นพระอุปัชฌาย์บรรพชาแก่
กุลบุตรผู้เลื่อมใสการปกครองระยะแรกขึ้นต่อ
พระองค์เองต่อมางานพระศาสนาเป็นไปอย่าง
กว้างขวางอนุญาตให้บวชด้วยญัตติจตุตถ
กรรมวาจาบัญญัติพระธรรมวินัยเป็นหลักในการ
บริหารปกครองการศึกษาการเผยแผ่สาธารณูปการ
ส่วนการป้องกันและแก้ไขปัญหาในการบริหาร
องค์กรรมสงฆ์ในครั้งพุทธกาลทำได้๔แนวทางคือ
ระงับปัญหาเกี่ยวกับวิวาทาธิการอนุวาทาธิกรณี
อาบัติตติยกรรมกิจจาธิกรณีการบริหารหลังสมัย
พุทธกาลแบ่งได้๓ช่วงปฐมสังคายนาครั้งที่๑หลัง
ปรินิพพาน๓เดือนเมืองราชคฤห์ทุติยคายนาปรารภ
วัดถุ๑๐ประการภิกษุชาววัชชีบุตรหลังปรินิพพาน
๑๐๐ปีเมืองเวสาลีตติยสังคายนาหลังปรินิพพาน
๓๐๐ปีพระเจ้าอโศกทรงอุปถัมภ์ในการสังคายนา
ครั้งที่๓พระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายไปสู่นานาชาติ
อารยประเทศในนั้นมีดินแดนสุวรรณภูมิเชื่อกันว่า
จังหวัดนครปฐม

การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์

อำเภอประโคนชัยจังหวัดบุรีรัมย์

บริหารงานคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัยเป็นไปตาม
ระบบระเบียบการปกครองส่วนภูมิภาคซึ่งพระ
สังฆาธิการที่ดูแลสายงานการบริหารคือเจ้าคณะ
ภาค๑๑เจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์เจ้าคณะอำเภอเจ้า
คณะตำบลเจ้าอาวาสทั้งนี้พระสังฆาธิการที่มี
อำนาจหน้าที่ในการปกครองตั้งแต่ระดับอำเภอลง
ไปจนถึงระดับตำบลระดับเจ้าอาวาสคือเป็น
ภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่ต้องปฏิบัติตาม
พันธกิจทั้ง๖คือ๑)การปกครองเช่นโครงการ
ฌาปนกิจสงเคราะห์พระสังฆาธิการ๒) การศึกษา
เช่นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลีและ
แผนกสามัญศึกษา๓) การศึกษาสงเคราะห์เช่นการ
จัดการตั้งกองทุน๔) การเผยแผ่เช่นอบรมพระ
นักเทศน์ประจำอำเภอ๕) สาธารณูปการเช่นสร้าง
ถนนภายในวัด๖) สาธารณสงเคราะห์เช่นขุดบ่อน้ำ
สร้างห้องสมุดประชาชนประจำอำเภอ เป็นต้น

ผลสัมฤทธิ์การบริหารงานกิจการ

คณะสงฆ์อำเภอประโคนชัยจังหวัดบุรีรัมย์

๑) ด้านการปกครองมีโครงการที่เด่นๆอยู่๔
โครงการฌาปนกิจพระสังฆาธิการการจัดตั้งสภา
สงฆ์อบรมพระนวกะภูมิอบรมประชาชนประจำ
ตำบล ๒) ด้านการศึกษาพบว่าแต่เดิมได้รับยกย่อง
ว่าเป็นสำนักเรียนดีเด่นด้านพระปริยัติธรรมแผนก
ธรรม-บาลีแต่ในปัจจุบันพบว่าบุตรหลานที่เข้ามา
บวชหันไปเรียนแผนกสามัญศึกษามากกว่า
เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจและหน้าที่การงานเมื่อลา

สึกขาออกไปแล้วจึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมาก ทำให้มีผู้เรียนน้อยลง๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์แก่พระภิกษุสามเณรและเยาวชนในอำเภอประโคนชัยพบว่าคณะสงฆ์ได้ช่วยเหลือ โดยการแจกทุนการศึกษาการจัดตั้งโรงเรียนการกุศลเพื่อแบ่งเบาภาระผู้ปกครองที่ไม่สามารถนำบุตรหลานเข้าไปศึกษาต่อในตัวเมืองได้ ๔) ด้านการเผยแผ่พบว่าคณะสงฆ์ในอำเภอประโคนชัยนั้นมีประชาชนได้ให้ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระสงฆ์เพราะได้ประชาสัมพันธ์การเผยแผ่ในรูปแบบต่างๆทั้งยังมีวัดวาอารามอันเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวอำเภอประโคนชัยนอกจากนี้ยังมีสำนักปฏิบัติธรรมอีกหลายแห่งเช่นวัดประชาสมถิกวัดป่าไผ่บุลย์๕) ด้านสาธารณูปการพบว่าคณะสงฆ์อำเภออำเภอประโคนชัยได้ร่วมกันก่อสร้างถาวรวัตถุในแต่ละแห่งโดยเจ้าคณะอำเภอเจ้าคณะตำบลเจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแลวัดกรรมในการก่อสร้างเพื่อเป็นการจัดเสนาสนะให้เหมาะสมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม ๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์พบว่าอำเภอประโคนชัยได้ช่วยเหลือทุนทรัพย์แก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกปี และสำหรับคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัยได้ให้การช่วยเหลือแก่พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาเรียนในตัวเมืองบุรีรัมย์

๕. สรุปและข้อเสนอแนะ

ความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัยจังหวัดบุรีรัมย์ต้องมีการพัฒนาการไปเรื่อยๆพระสงฆ์ส่วนมากในการทำงานของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัยจังหวัด

บุรีรัมย์ได้โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุพจน์ สมจิตโตได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอสุรินทร์จังหวัดสุรินทร์ผลวิจัยพบว่าทั้ง๖ด้าน๑) การปกครองคณะสงฆ์๒) การศาสนศึกษา๓) การศึกษาสงเคราะห์๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา๕) การสาธารณูปการและ๖) การสาธารณสงเคราะห์โดยภาพรวมในการวิเคราะห์ข้อมูลอยู่ในเกณฑ์ปานกลางและในส่วนของขรรวาสที่มีความพึงพอใจในประสิทธิผลของการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดทรงศักดิ์กนฺตวิโรได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำภาษีเจริญ กรุงเทพมหานครผลการวิจัยพบว่าทั้ง๖ด้าน๑) การปกครองคณะสงฆ์๒) การศาสนศึกษา๓) การศึกษาสงเคราะห์๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา .๕) การสาธารณูปการและ๖) การสาธารณสงเคราะห์เมื่อเปรียบเทียบในการบริหารวัดปากน้ำภาษีเจริญ กรุงเทพมหานครพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้พุทธศาสนิกชนมีความคิดเห็นแตกต่างกันได้แก่สถานภาพอายุจำนวนปีที่บวชวุฒิการศึกษาสามัญและวุฒิการศึกษาบาลีโดยนัยร่วมแล้วการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัยจังหวัดบุรีรัมย์ไม่แตกต่างกันทั้งนี้เนื่องจากการบำเพ็ญกุศลส่วนใหญ่นิยมวัดใกล้บ้านจึงไม่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัยจังหวัดบุรีรัมย์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาเชิงวิเคราะห์บริหารงาน
คณะสงฆ์การมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะ
สงฆ์ในเขตอำเภอประโคนชัยจังหวัดบุรีรัมย์

๒) ควรการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ
การบริหารงานการศึกษาคณะสงฆ์ในเขตอำเภอ
ใกล้เคียง

๓) ควรการศึกษาปัจจัยในการบริหาร
กิจการงานคณะสงฆ์ในเขตอำเภอประโคนชัย
จังหวัดบุรีรัมย์

๔) ควรศึกษาประสิทธิผลในการพัฒนา
รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอ
ประโคนชัยจังหวัดบุรีรัมย์

๕) ควรศึกษาวิเคราะห์นโยบายการ
บริหารงานคณะสงฆ์ในพันธกิจทั้ง๖ด้านการ
บริหารงานคณะสงฆ์ในระดับเจ้าอาวาสและเจ้า
คณะตำบลในเขตอำเภอประโคนชัยจังหวัดบุรีรัมย์

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการ ศาสนา .**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ**

ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

ข้าเลื่องวุฒิจันทร์. **การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๖.

พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร :

มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

สัมภาษณ์ พระครูสิริคุณารักษ์, เจ้าคณะอำเภอประโคนชัย, ๔ มีนาคม ๒๕๕๗

สัมภาษณ์ พระครูสิริคุณารักษ์, เจ้าคณะอำเภอประโคนชัย, ๖ มีนาคม ๒๕๕๗

สัมภาษณ์ พระครูสิริคุณารักษ์, เจ้าคณะอำเภอประโคนชัย, ๑ มีนาคม ๒๕๕๗

สัมภาษณ์ พระครูสิริคุณารักษ์, เจ้าคณะอำเภอประโคนชัย, ๑ มีนาคม ๒๕๕๗

สัมภาษณ์ พระครูสุนทรชัยวัฒน์, รอง เจ้าคณะอำเภอประโคนชัย, ๑ มีนาคม ๒๕๕๗

สัมภาษณ์ พระครูสิทธิญาณโสภณ, รองเจ้าคณะอำเภอประโคนชัย องค์ที่ ๒, ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๗

สัมภาษณ์ พระครูปัญญาวรสาร, เลขานุการเจ้าคณะอำเภอประโคนชัย, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

สัมภาษณ์ พระครูปัญญาวรสาร, เลขานุการเจ้าคณะอำเภอประโคนชัย, ๒๒ มกราคม ๒๕๕๗

สัมภาษณ์ พระครูปัญญาวรสาร, เลขานุการเจ้าคณะอำเภอประโคนชัย, ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗

สัมภาษณ์ พระครูปัญญาวรสาร, เลขานุการเจ้าคณะอำเภอประโคนชัย, ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗

สัมภาษณ์ นายสมบุรณ์ สิทธิสังข์, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกตูม, อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์,

๑ เมษายน ๒๕๕๗

ศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

A STUDY OF SANGHA AFFAIRS ADMINISTRATION IN KAB CHOENG DISTRICT, SURIN PROVINCE

พระครูสิทธิปัญญาสุนทร (คงศักดิ์ ญาณสุโท)^๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคณะสงฆ์ในอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ เพื่อศึกษาประสิทธิผล ของการดำเนินงานตามพันธกิจ ของคณะสงฆ์ในเขตอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และเพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอกาบเชิง ผลการศึกษาพบว่า

๑) อำเภอกาบเชิง ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดสุรินทร์ มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้ ทิศเหนือ ติดกับอำเภอปราสาทและอำเภอสัญขะ ทิศตะวันออก ติดกับอำเภอสัญขะ ทิศใต้ ติดกับจังหวัดโอตดาร์เมียนเจีย (ราชอาณาจักรกัมพูชา) ทิศตะวันตก ติดกับอำเภอพนมดงรัก แบ่งการปกครองออกเป็น ๖ ตำบล ๑๗ หมู่บ้าน ๒,๐๖๓ ครัวเรือน อำเภอกาบเชิงมีวัดในเขตปกครอง ๕๖ แห่ง

๒) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการ ในอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ (๑) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ๓.๔๖ (๒) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๓.๕๗ (๓) ด้านการเผยแผ่ ๓.๕๗ (๔) ด้านการศาสนศึกษา ๓.๗๐ (๕) ด้านสาธารณูปการ ๓.๗๕ (๖) ด้านการปกครอง ๓.๘๖ ตามลำดับ

๓) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ (๑) ด้านการปกครองควรส่งเสริมผู้มีความสามารถเหมาะสมเข้ามาบริหารปกครองด้วยหลักธรรมและดูแล

^๑พุทธศาสนดรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระภิกษุสงฆ์ให้ทั่วถึง มีบทลงโทษที่จริงจังและควรจัดให้มีการประชุมหมู่คณะกัน บ่อย ๆ เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่มีดี(๒) ด้านการศาสนศึกษา ควรส่งเสริมให้พระสงฆ์ทุกรูปในวัดได้เรียนพระธรรมวินัย เป็นประจำ ปรับปรุงให้มีการคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาภาษาบาลี และให้พระภิกษุศึกษาหลักพระธรรมวินัยให้มากขึ้น(๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ควรมีการจัดตั้งทุนให้พระภิกษุสามเณรศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นและควรจัดการศึกษาที่เน้นปลูกฝังเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ทางด้านจริยธรรมและให้เข้าใจพระพุทธศาสนา(๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรนำสื่อรูปแบบต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่และให้โอกาสพระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถด้าน การเผยแผ่ได้ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมแก่ประชาชนเป็นประจำ(๕) ด้านการสาธารณูปการ ควรจัดตั้งกองทุนและมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลด้านนี้โดยเฉพาะควรทำงานให้รวดเร็วขึ้นและควรจัดการศาสนสมบัติอย่างมีระเบียบและ(๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ควรถูกกำหนดแผนงานในด้านงานสาธารณะสงเคราะห์ เป็นประจำให้สถานที่แก่การบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนทุกคนและควรสร้างสถานสงเคราะห์ให้กับคนยากไร้เช่นโรงทาน ถนน สถานพยาบาล หรือบ้านพักคนชรา เป็นต้น.

คำสำคัญ : การบริหารกิจการคณะสงฆ์

Abstract

The purpose of this study is 1) the basics about the clergy in KapChoeng district in Surin province, 2) effectiveness. Of the implementation of the mission. Of the clergy in KapChoeng district. Surin province 3) identify problems and possible solutions in the management of the Sangha in KapChoeng district.

The results showed that

1) KapChoeng district located south of Surin Province. Border with neighboring subdivisions as follows: The northern border with Prasat district and Sangkha district, Eastern border with Sangkha district, southern border with Oddarmyangia Province (Cambodia) western border with Phanom Dong Rak district. Subdivided into 6 tumbol 17 villages, 2,063 households, KapChoeng district has temple in the region of 56.

2) The analysis of data on the effectiveness of the administration of the Sangha. Buddhist Monks KapChoengSurin The overall high level. Considering the above, it was found that at a high level. Ordered by descending below the average. (1) the public housing 3.46 (2) of the Welfare 3.57 (3) the propagation of 3.57 (4) of unaffiliated 3.70 (5) the utility 3.75 (6) the. rule3.86, respectively

3) feedback on the effectiveness of the Sangha Administration KapChoeng district in Surin province.(1) the government should promote the proper capabilities to manage and maintain the principles governing the monk thoroughly.(3) the welfare fund should be established for monks to study in higher education should be focused on children and youth to cultivate knowledge and understanding of ethical principles.(2) the unaffiliated. Should encourage all priests in the temple to learn the discipline regularly. Update to comment on the study of Pali. And the monks study of the discipline itself.(4) the propagation of Buddhism. Should the media formats Applied to missionaries and monks who have a knowledge of. The mission will be the Missionary to the people all the time.(5) the public Should fund and support staff in this particular operation should be fast and to deal with regulations and religious properties.(6) the public housing should set plans for public housing is fixed to the right of Bampenboon charity for all people and to create welfare for the poor, such as almshouse road, hospital or retirement home. so old.

Keywords:Sangha-Affairs Administration

๑.บทนำ

วัดเป็นหน่วยงานหรือเป็นองค์กรหนึ่ง ที่มีความผูกพันใกล้ชิด และมีบทบาทสำคัญยิ่งในสังคมไทยทั้งทางด้าน ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และมีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อ ค่านิยมของคนไทยมายาวนานการบริหารวัด เพื่อให้มีประสิทธิผล นั้นนักบริหารหรือเจ้าอาวาสจะต้องมีหลักเกณฑ์หรือทฤษฎีที่เป็นเสมือนเป็นตัวชี้วัด การบริหารงานเบื้องต้น หมายถึงการปกครองการดูแลรักษาหมู่คณะ และการดำเนินงานหรือการจัดการ กิจกรรมต่างๆ ของหมู่คณะหรือองค์กรต่างๆ ให้สำเร็จ ลุล่วงไปตามนโยบายวัตถุประสงค์ ขององค์กร

หรือวัดนั้นๆ วัตถุประสงค์ ขององค์กรหรือวัดนั้นๆ^๒ การบริหารงานของหน่วยงานใดๆ ก็ตาม รวมทั้งการบริหารของพระสงฆ์ฆาธิการ ต้องมีองค์ประกอบ หรือทรัพยากรที่สำคัญ และต้องเป็นพื้นฐาน ในการบริหารนั้นซึ่งประกอบไปด้วยเงินวัสดุสิ่งของ และการจัดการด้านเครื่องมือเครื่องจักร รวมถึงอำนาจหน้าที่ ระยะเวลาในการทำงานและความสะดวกต่างๆ ในการทำงานด้วยเท่าที่กล่าวมานี้ ล้วนมีความสำคัญ และมีความผูกพันต่อเนื่องกันอย่าง

^๒สุพัฒน์ มนัสไพบุลย์, **หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**, (บริษัท เอ.พี กราฟิคดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๑๖๖

ใกล้ชิด ความสำเร็จในการบริหาร สำหรับพระสังฆาธิการ ทางคณะสงฆ์นั้นจะสำเร็จลงเช่นเดียวกับหน่วยงานอื่นๆได้ หรือจะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของพระสังฆาธิการ ที่จะนำทรัพยากรดังกล่าว ออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และได้ผลอย่างคุ้มค่ามีประสิทธิผลซึ่งจัดว่า เป็นหน้าที่ของพระสังฆาธิการ ควรให้ความสำคัญอย่างจริงจัง "การบริหาร"กล่าวคือเพื่อให้การบริหารของกิจการคณะสงฆ์ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตลอดทั้งการประหยัดยิ่งขึ้น^๓ การบริหารวัดที่ดีมีประสิทธิผล เพื่อเป็นประโยชน์สูงสุดแก่พระพุทธศาสนา และคณะสงฆ์ผู้บริหารจะต้องมีหลักการที่ดี ในการเลือกประยุกต์ใช้ทั้งทฤษฎีที่ดี โดยการใช้ศาสตร์ และศิลป์ในการบริหารงานพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้นำเสนอว่า การบริหารหมายถึงการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น เมื่อว่าตามคํานียามนี้การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้น เป็นรูปธรรมสองเดือน นับจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรก

^๓กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร :กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๘), หน้า ๑

แรกแก่ปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้นเมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหาร คณะสงฆ์วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปีเป็นเรื่องราวให้เราได้ศึกษา เรื่องพุทธวิธีบริหาร นอกจากนี้ ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎก การศึกษาพุทธพจน์เหล่านี้ ก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีบริหาร^๔

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคณะสงฆ์ในเขตอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

๒.๒ เพื่อศึกษาประสิทธิผล ของการดำเนินงานตามพันธกิจ ของคณะสงฆ์ในเขตอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอกาบเชิง

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง“ศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอกาบเชิง จังหวัด

^๔พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๔

สุรินทร์” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูล โดยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ประชากรที่เป็นพระสังฆาธิการ และพระภิกษุ จำนวน ๑๕๐ รูป ของอำเภอ กาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของวัตถุประสงค์การวิจัยคือ “ศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์” เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากประชากรที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะสถานภาพทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบให้เลือกตอบ (Check Lise) อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิ การศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา การศึกษาปริญญาตรีตอนต้นที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอกาบเชิง” จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Number Rating Scale) มี ๕ ระดับตอนที่ ๓ คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended)

ประกอบด้วยปัญหา อุปสรรคและแนวทางเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

สถิติที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

๑) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับคุณลักษณะสถานภาพทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Standard Deviation) ๒) ระดับความคิดเห็นจากการแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง ใช้สถิติการวิเคราะห์ คือค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ๓) แบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended) ประกอบด้วยปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ แล้วเขียนพรรณนาเป็นความเรียง

๔.ผลการวิจัย

ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า มีรายละเอียด ดังนี้ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ด้านการปกครอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ ๓.๘๖ ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระ

สังฆาธิการในอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ด้านการศาสนศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ ๓.๗๑ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ด้านการศึกษา สงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ ๓.๕๗ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ด้านการเผยแผ่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ ๓.๗๑ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ด้านการสาธารณูปการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ ๓.๗๕ ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเท่ากับ ๓.๔๖

๕. สรุปและข้อเสนอแนะ

๑. ในด้านการปกครองควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีบุคลากรที่จะมาทำหน้าที่ในการบริหารจัดการนั้นควรจะเป็นผู้ที่ได้รับการปลูกฝังและควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการและเป็นที่

ยอมรับและเจริญศรัทธาแก่ผู้พบเห็นและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา

๒. ในด้านการศาสนศึกษาควรจัดครูที่มีความรู้ความสามารถมาสอนและประการสำคัญพระสังฆาธิการต้องหาพระภิกษุเข้ามาบรรพชาอุปสมบทในเขตปกครองของท่านและส่งเสริมให้เรียนนักธรรมและบาลีอย่างเป็นระบบรวมส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอนธรรมศึกษาให้ประชาชนและนักเรียนให้ทั่วถึง มีการยกย่องเชิดชูเกียรติให้แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบนักธรรม บาลีได้ และบุคคลทั่วไปที่สอบธรรมศึกษาได้

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรจะส่งเสริมให้มีการตั้งทุนศึกษาสงเคราะห์สม่ำเสมอเพื่อความต่อเนื่องของการมอบทุนโดยกำหนดให้พระสังฆาธิการทุกรูปต้องตั้งทุนศึกษาสงเคราะห์

๔. จากผลการวิจัยด้านการเผยแผ่ศาสนา พบว่าการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นประจำ แต่ก็ยังเป็นการเผยแผ่เชิงรับเพราะจัดภายในวัด แต่การเผยแผ่เชิงรุก จึงควรจัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมจาริกไปสถานที่ ต่างๆ เพื่ออบรมเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในทุกหมู่บ้านที่ไม่มีวัดตั้งอยู่

๕. ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญและจัดตั้งโรงพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นพร้อมทั้งสรรหาบุคลากรเข้ามาทำการเรียนการสอนและมีการจัดหาทุนมาสนับสนุนพระภิกษุสามเณรและเยาวชนที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและสอบได้

๖. ในด้านสาธารณูปการ ควรมีการบริหารจัดการให้เป็นระบบแบบแผนอย่างเช่นการนำความรู้ทางการจัดการด้านสาธารณูปการจากหน่วยงานอื่นเข้ามาปรับประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดเป็นมาตรฐานและเป็นระบบระเบียบมากกว่าที่เป็นอยู่ซึ่งไม่เป็นระบบสุดแต่ต้องการจะสร้างจะทำและขาดคุณภาพ คุณประโยชน์ มี

สิ่งปลูกสร้างมากเกินไปจนความจำเป็นเป็นปัญหาในการบริหารจัดการดูแล

๗. ในด้านสาธารณสงเคราะห์ควรให้ความสนใจกับการช่วยเหลือพุทธศาสนิกชนเช่นการเกื้อกูลแก่ชุมชน แก่สังคม และประเทศชาติ เป็นต้น ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือด้านการก่อสร้างช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ สงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสและเยาวชน เป็นต้นเมื่อช่วยเหลือดังนี้จึงเชื่อว่าได้ประกอบกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.คู่มือการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์.กรุงเทพมหานคร :

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๘.

สุพัฒน์ มนัสไพบุลย์.หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์.บริษัท เอ.พี กราฟิคดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๙.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต).พุทธวิธีบริหาร.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

ศึกษาปฏิบัติในการถือธุดงค์ของพระมหากัสสปเถระ

A STUDY MODE PRACTICE OF PHRA MAHAKASSAPA THERA IN DHUTANGA UNDERTAKING

พระครูรัตนญาณโสภิต(บุญเลิศ รัตนญาณ)^๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของธุดงค์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อศึกษาปฏิบัติในการถือธุดงค์ของพระมหากัสสปเถระ และเพื่อวิเคราะห์ธุดงค์ของพระมหากัสสปเถระ และการประยุกต์ใช้

ผลการศึกษาพบว่า

ความเป็นมาของธุดงค์ในพระพุทธศาสนานั้นพบว่า ธุดงค์คือองค์คุณเป็นเครื่องกำจัดกิเลสองค์ คุณของผู้กำจัดกิเลส หมายถึง เจตนาความตั้งใจขัดเกลากิเลสเจตจำนงค์ความตั้งใจที่ทำให้ละกิเลสได้ ธุดงค์ เป็นวัตรปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้ แต่ไม่มีการบังคับ แล้วแต่ผู้ใดจะสมัครใจปฏิบัติเป็น อุบายวิธีกำจัดขัดเกลากิเลส ธุดงค์นี้เป็นเพียงจริยาวัตรพิเศษอย่างหนึ่ง ไม่ใช่ข้อบังคับให้ต้องปฏิบัติตาม เหมือนวินัย แต่เป็นข้อปฏิบัติที่บัญญัติไว้ตามแต่ใครจะถือปฏิบัติด้วยความสมัครใจ และสำเร็จได้ตามการ สมหาทานจากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าธุดงค์ที่มีมาในพระไตรปิฎกที่จริงแล้วมีเพียง ๘ ข้อเท่านั้นที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันว่ามี ๑๓ ข้อเกิดจากการบัญญัติเพิ่มเข้ามาในภายหลังของพระสาวกหรือพระพุทธเจ้าทรง อนุญาตให้มีการปฏิบัติกันอยู่แต่ไม่ได้มีการนำเอาไปรวมกับธุดงค์วัตร ๘ ข้อ จนเวลาผ่านไปหลังจากที่พระ สัมมาสัมพุทธเจ้าดับขันธปรินิพพานแล้วพระสาวกจึงได้นำเอาการปฏิบัติที่มีลักษณะใกล้เคียงกับธุดงค์ที่มีอยู่ แล้วมาบัญญัติและรวมเข้ากับธุดงค์อีก ๕ ข้อ จึงกลายมาเป็นธุดงค์ ๑๓

ปฏิบัติในการถือธุดงค์ของพระมหากัสสปเถระพบว่าพระมหากัสสปเถระเป็นพระสาวกที่มี บทบาทสำคัญในการจรรโลงพระพุทธศาสนา ท่านเป็นผู้ที่ได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเลิศกว่า

^๑พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย

ภิกษุทั้งหลายในด้านการสมาทานธุดงค์ ท่านมุ่งมั่นในการสมาทานธุดงค์เป็นวัตรอย่างเคร่งครัดพระมหา
หัตถสเปเถระถือธุดงค์ข้อเคร่งครัดได้แก่ใช้แต่ผ้าบังสุกุลเป็นวัตรถือการเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตรและถือการ
อยู่ป่าเป็นวัตร

จากการวิเคราะห์ปฏิบัติในการถือธุดงค์ของพระมหากัสสปเถระพบว่าสามารถนำมาประยุกต์ใช้
การถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการใช้วัตถุสิ่งของอย่างเห็นคุณค่าได้ การถือเที่ยว
บิณฑบาตเป็นวัตรสามารถนำมาเป็นแนวทางและประยุกต์ใช้โดยการเป็นผู้เอาใจใส่ในกิจวัตรของพระสงฆ์
การไม่ทอดทิ้งธุระในการบิณฑบาตเพราะการบิณฑบาตเป็นการเผยแผ่พุทธศาสนา การอยู่ป่าเป็นวัตร
การอยู่ป่าช่วยส่งเสริมความเป็นผู้ขจัดกิเลสและความมกน้อยยินดีในเสนาสนะป่าอันสงบสงัดเหมาะแก่การ
ปลื้มใจในตัวเองนับได้ว่าการอยู่ป่าของพระมหากัสสปเถระเป็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีก
รูปแบบหนึ่ง

คำสำคัญ: ธุดงค์,ปฏิบัติ

Abstract

The purposes of this research were ;1,to study the history of Dhudanga practice in Hinayana Buddhism ; 2, to study the Dhutanga practice of Venerable Kassapa ; 3 to criticize the Dhutanga-practice of Ven.Kassapa.

The findings are as follows

The Dhutanga is the additional ways of practices for the Buddhist monks who want to get rid of defilements a very short time. There are 13 Dhutangs in Buddhism; each of which being able to make the practitioners enlighten the higher dharma in a shorter time. The Buddhist monks are free to choose and follow any one out of 13 or all 13 dhutanga ; or even any monk who may not follow dhutanga is not against the law of Buddhist monk ; for dhutanga are not the laws or disciplines but only the additional ways ; making one getting into the higher Dharma in shorter time.

Venerable Mahakasapa paid the most important role in making Buddhism stable and popular in the world till the present day. He adopted and utilized the dhutangas as the important meant of getting rid of all defilements. He was starting from pangasukula (to use the ropes collecting from the heap of dust) From the critically consideration, it can be concluded that the hearty following dhutangas of Ven. Kassapa is the direct way leading him to the Niravana, because of which he was the idol of the Buddhist Monks who followed and protected the dhutanga-standard till the present day.

Keywords : Dhudanga, behavior

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เกี่ยวข้องกับป่าและธรรมชาติ เพราะเริ่มแรกตั้งแต่เจ้าชายสิทธัตถะแห่งศากยวงศ์ เสด็จออกผนวชแสวงหาโมกขธรรม ทรงพักอาศัยตามป่าเช่น ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาจนทรงเปลี่ยนมาบำเพ็ญเพียรทางใจแล้วได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ^๒ พระองค์ตรัสรู้เป็นพระพระพุทธเจ้าแล้วเสวยวิมุตติสุขที่โพธิมณฑล ซึ่งอยู่ในป่า^๓ หลังจากตรัสรู้แล้ว พระองค์ตัดสินใจพระทัยออกประกาศพระศาสนา ส่วนมากก็พักอาศัยอยู่ในป่า^๔ จนกระทั่งพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน

ก็ปรินิพพานในป่าไม้สาละ^๕ พระสาวกทั้งหลายมีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับป่า เช่น พระสารีบุตร เวลาเข้าไปบิณฑบาต ฉันทัดอาหารเสร็จแล้ว เข้าไปพักกลางวันที่โคนไม้ในป่าอันธวัน จนถึงเวลาเย็นจึงออกจากป่าเข้าไปวัดพระเชตุวัน พระอานนท์เห็นท่านเดินมาจึงถามว่า “ท่านสารีบุตร อินทรีย์ของท่านผ่องใสยิ่งนัก สีหน้าผุดผ่อง วันนี้ท่านอยู่ด้วยวิหารธรรมอะไร” พระสารีบุตรตอบว่า “ข้าพเจ้าไปนั่งเข้าฌาน”^๖ พระพุทธองค์ทรงยินดีเสนาสนะตามมีตามได้และทรงกล่าวสรรเสริญความสันโดษด้วยเสนาสนะตามมีตามได้สาวกทั้งหลายของพระองค์ถือการอยู่โคนไม้เป็นวัตร ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร ถือเสนาสนะอันสงบคือป่าชฎอยู่ ท่านเหล่านั้นย่อมมาประชุมท่ามกลางสงฆ์เฉพาะเวลาสวดปาติโมกข์ทุกทั้ง

^๒ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๒๙-๓๓๗/๓๔๘-๔๐๗.

^๓วิ.ม. (ไทย) ๔/๑-๖/๑-๑๐.

^๔วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๒-๒๔/๑๘-๓๑, ๓๖/๔๕-

^๕ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๙๘-๒๑๙/๑๔๗-๑๖๗.

^๖ส.ข. (ไทย) ๑๗/๓๓๒/๓๔๒.

เดือน^๓ พระสาวกทั้งหลาย ก็สนทนากันเรื่องการอยู่ป่า เช่น พระมหากัสสปะสนทนากับพระสารีบุตรว่า “ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ตนเองอยู่ป่า เป็นวัตร และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความเป็นผู้ อยู่ป่าเป็นวัตร ป่าจะพึงงามด้วยภิกษุเช่นนี้”^๔ พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญพระสาวกที่ถือการ อยู่ในป่า เช่น ทรงยกย่องพระมหากัสสปะที่ถือ การอยู่ป่าเป็นวัตร^๕

ประวัติและปฏิปทาของพระมหากัสสป เณรนั้นเป็นที่ทราบเป็นอย่างดีของชาวพุทธ ท่านเป็นพระมหาเถระที่มีผลงานโดดเด่นทั้งใน ด้านการประพฤติปฏิบัติและในด้านการมีความ รับผิดชอบต่อพระพุทธศาสนา เป็นแบบอย่างที่ดี แก่พระสงฆ์รุ่นหลังในการประพฤติปฏิบัติ ผู้วิจัย จึงสนใจทำวิจัยเรื่องปฏิปทาในการปฏิบัติของ พระมหากัสสปเถระ

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาความเป็นมา ของธุดงค์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๒.๒ เพื่อศึกษาปฏิปทาในการ ถือธุดงค์ของพระมหากัสสปเถระ

^๓ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๔๒/๒๘๘.

^๔ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๓๖/๓๖๙.

^๕อ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๙๑/๒๕.

๒.๓ เพื่อวิเคราะห์จุดแข็งของ พระมหากัสสปเถระและการประยุกต์ใช้

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีวิธีดำเนินการ วิจัย ดังนี้

๓.๑ ขั้นสำรวจเอกสารเป็นขั้นการ สำรวจเอกสารต่างๆ คือคัมภีร์พระไตรปิฎกทั้ง ฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย คัมภีร์อรรถ กถา ฎีกา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา วารสารและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อวางกรอบ แนวคิดในการดำเนินการวิจัย

๓.๒ ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บ รวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการบันทึกข้อมูลดังนี้ คือ ย่อความให้ได้ใจความตรงตามความหมายของ ข้อความเดิม บันทึกโดยถอดข้อความ เป็น ข้อความของผู้วิจัยเอง คัดลอกข้อความ เป็น ข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิงเพื่อสนับสนุน ความคิดของผู้วิจัย ข้อความที่เป็นพุทธพจน์ที่ ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก

๓.๓ ขั้นตรวจสอบความถูกต้องของ ข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก่อนการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดย ตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล เมื่อได้ตรวจสอบ เรียบร้อยแล้วจึงนำมาจัดเรียงลำดับก่อนและ

หลังเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ
นำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓.๔ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล
โดยการพรรณนาวิเคราะห์

๓.๕ ขั้นสรุปผล เมื่อวิเคราะห์ข้อมูล
สำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการ
วิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุปเพื่อนำไปสู่
ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัยต่อไป

๑.๓.๖ ขั้นเขียนรายงานการวิจัย ผู้วิจัย
ได้เขียนรายงานการวิจัยตามกรอบที่กำหนดไว้
ในคู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของ
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิธีดำเนินการดังกล่าวสามารถ
นำมาเขียนขั้นตอนได้ตามแผนภูมิดังนี้

๔. สรุปผลการวิจัย

ความเป็นมาของธุดงค์ในพระพุทธ
ศาสนาเถรวาท จากการศึกษาพบว่าคำว่า
“ธุดงค์”^{๑๑} ในภาษาบาลีคือ ธุดังคะ แปลว่า องค์
คุณเป็นเครื่องกำจัดกิเลสองค์คุณของผู้กำจัด
กิเลส หมายถึง เจตนาความตั้งใจขัดเกลากิเลส

^{๑๑}พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๘,
ราชบัณฑิต), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์
ชุดคำวัด, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา,
๒๕๔๘), หน้า ๑๒๗๒.

เจตจำนงค์ความตั้งใจที่ทำให้ละกิเลสได้ถูกต้อง
เป็นวัตรปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้ แต่
ไม่มีการบังคับ แล้วแต่ผู้ใดจะสมัครใจปฏิบัติเป็น
อุบายวิธีกำจัดขัดเกลากิเลส ทำให้เกิดความมัก
น้อยสันโดษยิ่งขึ้น^{๑๒} ไม่สะสม เพื่อให้เบาสบาย
ไปมาได้สะดวกด้วยไม่มีภาระมาก เหมือนนกที่มี
เพียงปีกก็บินไปไหน มีไข่เพื่อสะสมหรือเพื่อลาภ
สักการะและชื่อเสียง ถ้าทำเพื่อลาภ เพื่อชื่อเสียง
ต้องอาบัติทุกกฏ

ปฏิบัติในการถือธุดงค์ของพระ
มหากัสสปเถระ จากการศึกษาพบว่าพระ
มหากัสสปเถระเป็นพระสาวกที่มีบทบาทสำคัญ
ในการจรรโลงพระพุทธศาสนา ท่านเป็นผู้ที่
ได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเลิศกว่า
ภิกษุทั้งหลายในด้านการสมาทานธุดงค์ ท่าน
มุ่งมั่นในการสมาทานธุดงค์เป็นวัตรอย่าง
เคร่งครัด พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบพระ
มหากัสสปเถระเหมือนดวงจันทร์ส่องใส ไม่มีเมฆ
หมอก เมื่อท่านเข้าสู่ตระกูลทั้งหลายมีกายและ
ใจไม่คะนองเป็นผู้ใหญ่อยู่เป็นนิตยพระมหา
หัสสปเถระถือธุดงค์๓ข้อเคร่งครัดได้แก่ ข้อ๑ใช้

^{๑๒}สมเด็จพระพุทธาจารย์(อัสสัมมหาเถระ),
พระปฏิบัติศาสนา เรื่องธุดงค์วัตร,(กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๓),
หน้า ๑.

แต่ผ้าบังสุกุลเป็นวัตร ข้อ๓ถือการเที่ยว
บิณฑบาตเป็นวัตร

วิเคราะห์จุดประสงค์ของพระมหากัสสป
เถระเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิต
ในปัจจุบันจากการวิเคราะห์ปฏิบัติในการถือ
จุดประสงค์ของพระมหากัสสปเถระพบว่าสามารถ
นำมาประยุกต์ใช้และเป็นแนวทางสำหรับ
พระสงฆ์ไทยในปัจจุบันดังนี้ ๑) การถือผ้า
บังสุกุลเป็นวัตร^{๑๒} แม้ปัจจุบันพระสงฆ์โดย
ส่วนมากจะใช้จีวรที่ท่ายกทายิกาถวายแต่ก็ยัง
มีพระสงฆ์สายวัดป่าที่ยังถือผ้าบังสุกุลอยู่แต่
รูปแบบของผ้าบังสุกุลในสมัยปัจจุบันกับสมัย
พุทธกาลก็ไม่เหมือนกัน แต่จุดประสงค์นี้ก็สามารถ
นำมาประยุกต์ใช้ในการใช้วัตถุสิ่งของอย่างเห็น
คุณค่าได้ แต่โดยทั่วไปแล้วพระสงฆ์ไทยส่วนมาก
รับคบหาดีจีวรการที่พระสงฆ์ไม่ปฏิบัติใช้ผ้า
บังสุกุลเป็นวัตรก็เนื่องมาจากในสมัยปัจจุบันมี
การเย็บผ้าจีวรสำหรับพระสงฆ์ถูกทำให้เป็น
การค้าขายโดยมีการทำเป็นอุตสาหกรรมทั้ง
ขนาดเล็กขนาดกลางและไปจนถึงขนาดใหญ่เพื่อ
ตอบสนองความต้องการของพุทธศาสนิกชนที่

ต้องการนำผ้าจีวรที่สวยงามสะอาดประณีตไป
ถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ที่ตนเคารพนับถือ๒) การ
ถือเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร จากการศึกษา
วิเคราะห์พบว่า การถือจุดประสงค์ข้อนี้ของพระ
มหากัสสปเถระสามารถนำมาเป็นแนวทางและ
ประยุกต์ใช้โดยการเป็นผู้เอาใจใส่ในกิจวัตรของ
พระสงฆ์ การไม่ทอดทิ้งธุระในการบิณฑบาต
เพราะการบิณฑบาตเป็นการเผยแผ่พุทธศาสนา
การบิณฑบาตจึงมีความสำคัญในฐานะเป็น
กรณียกิจคือกิจที่พระภิกษุสามเณรพึงกระทำ
เป็นกิจวัตรประจำวันเป็นพุทธวงศ์คือ
พระพุทเจ้าทั้งหลายในอดีตต่างก็มีวิถีชีวิตที่
อาศัยอาหารบิณฑบาตจากผู้อื่นเลี้ยงชีพเป็น
พุทธกิจคือกิจที่พระพุทเจ้าทรงปฏิบัติเป็น
ประจำทุกวันเพื่อโปรดสรรพสัตว์เป็นการเลี้ยง
ชีพที่บริสุทธิ์สำหรับบรรพชิตและการสมาทาน
บิณฑบาตเป็นวัตรจัดเป็นจุดประสงค์ที่ช่วยขัดเกลา
กิเลสให้ลดน้อยลง ๓) การอยู่ป่าเป็นวัตร^{๑๓}
จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่าพระมหากัสสป
เถระมีจุดเด่นอยู่ที่การอยู่ป่าเป็นวัตรทำให้มีผู้
เลื่อมใสศรัทธาในการปฏิบัติเป็นจำนวนมาก
เพราะการอยู่ป่าดังกล่าวช่วยส่งเสริมความเป็นผู้

^{๑๒}พระราชญาณวิสิฐ และคณะ, คู่มือ
การศึกษาสัมมาปฏิบัติไตรสิกขา, พิมพ์ครั้งที่ ๔,
(นครปฐม : บริษัทเพชรเกษม พริ้งดิง กรุ๊ป จำกัด,
๒๕๕๒), หน้า ๔๐.

^{๑๓}ป. หลงสมบุญ, “พจนานุกรม มคธ -
ไทย”, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรม
สาร จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๙๘.

ขัดเกลาและความมั่งคั่งน้อยย่นในเสนาสนะป่า
อันสงบสงัดเหมาะแก่การปลีกวิเวกนั้นเองนับได้
ว่าการอยู่ป่าของท่านเป็นรูปแบบการเผยแผ่
พระพุทธศาสนาอีกรูปแบบหนึ่งการอยู่ป่าของ
พระเถระได้สร้างคตินิยมให้สังคมรู้จักอยู่ร่วมกับ
ธรรมชาติอย่างเป็นมิตรไม่ขัดแย้งกับความเชื่อ
เดิมของคนบางกลุ่มที่เชื่อว่าต้นไม้มีชีวิตและมี
เทวดาอาศัยเมื่อมีการตัดต้นไม้มาทำการก่อสร้าง
ที่อยู่อาศัยหรืออาคารสาธารณประโยชน์ย่อม
เป็นการเบียดเบียนเทวดาและสิ่งมีชีวิตอื่นเป็นเหตุ
ให้ประชาชน ตีเตียนอีกด้วยดังนั้นการอยู่ป่าจึง
เป็นการรักษาความศรัทธาของประชาชนไว้ทาง

หนึ่งและอาศัยโทษจากการตัดไม้ทำลายป่าทำให้
พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามตัดพืช
พันธุ์ทุกชนิดในป่า

๕. สรุปและข้อเสนอแนะ

พระมหากัสสปเถระท่านเป็น
แบบอย่างของพระผู้อุทิศชีวิตให้แก่
พระพุทธศาสนา เป็นผู้นำในการทำสังคายนา
ครั้งแรกหลังพุทธปรินิพพาน เป็นผู้เคร่งครัดใน
วัตรปฏิบัติ มีความเป็นภาวะผู้นำสูง การถือ
ปฏิบัติถูกต้องอย่างเคร่งครัดของท่าน การปฏิบัติ
ตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัด
ควรเป็นแบบอย่างที่ดีของพุทธสาวกในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- พระธรรมกิตติวงศ์. (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙ราชบัณฑิต).พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ขอรุณ, ๒๕๔๘.
- สมเด็จพระพุทธปาจารย์.(อาสภมหาเถระ).พระปฏิบัติศาสนา เรื่องธุดงค์วัตร.กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๓.
- พระราชญาณวิสิฐ และคณะ.คู่มือการศึกษาสัมมาปฏิบัติไตรสิกขา.พิมพ์ครั้งที่ ๔.นครปฐม : บริษัทเพชร
เกษม พริ้งติ้ง กรุป จำกัด, ๒๕๕๒.
- ป. หลงสมบุญ.“พจนานุกรม มคอ - ไทย”.พิมพ์ครั้งที่ ๒.กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร จำกัด,
๒๕๔๖.

ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ(ยักษ์)ในพุทธศาสนาเถรวาท

A STUDY OF BELIEF VESUVAN (YAK) IN THERAVADA BUDDHISM

พระครูอุดมชัยสาร (อนุหะ อนุตโร)^๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของยักษ์ที่ปรากฏในพระพุทธรูปและพระพุทธรูปในพระพุทธรูปเถรวาท เพื่อศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับยักษ์ในสังคมไทยและเพื่อศึกษาอิทธิพลของยักษ์ที่มีในสังคมไทย

ผลการศึกษาพบว่า

ยักษ์จัดเป็นอมนุษย์จำพวกหนึ่งที่มีเรื่องราวปรากฏในพระไตรปิฎกและอรรถกถา มีทั้งยักษ์ดี ยักษ์ร้าย เพราะยักษ์มีหลายประเภท เช่นยักษ์เสนาบดี ยักษ์บริวารรับใช้ท้าวเวสสุวรรณ เป็นต้น ยักษ์เหล่านี้ ได้ทำกุศลกรรมและอกุศลกรรม เป็นเหตุให้เกิดมาเป็นยักษ์แตกต่างกันยักษ์จัดอยู่ในประเภทโอปปาติกะ คือ พวกที่เกิดขึ้นแล้วมีร่างกายเติบโตทันที ในตอนเกิดไม่ต้องอาศัยอะไรทั้งหมด อาศัยแต่เพียงกรรมเก่า อย่างเดียว ถ้าหากได้ทำกรรมดีมาก่อนก็จะเกิดในกำเนิดของยักษ์ที่เป็นเทวดา ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ถ้าหากทำกรรมชั่วจะเกิดในกำเนิดของยักษ์ดิรัจฉาน ยักษ์มิได้อยู่คนเดียวเสมอ มีการรวมกลุ่มกัน หรือ จัดแบ่งเป็นพวกตามลักษณะทางสังคมของยักษ์ยักษ์ทุกคนมีหน้าที่เป็นบริวารของท้าวเวสสุวรรณ ซึ่งเป็นหนึ่งในจตุโลกบาลผู้รับผิดชอบดูแลทุกข์สุขของมนุษย์และเทวดาในทิศเหนือ

คนไทยทั่วไปได้รู้จักยักษ์ ในบทเรียนวรรณคดีไทยเรื่องรามเกียรติ์ โดยเฉพาะตัวทศกัณฐ์ ซึ่ง สวมบทบาทของฝ่ายอธรรมเข้าต่อกรกับกองทัพฝ่ายธรรมะของพระรามและพระลักษมณ์ นอกจากยักษ์จะ อยู่ในวรรณคดีไทยแล้ว ยังมีบทบาททางความเชื่อของคนไทยมาตั้งแต่อยุธยา ในเรื่องของผู้พิทักษ์รักษา ความดีและปกป้องความชั่วร้ายไม่ให้ย่างกรายเข้ามาใกล้ กระทั่งมีการสร้างรูปหล่อของยักษ์ไว้หน้าทางเข้า พระอุโบสถของวัด ปัจจุบัน ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ร้อยรัดความเชื่อ และความเกี่ยวข้องของยักษ์กับ พุทธศาสนา ทั้งทางด้านพิธีกรรม และด้านศาสนวัตถุต่างๆ ที่ปรากฏให้เห็นในสถาบันชั้นสูง และโบสถ์ วิหารในพระพุทธศาสนา

อิทธิพลความเชื่อเกี่ยวกับยักษ์ที่ปรากฏในสังคมไทยผ่านงานทางสถาปัตยกรรม สถูป เจดีย์ โบสถ์ สี่มา หอไตร ตามผนัง ก็ยังคงมีให้เห็นและศึกษาตามแหล่งโบราณหรือตามศาสนสถานต่างๆ ใน

^๑พุทธศาสนคณาจารย์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประเทศไทยและยังมียักษ์ในศิลปกรรมไทยด้านประติมากรรมต่างอีกด้วย สถูปประดับด้วยรูปยักษ์ในศิลปกรรมตลอดจนการปั้นรูปยักษ์ เรื่องราวตามพุทธประวัติ ย่อมแสดงให้เห็นคติความเชื่อสะท้อนผ่านงานสถาปัตยกรรมในสังคมไทยปัจจุบัน

คำสำคัญ: ท้าวเวสสุวรรณ,ยักษ์,ความเชื่อ

Abstract

The objective of this study is to 1)study the history of giant appeared in Theravada Buddhism 2) study the beliefs about the giant in Thai society. 3) study the influence of giant in Thai society.

The study found that

Tipitaka have stories of giant group known as the Property shrug Paiute giant human species is one whose story appears in the scriptures, and commentary. There are both good giant, giant, giant evil because there are many types. As stewards giant Thao Piraeus giants serve as host. These giant has merit and sin. Cause a huge difference. Giants are classified oppa Athletic Yoni is that they are born with a growing body away. Now was not rely on anything. But, just the same old karma. If you have good deeds before they are born in the birth of a giant angel. Four Heavenly Kings in heaven. If evil is born in the birth of a giant beast. Giants are not always the same The aggregate Or were they by the social nature of giants. All they have is a giant family of Dame Piraeus. This is one of Htuolkbal responsible for the welfare of men and angels in the north.

The Giants appear to be the first to know Thailand in general. Ramayana literature lessons in Thailand Especially RavanaThe role of the wicked to fight armies of Rama and his conservative philosophy. The Giants will be in Thailand and literature. Also plays the beliefs of Thailand from Bangkok. In a matter of good stewardship and fending off evil not to venture into the close. Until the creation of a giant statue in front of the entrance to the temple of Wat current traditions that bind faith. And relevance of the giant with Buddhism. All the rituals And various artifacts Reflected in higher institutions and churches in Buddhism.

Influence on the Giants appeared in Thailand through the Church of the pagoda architectural decoration on the wall, it still has to be seen and studied the ancient

sources or Sasan Places. In Thailand there are giants in the art of sculpture as well. Adorned with a giant stupa in the arts, as well as a giant statue. The story of the Buddha It shows a belief reflected in the architecture in Thailand today

Keywords: Vesuvan, Beliefs, Giant (Yak)

๑. บทนำ

ท้าวเวสสุวรรณหรือในภาษาพราหมณ์เรียกว่า "ท้าวกุเวร" ถ้าในพระพุทธศาสนาจะเรียก "ท้าวไพสพ" เป็นอธิบดีแห่งอสูร หรือเจ้าแห่งภูตผีปีศาจทั้งหลาย เป็นหนึ่งในท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่ เป็นหัวหน้ายักษ์ทั้งหลาย เป็นเจ้าแห่งทรัพย์ มีหน้าที่ดูแลให้ความคุ้มครองเทพทั้งหลาย นอกจากนี้ท้าวเวสสุวรรณยังเป็นผู้มีบทบาทในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาด้วยการให้ความคุ้มครองพระภิกษุสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ในประวัติพระพุทธศาสนาจะเห็นว่าท้าวเวสสุวรรณมีส่วนในการกราบทูลพระพุทธเจ้าให้พระสงฆ์ผู้ออกปฏิบัติธรรมตามป่าเขาลำเนาไพร เจริญพุทธมนต์เพื่อเป็นเกราะป้องกันอันตรายต่างๆ อันอาจเกิดขึ้นจากเทพที่เป็นมิถุนาภูติ ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนาในพุทธศาสนา ท้าวเวสสุวรรณเป็นท้าวมหาราชกุมารด้านทิศเหนือ และเป็นประธานของท้าวมหาราชทั้ง ๔ บนสวรรค์

ชั้นจาตุมหาราช ในเมืองมนุษย์มักจะทำสัญลักษณ์เป็นรูปยักษ์ จะเห็นได้ตามวัด ตามถ้ำ จะมีรูปปั้นยักษ์อยู่ทางด้านหน้าทางเข้า ส่วนใหญ่แล้วเรามักเห็นภาพ ท้าวเวสสุวรรณ ในรูปลักษณะของยักษ์ ยืนถือกระบองยาว หรือไม้เท้าขนาดใหญ่อยู่ระหว่างขา เหมือนมีขาสามขา เนื่องจากท้าวเวสสุวรรณมีรูปร่างพิการ จึงเป็นเหตุให้พระพรหมตั้งชื่อให้ว่า "ท้าวกุเวร" แต่ในวรรณคดีหลายฉบับ รวมทั้งตำราโบราณ ได้กล่าวตรงกันว่า อันที่จริงแล้ว ท้าวเวสสุวรรณ เป็นยักษ์ที่มีผิวกายและพัสดราภรณ์สีเหลืองทอง จิตใจดีงาม และอุทิศตนถวายพิทักษ์รักษาพุทธสถาน และพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

การศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ(ยักษ์)ในพุทธศาสนาเถรวาท จะทำให้มีความเข้าใจเรื่องท้าวเวสสุวรรณมากขึ้น และมีประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชนในการบูชาหรือเคารพนับถือท้าวเวสสุวรรณ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ

ที่จะศึกษาบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในการ
อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในด้านต่างๆ และ
อิทธิพลความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่มีต่อ
สังคมไทย ซึ่งคนไทยมีความเชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณ
เป็นเจ้าของทรัพย์

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาความเป็นมาของ
ยักษ์ที่ปรากฏใน
พระพุทธศาสนาเถรวาท

๒.๒ เพื่อศึกษาบทบาทของท้าว
เวสสุวรรณที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา

๒.๓ เพื่อศึกษาอิทธิพลเกี่ยวกับ
ยักษ์ที่มีในสังคมไทย

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยทาง
เอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมี
วิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ ขั้นสำรวจเอกสารเป็นขั้นการ
สำรวจเอกสารต่างๆ คือคัมภีร์พระไตรปิฎกทั้ง
ฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย คัมภีร์อรรถ
กถา ฎีกา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา
วารสารและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อวางกรอบ
แนวคิดในการดำเนินการวิจัยคัมภีร์พระ ไตร
ปิฎก อรรถกถา ฎีกา และตำราอื่นๆ ที่
เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

๓.๒ ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัย
ได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการบันทึกข้อมูล
ดังนี้ คือ ย่อความให้ได้ใจความตรงตาม
ความหมายของข้อความเดิม บันทึกโดยถอด

ข้อความเป็นข้อความของผู้วิจัยเอง คัดลอก
ข้อความเป็นข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิงเพื่อ
สนับสนุนความคิดของผู้วิจัย ข้อความที่เป็นพุทธ
พจน์ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก

๓.๓ ขั้นตรวจสอบความถูกต้อง
ของข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก่อนการวิเคราะห์
ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดย
ตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล เมื่อได้ตรวจสอบ
เรียบร้อยแล้วจึงนำมาจัดเรียงลำดับก่อนและ
หลังเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ
นำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓.๔ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์
ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

๓.๕ ขั้นสรุปผล เมื่อวิเคราะห์
ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จาก
การวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุปเพื่อนำไปสู่
ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัยต่อไป

๓.๖ ขั้นเขียนรายงานการวิจัย
ผู้วิจัยได้เขียนรายงานการวิจัยตามกรอบที่
กำหนดไว้ในคู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสาร
นิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย วิธีดำเนินการดังกล่าว
สามารถนำมาเขียนขั้นตอนได้ตามแผนภูมิดังนี้

๔. ผลการวิจัย

ความเป็นมาและบทบาทของยักษ์ที่
ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผล

การศึกษาพบว่า ยักษ์เป็นอมนุษย์จำพวกหนึ่ง^๒ ในชาดกพระพุทธเจ้าตรัสเรื่องราวยักษ์ไว้โดย ประการต่างๆ ตรัสถึงยักษ์ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ พระพุทธเจ้ากับพุทธบริษัท ทั้งแง่ดีและร้าย ใน พระไตรปิฎกได้จัดเรื่องราวของยักษ์ไว้เป็นหมวด ชื่อว่า ยักษ์สังยุตต์^๓ ยักษ์จัดเป็นอมนุษย์จำพวก หนึ่งที่มีเรื่องราวปรากฏในพระไตรปิฎกและ อรรถกถา มีทั้งยักษ์ดี ยักษ์ร้าย เพราะยักษ์มี หลายประเภท เช่นยักษ์เสนาบดี ยักษ์บริวารรับ ใช้ ท้าวเวสสุวัณเป็นต้น^๔ ยักษ์เหล่านี้ได้ทำกุศล กรรมและอกุศลกรรม เป็นเหตุให้เกิดมาเป็น ยักษ์แตกต่างกัน ตามปกติแล้วยักษ์เป็นพวกที่มี อำนาจเหนือธรรมชาติ ความสามารถเกินกว่า มนุษย์ธรรมดา ยักษ์มีลักษณะกึ่งเทวดาหรือจัด อยู่ในจำพวกเทวดา ยักษ์จัดอยู่ในประเภทโอปปาติกโยนิ^๕ คือ พวกที่เกิดมาแล้วมีร่างกาย เต็มโตทันที ในตอนเกิดไม่ต้องอาศัยอะไร ทั้งหมด อาศัยแต่เพียงกรรมเก่าอย่างเดียว ถ้า

หากได้ทำกรรมดีมาก่อนก็จะเกิดในกำเนิดของ ยักษ์ที่เป็นเทวดา ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ถ้าหากทำกรรมชั่วจะเกิดในกำเนิดของยักษ์ ดิรัจฉาน ยักษ์มิได้อยู่คนเดียวเสมอ มีการ รวมกลุ่มกัน หรือจัดแบ่งเป็นพวกตามลักษณะ ทางสังคมของยักษ์ ลำดับชั้นตามฐานะ หน้าที่ และการประชุม เป็นต้น อันแสดงให้เห็น ความสัมพันธ์ของยักษ์ที่มีต่อกัน ยักษ์ทุกคนมี หน้าที่เป็นบริวารของท้าวเวสสุวัณ ซึ่งเป็นหนึ่งใน จตุโลกบาลผู้รับผิดชอบดูแลทุกข์สุขของ มนุษย์และเทวดาในทิศเหนือ

คติความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณ (ยักษ์) ในในสังคมไทยยักษ์ปรากฏให้คนไทย ทั่วไปได้รู้จักครั้งแรกในบทเรียนวรรณคดีไทย เรื่องรามเกียรติ์โดยเฉพาะตัวทศกัณฐ์ซึ่งสวม บทบาทของฝ่ายอธรรมเข้าต่อกรกับกองทัพฝ่าย ธรรมะของพระรามและพระลักษมณ์ นอกจาก ยักษ์จะอยู่ในวรรณคดีไทยแล้วยังมีบทบาททาง ความเชื่อของคนไทยมาตั้งแต่อยุธยาในเรื่องของ ผู้พิทักษ์รักษาความดีและปกป้องความชั่วร้าย ไม่ให้ย่างกรายเข้ามาใกล้กระทั่งมีการสร้างรูป หล่อของยักษ์ไว้หน้าทางเข้าพระอุโบสถของวัด

^๒ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับ
ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, (กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๐), หน้า ๖๖๔.

^๓ส.ส.(ไทย) ๑๕/๒๒๕/๓๓๗.

^๔ม.อ. (ไทย) ๑๔/๕๘๒/๓๗๓.

^๕พระมหาประภาส แก้วสวรรค์, ยักษ์ใน
พระไตรปิฎก, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
(บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐)

^๖สุจิตต์ วงษ์เทศ, ยักษ์ในประวัติศาสตร์
อุษาคเนย์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน
, ๒๕๔๓), หน้า ๓๗-๘๒.

ปัจจุบันชนบธรรมนิยมประเพณีที่ร้อยรัดความเชื่อและความเกี่ยวข้องของยักษ์กับพุทธศาสนา ทั้งทางด้านพิธีกรรมและด้านศาสนวัตถุต่างๆที่ปรากฏให้เห็นในสถาบันชั้นสูงและโบสถ์วิหารวัด วาอารามจากอดีตปัจจุบันแนวโน้มในอนาคต และคงไม่มีใครกล้าลบล้างความเชื่อในเรื่องนี้ ออกจากจิตใจของคนไทยได้หรือถ้ามีก็คงจะทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงทาง สังคมระหว่างกลุ่มที่มีความเชื่อเรื่องยักษ์และ กลุ่มที่จะพยายามจะศึกษาแสดงแนวความคิด โดยยังไม่สามารถพิสูจน์ได้อย่างชัดเจนด้วย เหตุผลทางวิทยาศาสตร์แล้วไปกระทบกับวิถี ชีวิตของกลุ่มสังคมที่มีความเชื่อเรื่องยักษ์

อิทธิพลเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ(ยักษ์)ที่มีในสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่า สำหรับสังคมไทยเราจะพบข้อมูลที่เป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของยักษ์เข้ามามีบทบาทในเรื่องราวทางศาสนา อิทธิพลความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ(ยักษ์)ที่ปรากฏในสังคมไทยผ่านงานทางสถาปัตยกรรม^๗ สถาปัตยกรรมโบสถ์สีมาหอไตรตามผนังก็ยังคงมีให้เห็นและศึกษาตามแหล่งโบราณหรือตามศาสนสถานต่างๆในประเทศไทย และยังมียักษ์ในศิลปกรรมไทยด้าน

ประติมากรรมต่างอีกด้วย สถาปัตยกรรมด้วยรูปยักษ์ในศิลปกรรมตลอดจนการปั้นรูปยักษ์เรื่องราวตามพุทธประวัติย่อมแสดงให้เห็นคติความเชื่อสะท้อนผ่านงานสถาปัตยกรรมในสังคมไทยปัจจุบันและยักษ์ที่เราพบเห็นในสถานที่ต่างๆจะเป็นรูปปั้นก็มีหรือแกะสลักเป็นรูปลอยตัวก็ดีถือได้ว่าได้ว่าเป็นงานศิลปกรรมไทยอีกแง่มุมหนึ่งของการสร้างสรรค์เชิงงานศิลปะ โดยอาศัยยักษ์เป็นรูปแบบและประกอบงานศิลปะได้อย่างงดงาม

๕. สรุปและข้อเสนอแนะ

คณะสงฆ์ควรมีการนำเสนอข้อมูลเรื่องเกี่ยวกับยักษ์ในพระพุทธรูปศาสนาที่ปรากฏมีในพระไตรปิฎกให้พุทธศาสนิกชนได้รับทราบอย่างถูกต้อง เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้รับข้อมูลเกี่ยวกับยักษ์ เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ เพื่อการศึกษาและปฏิบัติต่อยักษ์ได้อย่างถูกต้อง

^๗ประเสริฐ ศิลรัตน์, จิตรกรรม, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๘), หน้า๖๕.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ประเสริฐ ศีลรัตน์.จิตรกรรม.กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๘.

ราชบัณฑิตยสถาน.พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษร
เจริญทัศน์, ๒๕๓๐.

สุจิตต์ วงษ์เทศ.ยักษ์ในประวัติศาสตร์อุษาคเนย์.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน,๒๕๔๓.

พระมหาประภาส แก้วสุวรรณ.ยักษ์ในพระไตรปิฎก.วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิต
วิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

การศึกษาบทบาทของพระอานนทในฐานะเลขานุการของพระพุทธเจ้า

A STUDY OF ANANDA'S ROLE AS SECRETARY OF THE BUDDHA

พระครูธำรงศีลคุณ(ดำรง กนตสีโล)^๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทเลขานุการคณะสงฆ์ในปัจจุบันเพื่อศึกษาประวัติชีวิต ปฏิบัติ ของพระอานนทเถระ และเพื่อศึกษาบทบาทการปฏิบัติหน้าที่งานเลขานุการของพระอานนทเถระ

ผลการศึกษาพบว่า

เลขานุการทางคณะสงฆ์เป็นตำแหน่งพิเศษตำแหน่งหนึ่งซึ่งบัญญัติไว้เพื่อช่วยเหลือในการปฏิบัติงานของเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์โดยกำหนดให้มีหน้าที่ เลขานุการคณะสงฆ์มีอำนาจหน้าที่ตามเจ้าคณะผู้บังคับบัญชา เจ้าคณะผู้บังคับบัญชามีอำนาจหน้าที่ขยายกว้างเพียงใดการเลขานุการย่อมขยายตามเพียงนั้นบทบาทหน้าที่ของเลขานุการคณะสงฆ์มีดังนี้คือจัดการทุกอย่างเกี่ยวกับงานสารบรรณรักษาผลประโยชน์และทรัพย์สินของสำนักงานควบคุมดูแลกิจการต่างๆของสำนักงานจัดหาอุปกรณ์การปฏิบัติงานและอุปกรณ์ทางวิชาการไว้ประจำสำนักงานดำเนินการเกี่ยวกับการจัดประชุมประสานกับพระสังฆาธิการและหน่วยงานหรือบุคคลผู้เกี่ยวข้องช่วยเหลือด้านสวัสดิการสังคม เป็นต้น

พระอานนทเป็นเจ้าชายองค์หนึ่งแห่งราชวงศ์ศากยในกรุงกบิลพัสดุ์แคว้นสักกะพระบิดาพระนามว่าพระเจ้าสุกโกทนะซึ่งเป็นพระอนุชาของพระเจ้าสุทโธทนะพุทธบิดาและมีศักดิ์เป็นพระเจ้าน้าของพระพุทธเจ้าส่วนพระมารดาไม่ปรากฏพระนามเมื่อนับความสัมพันธ์ทางพระญาติแล้วพระอานนทจึงมีศักดิ์เป็นพระอนุชาของพระพุทธเจ้าพระอานนทเถระเป็นผู้มีปฏิปทาในการใคร่ต่อการศึกษา เป็นผู้มีความจำเป็นเลิศเป็นคลังแห่งพระธรรม พุทธศาสนาเจริญมั่นคงมาได้ถึงปัจจุบันนี้เพราะได้พระอานนทเป็นหลักในการทรงจำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

บทบาทหน้าที่ของพระอานนทในการถวายการรับใช้ใกล้ชิดพระพุทธเจ้าในตำแหน่งพุทธอุปัฏฐากหรือพระเลขานุการนั้นท่านเป็นผู้ช่วยในการอุปัฏฐากรู้พระทัยของพระพุทธเจ้าพระอานนทได้

^๑พุทธศาสนคณาจารย์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุขุมละเอียดรอบคอบทำงานด้วยความขยันอดทนเป็นเลิศโดยยึดหลักปฏิบัติคือ ตื่นก่อน-นอนทีหลังถือแต่เอาสิ่งของที่พระพุทธเจ้าให้เท่านั้นทำงานให้ดียิ่งขึ้นนำเกียรติคุณของพระพุทธเจ้าไปสรรเสริญ พระอานนท์จึงเป็นตัวอย่างที่ดีของพระเลขานุการตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ :พระอุปัฏฐาก,เลขานุการ

Abstract

The objectives of this research were to study 1) secretary role of the present Sangha Order 2) life and behavior of Venerable Ananda Thera and 3) Venerable Ananda Thera's role as secretary. The findings of research are as follows;

Secretary means the one who is responsible for letter and other activities ordered by boss. A secretary is the person who is reliable by an administrator and closed to the administrator more than others. Therefore, he must be knowledgeable, capable, sagacious, and good at keeping secrecy.

An ecclesiastical secretary is one of the special positions formulated for the sake of helping the ecclesiastical administrator's works, appointed and assigned its duties only, giving no power as the administrative division. The ecclesiastical secretary's duties are said to deal with secretary works as a whole. The term secretary has its broad meaning in the aspect of duty in accordance with the power of administrator. Role and duty of the ecclesiastical secretary are to manage about documentation, to maintain profits and property of the office, to look after the office's activities, to provide the office's working equipment, to deal with meeting, to coordinate with ecclesiastical executive officers and other organizations, and to help society on social welfare. Venerable Ananda was one of the Sakyas princes in Kapilavastu, Sakyas Kingdom. The father of Venerable Ananda was King Sukkodana who was King Siddhodana's younger brother. The mother name of Venerable Ananda was unknown. In the aspect of relatives, Venerable Ananda was reckoned as the Buddha's younger brother. Venerable Ananda Thera loved education and was excellent at Dhamma's sources. His remembrance of the Buddha's teaching made Buddhism be stable up to the present time.

Venerable Ananda had a role and duty to closely serve the Buddha in the position of the Buddha's attendant or the very secretary. His attendance was hardly and prudentially. He woke up earlier and went to bed after the Buddha, took only what was given by the Buddha, worked hard, and glorified the Buddha's virtues. Therefore, Venerable Ananda Thera was a paradigm to the secretary from the past to the present time.

Keywords : Secretary.

๑.บทนำ

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติการทำหน้าที่ของผู้อุปัฏฐากไว้ให้พระสงฆ์ปฏิบัติต่อกันเพื่อให้เกิดความเกื้อกูลและเป็นข้อปฏิบัติที่ดั่งามของพระสงฆ์พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่ผู้อุปัฏฐากเพราะนอกจากจะก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและเป็นข้อปฏิบัติที่ดั่งามอันบ่งถึงความเคารพและความกตัญญูตเวทีของผู้ทำหน้าที่ผู้อุปัฏฐากแล้วการทำหน้าที่ผู้อุปัฏฐากยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงมั่นของพระพุทธศาสนาอีกด้วยด้วยเหตุที่การทำหน้าที่ผู้อุปัฏฐากมีความจำเป็นและความสำคัญดังกล่าวพระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติการทำหน้าที่ของผู้อุปัฏฐากเพื่อให้พระสงฆ์ปฏิบัติต่อกันและเป็นข้อวัตรที่ภิกษุต้อง

ปฏิบัติถ้าไม่ปฏิบัติต้องอาบัติทุกกฏ^๒ การทำหน้าที่ผู้อุปัฏฐากเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งในพระพุทธศาสนาเพราะนอกจากจะเป็นแบบอย่างที่ดีงามในพระพุทธศาสนาแล้วยังทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองและแพร่หลายสืบทอดมาได้จนถึงปัจจุบันนี้

พระอานนท์เถระเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในพระพุทธศาสนา ทั้งบทบาทที่เป็นสหชาติกับพระพุทธเจ้า บทบาทการเผยแผ่ธรรม บทบาทการเป็นพุทธอุปัฏฐากผู้ใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้า พระอานนท์เป็นพหูสูตรซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการทำสังคายนาหลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว และหลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน

^๒พระอมราภิกขิต (อมโรเกิด), สัตตปัพพบุพพสิกขาและบุพพสิกขาวรรณา,พิมพ์ครั้งที่๓ (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า๓๙๓.

ไปแล้ว พระอานนทยังมีบทบาทสำคัญในการสืบต่อ เผยแผ่ พระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองมาจนถึงปัจจุบันนี้

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทของพระอานนทที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๒.๒ เพื่อศึกษาประวัติชีวิต ปฏิปทาของพระอานนทเถระ

๒.๒ เพื่อศึกษาบทบาทเลขานุการคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ซึ่งใช้วิธีรวบรวมข้อมูลและการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีวิธีการวิจัยดังนี้

๓.๑ ขั้นสำรวจเอกสารเป็นขั้นการสำรวจเอกสารต่างๆ คือคัมภีร์พระไตรปิฎกทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำราวารสารและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อวางกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัยคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และตำราอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

๓.๒ ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการบันทึกข้อมูลดังนี้ คือย่อความให้ได้ใจความตรงตามความหมายของข้อความเดิม บันทึกโดยถอดข้อความเป็นข้อความของผู้วิจัยเอง คัดลอกข้อความเป็นข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิงเพื่อสนับสนุนความคิดของผู้วิจัย ข้อความที่เป็นพุทธพจน์ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก

๓.๓ ขั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก่อนการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล เมื่อได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจึงนำมาจัดเรียงลำดับก่อนและหลังเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓.๔ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

๓.๕ ขั้นสรุปผล เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุปเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัยต่อไป

๓.๖ ขั้นเขียนรายงานการวิจัย ผู้วิจัยได้เขียนรายงานการวิจัยตามกรอบที่กำหนดไว้ในคู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ผลการวิจัย

บทบาทเลขานุการคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

ผลการศึกษาพบว่า คำว่า “เลขานุการ”^๓ มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย แต่โดยรวมแล้วจะมีความหมายสอดคล้องกัน เช่น เลขานุการหมายถึง ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับหนังสือหรืออื่นๆ ตามที่ผู้บังคับบัญชาสั่งเลขานุการจึงเป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจจากผู้บริหารและทำงานใกล้ชิดกับผู้บริหารมากกว่าคนอื่นจึงต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถมีปฏิภาณไหวพริบการตัดสินใจดีและที่สำคัญคือเลขานุการต้องเป็นผู้ที่เก็บความลับได้ดีเลขานุการทางคณะสงฆ์เป็นตำแหน่งพิเศษตำแหน่งหนึ่งซึ่งบัญญัติไว้เพื่อช่วยเหลือในการปฏิบัติงานของเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์โดยกำหนดให้มีหน้าที่พร้อมกับการแต่งตั้งแต่ไม่มีอำนาจดังเช่นเจ้าคณะหน้าที่เลขานุการคณะสงฆ์^๔ นั้นบัญญัติไว้โดยสรุปว่าทำหน้าที่การเลขานุการแต่มิได้แยกราชเลขาธิการแห่งหน้าที่ไว้เหมือนอำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะหรือเจ้าอาวาส หน้าที่การเลขานุการในด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษาด้านการเผยแผ่

^๓พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพิมพ์ครั้งที่๑๑,(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์จำกัด,๒๕๔๒

^๔พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์คงคปญโญ), “วิทยาพระสังฆาธิการเล่ม๑”, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์สหธรรมิกจำกัด,๒๕๕๓

พระพุทธศาสนาด้านการสาธารณูปการด้านการสาธารณสงเคราะห์และการนิคมกรรมย่อมเป็นหน้าที่ของเลขานุการ

ประวัติชีวิต ปฏิปทา ของพระอานนท์เถระ ผลการศึกษาพบว่า พระอานนท์เถระหรือที่ชาวบ้านนิยมเรียกสั้นๆ ว่า “พระอานนท์”^๕ เป็นพระอรหันตสาวกของพระพุทธเจ้า เป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้ามาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ในฐานะเป็นพระญาติที่ใกล้ชิดเมื่อออกบวชท่านก็ได้รับเลือกให้เป็นพุทธอุปัฏฐากอยู่รับใช้ใกล้ชิดพระพุทธเจ้าเป็นระยะเวลาถึง๒๕พรรษาดังนั้นท่านจึงเป็นพระมหาสาวกที่ทราบความเป็นไปของพระพุทธเจ้าได้ดีกว่าพระสาวกองค์อื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรงจำคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไว้ได้ถึง๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์จนได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า “คลังแห่งพระธรรม”^๖ พระอานนท์ท่านได้ใช้ชีวิตส่วนใหญ่เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง เริ่มแต่การได้รับมอบหมายจากสงฆ์ให้อยู่ปรนนิบัติรับใช้ใกล้ชิดพระพุทธเจ้า เป็นเวลา ๒๕ ปี ช่วยแบ่งเบาพุทธกิจต่าง ๆ เพื่อให้พระพุทธเจ้าทรงมีเวลาในการโปรดพุทธบริษัทได้อย่างเต็มที่ และเมื่อ

^๕เถร.อ. ๒/๓๙๗/๔๕๖.

^๖ส.อ. ๒/๖๐/๙๘.

พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ท่านได้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระสัทธรรม เป็นการสานต่อพระปณิธานของพระพุทธเจ้าอีก ๔๐ ปี เพื่อความมั่นคงแห่งพระศาสนา จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตของท่าน ซึ่งเป็นไปตามกฎแห่งธรรมดาของชีวิต คือ มีเกิดมีแก่ มีเจ็บ มีตาย ไม่มีผู้ใดก้าวล่วงพ้นไปได้

บทบาทการปฏิบัติหน้าที่งาน
เลขานุการของพระอานนท์จากการศึกษาพบว่า พระอานนท์ขยันในการอุปัฏฐากยิ่งกว่าภิกษุรูปอื่นๆที่เคยอุปัฏฐากพระพุทธเจ้ามาแล้ว ไม่มีใครทำได้เหมือนอย่างท่านเพราะภิกษุเหล่านั้นไม่รู้พระทัยของพระพุทธเจ้าจึงอุปัฏฐากได้ไม่นานแต่พระอานนท์รู้พระทัยของพระพุทธเจ้าจึงอุปัฏฐากได้นานสิ่งนี้แสดงถึงคุณสมบัติของพระอานนท์คือมีความขยันหมั่นเพียรและทำงานรู้ใจผู้บังคับบัญชาซึ่งเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งในการทำงานในตำแหน่งเลขานุการ คุณสมบัติเฉพาะตัวที่โดดเด่นของพระอานนท์ได้แก่มีรูปร่างบุคลิกดีใส่ใจต่อการศึกษาศึกษาเป็นพหุสูตรช่างคิดช่างสังเกตช่างถามประหยัดเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีจิตเมตตาอนุเคราะห์ภิกษุผู้อาวุสและเหล่าอุบาสกอุบาสิกาผู้เจ็บไข้ได้ป่วยด้านคุณธรรมที่พระอานนท์ถือเป็นวัตรปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในการทำงานได้แก่มีความ

จงรักภักดีกตัญญูทศเวทที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นนิมิตใจกว้างยอมรับคำติชมในการทำงานมีความขยันอดทนมีความละเอียดรอบคอบรับผิดชอบสูงยึดหลักความถูกต้องเว้นอคติ๔คุณสมบัติคุณธรรมและวัตรปฏิบัติที่ดีงามของพระอานนทที่ตั้งที่กล่าวมาแล้วนั้นควรที่พระเลขานุการของคณะสงฆ์ปัจจุบันจะได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการทำงานเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่คณะสงฆ์ไทยและต้องคำนึงอยู่เสมอว่าการจะเป็นพระเลขานุการที่ดีและประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานด้านเลขานุการจะต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ควบคู่กันไปเสมอ

๕. สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา “การศึกษามหาลาภของพระอานนท์ในฐานะเลขานุการของพระพุทธเจ้า” ทำให้ทราบว่าพระอานนท์นั้นท่านเป็นผู้มีบทบาทสำคัญทั้งในฐานะเป็นพระอุปัฏฐาก (เลขานุการ) ผู้คอยดูแลพระพุทธเจ้าเป็นผู้ทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์แบบไม่ขาดตกบกพร่องควรเอาเป็นแบบอย่างเป็นอย่างยิ่ง ในฐานะเป็นพุทธสาวก พระอานนท์เป็นผู้มีบทบาทในการทำให้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าดำรงมั่นและแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบันนี้ เพราะการที่พระอานนท์เป็นผู้มีสติปัญญาดี มีความ

ทรงจำที่ดีในการจำพุทพจน์ ทำให้การร้อย และสมบูรณ์ ชีวิตและปฏิบัติของพระอานนท์
กรองพระธรรมวินัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย นั้นควรที่อนุชนรุ่นหลังจะถือเป็นแบบอย่าง

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระอมราภิกขิต (อมโรเกิด).สัตตปัพพพหฺลิกขาและบุพพหฺลิกขาวรรณา.พิมพ์ครั้งที่๓.

กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน.พิมพ์ครั้งที่๑.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บริษัทนานมีบุ๊คส์
พับลิเคชั่นส์จำกัด,๒๕๔๒.

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์คงคปญฺโญ).วิทยาพระสังฆาธิการเล่ม๑. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์สหธรรมิกจำกัด,๒๕๕๓.

การศึกษาการปกครองกิจการคณะสงฆ์ อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์

A STUDY OF GOVERNANCE THE ECCLESIASTICAL AFFAIRS OF NON DIN DAENG DISTRICT BURIRAM PROVINCE

พระครูนิเทศก์ธรรมคุณ (วินัย ฐานิสโร)^๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากำเนิดและพัฒนากิจการปกครองคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา การปกครองคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ และเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการปกครองคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้นยังไม่มีเป็นรูปแบบในลักษณะที่เป็นองค์กรบริหารจัดการจัดตั้งตามลักษณะองค์กรบริหารทั่วไป เหมือนในปัจจุบันแต่เป็นการทำหน้าที่ของพระภิกษุทุกรูปที่อยู่ร่วมกันในอารามนั้น ๆ มีสิทธิเท่าเทียมกันในการช่วยเหลือทำหน้าที่ดูแลรักษา และดำเนินการให้ชีวิตความเป็นอยู่ จากการกระทำของภิกษุแต่ละรูป ให้เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย ให้ถูกต้องตามพุทธบัญญัติเรียกว่าเป็นการปกครองแบบธรรมวินัย

หลักการและวิธีการการปกครองงานคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ ดำเนินการปกครองโดยยึดถือพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครองและใช้ระเบียบการปกครองแบบกระจายอำนาจส่วนภูมิภาค ซึ่งประกอบด้วยพระสังฆาธิการช่วยดูแลและบริหารงาน คณะสงฆ์ประกอบด้วยเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส ซึ่งพระสังฆาธิการดังกล่าวมีอำนาจและหน้าที่ในการปกครองพระสงฆ์ตามอำนาจและหน้าที่ของตน

คำสำคัญ: กิจการคณะสงฆ์, คณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง

ABSTRACT

The Sangha administration in the Buddha time was not like the present Organizational administration. It was the duty doing of Buddhist monks within the monastery. They had equal right in religious routine and life living which called

^๑พุทธศาสนตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

governing by the Dhamma-Vinaya. The method of governance used by the Buddha was the selection of the persons wanted to become his followers by ordination and educated them with Dhamma-Vinaya for developing themselves and propagating Buddhism.

The principle and method of administration of the Sangha in Non Din Daeng district, Buriram province was in accordance with the power and duty assigned by the regional Sangha administration i.e. the 1st Eccl. Regional Governor, the Eccl. Provincial Governor of Buriram province, the Eccl. District Officer, the Eccl. Sub-district head, and the abbot respectively.

Administration of the Sangha in Non Din Daeng district, Buriram province, emphasized on the level of the abbot should be as follows. The abbot should pay attention to various concerning orders, regulations, and rules. He also should promote the religious education and educated people to realize the importance of ordination. Owing to that a less number of Buddhist wanted to come to be a member of the Sangha by ordination, the abbot should find out the different solving methods such as giving education scholarship up to bachelor of arts level to those poor students who were good at learning, etc.

Keywords : administration Sangha, affairs administration in Non Din Daeng district

๑.บทนำ

การปกครองคณะสงฆ์โดยหลัก จะ
ถือการปกครองตามพระธรรมวินัย และใช้

กฎหมายหรืออำนาจรัฐเป็นหลักสนับสนุน
เมื่อใดเกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในคณะ
สงฆ์จนเป็นเหตุขัดข้อง และจำเป็นต้องพึ่ง

อาศัยอำนาจรัฐมาช่วยจัดการแก้ปัญหา ครั้งนี้ สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช เมื่อครั้ง พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองมากใน ประเทศอินเดียและ คณะสงฆ์และได้ดำเนินมา ในลักษณะเช่นนี้ โดยเฉพาะเมื่อก้าวถึง ประเทศไทย ครั้งในสมัยพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวาย อำนาจรัฐช่วยจัดระบบการปกครองขึ้นเป็น ครั้งแรก ด้วยการที่ทรงตราพระราชบัญญัติ การปกครองคณะสงฆ์รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑ ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะ สงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ โดยยกเลิกฉบับแรกนั้นก็ เพื่อจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ให้มี รูปแบบคล้ายกับการปกครองของฝ่าย อาณาจักร ครั้นถึงรัชกาลปัจจุบันได้ทรงตรา พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ตราพระราชบัญญัติ ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ใช้ยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น พระราชบัญญัติคณะ สงฆ์ทั้งสองฉบับนี้เป็นฉบับที่ใช้ยู่ในปัจจุบันที่ ถือว่า เป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ และ เป็นหลักจัดระเบียบการการปกครองคณะสงฆ์ ต่อมาก็ได้กำหนดให้มีเถรสมาคม ออก ข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่งมีมติและออก

ประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและ พระธรรมวินัย^๒

ปัจจุบัน การปกครองคณะสงฆ์ ถือ ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อพระพุทธศาสนาให้ได้ สืบสานหลักธรรมวินัยมาเป็นเวลานาน ซึ่งมี หลักธรรมหนึ่ง กับปรากฏในพระไตรปิฎก พระสุตตันตปิฎก วัสสการสูตรในที่ว่าวัสสกา รพราหมณ์^๓ ครั้งหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ ณ สารัณทเจดีย์ เขตกรุงเวสาลี ครั้งนั้นเจ้าลิจฉวีหลายองค์ ได้พากันไปเฝ้า พระองค์ และสิ่งที่พระองค์ทรงตรัสเตือนเจ้า ลิจฉวี คือ การแสดงหลักอภิธานียธรรม ๗ ประการว่า “ตราบใดที่บ้านเมืองใดที่ยังรักษา ธรรมทั้ง ๗ ประการนี้ไว้ได้ครบถ้วน บ้านเมือง นั้นก็จะมีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว จะไม่มีความ เสื่อมเลย ไม่ว่าแคว้นแคว้นใด ๆ จะมี แสณยานุภาพมากมายอย่างไร ก็ไม่อาจรุกราน ล่วงล้ำเข้ามาเย้ายืพิทาได้ สำหรับหลักการ บริหารตน บริหารคน และบริหารงานให้ ดำเนินงานภายใต้หลักการเดียวกัน ดังนั้นจึง ต้องมองไปที่องค์การบริหารกิจการคณะสงฆ์

^๒เฉลิมพล โสมอินทร์. ประวัติศาสตร์พุทธ ศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ไทย . (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุตรไพศาล, ๒๕๔๖). หน้า ๒๒๕-๒๕๕.

^๓พระภิกษุภิกขุ. รัฐศาสตร์เชิงพุทธ. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้ากรู๊ป, ๒๕๕๙), หน้า ๑๒.

เป็นหลัก ซึ่งคงต้องมองไปที่คณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคคือ ในส่วนของพื้นที่อำเภอโนนดินแดง ในเรื่องการปกครองการคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดงนั้น กิจการหรืองานที่คณะสงฆ์หรือพระสังฆาธิการได้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ มีความสำเร็จเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมายและระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศของมหาเถรสมาคม และตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชหรือไม่ ซึ่งขอบข่ายงานคณะสงฆ์ของอำเภอโนนดินแดง มีภาระกิจที่จะต้องบริหารจัดการให้ได้ทั้ง ๖ ด้าน แต่เมื่อมาศึกษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายหรือ กฎระเบียบอื่น ๆ ที่จะส่งเสริมให้พระสังฆาธิการทำงานให้สะดวกยิ่งขึ้นนั้นมีน้อยมาก เพราะมีปัญหาจากโครงสร้างการบริหารไม่ได้มาจากสิ่งอื่น แต่โครงสร้างการบริหารไม่มีการแก้ไขให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทำให้การบริหารไม่สอดคล้องกับสถานะของสังคมปัจจุบัน^๔

ปัญหาการปกครองกิจการคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ มีพื้นที่ ๓๗ หมู่บ้าน มีวัดที่ขึ้นทะเบียนของกรมการศาสนาทั้งหมด ๒๓ วัด มีวัดมหานิกาย ๑๘ วัด

^๔พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ , เอกสารประกอบการอบรมสัมมนา เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ : ผู้นำสังคมในการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๙๔.

ธรรมยุต ๕ วัด ยังไม่นับรวมสำนักสงฆ์อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีจำนวนพระภิกษุสามเณรรวมกัน ๑,๑๙๕ รูป จึงจำเป็นที่พระสังฆาธิการจะต้องมีการปกครองให้กิจการคณะสงฆ์เป็นไปด้วยดี มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความบริสุทธิ์ มีความยุติธรรม มีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามหลักธรรม ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคมปัจจุบัน โดยหลักการพระสังฆาธิการ มีหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์หรือบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไปก็ต้องอาศัยพระสังฆาธิการ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการทุกระดับ ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน^๕ แต่เวลานี้โครงสร้างการปกครองและการจัดรูปแบบการปกครองของคณะสงฆ์ไทยส่วนอำเภอรวมศูนย์อยู่ที่อำเภอ ซึ่งเจ้าคณะอำเภอจึงทำงานรับผิดชอบกิจการทั้งหลายในพื้นที่เพียงองค์เดียวโดยเห็นได้จากการที่ไม่มีคณะทำงาน หรือมีองค์กรมา

^๕ กองแผนงาน กรมการศาสนา. **คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ.** (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒). หน้าค่านำ.

รองรับเพื่อการสนับสนุนงาน ไม่มีองค์กรที่จะตรวจสอบการทำงานอย่างจริงจัง ในเรื่องเดียวกันนี้ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส มีอำนาจสูงสุดในการปกครองวัดของตนเพียงผู้เดียว การรวมศูนย์อำนาจการปกครองเช่นนี้เกิดจากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ จึงทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่องเป็นผลให้กิจการคณะสงฆ์ไร้ประสิทธิภาพ เพราะขาดเครื่องมือหรือกลไก ที่จะสนองงานอื่นให้ได้ผลนั้นยิ่งยาก ทั้งในการบริหารงานแล้วยังขาดการร่วมมือ ร่วมคิด และรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย จึงทำให้พระสังฆาธิการมีงานล้นมือ และเนื่องจากไม่มีการปฏิรูปโครงสร้างคณะสงฆ์ จึงทำให้เกิดปัญหาความประพฤติเสื่อมเสียของพระภิกษุ สามเณรตามมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอโนนดินแดง เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนากิจการคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษากำเนิดและพัฒนากการปกครองคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

๒.๒ เพื่อศึกษาการปกครองกิจการคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์

๒.๓ เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์การปกครองคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) ซึ่งใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลและศึกษาข้อมูล จากคำภีร์ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีวิธีการวิจัยดังนี้

๑) ขั้นรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ โดยการรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎกที่เป็นคำภีร์สูงสุดทางพระพุทธศาสนา

๒) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ โดยรวบรวมข้อมูลที่เป็นอรรถกถา หนังสือและเอกสารงานวิจัย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เชิงลึกกลุ่มพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนในเขตอำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์

๓) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและเรียบเรียงข้อมูล โดยมุ่งตอบประเด็นให้ตรงตามวัตถุประสงค์ และนำเสนอผลการวิจัย ต่อไป

๔. ผลการวิจัย

๔.๑ กำเนิดและพัฒนากการปกครองคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนาผลการศึกษาพบว่า การปกครองคณะสงฆ์สมัยพุทธกาลแบ่งได้ ๓ ช่วง ปฐมสังคายนาครั้งที่ ๑ หลังปรินิพพาน๓ เดือน เมืองราชคฤห์ ทูตียคายนาราวราวฤดู ๑๐ ประการ ภิกษุชาววัชชีบุตรหลังปรินิพพาน ๑๐๐ ปี เมืองเวสาลี ตติย

สังคายนา หลังปรินิพพาน ๓๐๐ ปี พระเจ้า
อโศกทรงอุปถัมภ์ในการสังคายนาครั้งที่ ๓
พระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายไปสู่
อารยประเทศในนั้นมีดินแดนสุวรรณภูมิเชื่อกันว่า
จังหวัดนครปฐมในปัจจุบันหลังเข้าสู่ประเทศไทยแล้ว
พระพุทธศาสนาในสมัยสุโขทัยเป็นนิกายมหายาน
เพราะสืบทอดมาจากยุคขอมมีอำนาจ ครั้นสมัยพ่อขุนราม
พระองค์ทรงขยายอำนาจไปทางใต้เมืองนครศรีธรรมราช
เลื่อมใสในกายเถรวาทซึ่งได้รับอิทธิพลจากลังกา
คณะสงฆ์สมัยสุโขทัยกลับนับถือนิกายหินยานหรือเถรวาทมากขึ้นมีสงฆ์ สมัยธนบุรี
ยุคนี้ ก็เอาแบบอย่างมาจากอยุธยาตอนกลาง
เจริญมาตอนหลังก็เลื่อมใสพระเจ้ากรุงธนบุรี
กอบกู้ฐานพระสงฆ์ไว้เท่ากับกู้เอกราชของชาติไว้
ได้นั่นเองสมัยรัตนโกสินทร์ การปกครองแบ่งออกเป็น ๒
ลักษณะพระราชาคณะผู้ใหญ่ประกอบด้วยพระสังฆราช
พระพุฒาจารย์ พระธรรมเจดีย์ พระธรรมไตรโลก
พระเทพกวี พระราชาคณะสามัญ เรียงจากชั้น สมเด็จ
รองสมเด็จ ชั้นธรรม ชั้นเทพ ชั้นราช ชั้นสามัญ

๔.๒ การปกครองคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์
ผลการศึกษาพบว่า การปกครองคณะสงฆ์ อำเภอโนนดินแดง
จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นไปตามระบบระเบียบการปกครอง
ส่วนภูมิภาคซึ่งพระสังฆาธิการที่ดูแลสายงานการบริหาร
คือเจ้าคณะภาค ๑๑

เจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล
เจ้าอาวาสทั้งนี้พระสังฆาธิการที่มีอำนาจหน้าที่ในการปกครอง
พระตั้งแต่ระดับอำเภอลงไปจนถึงปกครอง ระดับตำบล ระดับ
เจ้าอาวาสอันเป็นหน้าที่ภาระธุระของพระสังฆาธิการที่ต้องปฏิบัติ ๔ ภาระ ได้แก่ การปกครอง
เช่น โครงการมาปนกิจสงเคราะห์ พระสังฆาธิการ การศึกษา เช่น จัดการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลีและแผนกสามัญศึกษา
การศึกษาสงเคราะห์ เช่น การจัดการตั้งกองทุน การเผยแผ่ เช่น อบรมพระ
นักเทศน์ประจำอำเภอ สาธารณูปการ เช่น สร้างถนนภายในวัด สาธารณสงเคราะห์ เช่น ขุดบ่อน้ำ สร้างห้องสมุดประชาชนประจำอำเภอ เป็นต้น และถือระเบียบกฎหมายของมหาเถรสมาคม เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของคณะสงฆ์ เป็นไปตามจารีตของสงฆ์จากอดีตถึงปัจจุบัน
คณะสงฆ์อำเภอประโคนชัยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การบริหารงานต้องสนองต่อความต้องการของพุทธศาสนิกชนประชาชนในพื้นที่
เอาใจใส่สอดส่องดูแลในทุกๆด้านตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา

๔.๓ ผลสัมฤทธิ์การปกครองคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์
ผลการศึกษาพบว่าผลสัมฤทธิ์ ๖ ด้านคือ ด้านการปกครองมีคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง มีการจัดการปกครองที่เด่น ๕ โครงสร้าง

ประกอบด้วย ด้านการปกครองมีโครงการที่เด่นๆ อยู่ ๕ โครงการมาปนกิจพระสังฆาธิการ โครงสร้างการจัดตั้งสภาสงฆ์ โครงสร้างโครงสร้างการอบรมพระนวกะภูมิ โครงสร้างการอบรมประชาชนประจำตำบล ๒) ด้านการศึกษา พบว่า เดิมคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดงได้รียกย่องว่าเป็นสำนักเรียนดีเด่นด้านพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี แต่ในปัจจุบันพบว่า บุตรหลานที่เข้ามาบวชหันไปเรียนแผนกสามัญศึกษามากกว่าเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจและหน้าที่การงานเมื่อลาสิกขาออกไปแล้วจึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมาก ทำให้มีผู้เรียนน้อยลง๓) ด้านการศึกษา สงเคราะห์แก่พระภิกษุสามเณรและเยาวชนในอำเภอโนนดินแดงจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าคณะสงฆ์ได้ช่วยเหลือโดยการแจกทุนการศึกษาการจัดตั้งโรงเรียนการกุศลเพื่อแบ่งเบาภาระผู้ปกครองที่ไม่สามารถนำบุตรหลานเข้าไปศึกษาต่อในตัวเองได้๔) ด้านการเผยแผ่พบว่า คณะสงฆ์ในอำเภอโนนดินแดงจังหวัดบุรีรัมย์ นั้นมีประชาชนได้ให้ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระสงฆ์เพราะได้ประชาสัมพันธ์การเผยแผ่ในรูปแบบต่างๆ ทั้งยังมีวัดวาอาราม อันเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวอำเภอโนนดินแดงจังหวัดบุรีรัมย์ นอกจากนี้ยังมีสำนักปฏิบัติธรรมอีกหลายแห่ง เช่น วัดโนนดินแดงใต้ ๕) ด้านสาธารณูปการ พบว่าคณะสงฆ์อำเภอโนนดิน

แดง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ร่วมกันก่อสร้างถาวรวัตถุในแต่ละแห่งโดยเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส เป็นผู้ดูแล นวัตกรรมในการก่อสร้างเพื่อเป็นการจัดเสนาสนะให้เหมาะสมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม๖) ด้านสาธารณะสงฆ์เคราะห์ พบว่า อำเภอโนนดินแดงจังหวัดบุรีรัมย์ได้ช่วยเหลือทุนทรัพย์แก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกปี และสำหรับคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดงได้ ให้การช่วยเหลือแก่พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาเรียนในตัวเมืองบุรีรัมย์

๕. สรุปและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุป

เนื่องจากการปกครองคณะสงฆ์เป็นการปกครองโดยพระสงฆ์ผู้ได้รับอนุญาตจากพระพุทธองค์โดยตรงให้มีอำนาจและบทบาทที่แสดงออกอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นการรักษาพระพุทธศาสนาหรือองค์กรสงฆ์ไว้ให้อยู่ยาวนานของศรัทธาและปัญญาแห่งพุทธบริษัทที่จะปฏิบัติตามได้ อีกทั้งเป็นการเผยแผ่พุทธธรรมไปยังเวไนยบุคคลผู้ควรแก่การจะได้บรรลุธรรม ด้วยเหตุผลดังกล่าว การบริหารงานองค์กรสงฆ์ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งจากอดีตถึงปัจจุบันแม้ว่าจะมีพระธรรมวินัยเป็นหลักการสำคัญแล้วก็ตาม แต่ก็จะต้องอาศัยองค์ประกอบอื่นๆ เข้ามาสนับสนุนเนื่องจากปัจจัยภายนอก เช่น วัฒนธรรม

ประเพณี ค่านิยมในแต่ละประเทศไม่เหมือนกัน ฉะนั้น การบริหารงานคณะสงฆ์ในอำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ จึงมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

ในระดับเจ้าอาวาส ควรเอาใจใส่ต่อคำสั่ง ระเบียบ กฎกติกาต่างๆ ที่ควรปฏิบัติ เช่น การส่งเสริมการศึกษาของสงฆ์โดยการให้คำแนะนำแก่พุทธศาสนิกชนในพื้นที่ให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการบรรพชา-อุปสมบท เนื่องจากว่า กุลบุตรที่จะเข้ามาบวชในปัจจุบันเป็นพระภิกษุและสามเณรนั้น มีจำนวนลดลงในแต่ละปี โดยอาจจะหาวิธีการต่างๆ เข้ามาสนับสนุน เช่น การให้ทุนการศึกษาจนจบระดับปริญญาตรีแก่นักเรียนที่เรียนดีแต่ยากจน เป็นต้น

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ ได้แก่

๑) พระภิกษุสงฆ์ ด้านบทบาทการปกครองคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ ควรยึดถือหลักธรรมและพระวินัยอย่างเคร่งครัดและหมั่นให้มีการประชุมคณะสงฆ์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ได้เตรียมพร้อมในการปฏิรูปและการเปลี่ยนแปลงของสังคม ในระดับเจ้าอาวาสควรแบ่งเวลาในเรื่องการประชุมสงฆ์ และควรเห็นประโยชน์ส่วนร่วมก่อน

ประโยชน์ตัว ให้เป็นไปตามกฎหมายอาณัติโดยเคร่งครัด ในด้านศาสนศึกษาการบริหารกิจการ และขยายโอกาสทางการศึกษาแก่พระสงฆ์ สามเณร โดยเน้นทางพระธรรมวินัยให้มากและให้พระสงฆ์เข้าใจพระธรรมวินัย การศึกษาสงเคราะห์ควรสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อให้นักเรียน เกิดความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนอย่างแท้จริง และควรจัดตั้งกองทุนการศึกษาให้เป็นระบบโดยการจัดตั้งทุนจากทุกวัดทุกตำบลมาเข้ามารวมกัน โดยมีผู้ดูแลเพื่อแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองที่ไม่สามารถนำบุตรหลานไปเรียนต่อได้ สามารถสร้างกุลบุตรในพระพุทธศาสนาได้ในบทบาทด้านการเผยแผ่ควรพัฒนาพระธรรมทูตให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและจัดให้พระสงฆ์ได้ฝึกฝนตนเอง โดยการอบรมสั่งสอนแก่นักเรียน และส่งเสริมโครงการต่างๆ ควบคู่กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ใน บทบาทด้านสาธารณูปการอยากให้พระภิกษุ สามเณร ใช้น้ำ ไฟฟ้า สะดวกสบาย และต้องใช้อย่างประหยัด ใช้จ่ายที่จำเป็นและควรให้ความร่วมมือกับการบริหารวัดและให้ความสนใจกับวัดที่ได้รับความเดือดร้อนและอยู่ห่างไกลความเจริญและต้องให้ความช่วยเหลือด้านสาธารณูปการด้วย ควรจัดสถานที่ปฏิบัติธรรมให้เหมาะสม ในบทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ จัดสรรงบประมาณสนับสนุนทุนการศึกษา

สำหรับนักเรียนที่เรียนดีแต่อยากจนหรือนักเรียนที่เรียนดีแต่ขาดโอกาสทางการศึกษา และควรติดตามประเมินผลนักเรียนที่ได้รับทุนการศึกษาว่ามีความประพฤติเหมาะสมหรือไม่เป็นต้น

๒) ขรรรวาส ด้านการปกครองคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ในเกณฑ์ดี ด้านบทบาทการศึกษาสงเคราะห์ การปกครองคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง โดยภาพรวมแล้ว ได้รับการส่งเสริมจากกิจการการคณะสงฆ์ด้วยดี แต่ยังขาดการจัดการให้เป็นรูปธรรม ด้านบทบาทการศึกษาสงเคราะห์ การปกครองคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมกิจการคณะสงฆ์ทำได้ดี เพราะขาดงบประมาณสนับสนุนไม่มาก โดยเฉพาะตามแนวตะเข็บชายแดนไม่ได้รับการสงเคราะห์เท่าที่ควร บทบาทด้านการเผยแผ่การปกครองคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ ทำได้ดีมาก แต่ก็ยังเป็นในวงที่จำกัด ไม่ได้ทำอย่างแพร่หลาย แต่กิจการคณะสงฆ์สิ่งที่ทำได้ดีมากที่สุดคือการมีวิทยุท้องถิ่นประจำอำเภอในการเผยแผ่ธรรมเจ้าคณะอำเภอก่อนเป็นผู้จัดการบริหารในส่วนนี้ เหมาะแก่การประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงประชาชนในอำเภอ บทบาทด้าน

สาธารณูปการการบริหารกิจการคณะสงฆ์การปกครองคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมแล้วทำได้ดี เพราะพระภิกษุ สามเณร รู้จักใช้ไฟฟ้า และน้ำประปาอย่างพอเพียง บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์การปกครองคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ ทำได้ดี โดยพระสงฆ์ร่วมมือร่วมใจในการบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนในเขตพื้นที่การปกครองให้ประชาชนเกิดความสามัคคีกันช่วยเหลือกันและกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาเชิงวิเคราะห์การปกครองคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ การมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

๒) ควรศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการปกครองคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดงคณะสงฆ์ในเขตอำเภอใกล้เคียง

๓) ควรศึกษาปัจจัยในการบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์

๔) ควรศึกษาประสิทธิผลในการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์

๕) ควรศึกษาวิเคราะห์นโยบายการ ระดับเจ้าอาวาสและเจ้าคณะตำบลในเขต
ปกครองคณะสงฆ์อำเภอโนนดินแดงในพุทธ อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
กิจทั้ง ๖ ด้านการบริหารงานคณะสงฆ์ใน

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๓๔.
กองแผนงาน กรมการศาสนา. คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ. กรุงเทพมหานคร :
กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒.
เฉลิมพล โสมอินทร์. ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, ๒๕๔๖.
พระภวนาวีรียคุณ. รัฐศาสตร์เชิงพุทธ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้ากรู๊ป, ๒๕๔๙

ศึกษาความเชื่อเรื่องเปรตที่ปรากฏในประเพณีแซนโฌนตาของจังหวัดบุรีรัมย์

พระสมพงษ์ จันทวิโส (จันสีดา)^๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีวัตถุประสงค์สำคัญอยู่ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาเปรตที่ปรากฏใน คัมภีร์พระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาประเพณีแซนโฌนตาของจังหวัดบุรีรัมย์ และ ๓) เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องเปรตที่ปรากฏในประเพณีแซนโฌนตาของจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า

เปรตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า เปรตมีความหมาย ๒ ด้าน คือ ผู้ล่วงลับไปแล้วสู่ปรโลกและผู้ตาย ยืนยันว่าเปรตนั้นมีอยู่จริง ส่วนในทัศนะของนักปราชญ์ต่างๆ ได้ให้ความหมายที่หลากหลายออกไปสรุปได้ว่า เปรต คือผู้ล่วงลับไปแล้วสู่ปรโลก และหมายถึงคนตายหากพิจารณาในแง่ของบุญกรรมของเปรต จะเห็นว่า เกิดจากการกระทำความชั่วทางกายเรียกกายทุจริต การกระทำความชั่วทางวาจาเรียกว่า วจิตทุจริต และการกระทำความชั่วทางใจ เรียกว่า มโนทุจริต เปรตนั้นมีหลายประเภทแล้วแต่บาปกรรมที่ตนเองเคยกระทำความในอดีตกาลตอนที่เกิดเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นกรรมชั่วที่หนักหรือกรรมชั่วที่เบาเมื่อละจากโลกนี้ไปแล้วยอมเข้าไปสู่โลกของเปรตได้ กรรมที่ทำให้เกิดเป็นเปรต สำหรับภูมิเปรตนั้น ที่ปรากฏอยู่ในพระสูตร อรรถกถาและคัมภีร์ต่างๆ ได้จำแนกประเภทของเปรตออกเป็น ๓๗ ประเภท แต่มีเปรตจำพวกเดียวเท่านั้นที่สามารถรับส่วนบุญจากญาติได้ ด้วยการอนุโมทนาในส่วนบุญนั้น คือ ปรีตทัตตูปชีวัตเปรต

ประเพณีแซนโฌนตาของจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ประเพณีแซนโฌนตา เป็นประเพณีหนึ่งที่มีความสำคัญและปฏิบัติสืบทอดติดต่อกันมายาวนานของชาวจังหวัดบุรีรัมย์ ที่แสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ สะท้อนให้เห็นความรัก ความเมตตา ความกรุณา ความผูกพัน ของสมาชิกในครอบครัว เครือญาติ และชุมชนแต่ละท้องถิ่น โดยจะประกอบพิธีกรรมตรงกับวันแรม ๑๔ ค่ำเดือน ๑๐ ของทุกปี เมื่อถึงวันแรม ๑๔ ค่ำเดือน ๑๐ ลูกหลาน ญาติพี่น้องจะไปประกอบอาชีพการงานที่อื่นหรือไปตั้งถิ่นฐานในแดนใดตำบลไหนไม่ว่าใกล้หรือไกล ก็จะเดินทางมารวมญาติกัน เพื่อจะทำพิธีแซนโฌนตา พิธีกรรมเกี่ยวกับประเพณีแซนโฌนตา เป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งที่ช่วยให้พุทธศาสนิกชนได้ทำบุญถวายทาน และเป็นการขัดเกลาความตระหนี่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งมอบเสบียงเดินทางให้กับ

^๑พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผีบรรพบุรุษนำไปใช้ในเวลาเดินทางกลับไปสู่ภูมิของตน ชาวไทยเขมรจะต้องมี การเซ่นไหว้บอกกล่าว ผีบรรพบุรุษเสมอ ด้านคติความเชื่อชาวไทยเขมร มีความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ (โฉนตา) ชาวบ้าน เชื่อว่าผีโฉนตาเป็นผู้มีอำนาจให้คุณให้โทษแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามประเพณีและ พิธีกรรมแซนโฉนตา (สารทเดือนสิบ) ก็จะถูกส่งลงโทษกล่าวหาว่าเป็นคนอกตัญญู และเชื่อว่าคนที่ อกตัญญูจะประสบแต่ความล้มเหลวในชีวิตหาความสุขความเจริญไม่ได้ ความเชื่อดังกล่าวซึ่งมีการเซ่น สรวงบูชา เพื่อให้บรรพบุรุษพอใจ ท่านก็จะคอยคุ้มครองอวยชัย ให้พร ให้ลูกหลานประสบผลสำเร็จ ในชีวิตมีความสุขความเจริญ และนอกจากนี้ยังเชื่อว่าผีโฉนตานี้จะดลบันดาล ให้ฝนตกต้องตาม ฤดูกาล เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ทางเกษตรกรรมด้วย ชาวไทยเขมร ได้อาศัยความเชื่อในการนับ ถือผีบรรพบุรุษเดียวกัน เป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชน ทำให้เป็นคน มี ระเบียบวินัย มีศีลธรรม ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันสืบไป

ความเชื่อเรื่องเปรตที่ปรากฏในประเพณีแซนโฉนตาของจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ความเชื่อเรื่อง เปรตที่ปรากฏในประเพณีแซนโฉนตานี้ เปรตนี้มีผลเกิดขึ้นจากประเพณี ผลจากการอุทิศส่วนบุญ ส่วนกุศลให้แก่เปรตหรือผู้ที่ล่วงลับไปแล้วนั้น เป็นคตินิธิกรรมความเชื่อที่เชื่อมโยงกับหลักธรรมในทาง ศาสนา เพื่อเป็นการอุทิศส่วนบุญให้แก่ผู้ล่วงลับ เป็นการสงเคราะห์อนุเคราะห์แก่ญาติผู้วายชนม์ให้ไป เกิดในสุคติโลกสวรรค์ เป็นการแสดงออกถึงน้ำใจที่ดีงาม การแสดงออกถึงน้ำใจต่อกัน มี ๓ ยาม คือ ยามจนยามเจ็บ และยามจาก คตินิธิกรรมอันนี้ในทางศาสนามีตัวอย่างเกี่ยวกับการทำบุญให้ผู้ตายนี้ จึง เป็นประเพณีทำบุญให้แก่ผู้ตายตลอดมาจนบัดนี้

คำสำคัญ : พระพุทธศาสนา

Abstract

The objectives of this study were to study 1) Peta in Buddhist scripture, 2) the Saendonta tradition in Buriram Province, and 3) the belief of Peta in Saedonta tradition in Buriram province. The findings indicated that:

The Peta (the hungry ghost) in Buddhist scripture consisted of two meanings; the first meaning was the dead person that might appear in the world of Yakkha (giant), Mara (demon), Brahma, Deva (deity), or devil; the second meaning was the passing away from one birth to the other birth. But the definition in this study was the dead who appeared to be Peta and were severely tortured according to what they had committed in the previous deeds. To the scholars' views, Peta

meant the person who passed away to the next birth according to their previous bodily, verbal, and mental deeds in the human being times.

Saendonta (merit making in dedication to the passed away ancestors) tradition in Buriram province was significance and continuously practiced to the present time. It showed gratefulness, loving kindness, compassion, and attachment of the family. the tradition would be celebrated on the full moon day of the tenth lunar month of each year. the relatives who were working in the different places would come back to their hometown for celebrating Saendonta ceremony. It was a stratagem to urge the Buddhists make merit, to reduce stinginess. Buriram people believed that the ancestor ghosts (Donta) were able to give good and bad lucks to the living beings. If anyone did not conform to Saendonta, he or she would be condemned as the ungrateful, disappeared in life, and lacked of happiness. The ceremony of Saendonta was practiced by pleasing the passed away ancestors with offerings so that they would bless and protect their living relatives. The ancestor ghosts could also destine the raining for their relatives for agricultural stinginess. Therefore, the belief in Saendonta was the tool for making Buriram people to be good, disciplined, virtuous, and harmonious.

The belief in Peta appeared in Saendonta tradition in Buriram province was dedicated to merit making in the dedication of the passed away relatives. This belief was linked to Buddhist principles in the aspects of making a merit to the dead persons, assistance the dead to be born in heaven, and showing kindness in different situations of the living beings.

Keywords : Buddhist

๑. บทนำ

มนุษย์ในยุคแรกนั้นนับถือธรรมชาติ เชื่อว่าธรรมชาติเป็นสิ่งที่ประเสริฐเป็นมารดาของสรรพสิ่งและเป็นมารดาของตนจึงจัดมีพิธีกรรมบูชาธรรมชาติกัน^๒ ด้วยเหตุนี้เอง ในสมัยโบราณมนุษย์จึงนับถือธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ใหญ่ ภูเขา จอมปลวก ฯลฯ โดยยึดถือเป็นสิ่งที่พึ่งที่ระลึกหรือสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ อย่างที่อัศคิทัตสอนประชาชนและอันเตวาสิกของตนเองว่า “ พวกท่านจงถึงภูเขาเป็นสรณะ จงถึงป่าเป็นสรณะ จงถึงอารามเป็นสรณะ จงถึงต้นไม้เป็นสรณะ พวกท่านจักพ้น

^๒ พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔.

จากทุกข์ทั้งสิ้นได้ด้วยอาการอย่างนี้”^๓ และต่อมาก็จึงมีความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษ โดยถือว่าคนที่ตายไปแล้วนั้น แม้ร่างกายจะต้องแตกสลายไปแต่วิญญาณก็คงอยู่ เทียบวนเวียนอยู่ตามสถานที่ต่างๆ ที่ตนเคยอาศัยอยู่ เพราะวิญญาณไม่สามารถเดินทางไปสู่ปรโลกได้ และต้องอาหารเหมือนกันเช่นเดียวกับคน^๔ และก็มี ความเชื่อ ว่า วิญญาณเหล่านั้นอำนวยความสะดวกความทุกข์ให้ จึงเกิดการกลัวแล้วพากันคิดหาอุบายทำให้วิญญาณเหล่านั้นพอใจ จึงมีการเซ่นสรวงวิญญาณเหล่านั้นขึ้น เพราะบรรพบุรุษของเขาเหล่านั้นหลังจากที่ได้ตายไป

^๓ คณะกรรมการกองตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, ผู้แปล, พระอัมมปทัฏฐกถาแปล ภาค ๖, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๖๔.

^๔ สัมภาษณ์ พระครูอัมพวันธรรมวิสิฐ, เจ้าคณะอำเภอสตึก, เจ้าอาวาสวัดอัมพวัน, ๙ สิงหาคม ๒๕๕๗.

แล้ว พญายมจะนำไปสู่ยมโลก จึงมีการบูชา วิญญาณบรรพบุรุษพร้อมกับการบูชาเทวะ เพื่อให้เทวะช่วยเหลือบรรพบุรุษของตน ด้วย เหตุนี้ญาติจึงต้องประกอบพิธีบูชาข้าวบิณฑ์ หรือก่อนข้าวสังเวทวิญญาณของผู้ตายเมื่อ ได้รับสังเวทด้วยข้าวบิณฑ์แล้วก็จะฟื้นความเป็นเปรตเร่ร่อน จนเป็นเหตุให้กำหนดเป็น หน้าที่ของบุตร ให้เป็นพิธีที่เรียกว่า พิธีศราทธ^๕ ซึ่งแปลว่ากิจพิธีของผู้มีศรัทธา^๕ ส่วนผู้ที่ทำพิธี ศราทธจะต้องเป็นบุตรชายเท่านั้นเพราะเชื่อกันว่าลูกชายสามารถช่วยบิดามารดาให้พ้นจากขุมนรกชื่อว่าปุตตะได้^๖ และเชื่ออีกว่าใครที่ไม่มีบุตรตายไปแล้วต้องตกนรกชื่อว่าปุตตะ จึงมีกำหนดประเภทของบุตรไว้เป็นอันมาก มาแต่ครั้งโบราณกาลและจนถึงทุกวันนี้ก็ยังไม่เปลี่ยนแปลง เพราะความเชื่อนั้นมาจากรุ่นสู่รุ่นบอกเล่ากล่าวต่อกันและเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาเรื่อยๆ จะเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับ การปลูกฝังการประกอบ พิธีกรรมจนกลายเป็นประเพณีที่ต้องปฏิบัติ ดังกล่าว

ดังนั้นชาวไทยเชื้อสายเขมรในจังหวัด บุรีรัมย์จึงต้องมีการจัดทำอาหาร ขนมห้าวต้ม

เพื่อต้อนรับผีบรรพบุรุษเหล่านั้น การประกอบ พิธีดังกล่าวเมื่อถึงรุ่งเช้าของวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ก็จะนำอาหารขนมข้าวต้มไปถวาย พระสงฆ์ที่วัด เพื่ออุทิศส่วนบุญให้ผีบรรพบุรุษ ของตน ซึ่งเรียกพิธีดังกล่าวว่า

“การทำบุญวันสารทเล็ก” ซึ่งมีความ เชื่อว่าผีบรรพบุรุษจะออกมาจากยมโลกได้ ๑๕ วัน หลังจากนั้นต้องกลับไปรับกรรมใน ยมโลกตามเดิม การประกอบพิธีสารทของชาว จังหวัดบุรีรัมย์นั้น มีระยะเวลาการทำบุญ ๒ ช่วง ดังนี้

๑) ช่วงสารทเล็ก (เบญจตุง) ประกอบพิธี วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐

๒) ช่วงสารทใหญ่ นับไปอีก ๑๔ วัน นับจาก วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ ถึง วันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ เป็นวันสารทใหญ่ (เบญจ ทม)

โดยนัยแห่งความสำคัญของปัญหา ดังกล่าว ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะศึกษาถึงเปรตที่ ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ประเพณี แชนโณตาของจังหวัดบุรีรัมย์และความเชื่อ เรื่องเปรตที่ปรากฏในประเพณีแชนโณตาของ จังหวัดบุรีรัมย์เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการ ปฏิบัติต่อประเพณีและความเชื่อที่ถูกต้องดี งามสืบไป

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑. เพื่อศึกษาเปรตที่ปรากฏใน คัมภีร์พระพุทธศาสนา

๒.๒. เพื่อศึกษาประเพณีแชนโณตาของ จังหวัดบุรีรัมย์

^๕ พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕.

^๖ พัน ดอกบัว, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โสภณการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๔๓.

๒.๓. เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องเปรต
ในประเพณีแห่เทียนโพนตาของจังหวัดบุรีรัมย์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความเชื่อเรื่องเปรตใน
ประเพณีแห่เทียนโพนตาของจังหวัดบุรีรัมย์ มี
วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เปรตที่ปรากฏใน
คัมภีร์พระพุทธศาสนา ประเพณีแห่เทียนตา
ของจังหวัดบุรีรัมย์ และความเชื่อเรื่องเปรตที่
ปรากฏในประเพณีแห่เทียนตาของจังหวัด
บุรีรัมย์โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและ
การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง มีขั้นตอน
การศึกษา ดังนี้

๓.๑ ขั้นศึกษาข้อมูล ศึกษาข้อมูล
จากเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
เช่นพระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือวิชาการ
วิทยานิพนธ์ วารสาร สื่อออนไลน์ และสื่ออื่น
ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒.๑
,๒.๒ และ ๒.๓

๓.๑.๑ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา
ตัวแทนประชากรที่ได้มาโดยวิธีการเลือกกลุ่ม
ตัวอย่างแบบเจาะจงมีทั้งหมด ๓๐ รูป/คน
แยกเป็นกลุ่มตัวอย่าง ๔ กลุ่ม ได้แก่

- ๑). พระสังฆาธิการ
๑๓ รูป
- ๒). ผู้นำชุมชนชาวบ้าน
๔ คน
- ๓). ผู้สูงอายุในชุมชน
๑๐ คน
- ๔). หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง
๓ คน

๓.๑.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

๑) คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา
หนังสือวิชาการ วิทยานิพนธ์ วารสาร สื่อ
ออนไลน์

๒) แบบสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์
แบบเจาะลึก กลุ่มพระสังฆาธิการ
ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด
ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด ผู้นำชุมชน
ชาวบ้านและผู้สูงอายุในชุมชน ในพื้นที่
เป้าหมายมี อำเภอโนนดินแดง อำเภอบ้าน
กรวด อำเภอประโคนชัย อำเภอเมืองบุรีรัมย์
อำเภอบ้านด่าน อำเภอกะสัง อำเภอสตึก ซึ่ง
ในแบบสัมภาษณ์นี้มีข้อความทั้งหมด ๔ ข้อ
ใหญ่ คือ

(๑) ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษใน
จังหวัดบุรีรัมย์

(๒) องค์ประกอบของประเพณีแห่
เทียนตาของชาวจังหวัดบุรีรัมย์

(๓) จุดมุ่งหมายในประเพณีแห่เทียน
ตาของชาวบุรีรัมย์

(๔) การอนุรักษ์ประเพณีแห่เทียน
ตาของชาวจังหวัดบุรีรัมย์ ในหัวข้อสัมภาษณ์
ทั้งหมดเอาไปตอบวัตถุประสงค์ข้อ ๒.๒, ๒.๓

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดย
การนำเครื่องมือที่ได้สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์
ที่ปรึกษา ซึ่งตรวจสอบด้านโครงสร้าง ด้าน
เนื้อหา เสร็จแล้วนำไปแก้ไขปรับปรุงก่อน
นำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริงในภาคสนาม

๓.๒ ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บ
รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น

พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ วิทยานิพนธ์ นิตยสาร วารสาร สื่อออนไลน์และสื่ออื่น ๆ และประสานงานติดต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

๓.๓ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น พระไตรปิฎกอรรถกถา หนังสือ วิทยานิพนธ์ นิตยสาร วารสาร สื่อออนไลน์และสื่ออื่น ๆ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพนี้ใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

๓.๔ ขั้นสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ สรุปผลและอภิปรายผลแบบบรรยายตามกรอบแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๔. ผลการวิจัย

ศึกษาเปรตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า เปรตมีความหมายคือ ผู้ล่วงลับไปแล้วสู่ปรโลกและผู้ตาย ยืนยันว่าเปรตนั้นมีอยู่จริง ส่วนในทัศนะของนักปราชญ์ต่างๆ ได้ให้ความหมายที่หลากหลายออกไปสรุปได้ว่า เปรต คือผู้ล่วงลับไปแล้วสู่ปรโลก และหมายถึงคนตาย โดยเรียกที่อยู่ของเปรตว่า “ปิตติวิสัย” หรือ

“เปตวิสัย” แปลว่า แดนแห่งเปรต^๗ ซึ่งมีแต่ความทุกข์ทรมานด้วยผลแห่งกรรมชั่วที่ตนได้กระทำไว้เมื่อเป็นมนุษย์ หากพิจารณาในแง่ของบุพกรรมของเปรต จะเห็นว่า เกิดจากการกระทำกรรมชั่วทางกายเรียกกายทุจริต การกระทำทางวาจาเรียกว่า วจีทุจริต และการกระทำทางใจ เรียกว่า มโนทุจริต เปรตนั้นมีหลายประเภทแล้วแต่บาปกรรมที่ตนเองเคยกระทำมาในอดีตชาติตอนที่เกิดเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นกรรมชั่วที่หนักหรือกรรมชั่วที่เบาเมื่อละจากโลกนี้ไปแล้วย่อมเข้าไปสู่โลกของเปรตได้ กรรมที่ทำให้เกิดเป็นเปรต แสดงให้ประจักษ์ถึงผลอันเผ็ดร้อนลามกของกรรมอันเป็นเหตุให้สัตว์ผู้กระทำความชั่ว ให้บังเกิดเป็นเปรต ซึ่งจักยังความสลดใจให้เกิดแก่สัตว์ทั้งหลาย ได้เกรงกลัวต่อบาปอกุศล หลีกพ้นจากการเข้าสู่เปตโลก

ศึกษาประเพณีแซนโฎนตาของจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ประเพณีแซนโฎนตาของจังหวัดบุรีรัมย์เป็นประเพณีหนึ่งที่มีความสำคัญและปฏิบัติสืบทอดติดต่อกันมายาวนานของชาวจังหวัดบุรีรัมย์ ที่แสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ สะท้อนให้เห็นความรัก ความเมตตา ความกรุณา ความผูกพัน ของสมาชิกในครอบครัว เครือญาติ และชุมชนแต่ละท้องถิ่น โดยจะประกอบพิธีกรรมตรงกับวันแรม ๑๔ ค่ำเดือน ๑๐ ของทุกปี เมื่อถึงวันแรม ๑๔ ค่ำเดือน ๑๐ ลูกหลาน ญาติพี่น้องที่ไปประกอบอาชีพการ

^๗ ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๒๘๑/๒๔๖.

งานที่อื่นหรือไปตั้งถิ่นฐานในแดนใดตำบลไหน
ไม่ว่าใกล้หรือไกล ก็จะเดินทางมารวมญาติกัน
เพื่อจะทำพิธีแซนโหมงตา^๙ แซนโหมงตาเป็น
ภาษาเขมร แซน แปลว่า แซนสรวง เช่นไหว้
น่าจะมาจากคำว่า จะโดน ซึ่งหมายถึงโคตร
ตระกูล และตา หมายถึง ปู่ย่า ตายาย และ
โคตรตระกูล พิธีกรรมนี้จะจัดขึ้นพร้อมกับ
ประเพณีวันสารทเดือนสิบ ของชาวไทยพุทธ
เพราะมีความเชื่อที่สัมพันธ์กันเกี่ยวกับนรก
สวรรค์และบุญบาป พิธีกรรมแซนโหมงตา จะ
จัดกระทำขึ้นเป็น ๒ ช่วง คือ ช่วงแรกในวัน
แรม ๑๔ ค่ำเดือน ๑๐ เรียกว่า สารทเล็ก หรือ
เป็นตุง และในช่วงที่สองจะเริ่มในวันแรม ๑๕
ค่ำ เดือน ๑๐ เรียกว่า สารทใหญ่ หรือเป็นทม
คำว่า เป็น เป็นภาษาเขมร มาจากศัพท์ภาษา
บาลีว่า บิณฑะแปลว่า ก้อนข้าว^๙ ในงานนี้จะมี
การทำขนม ข้าวต้ม และกระยาสารทเพื่อ
นำไปทำบุญที่วัด เพื่อแซนสรวงวิญญาณบรรพ
บุรุษ ในวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๐ ที่ส่วนใด
ส่วนหนึ่งของบ้าน โดยการจุดธูป จุดเทียน นำ
ข้าวปลาอาหารใส่ถาด และเชิญญาติพี่น้อง
บุตรหลานมารวมกัน และเรียกวินญาณของ
บรรพบุรุษ หรือญาติพี่น้องที่ล่วงลับให้มารับ

^๙ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์,

เอกสารรายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนา
นิเวศน์วัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง ชี มูล พื้นที่ตำบล
หนองเต็ง อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์, (บุรีรัมย์ :
มปพ, ๒๕๕๓), หน้า ๗๔.

^๙ สัมภาษณ์ พระสุนทรธรรมเมธี, รองเจ้า
คณะจังหวัดบุรีรัมย์, เจ้าอาวาสวัดท่าสว่าง, ๒๑
กรกฎาคม ๒๕๕๗.

สิ่งของที่แซนสรวงนั้น ๆ^{๑๐} พิธีกรรมเกี่ยวกับ
ประเพณีแซนโหมงตา เป็นกุศโลบายอย่างหนึ่ง
ที่ช่วยให้พุทธศาสนิกชนได้ทำบุญถวายทาน
และเป็นการขัดเกลาความตระหนี่ โดยมี
จุดมุ่งหมายเพื่อส่งมอบเสบียงเดินทางให้กับผี
บรรพบุรุษนำไปใช้ในเวลาเดินทางกลับไปสู่ภูมิ
ของตน ชาวไทยเขมรจะต้องมี การแซนไหว้
บอกกล่าวผีบรรพบุรุษเสมอ ชาวไทยเขมร ได้
อาศัยความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษเป็น
เครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของคนใน
ชุมชน ทำให้เป็นคน มีระเบียบวินัย มีศีลธรรม
ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจ
เดียวกันสืบไป

**ศึกษาความเชื่อเรื่องเปรตที่ปรากฏ
ในประเพณีแซนโหมงตาของจังหวัดบุรีรัมย์
พบว่า ความเชื่อเรื่องเปรตที่ปรากฏใน
ประเพณีแซนโหมงตานี้ เปรตนี้มีผลเกิดขึ้น
จากประเพณีแซนโหมงตา จากการอุทิศส่วน
บุญส่วนกุศลให้แก่เปรตชนหรือผู้ที่ล่วงลับไป
แล้วนั้น เป็นคติธรรมความเชื่อที่เชื่อมโยงกับ
หลักธรรมในทางศาสนา เพื่อเป็นการอุทิศส่วน
บุญให้แก่ผู้ล่วงลับ เป็นการสงเคราะห์
อนุเคราะห์แก่ญาติผู้วายชนม์ให้ไปเกิดในสุคติ
โลกสวรรค์ เป็นการแสดงออกถึงน้ำใจที่ต้งาม**

^{๑๐} ประทีป แชรรัมย์, “พิธีกรรมมะฆัดของ
กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทย – เขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโก
ราย ตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์”,
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาสารคาม, ๒๕๓๕).

การแสดงออกถึงน้ำใจต่อกัน มี ๓ ยามคือ ยามจนยามเจ็บ และยามจาก คติธรรมอันนี้ ในทางศาสนามีตัวอย่างเกี่ยวกับการทำบุญให้ผู้ตายนี้ ตามตำนานว่ามีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล เมื่อสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสรู้ใหม่ๆ เสด็จไปเมืองราชคฤห์ พระเจ้าพิมพิสารถวายทานแก่พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน วันแรกไม่ได้อุทิศผลให้แก่ใครๆ พระประยูรญาติที่วายชนม์ไปแล้วเมื่อไม่ได้รับผลก็พากันมาสำแดงกายร้องทุกข์ในเวลากลางคืนวันที่สองพระเจ้าพิมพิสารถวายทานอีก ทรงอุทิศผลทานให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วพวกเหล่านั้นก็มาปรากฏให้พระเจ้าพิมพิสารเห็นว่าได้รับผลพ้นจากความลำบากแล้ว มีเรื่องเป็นอย่างนี้จึงเป็นประเพณีทำบุญให้แก่ผู้ตายตลอดมาจนบัดนี้

ความเชื่อเรื่องกรรมที่ทำให้เกิดเป็นเปรตในประเพณีแซนโฎนตาของชาวจังหวัดบุรีรัมย์ มีความสอดคล้องกัน ด้วยลักษณะของความเชื่อที่ผสมผสานกัน ระหว่างคติความเชื่อเดิมของชาวบ้านกับคติความเชื่อของพระพุทธศาสนาสืบทอดกันมาตามลำดับ จึงก่อเกิดประเพณีและพิธีกรรม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องของจิตวิญญาณว่าหลังจากที่ตายไปแล้ว เชื่อว่าผู้ทำกรรมใดไว้ย่อมได้รับผลกรรมนั้น ทำดีได้ขึ้นสวรรค์ ทำชั่วตกนรก เป็นเปรต ต้องทนทุกข์ทรมาน เพราะผลแห่งบาปกรรมที่ทำไว้นั่นเอง และในภูมิแห่งเปรตพวกเขาสามารถดำรงชีพอยู่ด้วยการอาศัยส่วนบุญจากของญาติพี่น้อง หรือผู้อื่นเท่านั้นหากไม่มีใครอุทิศไปให้ก็ไม่ได้รับบุญ

ชาวไทยเขมรจังหวัดบุรีรัมย์เชื่อว่าญาติหรือบรรพบุรุษของตนที่ตายไปแล้วนั้น ย่อมไปสู่ภพภูมิแห่งเปรตที่ประกอบด้วยความทุกข์นานาประการ เช่น ความหิวกระหาย ความอดอยาก การขาดแคลนเสื้อผ้าและเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ การถูกรบกวนจากนายนิรยบาล (พระยายมราช) เช่น ให้ปิ่นต้นจั่วที่มีหนวดแหลมคม จนกว่าจะหมด ผลกรรมชั่วที่ตนได้กระทำไว้เมื่อครั้งเกิดเป็นมนุษย์จึงได้ทำการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติ ได้ทำไปให้ญาติทั้งหลายอันได้ถือกำเนิดในภพภูมิของเปรตนั้น

ความเชื่อเกี่ยวกับองค์ประกอบและพิธีกรรม เป็นการศึกษาความเชื่อของชาวไทยเขมรบุรีรัมย์ที่มีต่อประเพณีแซนโฎนตาของชาวจังหวัดบุรีรัมย์ จนกระทั่งได้มีพิธีกรรมการทำบุญแซนโฎนตาแบ่งการศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อในเรื่ององค์ประกอบของพิธีกรรม ออกได้เป็น ๔ องค์ประกอบ คือ

๑). ความเชื่อของบุคคลที่เข้าร่วมพิธีกรรม

๒). ความเชื่อเกี่ยวกับวัตถุและสิ่งของที่ใช้ประกอบพิธีกรรม

๓). ความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีกรรม

๔). ความเชื่อเกี่ยวกับวันและเวลาในการประกอบพิธีกรรม พิธีกรรมแซนโฎนตานี้ เป็นความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวไทยเขมรมาก ไม่ว่าจะเป็นการจัดงานต่าง ๆ หรือมีการเดินทางไกลมักจะมีการบอกกล่าวผีบรรพบุรุษให้คุ้มครองการ

เดินทางด้วยความปลอดภัยโดยเฉพาะส่งเสริม
ความเป็นปึกแผ่นของสังคม ทำให้พิธีกรรม
และประเพณีดังกล่าวยังคงอยู่ในสังคม

๕.สรุปและข้อเสนอแนะ

ผู้ล่องลับไปแล้วสู่ปรโลกและผู้ตาย
จากโลกนี้ไปแล้ว ซึ่งอาจจะไปเกิดเป็นยักษ์
เป็นมาร เป็นพรหม เป็นเทวดา เป็นสัตว์นรก
ก็ได้ หรือหมายเอาผู้ที่ล่องลับจากโลกหนึ่งไปสู่
อีกโลกหนึ่ง แต่ส่วนใหญ่แล้วหมายเอาสัตว์ที่
ล่องลับจากโลกนี้ไปแล้วไปเกิดเป็นเปรตวิสัย ที่
ได้รับความทุกข์ทรมานแสนสาหัส ตามผล
กรรมที่ได้กระทำไว้ และยืนยันว่าเปรตนั้นมี
อยู่จริง ประเพณีแซนโฎนตาของจังหวัด
บุรีรัมย์เป็นประเพณีหนึ่งที่มีความสำคัญและ
ปฏิบัติสืบทอดติดต่อกันมายาวนานของชาว
จังหวัดบุรีรัมย์ ที่แสดงออกถึงความกตัญญูต่อ
ผู้มีพระคุณ โดยจะประกอบพิธีกรรมตรงกับ
วันแรม ๑๔ ค่ำเดือน ๑๐ ของทุกปี ชาวไทย
เขมรบุรีรัมย์ มีความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ
(โฎนตา) เชื่อว่าผีโฎนตาเป็นผู้มีอำนาจให้คุณ
ให้โทษแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ ถ้าใครไม่ปฏิบัติ
ตามก็จะถูกส่งลงโทษกล่าวหาว่าเป็นคน
อกตัญญูจะต้องประสบแต่ความล้มเหลวใน
ชีวิตหาความสุขความเจริญไม่ได้ ความเชื่อ
ดังกล่าวซึ่งมีการเช่นสรวงบูชา เพื่อให้บรรพ
บุรุษพอใจ ท่านก็จะคอยคุ้มครองอวยชัย ให้
พร ให้ลูกหลานประสบผลสำเร็จในชีวิตมี
ความสุขความเจริญ

๕.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายนำไป
เป็นแนวทางปฏิบัติ

ความเชื่อเรื่องเปรตที่ปรากฏใน
ประเพณีแซนโฎนตาของจังหวัดบุรีรัมย์ การ
บูชานั้นควรมีนโยบายในการส่งเสริมให้เด็ก
และเยาวชนไทย และประชาชนทั่วไป ได้
ศึกษาเรียนรู้เพื่อความเข้าใจ พระสงฆ์เป็นผู้ที่มี
หน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมคัมภีร์บทบาทใน
การให้การศึกษา และอบรมสั่งสอนที่ถูกต้อง
ตามหลักศาสนา และควรมีการประชาสัมพันธ์
เชิญชวน ให้ร่วมกันบูชาบรรพบุรุษ เพื่อ
กระตุ้นเตือนให้มองเห็นความสำคัญมองเห็น
โทษและประโยชน์ ของการนำหลักการบูชา
บรรพบุรุษมาปฏิบัติร่วมกัน ค ว า ม
กตัญญูกตเวที ต้องปลูกฝังแนวคิดให้มีความรู้
ความเข้าใจให้คนทั้งหลายรู้จักคุณและตอบแทน
คุณของบุคคลอื่น ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่
สนับสนุนคนอกตัญญู ยกย่อง เชิดชูคนดีมี
ความกตัญญูกตเวที ให้เป็นที่ปรากฏในสังคม
เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของคนในสังคมต่อไป

๕.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการต่อยอด งานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาความ
เชื่อเรื่องเปรตที่ปรากฏในประเพณีแซนโฎน
ตาของจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้ที่มีความสนใจที่จะ
ทำวิจัยเกี่ยวกับประเพณีแซนโฎนตาของ
จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถวิเคราะห์ในประเด็น
ดังต่อไปนี้

๑) ศึกษาความเชื่อตามหลัก
พระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีอื่น ๆ
ของบุรีรัมย์

๒) ศึกษาความเชื่อเรื่องเปรตที่
ปรากฏในประเพณีแซนโถงตาของจังหวัดอื่น
ๆ

๓) ศึกษาคติทางพระพุทธศาสนาที่
ปรากฏประเพณีต่าง ๆ

บรรณานุกรม

คณะกรรมการกองตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย,ผู้แปล. พระธัมมปทัฏฐกถาแปล ภาค ๖. พิมพ์ครั้งที่
๑๖. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย,๒๕๕๔.
พระเทพดิลก (ระแบบ ชุตินฺธโร). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๔.กรุงเทพมหานคร
: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
พื้น ดอกบัว. ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ไสยการพิมพ์, ๒๕๔๙.

การศึกษาวิเคราะห์ประเพณีการถวายข้าวมธุปายาส : กรณีศึกษาอำเภอท่าตูม

จังหวัดสุรินทร์

AN ANALYTICAL MADHUPAYASA RICE MIXED : A CASE STUDY MADHUPAYASA RICE MIXED
OF THA TUM DISTRICT SURIN PROVINCE

พระครูปฐมปริยัติการ (สนม รวิณโณ)^๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาเรื่องข้าวที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา ๒) ศึกษาเรื่องข้าวที่ปรากฏในสังคมไทย ๓) ศึกษาประเพณีการถวายข้าวมธุปายาสของประชาชนในอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า

พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงพืชที่เป็นมูลเหตุแห่งโภชนะว่ามี ๒ ชนิดคือบุพผัณฑชาติและอปรัณชาติ พืชที่เป็นประเภทข้าวมีเจ็ดชนิดด้วยกันคือข้าวสาลีข้าวเปลือกข้าวเหนียว ข้าวละมานข้าวฟ่าง ลูกเดือยและหญ้า พัฒนาการของข้าวในพระพุทธศาสนามีกล่าวถึงในพระสูตรชื่อว่าอัคคัณณสูตรที่แสดงให้เห็นพัฒนาการของข้าวไว้อย่างชัดเจน ข้าวนี้มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าและพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมากเช่นข้าวมือแรกที่พระโพธิสัตว์เสวยแล้วได้ตรัสรู้และข้าวที่พระพุทธเจ้าเสวยแล้วบริณีพพาน นอกจากนี้ข้าวยังเกี่ยวข้องกับการบัญญัติสิกขาบทในพระพุทธศาสนาเช่นการบัญญัติเกี่ยวกับการอยู่จำพรรษาของพระสงฆ์

ประชาชนในประเทศไทยบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก ข้าวจึงเกี่ยวข้องกับสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่าประเทศไทยทำนาปลูกข้าวมาแล้วไม่ต่ำกว่าห้าพันปี คนไทยสมัยโบราณปลูกข้าวสำหรับการบริโภคเท่านั้น ส่วนที่เหลือจากการบริโภคจะเก็บไว้ในยุ้งฉางหรือนำไปแลกเปลี่ยนเป็นปัจจัยอย่างอื่นที่สำคัญสำหรับการดำเนินชีวิต ประเพณีพิธีกรรมความเชื่อที่เกี่ยวกับข้าวของสังคมไทยมีเป็นจำนวนมาก มีทั้งพิธีราชภัฏและพิธีหลวงจุดประสงค์ของการทำพิธีเพื่อให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล เพื่อให้ได้ผลผลิตที่อุดมสมบูรณ์

ข้าวมธุปายาสเป็นข้าวที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าและพระพุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระโพธิสัตว์ได้เสวยข้าวมธุปายาสที่นางสุชาดาถวายก่อนวันตรัสรู้หลังจากเสวยแล้วจึงได้ตรัสรู้เป็นพระ

^๑พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สัมภาษณ์พุทธเจ้า ชาวพุทธจึงเชื่อว่าข้าวมธุปายาสเป็นข้าวทิพย์ที่ใครได้บริโภคแล้วจะทำให้มีโชค สุขภาพร่างกายแข็งแรง จึงนิยมกวนข้าวมธุปายาสถวายแก่พระสงฆ์เพื่อเป็นการทำบุญ แต่วันเวลาที่กวนข้าวมธุปายาสในแต่ละภูมิภาคของสังคมไทยไม่เหมือนกัน บางแห่งนิยมกวนก่อนขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๖ เพราะถือว่าเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าโดยตรง บางแห่งนิยมกวนข้าวทิพย์ก่อนวันออกพรรษา

จากข้อมูลที่ได้วิจัยได้ศึกษามาอำเภอนาทมมีวัดที่ยังยึดถือประเพณีกวนข้าวทิพย์ประมาณสามวัดที่จัดกวนข้าวทิพย์เป็นประจำทุกปี ความเชื่อในประเพณีกวนข้าวทิพย์ของอำเภอนาทมถือว่าข้าวมธุปายาสเป็นข้าวทิพย์ ทำเพื่อบูชาพระพุทธเจ้าเป็นการทำบุญตามความเชื่อที่ว่าใครได้ทานข้าวทิพย์แล้วจะทำให้มีโชคมีร่างกายแข็งแรง อำเภอนาทมนิยมกวนข้าวทิพย์ก่อนวันออกพรรษา เพราะถือว่าช่วงนี้เป็นช่วงที่มีความอุดมสมบูรณ์

คำสำคัญ: ข้าวมธุปายาส, ข้าวทิพย์

Abstract

The purpose of this study is 1) Study on rice appeared in Buddhism 2) to study for rice appeared in Thai society 3) to study the madhupayasa rice mix of people in the Natum District, Surin province.

The study found that

Buddhism has mentioned that the plant causes of nutrients that have two types of bubpannachat and aparannachat. As a type of rice plant, there are seven types are wheat, paddy rice, millet, millet rice tares and grass with development of rice in Buddhism is mentioned in the sutras called Akbar important formula shows the development of the rice. Rice is important, and related to the Buddha and Buddhism is very much like the rice that Bodhisattva eat enlightenment and rice to eat, Buddha's nirvana The rice is also associated with the enactment White Stork in Buddhism such as enactment about staying dysmenorrhoea of monks.

The people in the consumption of rice as staple food. The rice is related to the society from the past to the present. The study found that Thailand namely already less than five thousand years. The ancient Thai rice for consumption only. The rest of

the consumption will be kept in a barn or the exchange is the other factors critical for life. Tradition and ritual beliefs about Rice Thai society has a lot. Both the populace and the purpose of the royal to rain is seasonal. To get the yield of abundance.

Madhupayasa rice is associated with Buddha and Buddhism since the The Bodhisattva has eaten Madhupas suchada offer before the enlightenment after eating, then hath spoken know is a Buddha, Buddha. Buddhists believe that Madhupayasa is conserve who consume it brings luck, healthy body healthy. So popular Guan Madhupayasa offered to monks for merit).But when Guan Madhupayasain each region of the society is different.Some popular Guan Madhupayasa in the fullmoon day on 6th month because it involves the Buddha directly.Some popular before Guan Madhupayasa conserve of Buddhist Lent.

From the information that we study to tha tum District temple also upheld the traditional stirring conserve about three measure the stirring conserve every year. Belief in Guan Madhupayasa conserve tradition of tha tum district is considered Madhupayasa conserve. To worship the Buddha's merit by the belief that anyone eat nectar and makes good luckstrong body. Tha tum District popular before Guan Madhupayasa conserve of Buddhist Lent. This is because it is considered with fertility.

Keywords : Madhupayasa rice

๑.บทนำ

ประเพณีกวนข้าวทิพย์ เป็นพระราชพิธีกระทำในเดือน ๑๐ ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย และกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี และได้รับการฟื้นฟูครั้งใหญ่ ในสมัยรัชกาลที่ ๑ และมาละเว้นเลิกไป ในสมัยรัชกาลที่ ๒ และรัชกาลที่ ๓ แล้วมาได้รับการฟื้นฟู อีกครั้งหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ ๔ เป็นต้นมา^๒ ในปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่จะจัดใน

^๒ สมเด็จพระพุทธาจารย์ พุทธสมมหาเถระ, ตำราคุณลักษณะแมว กวนข้าวทิพย์-พิธีพิธีกรรมศาสตร์, พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส, ๒๕๐๐.

เดือน ๑๒ บางแห่งจะจัดในเดือน ๑ ซึ่งเป็นช่วงที่ข้าวกล้าในท้องนามีรวงข้าว และเครื่องกวนข้าวทิพย์ประกอบด้วย ถั่ว นม น้ำตาล น้ำผึ้ง น้ำอ้อย งา เนย น้ำกะทิ และนมที่คั้นจากรวงข้าว ประเพณีกวนข้าวทิพย์เป็นพิธีกรรมของศาสนาพราหมณ์ ที่สอดแทรกในพิธีกรรมทางพุทธศาสนา เพื่อถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ บวชาพระรัตนตรัย และอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย ข้าวทิพย์เป็นอาหารที่รวมโอชะรสต่าง ๆ ไว้พร้อม บริโภคแล้วจะได้รับประโยชน์ มีคุณค่าทางอาหารครบถ้วน ตามหลักโภชนาการสมกับเป็นข้าวทิพย์ รวมเอนกรส ยากที่จะทำขึ้นบริโภคได้ เมื่อผู้ใดได้บริโภคแล้วจะทำให้มีกำลังแข็งแรง มีคุณค่าอาหาร คงอยู่ในตัวได้นาน พิจารณาแล้ว จะเป็นทางสนับสนุนข้าวทิพย์

ของนางสุชาดา ที่นำไปถวายพระพุทธเจ้า ในวันตรัสรู้ ชาวพุทธเชื่อกันว่า หากได้กวนข้าว มธุปายาสถวายพรสงฆ์แล้ว จะได้บุญมาก มหาศาล แต่ในการกวนข้าวทิพย์นั้น คนที่กวน ข้าวทิพย์ ต้องเป็นหญิงสาวพรหมจรรย์เท่านั้น การทำบุญอัน บริสุทธิ์และยิ่งใหญ่ สมควรที่ หญิงที่มากวนนั้น ควรจะหมัดจดและบริสุทธิ์ทั้ง ทางกายและใจประเพณีการถวายข้าวมธุปายาส แก่พระสงฆ์นั้นสืบเนื่องมาจากเมื่อเจ้าชาย สิทธัตถะราชากุมารได้เสด็จออกทรงผนวช ได้ เสวยข้าวทิพย์ของนางสุชาดาบุตรีมหาเศรษฐี แห่งบ้านเสนานิคม ซึ่งก่อนแต่งงานนางได้ไปบ่น กับเทวดาที่ต้นไทรว่า ขอให้ได้แต่งงานกับชายที่มี สกูลและมีฐานะเสมอกัน และได้บุตรคนแรก เป็นชาย ต่อมานางก็สมปรารถนาจึงได้จัดแจง รีदन้านมจากแม่โค นางจึงได้ปรุงข้าวมธุปายาส จากน้ามนโค้นั้น เมื่อไปแก้บนเทวดานางได้พบ กับพระมหาบุรุษและคิดว่าเป็นเทวดา

จึงได้ถวายข้าวมธุปายาสแก่พระมหา บุรุษเพื่อเป็นการแก้บน เมื่อพระองค์ได้รับข้าว มธุปายาสแล้ว ได้ทำข้าวมธุปายาสหรือข้าว ทิพย์นั้นเป็นก้อนได้ ๔๙ ก้อน เสวยเสร็จแล้ว ทรงลอยถาดทองในแม่น้ำ ทรงอธิษฐานและได้ ทรงรับหย้าคา ๘ กำ จากโสถถียพราหมณ์ แล้ว เสด็จขึ้นโพธิมณฑลประทับที่ใต้ต้นโพธิพฤกษ์

ได้บรรลุ พระสัพพัญญุตญาณเป็นพระพุทธเจ้า ในวันเพ็ญวิสาขปุณณมี ในประเทศไทย ประเพณีการถวายข้าวมธุปายาสนิยมจัดทำกัน ในช่วงออกพรรษา ในจังหวัดสุรินทร์ประเพณี การถวายข้าวมธุปายาสยังมีการกระทำอยู่ทั้งใน วัดที่อยู่ในอำเภอเมืองและอำเภอต่างๆใน จังหวัดสุรินทร์

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาเรื่องข้าวที่ปรากฏ ในพระพุทธศาสนา

๒.๒ เพื่อศึกษาเรื่องข้าวที่ปรากฏใน สังคมไทย

๒.๓ เพื่อศึกษาประเพณีการกวน ข้าวมธุปายาส(ข้าวทิพย์)ของชาวพุทธในอำเภอ ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยทาง เอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมี วิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ ขั้นสำรวจเอกสารเป็นขั้นการ สำรองเอกสารต่างๆ คือคัมภีร์พระไตรปิฎกทั้ง ฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา วารสารและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อวางกรอบ แนวคิดในการดำเนินการวิจัย

คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และตำรา
อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

๓.๒ ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัย
ได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการบันทึกข้อมูล
ดังนี้ คือ ย่อความให้ได้ใจความตรงตาม
ความหมายของข้อความเดิม บันทึกโดยถอด
ข้อความเป็นข้อความของผู้วิจัยเอง คัดลอก
ข้อความข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิงเพื่อ
สนับสนุนความคิดของผู้วิจัย ข้อความที่เป็นพุทธ
พจน์ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก

๓.๓ ขั้นตรวจสอบความถูกต้อง
ของข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก่อนการวิเคราะห์
ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดย
ตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล เมื่อได้ตรวจสอบ
เรียบร้อยแล้วจึงนำมาจัดเรียงลำดับก่อนและ
หลังเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ
นำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓.๔ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์
ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

๓.๕ ขั้นสรุปผล เมื่อวิเคราะห์
ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จาก
การวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุปเพื่อน
นำไปสู่ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัยต่อไป

๓.๖ ขั้นเขียนรายงานการวิจัย
ผู้วิจัยได้เขียนรายงานการวิจัยตามกรอบที่
กำหนดไว้ในคู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสาร
นิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔.ผลการวิจัย

ข้าวที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการศึกษาพบว่า พืชที่ใช้เป็นมูลแห่ง
โภชนะเป็น ๒ ชนิดเรียกว่าบุพพชันชาติและ
อปรณชาติบุพพชันชาติได้แก่ธัญญาหาร^๓ คือพืชที่
กำเนิดเป็นข้าวทุกชนิดโดยอรรถกถาว่าเป็นของ
จะพึงบริโภคก่อนแสดงไว้ในบาลี ๗ ชนิดคือสาลิ
ข้าวสาลิวิหิข้าวเปลือกยวข้าวเหนียว โคธูโมข้าว
ละมานกงคุข้าวฟ่างวรโกลูกเดือยกุฑฐโกหญ้า
กับแกล้งส่วนอปรณชาติได้แก่ถั่วเขียวถั่วราขมาสง
พืชผักที่บริโภคหลังอาหาร พัฒนาการของข้าวมี
ปรากฏในอัครคัมภีร์สูตร^๔ วิจารณ์การเริ่มตั้งแต่
การเกิดตรสดิน (หรือเรียกว่าง้วนดิน) สมบูรณ์
ด้วยสีกลิ้นคล้ายๆ เนยใสเมื่อกินแล้วทำให้ผิว
หยาบต่อมาเกิดกระบิดินมีลักษณะคล้ายเห็ด
กระบิดินหายไปเกิดเป็นเครือดินและสุดท้ายก็
เกิดข้าวสาลิจะเห็นได้ว่าข้าวสาลินั้นเกิดบนผิว
ของโลกถือว่าข้าวสาลินั้นเป็นพืชชนิดแรกสุดที่
อุบัติขึ้นมาในโลกข้าวมีความเกี่ยวข้องกับการ
บรรลุนิพพานของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเรียกว่าข้าว
มธุปายาส^๕ และการปรินิพพานของพระสัมมาสัม

^๓วิ. มหา. (ไทย) ๑/๑๐๔/๘๗.

^๔ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๑๑ - ๑๔๐/๘๓ - ๑๐๒.

^๕พระมหาจรรยา สุทธิญาณ, พุทธวิถี,
(กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป.), หน้า ๑๓.

พุทธเจ้าเรียกว่าสุกมัทวะ นอกจากนี้ข้าวยังเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเช่นในเรื่องของการบัญญัติสิกขาบทว่าด้วยการบัญญัติการจำพรรษา แก่ภิกษุทั้งหลาย ข้าวที่เกี่ยวเนื่องกับการบัญญัติ พระวินัย การขบฉันของพระภิกษุในพระพุทธศาสนายังมีพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว ปรากฏอยู่เช่นพิธีงานวันบวช แรกนาขวัญ พระเจ้าสุทโธทนะ ก็ได้ทรงปฏิบัติพิธีแรกนาขวัญตามที่ปรากฏในพุทธประวัติ อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าความเชื่อเกี่ยวกับข้าว มีมาตั้งแต่ก่อนพุทธกาลแล้วและในปัจจุบันนี้ยังมีความเชื่อที่ยังคงปฏิบัติกันอยู่ คือพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

ผลการศึกษาพบว่า ข้าวเป็นพืชหลักและเป็นปัจจัยหลักจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก อนุชีวิตหลากหลายเติบโตขึ้นมาได้ก็เพราะความมหัศจรรย์ในเมล็ดข้าว ข้าวเป็นสัญลักษณ์เป็นหลักฐาน ของการก่อเกิดอารยธรรมของมนุษยชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกว่าคนไทยหรือสังคมไทยในปัจจุบันนี้ได้มีการปลูกข้าวมาแล้วไม่ต่ำกว่าห้าพันปี จากการศึกษายังไม่พบหลักฐานที่ชัดเจนว่าผู้ที่บริโภคข้าวเป็นคนแรกคือใคร แต่จากตำนานที่อยู่ในรูปของนิทานหรือเรื่องเล่าต่างๆ เชื่อว่าผู้ที่รู้จักบริโภคข้าวเป็นคนแรกคือพระฤาษีโดยเมื่อพระฤาษีพบข้าวที่งอกขึ้นในป่า

ใกล้ที่อาศัยเห็นมีลักษณะแปลกจากหญ้าชนิดอื่นๆ จึงเฝ้าสังเกตจนข้าวนั้นออกรวงเป็นเมล็ดสวยงามมีกลิ่นหอม พระฤาษีเกิดความอยากรู้ว่าเมล็ดข้าวจะบริโภคได้หรือไม่ จึงได้ตั้งสมมติฐานตามประสบการณ์ว่า "เมล็ดพืชใดก็ตามที่นกกินได้ มนุษย์ย่อมบริโภคได้"เนื่องจากคนไทยบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก ประเพณี ความเชื่อต่างของคนไทยที่เกี่ยวกับข้าวจึงมีเป็นจำนวนมาก มีทั้งประเพณีความเชื่อที่เป็นพระราชพิธีและประเพณีความเชื่อที่เป็นราษฎร์พิธีเช่นประเพณีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ เป็นต้น นอกจากนี้คนไทยยังมีความเชื่อในเรื่องจิตวิญญาณของข้าว การบูชาเพื่อให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล เพื่อการผลิตข้าวที่ดีที่เป็นบ่อเกิดของประเพณีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบวงสรวงเทพยดาเพื่อขอฝน เช่น พิธีแห่นางแมว พิธีแห่บั้งไฟ พิธีเลี้ยงผีฝาย เป็นต้น

ประเพณีถวายข้าวมธุปายาสของประชาชนอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีถวายข้าวมธุปายาสหรือประเพณีกวนข้าวทิพย์ได้ยึดถือปฏิบัติเป็นประเพณีสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบันในหมู่ของชาวพุทธทั่วไป เพื่อระลึกถึงสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและเหตุการณ์ที่นางสุชาดาได้กวนข้าวทิพย์ในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ แล้ว

นำไปถวายพระพุทธเจ้าก่อนที่จะตรัสรู้ ๑ วัน โดยถือว่ามีผลานิสงส์มาก ด้วยเหตุนี้ชาวพุทธจึงพร้อมใจกันกวนข้าวทิพย์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา เทิดทูนพระเกียรติคุณด้วยความกตัญญู กตเวทิตาธรรมข้าวทิพย์หรือข้าวมธุปายาสนี้เชื่อกันว่า เมื่อทำครบถ้วนตามพิธีแล้ว จะเป็นสิริมงคลแก่ผู้ทำและผู้บริโภค สมควรจะเช่นสรวงเทพารักษ์ ผู้ที่ได้บริโภคข้าวทิพย์แล้ว จะประสบโชคลาภต่างๆ นานา ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ประสพสิ่งที่เป็นมงคลจากการศึกษาวิจัยพบว่าประเพณีการถวายข้าวมธุปายาสหรือข้าวทิพย์ยังไม่แพร่หลายในอำเภอท่าตูมเพราะมีวัดที่นำประชาชนกวนข้าวทิพย์อยู่ไม่มากประมาณสามวัด จากจำนวนวัดทั้งอำเภอ ความเชื่อและคตินิยมในการถวายข้าวมธุปายาสของประชาชนอำเภอท่าตูมนั้น ได้รับสืบๆกันมาจากรุ่นสู่รุ่นเป็นความเชื่อในเรื่องของการที่ข้าวมธุปายาสที่เป็นข้าวทิพย์เป็นอาหารที่ควรถวายแก่พระสงฆ์

หรือประชาชนทั่วไปเมื่อได้บริโภคแล้วจะทำให้มีโชค ประสบความสำเร็จ

๕. สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษา ประเพณีการถวายข้าวมธุปายาส : กรณีศึกษาอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ทำให้เห็นว่าข้าวที่เรารับประทานกันอยู่ทุกวันนี้ มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ข้าวได้ถูกนำไปแปรรูปได้หลากหลายอย่าง ทั้งเป็นอาหาร เป็นเครื่องดื่ม เป็นสินค้า และเป็นวัตถุแห่งท่านที่ใช้ทำบุญ บำรุงพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ประเพณีการถวายข้าวมธุปายาสหรือข้าวทิพย์นั้นมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยนางสุชาดา เป็นผู้ปรุงถวายเจ้าชายสิทธัตถะ ก่อนที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ควรที่ชาวพุทธจะได้สืบทอดประเพณีการถวายข้าวมธุปายาสนี้ให้อยู่สืบไป

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๓๙.

สมเด็จพระพุฒาจารย์ พุทธสรมหาเถระ,ตำราคุณลักษณะแมว กวนข้าวทิพย์-พิธีพิธีณศาสตร์,พิมพ์ในงาน

พระราชทานเพลิงศพ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส,๒๕๐๐.

พระมหาจรรยา สุทธิญาณ.พุทธวิถิ.กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป.

**ศึกษาบทบาทวัดกับการสืบสานประเพณีสงกรานต์ : กรณีศึกษาวัด
ในเขตอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์**

A STUDY OF THE TEMPLE'S ROLE IN CONTINUING SONGKRAN FESTIVAL: A CASE STUDY
OF THE TEMPLE IN LAMPLAIMAS DISTRICT, BURIRAM PROVINCE

พระครูวิจิตรธรรมาทร (เรียนติสสุโส)^๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาความเป็นมาของประเพณีสงกรานต์ ๒) ศึกษาบทบาทของวัดกับการสืบสานประเพณีสงกรานต์ในอำเภอลำปลายมาศ ๓) วิเคราะห์บทบาทของวัดกับการสืบสานประเพณีสงกรานต์ในอำเภอลำปลายมาศ ผลการศึกษาพบว่า

ประเพณีสงกรานต์ เป็นประเพณีที่เก่าแก่ในสังคมไทยตั้งแต่โบราณและได้รับการสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบันกิจกรรมที่ทำในประเพณีสงกรานต์ประกอบด้วยการทำบุญเลี้ยงพระ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว การสงน้ำพระ ก่อเจดีย์ทราย รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่เล่นสาดน้ำ และการละเล่นอันหลากหลายของแต่ละท้องถิ่นทั่วประเทศ สงกรานต์ไม่ได้เป็นแค่ปีใหม่ของชาวไทยเท่านั้น เพราะกลุ่มชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือดินแดนแถบเอเชียอาคเนย์ที่นับถือพุทธศาสนาเช่นลาว พม่า เขมร รวมทั้งเขตสิบสองปันนาในประเทศจีนล้วนมีประเพณีสงกรานต์เหมือนกัน มีกิจกรรมต่างๆคล้ายกับสงกรานต์ในประเทศไทย ที่เป็นเช่นนั้นเพราะสงกรานต์เป็นคติของศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ ถูกนำเข้ามาเผยแพร่ในราชสำนักของดินแดนสุวรรณภูมิยุคต้นพุทธกาล หลังจากนั้นก็แพร่กระจายไปทั่วถึงบ้านเมืองที่อยู่ในผืนแผ่นดินที่นับถือศาสนาพราหมณ์ฮินดูและศาสนาพุทธ

อำเภอลำปลายมาศ อยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดบุรีรัมย์มีระยะทางห่างจากจังหวัดบุรีรัมย์ประมาณ ๓๐ กิโลเมตร ประชาชนในเขตอำเภอลำปลายมาศ ทำอาชีพด้านการเกษตร ภาษาพูดมีทั้งภาษาไทย ภาษาลาว ภาษาไทยโคราช ภาษาเขมร คณะสงฆ์อำเภอลำปลายมาศได้มีบทบาทส่วนสำคัญในการสืบสานประเพณีวันสงกรานต์ คือเมื่อถึงวันสงกรานต์วัดแต่ละวัดในเขตอำเภอลำปลายมาศได้นำพุทธศาสนิกชนจัดงานวันสงกรานต์มีการสงน้ำพระ ก่อเจดีย์ทรายทำบุญตักบาตรเป็นต้น วัดบางแห่งอาจมีกองผ้าป่ามาจากกรุงเทพมหานครและสถานที่อื่นๆ ส่วนมากพระสงฆ์จะประชาสัมพันธ์ ให้ได้รับทราบ

^๑พุทธศาสนดharmaบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รับรู้เกี่ยวกับวันสงกรานต์ จะมีพิธีทำบุญตักบาตรหรือบังสุกุลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว วัดในเขตอำเภอลำปลายมาศจะจัดให้มีพิธีทำบุญวันสงกรานต์ทุกวัด

จากการศึกษาวิเคราะห์การสืบสานประเพณีสงกรานต์ของวัดในอำเภอลำปลายมาศ พบว่ามีการสืบสานประเพณีสงกรานต์ประกอบด้วย การสืบสานด้านการอนุรักษ์ เช่นการจัดกิจกรรมต่างๆ ในวันสงกรานต์เช่น การทำบุญตักบาตร สรงน้ำพระ ก่อเจดีย์ทรายหรือการจัดกิจกรรมในท้องถิ่นของตนเองในแต่ละหมู่บ้าน เช่นวัดโพธิ์น้อยบ้านยางมีการทำพิธีลอยบาปเป็นต้น การสืบสานด้านการสืบทอด มีการให้ความรู้แก่ชาวพุทธเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ การจัดกิจกรรมในวันสงกรานต์เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้สืบทอดประเพณีสืบไป อิทธิพลของประเพณีสงกรานต์ที่มีต่อความเชื่อของชาวพุทธนั้น เช่นความเชื่อเรื่องราศี ความเชื่อในอานิสงส์การทำบุญ การปล่อยสัตว์ การกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ เป็นต้น ความเชื่อเหล่านี้ยังมีอยู่ในประเพณีสงกรานต์

คำสำคัญ: การสืบสานประเพณีสงกรานต์

Abstract

The objectives of this research are 1) to study historical background of Songkran Festival 2) to study temple role in inheriting Songkran Festival in Lamplaimat District 3) to analyze temple role in inheriting Songkran Festival in Lamplaimat District. The findings of research are as follows;

Songkran festival is the ancient custom of Thai society and has been inherited up to the present time. It falls on 13 April of every year. When the festival comes, there would be various activities i.e. food offering to monks, dedication merit to the dead relatives, pouring water over monks' hands asking for blessing, a construction of sand pagoda, pouring water over the elders' hands asking for blessing, and other various plays throughout the country. In fact, Songkran was not only the New Year celebration for Thailand, but also for the Buddhist South-east Asian Nations like Lao, Myanmar, and Cambodia; including xishuangbanna in China. Those countries also celebrated Songkran festival which was recognized as their Typical New Year. The belief was derived from Hinduism which was spread to Suvamabhumi land.

Lamplaimat district is located in Buriram province, thirty Kilometers far away from the city. People in the district are agricultures, speak Thai, Laotian, Thai Korat accent, and Khmer languages. The Sangha Order of Lamplaimat district has played significant role in preserving Songkran festival. When the festival comes, each temple in the district has let the people to celebrate Songkran festival by doing various activities such as pouring water over monks' hands asking for blessing, a construction of sand pagoda, making merit by offering food to monks, dedication merit to the dead relatives, etc. Some temples also organizes the Forest Robe presentation ceremony.

From the analysis on inheriting Songkran festival by temples in Lamplaimat district, it was found that Songkran Festival consists of inheritance the conservation, such as organizing activities such as making children in day, the monks Music sand pagoda or know their local activities in each village. Such as rubber has a reclining sub host etc. inheritance in succession. Have knowledge about old Buddhist Songkran Festival. The arrangement of the day so that future generations to tradition forever. The influence of the Songkran Festival on beliefs of Buddhists, such as beliefs about the zodiac. Believe in virtue philanthropy, release the animals. Filial piety towards benefactor, etc. these beliefs still exist in the Songkran Festival.

Keywords: Songkran Festival

๑.บทนำ

ประเพณีสงกรานต์ ถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทย ซึ่งยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมาแต่โบราณ และเป็นวัฒนธรรมประจำชาติที่งดงาม

ฝังลึกอยู่ในชีวิตของคนคำว่า “สงกรานต์”^๒ มาจากภาษาสันสกฤต แปลว่า ผ่านหรือเคลื่อนย้าย หมายถึง การเคลื่อนพจนานุกรมฉบับ

^๒อนุমানราชธน,ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาลสงกรานต์,(พระนคร : กระทรวงศึกษาธิการ๒๕๐๐), หน้า ๑๐.

ราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายของ คำว่าสงกรานต์ว่า สงกรานต์ (-กราน) น. เทศกาลเนื่องในการขึ้นปีใหม่อีกอย่างเก่า ซึ่ง กำหนดตามสุริยคติ ตกวันที่ ๑๓ - ๑๔ - ๑๕ เมษายน.(ส.สงกรานต์)^๓ ซึ่งแต่ละวันจะมีชื่อ เฉพาะดังนี้ วันที่ ๑๓ เมษายน เรียกว่า "วัน มหาสงกรานต์" หมายถึง วันที่พระอาทิตย์ เคลื่อนเข้าสู่ราศีเมษอีกครั้ง หลังจากผ่านเข้าสู่ ราศีอื่น ๆ แล้วจนครบ ๑๒ เดือนวันที่ ๑๔ เมษายน เรียกว่า "วันเนา" แปลว่า วันอยู่ หมายถึง วันที่ดวงอาทิตย์เข้าเคลื่อนเข้าสู่ราศี เมษอันเป็นราศีตั้งต้นปี เข้าที่เข้าทางเรียบร้อย แล้ววันที่ ๑๕ เมษายน เรียกว่า "วันเถลิงศก" เป็นวันเปลี่ยนจุลศักราชใหม่ ถือเป็นวันเริ่มปี ศักราชใหม่ การกำหนดให้อยู่วันนี้ก็เพื่อให้แน่ใจ ว่าดวงอาทิตย์โคจรขาดจากราศีมีนมาสู่ราศีเมษ แล้วอย่างน้อย ๑ องศา

ประเพณีสงกรานต์ของไทยนั้น โดย ปกติจะถือเอาช่วงวันที่๑๓-๑๕ เมษายน ของทุก ปี เป็นช่วงระยะเวลาของเทศกาลสงกรานต์ อย่างไรก็ดีตาม กำหนดช่วงเวลาสงกรานต์ในแต่ละ

ละท้องถิ่นอาจแตกต่างกันไปบ้างขึ้นอยู่กับ ประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาประเพณีสงกรานต์ถือเป็นประเพณีการเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ที่ยึดถือ ปฏิบัติมาแต่โบราณช่วงวันสงกรานต์จึงเป็นวัน แห่งความเอื้ออาทร ความรัก ความผูกพัน ที่มี ต่อกันทั้งในครอบครัว ชุมชน สังคม และ ศาสนา^๔ ทำให้สมาชิกของครอบครัวได้มีโอกาส มาอยู่ร่วมกันเพื่อแสดงความกตัญญูทเวทิตา เช่นช่วยกันทำความสะอาดบ้าน จัดบ้านใหม่ ช่วยกันทำขนมไว้ทำบุญและเลี้ยงลูกหลาน

ประเพณีสงกรานต์ของอำเภอลำปลาย มาศ เป็นวิถีชีวิตของประชาชนชาวลำปลายมาศ ที่ยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมานาน โดยประชาชน ชาวลำปลายมาศถือว่าเป็นวัฒนธรรมของชุมชน ที่งดงามโดดเด่นและฝังลึกเข้าไปในวิถีชีวิตของ ประชาชนมาช้านานแล้ว ทุกคนควรส่งเสริม และรักษาประเพณีเอาไว้ เพื่อเป็นตัวอย่างอันดี งามแก่ลูกหลาน และรักษาวัฒนธรรมของชาว ไทยเอาไว้ สำหรับประเพณีสงกรานต์ของอำเภอลำปลายมาศนั้น ตามปกติจะมีด้วยกัน ๓ วัน คือ

^๓ราชบัณฑิตยสถาน,พจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕,พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ ๒๕๒๖),หน้า ๗๖๕.

^๔พระมหาอูตร สุทธิญาโณฉวีวรรณสุวรรณ ภา,เทศกาลและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับ พระพุทธศาสนา,ในเทศกาลและพิธีกรรม พระพุทธศาสนา,(กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๕๓),หน้า ๑๔๔-๑๔๕.

วันที่ ๑๓ -๑๕ เมษายน ของทุก ๆ ปี ประกอบไปด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำบุญตักบาตร สรงน้ำพระพุทธรูปพระสงฆ์ รดน้ำขอพรจากผู้สูงอายุและมอบของที่ระลึกให้แก่ผู้สูงอายุ ประจำคุ้มวัดต่าง ๆ เป็นต้น

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาความเป็นมาของประเพณีสงกรานต์

๒.๒ เพื่อศึกษาบทบาทของวัดกับการสืบสานประเพณีสงกรานต์ในอำเภอลำปลายมาศจังหวัดบุรีรัมย์

๒.๓ เพื่อวิเคราะห์บทบาทของวัดกับการสืบสานประเพณีสงกรานต์ในอำเภอลำปลายมาศจังหวัดบุรีรัมย์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ ขั้นสำรวจเอกสารเป็นขั้นการสำรวจเอกสารต่างๆ คือคัมภีร์พระไตรปิฎกทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำราวารสารและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อวางกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัยคัมภีร์พระไตรปิฎก

อรรถกถา ฎีกา และตำราอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

๓.๒ ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการบันทึกข้อมูล ดังนี้ คือ ย่อความให้ได้ใจความตรงตามความหมายของข้อความเดิม บันทึกโดยถอดข้อความเป็นข้อความของผู้วิจัยเอง คัดลอกข้อความเป็นข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิงเพื่อสนับสนุนความคิดของผู้วิจัย ข้อความที่เป็นพุทธพจน์ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ส่วนข้อมูลภาคสนามนั้น ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากพระสงฆ์ ประชาชนและปราชญ์ท้องถิ่นในอำเภอลำปลายมาศ

๓.๓ ขั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก่อนการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล เมื่อได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจึงนำมาจัดเรียงลำดับก่อนและหลังเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓.๔ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

๓.๕ ขั้นสรุปผล เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุปเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัยต่อไป

๓.๖ ขั้นเขียนรายงานการวิจัย ผู้วิจัยได้เขียนรายงานการวิจัยตามกรอบที่

กำหนดไว้ในคู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. สรุปผลการวิจัย

ความเป็นมาของประเพณีสงกรานต์
จากการศึกษาพบว่า ประเพณีสงกรานต์ เป็นประเพณีที่เก่าแก่ในสังคมไทยตั้งแต่โบราณและได้รับการสืบทอดต่อๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน ประเพณีสงกรานต์ เป็นประเพณีที่มีการเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ตามปฏิทินสุริยคติแบบโบราณที่ถือปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนาเป็นพื้นฐาน ประเพณีตรุษสงกรานต์ในประเทศไทย เชื่อว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ไทย สมมติให้ตรงกับวันที่ ๑๓ เมษายนของทุกปี เมื่อถึงกำหนดจะมียงานประเพณีฉลองเช่นทำบุญเลี้ยงพระ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว มีการสรงน้ำพระ ก่อเจดีย์ทราย รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่เล่นสาดน้ำ และมีการละเล่นอันหลากหลายของแต่ละท้องถิ่นทั่วประเทศ แต่ความจริงสงกรานต์ไม่ได้เป็นแค่ปีใหม่ไทยเท่านั้น เพราะกลุ่มชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือดินแดนแถบเอเชียอาคเนย์ที่นับถือพุทธศาสนาเช่นลาว พม่า เขมร รวมทั้ง

เขตสิบสองปันนาในประเทศจีนล้วนมีประเพณีสงกรานต์เหมือนกัน^๕

บทบาทของวัดกับการสืบสานประเพณีสงกรานต์ของอำเภอลำปลายมาศ

จากการศึกษาพบว่า อำเภอลำปลายมาศ อยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดบุรีรัมย์มีระยะทางห่างจากจังหวัดบุรีรัมย์ประมาณ ๓๐ กิโลเมตร ประชาชนในเขตอำเภอลำปลายมาศ ทำอาชีพด้านการเกษตร ภาษาพูดมีทั้งภาษาไทย ภาษาลาว ภาษาไทยโคราช ภาษาเขมรอำเภอลำปลายมาศจึงแปลว่า “เส้นทาง หรือสายน้ำเงินทอง”^๖ อำเภอลำปลายมาศแต่เดิมเป็นหมู่บ้านเล็กๆ เป็นชุมชนกลุ่มน้อยไม่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มากนัก จวบจนกระทั่งทางราชการได้สร้างทางรถไฟ จากจังหวัดนครราชสีมา (สร้างถึงนครราชสีมาเมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๔๓ และถึงบุรีรัมย์เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ.๒๔๖๘)ทางรถไฟผ่านเข้ามาทางหมู่บ้านแห่งนี้ จึงมีราษฎรหลั่งไหลเข้าจับจอง

^๕ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล,สงกรานต์ใน ๕ ประเทศ : การเปรียบเทียบทางวัฒนธรรม,(เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๓๙),หน้า ๖๕.

^๖อำเภอลำปลายมาศ,[ออนไลน์],แหล่งที่มา <http://th.wikipedia.org/wiki>

ที่ดิน บุคลากรทางฟงปลูกบ้านแปลงเมือง มีบ้านเรือนจำนวนมากขึ้นโดยลำดับ

คณะสงฆ์อำเภอลำปลายมาศพยายามสืบสานประเพณีวัฒนธรรมวันสงกรานต์ซึ่งเป็นประเพณีขึ้นปีใหม่ไทย ส่วนมากพระสงฆ์จะอนุรักษหรือประชาสัมพันธ์ ให้ได้รับทราบรับรู้เกี่ยวกับวันสงกรานต์ จะมีพิธีทำบุญตักบาตรหรือบังสุกุลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไป ส่วนมากการจัดประเพณีสงกรานต์จะทำการกันทุกวัดในอำเภอลำปลายมาศ นอกจากการบำเพ็ญกุศลแล้วส่วนหนึ่งก็จะมาสรงน้ำพระสงฆ์หรือสรงน้ำอัฐิธาตุของบรรพบุรุษ ส่วนมากพิธีอย่างนี้ คณะสงฆ์อำเภอลำปลายมาศก็จะกระทำกันทุกวัด การจัดงานวันสงกรานต์ของอำเภอลำปลายมาศมีการจัดงานทั้งในส่วนราชการและการจัดงานของประชาชนในหมู่บ้านและในคุ้มวัดต่างๆ การจัดงานสงกรานต์ของส่วนราชการคือเทศบาลลำปลายมาศและหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ปัจจุบันเทศบาลลำปลายมาศได้ขอความร่วมมือไปยัง คุ้มวัดต่างๆ ในเขตเทศบาลเพื่อจัดขบวนแห่มีการจัดรถประดับที่สวยงามนำพระพุทธรูปไปประดิษฐานบนรถแห่เพื่อให้ประชาชนได้ร่วมสรงน้ำพระ จากนั้นจะมีการแห่ในเขตเทศบาลเป็นการสนุกสนานมีการประกวดนางสงกรานต์ของแต่ละชุมชนในเขต

เทศบาลหลังจากจัดกิจกรรมในเทศบาลแล้วแต่ละคุ้มวัดหรือชุมชนก็จะมาจัดกิจกรรมในวัดของแต่ละชุมชนเป็นประจำทุกปี

วิเคราะห์บทบาทของวัดในการสืบสานประเพณีสงกรานต์ในอำเภอลำปลายมาศ การสืบสานประเพณีสงกรานต์ของวัดในเขตอำเภอลำปลายมาศ การจัดประเพณีสงกรานต์มีลักษณะทั้งความเป็นประเพณีประจำชาติและประเพณีท้องถิ่น เนื่องจากเมื่อถึงวันที่ ๑๓-๑๕ เมษายนของทุกปี ประชาชนชาวไทยทั่วทุกภูมิภาคของประเทศได้ถือปฏิบัติประเพณีสงกรานต์กันทั่วทุกภูมิภาค โดยมีองค์ประกอบส่วนร่วมที่ปฏิบัติเหมือนกันได้แก่การทำบุญตักบาตร การสรงน้ำพระ การสรงน้ำพระภิกษุสามเณร การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ เป็นต้น

กิจกรรมที่ควรอนุรักษฟื้นฟูและส่งเสริมให้มีการปฏิบัติเช่น การเตรียมเครื่องนุ่งห่ม เป็นการเตรียมเครื่องนุ่งห่มให้สะอาดเรียบร้อย หรือจะใช้ชุดใหม่ก็ได้ รวมทั้งการเตรียมผ้าสำหรับใช้ในการไหว้บิดา มารดา หรือ ญาติผู้ใหญ่คนรักนับถือ การทำความสะอาดบ้านเรือน ที่อยู่อาศัยบริเวณต่าง ๆ ในชุมชนที่อยู่ เช่น วัดวาอารามที่จะใช้เป็นสถานที่สำหรับทำบุญหรือที่สาธารณะอื่น ๆ การจัดงาน การทำบุญตักบาตรตอนเช้า

หรือนำอาหารไปเลี้ยงพระที่วัดเพื่ออุทิศส่วนกุศล
ให้แก่บุพการีที่ล่วงลับไปแล้ว การก่อเจดีย์ทราย
เป็นต้น

๕. สรุปและข้อเสนอแนะ

ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่
เก่าแก่และดั้งเดิมของประชาชนที่นับถือพุทธ
ศาสนาและศาสนาพราหมณ์ฮินดู เป็นประเพณี
ที่แสดงถึงวิถีชีวิตของประชาชนที่มีชีวิตอยู่กับ

ธรรมชาติ ดิน ฟ้า อากาศ ประยุกต์การดำเนิน
ชีวิตให้เข้ากับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เป็น
ประเพณีที่มีทั้งสาระและความบันเทิง คณะสงฆ์
ควรเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ประเพณีอันดีงามนี้ไว้
คู่กับพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

ทรงศักดิ์ ปรามค์วัฒนากุล.สงกรานต์ใน ๕ ประเทศ : การเปรียบเทียบทางวัฒนธรรม.เชียงใหม่ :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๓๙.

พระมหาอุดรสุทธินาโณณวิวรรณสุวรรณภา.เทศกาลและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาใน
เทศกาลและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา.กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
,๒๕๕๓.

ราชบัณฑิตยสถาน.พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕.พิมพ์ครั้งที่ ๒.กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์,๒๕๒๖.

อนุমানราชธน.ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาลสงกรานต์. พระนคร : กระทรวงศึกษาธิการ,๒๕๐๐.

<http://th.wikipedia.org/wiki>. [๕ มี.ค. ๒๕๕๕].

การศึกษาความเชื่อเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรม ของคนในชุมชน ตำบลกระหวั่น อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

พระครูปัญญาวัชรคุณ (วุฒิชัยพันธ์ อธิปญโญ)

บทคัดย่อ

การศึกษาความเชื่อเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมของคนในชุมชนตำบลกระหวั่น อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 368 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้แบบสอบถาม พบว่าคนในชุมชนตำบลกระหวั่น มีความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพ

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาของคนในชุมชนตำบลกระหวั่น อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ พบว่าคนในชุมชนเพศหญิงและเพศชายมีความเชื่อแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้หญิง มีความเชื่อมากกว่าผู้ชาย ส่วนอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความเชื่อ, กรรม, การให้ผลของกรรม, พระพุทธศาสนา

Abstract

The aim of this research is to study the belief of Kamma in Buddhism and the effects of Kamma in Buddhism of the people in the Tambon Krawan, Khunhan District, Sisaket Province. The 368 sampling sizes are classified by Simple Random Sampling classification. The research used the questionnaires a rating – scale found that People in the Tambon Krawan show their significant of belief of Kamma in Buddhism at high level. Using their different variables such as sex, age, educational level and occupation.

People in the Tambon Krawan show their significant of belief of Kamma in Buddhism at female people have the significantly higher degree of belief of Kamma in Buddhism at the 0.01 than the male peoples do. But people in the Tambon Krawan who have different age, different levels of educations and different types of occupation do not have different belief of Kamma in Buddhism.

Keywords: Belief, Kamma, Effects of Kamma, Buddhism

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาในประเทศไทย และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน คำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมนับว่า เป็นคำสอนที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา เพราะถ้าไม่มีคำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมแล้วก็จะทำให้คนไม่เห็นโทษของการกระทำความชั่วที่ไม่ดีต่าง ๆ ของมนุษย์ได้ การกระทำเช่นนี้มีผลเช่นไร ฉะนั้น เมื่อมีคำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมเช่นนี้แล้ว ย่อมจะเป็นการควบคุมพฤติกรรมของคนหรือสัตว์ ให้ดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุข เพราะมีความเชื่อเรื่องผลของการกระทำ มีความเกรงกลัวต่อผลของกรรมชั่ว มีความยินดีในผลของกรรมดี นำไปสู่การงดเว้นในกรรมที่ไม่ดีได้ อันนำไปสู่จุดหมายอันสูงสุดของชีวิตของมนุษย์ชาติ นั่นก็คือ ความสุขนิรันดร์ พระพุทธองค์ มีพุทธดำรัสสอนชาวโลกทั้งมวล ให้รู้ถึงกฎแห่งความจริงที่ว่า วิถีชีวิตของสรรพสัตว์ตกอยู่ภายใต้กรรมลิขิต ซึ่งทุกชีวิตมีอิสระเสรีในการกระทำต่างๆ เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตของตนเอง หลักคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นได้สะท้อนภาพการกระทำต่างๆ ว่ามีผลเกิดขึ้นจริง จึงถูกเรียกว่ากรรมวาที คือ เป็นหลักคำสอนให้เชื่อเรื่องกรรม (กัมมสัทธา) ให้เชื่อผลลัพธ์ของ

กรรม (กัมมวิปากสัทธา) ให้เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีกรรมเป็นของตน(กัมมสสกาตาสัทธา) และให้เชื่อในพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธองค์ (ตถาคตโพธิสัทธา)^๑ ซึ่งคัดค้านพวกอกรรมวาที อกริยาว่าที่ หมายถึง เหล่ามีจฉาภิภูติที่ไม่ยอมรับในเรื่องกฎแห่งกรรม

ปัจจุบันคนในสังคมไทยยังมีปัญหาถกเถียงเรื่องของการให้ผลของกรรมอยู่จำนวนมาก โดยเฉพาะตามหลักคำสอนที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” นั้น เป็นจริงหรือไม่เพียงใด เพราะเท่าที่เห็นๆ กันอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริงในสังคมปัจจุบันนี้ คนที่ทำชั่วได้ดี และคนที่ทำดีได้ชั่วก็มีมากมายเป็นผลให้หลายๆ คน ไม่เชื่อถือในหลักคำสอนนี้ การที่คนบางกลุ่มไม่มีความเชื่อในเรื่องของกรรม และ กฎแห่งกรรม มีความเห็นว่าผลของกรรมไม่มี บุญไม่มี บาปไม่มี บางกลุ่มก็มีความลังเลสงสัยไม่แน่ใจ บางกลุ่มก็มีความเข้าใจคลาดเคลื่อนไขว้เขว กระทั่งมองเห็นว่าการกระทำชั่วเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ ให้การยอมรับว่าเป็นความถูกต้อง ส่วนการกระทำดีกลับมองเห็นว่าเป็นเรื่องเก่าโบราณ มีความอายที่จะทำนั้น จึงเป็นผลให้เกิดค่านิยมที่ผิดๆ จนกลายเป็นปัญหาต่างๆ ตามมามากมายในสังคม เมื่อปัญหามีอยู่เช่นนี้ จึงควรศึกษากันให้ชัดเจน^๒

ชุมชน ตำบลกระหวัน อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ แต่เดิมเป็นชุมชนที่มี วัฒนธรรมและความเชื่อแบบดั้งเดิม คือ มี ประเพณีที่ปฏิบัติตามบรรพบุรุษ และเป็น ชุมชนที่เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา การพาลูกหลานไปทำบุญที่วัดอยู่เสมอและมี โรงเรียนที่เป็นโรงเรียนการกุศล ปัญหาใน ปัจจุบัน ก็คือ การศึกษาเกี่ยวกับหลักคุณธรรม ย่อหย่อน ความเข้าใจไม่ลึกซึ้ง ไม่ค่อยถูกต้อง จึงทำให้มีการปฏิบัติผิด ๆ เกิดขึ้น มีการนับถือ บูชา และพิธีกรรมที่ไม่ถูกต้อง เกิดการอ่อน วอนบูชา มีการเชื่อมงคลต้นข้าว ซึ่งผิดจาก หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ประชากร ขาดคุณธรรม จริยธรรมและ

^๑ พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๑๖๔.

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์, **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธมม์ ในเครือบริษัท สำนักพิมพ์แพรวแอนดโฮม จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๒๖๙.

ศีลธรรม ชุมชนไม่ให้ความสนใจกับเยาวชน บุตรหลาน โดยเฉพาะความร่วมมือภายใน หมู่บ้านเองยังมีน้อยมาก ทำให้มีปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหายาเสพติด และการลักขโมยมีมาก^๓

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น ใน ฐานะที่เป็นผู้มีส่วนรับผิดชอบต่อการ ส่งเสริมและ

ผลักดันให้ชุมชนมีความตระหนักต่อคุณค่าทาง คุณธรรมและจริยธรรมเพิ่มมากขึ้น ทำให้ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา ความเชื่อเรื่องกรรม และการให้ผลของกรรมของคนในชุมชน ตำบลกระหวัน อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ ชีวิตของคนชุมชนในปัจจุบันมีความเชื่อ เรื่องกรรมเป็นเช่นใด เพื่อที่นำผลที่ได้จากการ วิจัยไปใช้ในการพัฒนา และส่งเสริมการ เผยแพร่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้ ถูกต้องเพื่อลดปัญหาต่างๆ ที่เกิดในชุมชน

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาหลักธรรมเรื่องกรรม ในพระพุทธศาสนา

๒.๒ เพื่อศึกษาระดับความเชื่อเรื่อง กรรมในพระพุทธศาสนาของคนในชุมชน ตำบลกระหวัน อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ

๒.๓ เพื่อเปรียบเทียบความเชื่อเรื่อง กรรมในพระพุทธศาสนาของคนในชุมชน ตำบลกระหวัน อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพของคนในชุมชน

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล การสร้างเครื่องมือ การหาคุณภาพของเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดทำข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ คนในชุมชนตำบลกระหวัน อำเภอนาหวาย จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งนับถือพระพุทธศาสนา จำนวน ๘,๗๓๖ คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ คนในชุมชนตำบลกระหวัน อำเภอนาหวาย จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน ๓๖๘ คน^๔ ซึ่งได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างดังนี้

๑) แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นแต่ละหมู่บ้านในตำบลกระหวัน

^๓ คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนา, แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๖- พ.ศ. ๒๕๕๘) ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลกระหวัน อำเภอนาหวาย จังหวัดศรีสะเกษ พิมพ์ครั้งที่ ๑ (ศรีสะเกษ: ขุนหาญการพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๖.

^๔ ตารางการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากประชากร ๘,๗๓๖ คน ของเครจซีและมอร์แกน (Krejcirand Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่าง ๓๖๘ คน. รวีวรรณ ชินะ

ตระกูล , การทำวิจัยทางการศึกษา , (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ที.พี. พริน จำกัด , ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๑.

๒) สุ่มแต่ละหมู่บ้านด้วยวิธีการเลือกการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากมาจำนวน ๔ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านโพธิ์น้อย บ้านจะเนียว บ้านกระเบาเตื่อ และบ้านกันจิด ผลการสุ่มได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๖๘ คน ดังนี้

ตารางที่ ๑ จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
๑. บ้านโพธิ์น้อย	๙๒๖	๙๖
๒.บ้านจะเนียว	๑,๒๑๒	๑๒๗
๓. บ้านเตื่อ	๙๗๗	๑๐๒
๔. บ้านกันจิด	๔๐๙	๔๓
รวม	๓,๕๒๔	๓๖๘

๓.๒ ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาของคนในชุมชนตำบลกระหวัน อำเภอนาหวาย จังหวัดศรีสะเกษ ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย มีดังต่อไปนี้

๑. ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อายุ
ระดับการศึกษาและอาชีพ

๒. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความเชื่อเรื่อง
กรรมและการให้ผลของกรรมทั้ง ๓ ด้าน คือ
ด้านกายกรรม ด้านวจีกรรมและด้านมโนกรรม

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวม ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม
ข้อมูลครั้งนี้ มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม โดย
แบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ
ข้อมูลทั่วไป ของคนในชุมชนตำบลกระหวัน
อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ มีลักษณะ
เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ (Cheek-
Lists) ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับเพศ อายุ
ระดับการศึกษาและอาชีพ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเพื่อวัด
ระดับความเชื่อเรื่องกรรมและการให้ผลของ
กรรมในพระพุทธศาสนาของคนในชุมชน
ตำบลกระหวัน อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ
ในด้านกายกรรม ด้านวจีกรรมและด้านมโนกรรม การสร้าง
เครื่องมือโดยวิธีการของลิเคอร์ท (Likert) ^๕
ลักษณะ คำถามเป็นแบบมาตรา
ส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ
โดยเรียงจากมากที่สุด มาก
ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

^๕ พวงรัตน์ ทวีรัตน์ , **วิธีการวิจัยทาง
พฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่
๘(กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย , ๒๕๔๓), หน้า ๑๐๗ – ๑๐๘
**๓.๔ การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพ
ของเครื่องมือ**

การสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวม
ข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัย เรื่องการศึกษาความ
เชื่อ

เรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมของคนใน
ชุมชนตำบลกระหวัน อำเภอขุนหาญ จังหวัด
ศรีสะเกษ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

๑. ศึกษาหนังสือ เอกสารและ
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ และ
เอกสารที่เกี่ยวข้อง

กับหลักธรรมเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมเรื่องกรรม เพื่อ
เป็นแนวทางในการกำหนดตัวแปรต้นและตัว
แปรตาม

๒. กำหนดเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนด
ประเด็นของตัวแปรตาม คือ กรรมทั้ง ๓ ด้าน
ได้แก่ ด้านกายกรรม ด้าน
วจีกรรม และด้านมโนกรรม

๓. กำหนดน้ำหนักความสำคัญของ
กรรมทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านกายกรรม ด้าน
วจีกรรม และด้านมโนกรรม เท่า ๆ กัน รวม
คำถามที่ตั้งมี จำนวน ๓๐ ข้อ ซึ่งในการตั้ง
คำถามผู้วิจัยคำนึงถึงภาษาที่ใช้ให้เหมาะสมกับ
ระดับของผู้ตอบคำถามที่มีความแตกต่างกัน

๔. สร้างแบบสอบถามเสนอ คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความ ถูกต้องเพื่อให้แบบสอบถามครอบคลุม เนื้อหา (Content Validity) และตรงตาม ประเด็นที่ต้องการศึกษา

๕. หาความเที่ยงตรง (Validity) ของ แบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถาม ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ แบบสอบถาม จำนวน ๓ ท่าน พิจารณาตรวจสอบ ความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา แล้วนำมาแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง เสนอคณะกรรมการควบคุม วิทยานิพนธ์

๖. หาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลอง ใช้กับประชากร (Try – Out) ที่ไม่ใช่กลุ่ม ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ ดำเนินการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มทดลอง และเก็บแบบสอบถามภายใน ๑๐ วัน แล้วนำ แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างตอบมาวิเคราะห์ หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยคำนวณค่า สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) โดยวิธีการของครอนบาช (Cronbach) ^๖ ได้ ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .๙๒

๗. ปรับปรุงแบบสอบถามเป็นฉบับ สมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ต่อไป

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดทำข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวม ข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

๑. ผู้วิจัยทำหนังสือถึงบัณฑิต วิทยาลัย เพื่อออกหนังสือขออนุญาตในการ เก็บข้อมูลถึง กำนันประจำตำบลกระหวัน อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒. ผู้วิจัยนำหนังสือขออนุญาตเก็บ ข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย เสนอต่อฝ่าย ปกครองประจำตำบลกระหวัน อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อขออนุญาตในการเก็บ ข้อมูล

๓. ผู้วิจัยดำเนินการแจก แบบสอบถามและเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

^๖ เรืองเดียวกัน. หน้า ๑๒๕ - ๑๒๖.

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา รวบรวมข้อมูลทั้งหมดจัดเพื่อตรวจสอบความ ถูกต้อง

สมบูรณ์ หลังจากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วย เครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับ ดังนี้

๑. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบ แบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่และค่า ร้อยละ

๒. วิเคราะห์ระดับความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาของคนในชุมชนตำบลกระหวั้น อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ โดยคำนวณค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและนำค่าเฉลี่ย มาตัดสินตามเกณฑ์ที่กำหนด^๗ ไว้ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑ - ๕.๐๐ หมายถึง มีระดับความเชื่อมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑ - ๔.๕๐ หมายถึง มีระดับความเชื่อมาก

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑ - ๓.๕๐ หมายถึง มีระดับความเชื่อปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑ - ๒.๕๐ หมายถึง มีระดับความเชื่อน้อย

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๕๐ หมายถึง มีระดับความเชื่อที่น้อยที่สุด

๓. เปรียบเทียบความแตกต่าง ความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาของคนในชุมชนตำบลกระหวั้น อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ ในกรณีที่ตัวแปรที่ต้องการศึกษา ๒ กลุ่ม

ได้แก่ เพศ ใช้ค่าทดสอบค่าที (t - test) ในกรณีที่จำแนกตัวแปรที่ต้องการศึกษามากกว่า ๒ กลุ่ม ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (F - test) ได้แก่ อายุ และอาชีพในกรณีที่พบความแตกต่างจะทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe Method)^๘ เพื่อพิจารณาผลการศึกษาค้นคว้าตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

๔. ผลการวิจัย

๔.๑ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นคนในชุมชนตำบลกระหวั้น อำเภอบุณฑล

จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน ๓๖๘ คน เป็นเพศหญิงจำนวน ๒๐๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๘๙ และเพศชาย จำนวน ๑๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๑๑ เมื่อแยกตามอายุ พบว่าคนในชุมชนตำบลกระหวั้นมีอายุ ๒๖ - ๔๑ ปี จำนวน ๑๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๒๔ มีอายุ ๑๐ - ๒๕ ปี จำนวน ๑๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๘๙ มีอายุ ๔๒ - ๕๙ ปี จำนวน ๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓๗ และมีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๔๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๕๐ เมื่อแยกตามระดับการศึกษา พบว่าระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๑๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๓๐ ระดับประถมศึกษา จำนวน ๑๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๗๘ ระดับอาชีวศึกษา จำนวน ๔๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๕๐ ระดับอุดมศึกษา จำนวน ๕๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๔๑ เมื่อแยกตามอาชีพ พบว่ามีอาชีพเกษตรกรรมมีจำนวน ๑๔๔

^๗ บุญชม ศรีสะอาด , การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น , ๒๕๓๕) หน้า ๑๐๐.

^๘ เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๒๐ - ๑๒๔.
คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๑๓ อาชีพพนักงานเรียน/นักศึกษา จำนวน ๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๖๓ อาชีพรับจ้าง จำนวน ๖๖ คน คิดเป็น

ร้อยละ ๑๗.๙๓ อาชีพค้าขาย จำนวน ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๔๓

อาชีพลูกจ้าง/พนักงานของรัฐ จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๘๙ อาชีพนักธุรกิจ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๒๖ และรับราชการ จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๗๒ ตัวแปรต้นที่ใช้ทั้งหมด มี ๔ ตัว คือเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

๔.๒ คนในชุมชนตำบลกระหวันทัน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ มีความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมและในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านกายกรรม ด้านวจีกรรม ด้านมโนกรรม อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพจะพบว่า

๑) คนในชุมชนตำบลกระหวันทันทั้งผู้หญิงกับผู้ชายมีความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมและในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมาก

๒) คนในชุมชนตำบลกระหวันทันที่มีอายุ ๑๐-๒๕ ปี อายุ ๒๖ - ๔๑ ปี อายุ ๔๒ - ๕๙ ปี และอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาโดยภาพรวมและในแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก

๓) คนในชุมชนตำบลกระหวันทันที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษาและอุดมศึกษาแตกต่างกันมีความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาโดยภาพรวมและในแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก

๔) คนในชุมชนตำบลกระหวันทันที่มีอาชีพอาชีพนักเรียน/นักศึกษา อาชีพรับราชการ นักธุรกิจ/ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ลูกจ้าง พนักงานของรัฐ ค้าขาย เกษตรกรรม และรับจ้างมีความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาโดยภาพรวมและในแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาของ

คนในชุมชนตำบลกระหวันทัน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพจะพบว่า

๑) คนในชุมชนเพศชายและเพศหญิงมีความเชื่อเรื่องกรรม โดยภาพรวมและในแต่ละด้าน

ได้แก่ ด้านกายกรรม ด้านวจีกรรม ด้านมโนกรรม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ โดยที่ผู้ชายมีความเชื่อเรื่องกรรมน้อยกว่าผู้หญิงทั้งโดยภาพรวมและในแต่ละด้านทุกด้าน

๒) คนในชุมชนที่มีอายุต่างกัน มีความเชื่อเรื่องกรรมโดยภาพรวมและในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านกายกรรม ด้านวจีกรรม ด้านมโนกรรม ไม่แตกต่างกัน

๓) คนในชุมชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความเชื่อเรื่องกรรมโดยภาพรวมและในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านกายกรรม ด้านวจีกรรม ด้านมโนกรรม ไม่แตกต่างกัน

๔) คนในชุมชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความเชื่อเรื่องกรรมโดยภาพรวมและในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านกายกรรม ด้านวจีกรรม ด้านมโนกรรม ไม่แตกต่างกัน

๕. สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยมีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๕.๑ ความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาของคนในชุมชนตำบลกระหวัน อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อนำค่าเฉลี่ยที่ได้กำหนดไว้ตามเกณฑ์ของระดับความเชื่อในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ มาเทียบเคียงกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในงานวิจัยครั้งนี้จะพบว่าสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พรสวัสดิ์ เพชรแดง เรื่อง “ความเชื่อเรื่อง บุญ - บาป ในพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ในเขตกรุงเทพมหานคร ” ที่พบว่า “นักเรียนส่วนใหญ่มีความเชื่ออยู่ในระดับสูง” ในทำนองเดียวกับงานวิจัยของพระมหาสมคิด เหลาฉลาด เรื่อง “ความเชื่อเรื่องบุญ - บาป กับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร” ที่พบว่า “นักเรียนส่วนใหญ่มีความเชื่อเรื่อง บุญ - บาป อยู่ในระดับสูง”^{๑๐} และสอดคล้องกับผลการวิจัยของไพฑูรย์ พวงยอด เรื่อง “ความเชื่อและการประพฤติปฏิบัติตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเรื่องมงคล ๓๘ ประการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ในจังหวัดร้อยเอ็ด” พบว่านักเรียนมีความเชื่อและการประพฤติปฏิบัติตามความเชื่อทาง

พระพุทธศาสนาเรื่องมงคล ๓๘ ประการ อยู่ในระดับมาก^{๑๑}

สาเหตุที่คนในชุมชนตำบลกระหวัน ซึ่งมีหลากหลายอาชีพ และประกอบด้วยอาชีพนักเรียน/นักศึกษา ร้อยละ ๒๖.๖๓ มีความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากคนในชุมชนทุกคนนับถือพระพุทธศาสนา มีครอบครัวเป็นชาวพุทธ และมีที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนใกล้เคียงวัดอันเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในชุมชน และคนในชุมชนยังรักษาสันติธรรมนิยมประเพณีไว้ โดยเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ไม่ว่าจะมีความแตกต่างกัน ระดับการศึกษาหรืออาชีพที่แตกต่างกันได้รับการปลูกฝัง และหล่อหลอมให้มีการดำเนินชีวิตแบบวิถีพุทธ อันมีความเชื่อเรื่องกรรมเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ตำบลกระหวันยังได้มีโรงเรียนในการกุศลของพระพุทธศาสนา ซึ่งคนในชุมชนนิยมนำลูกหลานไปเรียนหนังสือ จึงทำให้คนในชุมชนตำบลกระหวันมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนา ทำให้มีความเชื่อในหลักธรรมในระดับมาก

^๙ พรสวรรค์ เพชรแดง, “ความเชื่อเรื่อง บุญ - บาป ในพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ในเขตกรุงเทพมหานคร” , **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาศึกษาศาสตร์ การสอน: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๘).

^{๑๐} พระมหาสมคิด เหลาฉลาด, เรื่อง “ความเชื่อเรื่องบุญ - บาป กับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต**. (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , ๒๕๔๒).

^{๑๑} ไพฑูรย์ พวงยอด, เรื่อง “ความเชื่อและการประพฤติปฏิบัติตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเรื่องมงคล ๓๘ ประการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ในจังหวัดร้อยเอ็ด” , **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต** (สาขาจิตวิทยาการศึกษา : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม , ๒๕๔๔).

๕.๒ คนในชุมชนเพศชายและเพศหญิง มีความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาในภาพรวมและในแต่ละด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ โดยผู้หญิงมีความเชื่อมากกว่าผู้ชาย ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของเดชา อยู่หว่าง (๒๕๔๗) , ศิริกุล กลิ่นทอง (๒๕๔๙), ชมพู่ ยอดสาร (๒๕๕๑) พบว่า วัยผู้ใหญ่ตอนกลางเพศหญิงมีความเชื่อต่อการทำบุญมากกว่าเพศ

ชาย^{๑๒} และจะพบว่าผู้สูงอายุเพศหญิงมีความเข้าใจแก่นคำสอนในพุทธศาสนาด้านการดำเนินชีวิตสูงกว่าผู้สูงอายุเพศชาย^{๑๓} จึงพอสรุปได้ว่าเพศหญิงมีความใกล้ชิดกับพุทธศาสนาและร่วมทำกิจกรรมทางศาสนา มากกว่าเพศชาย^{๑๔}

สาเหตุที่ผู้หญิงมีความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา มากกว่าผู้ชาย อาจเนื่องมาจาก สถาบันครอบครัวของสังคมไทย จะมอบความเป็นใหญ่ในบ้านให้แก่ผู้หญิง เป็นผู้ดูแลอบรมเลี้ยงดูบุตร และรับผิดชอบความเรียบร้อยภายในครอบครัว ผู้ชายจะทำหน้าที่ในด้านการปกป้องดูแลให้ความคุ้มครองและรับผิดชอบต่อด้านการหาเลี้ยงชีพ แม้ในปัจจุบันสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงต้องออกทำงานนอกบ้าน แต่ค่านิยมนี้ยังได้รับการยอมรับจากสังคมไทยอยู่ ดังนั้นผู้หญิงจึงมีเวลาที่จะไปวัดมากกว่าผู้ชาย และลูกสาวจะมีความใกล้ชิดแม่ เพื่อช่วยเหลือแม่ทำงานบ้าน จัดเตรียมอาหารสำหรับครอบครัวและทำบุญตักบาตร จึงซึมซับรับการปลูกฝังทางประเพณีวัฒนธรรม ค่านิยมและความเชื่อเรื่องกรรมในทางพระพุทธศาสนาโดยไม่รู้ตัว

๕.๓ คนในชุมชนที่มีอายุต่างกัน มีความเชื่อเรื่องกรรมไม่แตกต่างกัน

๕.๔ คนในชุมชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความเชื่อเรื่องกรรมไม่แตกต่างกัน

๕.๕ คนในชุมชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความเชื่อเรื่องกรรม ไม่แตกต่างกันซึ่งทั้งสามหัวข้อสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนี บุญพิทักษ์ การศึกษาความเชื่อในผลของความดี

พบว่า สาเหตุของความเชื่อของบุคคลที่มีต่อการทำความดีอย่างชัดเจน ประชาชนที่ให้ข้อมูลมีระดับการศึกษา ฐานะ เศรษฐกิจ อาชีพ การศึกษาตั้งแต่ไม่จบ ป.๔ ไปจนถึงจบปริญญาเอก อาชีพเก็บของเก่าขายไปจนถึงอาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้บังคับการตำรวจ และผู้มีฐานะยากจนมาก ร่ำรวยมาก แต่จากการศึกษาพบว่าทุกคนมีสาเหตุของความเชื่อในผลของความดี ผลความดีที่ได้รับ

^{๑๒}เดชา อยู่หว่าง, เรื่อง “การศึกษาความเชื่อต่อการทำบุญของพุทธศาสนิกชนในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม” **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๗).

^{๑๓}ศิริกุล กลิ่นทอง, เรื่อง “ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานของข้าราชการที่เข้าร่วมโครงการการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท” **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙).

^{๑๔}ชมพู่ ยอดสาร, เรื่อง ความเข้าใจแก่นคำสอนในพุทธศาสนากับการปรับตัวของผู้สูงอายุ” **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๑).

และพฤติกรรมไม่ต่างกันเลย^{๑๕} และยังสอดคล้องกับการวิจัย ภัทรา บุญสุยา เรื่อง “ศึกษาระดับและเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องบุญบาป ตามกฎแห่งกรรมในพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ สังกัดกรมสามัญศึกษากระทรวงศึกษาธิการ สหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” พบว่า นักเรียนที่มีระดับการศึกษาและอาชีพของผู้ปกครองต่างกัน มีความเชื่อเรื่องบุญ-บาป ตามกฎแห่งกรรมในพระพุทธศาสนา ไม่แตกต่างกัน^{๑๖}

สาเหตุที่คนในชุมชนตำบลกระหวั้นที่มีอายุ ระดับการศึกษาและอาชีพต่างกัน มีความเชื่อเรื่องกรรมไม่แตกต่างกัน เพราะ สิ่งเหล่านี้เป็นแค่ปัจจัยภายนอก เนื่องจากคนในชุมชนได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัว ได้รับการปลูกฝัง มีความผูกพันกับพระพุทธศาสนามานาน จึงไม่มีความแตกต่างซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุณี บุญพิทักษ์ การศึกษาความเชื่อในผลของความดี พบว่า สาเหตุที่ทำให้คนเชื่อในความดี เชื่อในเรื่องกรรม ได้แก่ พ่อ – แม่ ปู่ย่า ตายาย พาไปวัดและสอนให้ทำความดีมาตั้งแต่เด็ก ได้มีโอกาสได้ปฏิบัติดูแลพระสงฆ์เกิดความศรัทธาเชื่อในการทำความดีบ้านอยู่ใกล้วัด มีโอกาสไปวัดบ่อย ๆ บุคคลในครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อนชักชวนให้เข้าวัด สร้างความดี คิดจากการทำนายดวงชะตาให้เข้าวัดสะเดาะเคราะห์ เห็นแบบอย่างที่ดีจากการประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์เกิดความศรัทธาเลื่อมใส นับถือศาสนาพุทธควร

ยึดมั่นในประเพณีของชาวพุทธ และสนใจคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงศึกษาเรียนรู้^{๑๗}

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง “การศึกษาความเชื่อเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมของคนในคนในชุมชนตำบลกระหวัน อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ” แบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น ๒ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ตอนที่ ๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ตอนที่ ๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. นำข้อมูลจากการวิจัยไปใช้ในการพัฒนางานด้านจริยธรรมของชุมชน โดยทำการปรับปรุงแก้ไข และส่งเสริมพฤติกรรมด้านจริยธรรมของคนในชุมชนตำบลกระหวัน อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งจากการวิจัยทำให้เราทราบสาเหตุที่ทำให้บุคคลเชื่อในเรื่องกรรม และทราบพื้นฐานว่าคนในชุมชนตำบลกระหวันมีความเชื่อเรื่องกรรมในระดับใด

^{๑๖} ภัทรา บุญสุยา , “ ศีลขาระดับและเปรียบเทียบความเชื่อเรื่อง บุญ – บาปตามกฎแห่งกรรมในพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ สหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาไทยคดีศึกษา: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๕).

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๕๙.

๒. ควรจัดให้มีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา จัดให้มีการปฏิบัติธรรม เชิญชวนคนในชุมชนให้เข้าวัด ฟังธรรมให้มาก เพื่อให้ความศรัทธาในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

๓. ควรจัดหลักสูตร และมีการสอนศาสนาร่วมกับโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนและเยาวชนได้ซึมซับและได้รับการปลูกฝังในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากขึ้น และจัดให้ชุมชนเข้าไปเกี่ยวข้อง

ตอนที่ ๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการวิจัยความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนากับกลุ่มประชากรอื่น ๆ ในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ และประชาชนเพื่อนำผลในภาพรวม มาปรับเป็นนโยบายในการปลูกฝังจริยธรรมของจังหวัด

๒. ควรมีการวิจัยความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนากับตัวแปรอื่น ๆ บ้าง เช่น การอบรมเลี้ยงดู ลักษณะครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยาย

^{๑๕} สุณี บุญพิทักษ์, “ศึกษาความเชื่อในผลของความดี” , มปป., หน้า ๖๑.

๓. ควรทำวิจัยโดยมีการสัมภาษณ์ใน
ระดับลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้น

^๔ บุญชม ศรีสะอาด , การวิจัย
เบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร :
สุวีริยสาส์น , ๒๕๓๕) หน้า ๑๐๐.

บรรณานุกรม

คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนา. แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๖- พ.ศ. ๒๕๕๘)

ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลกระหวั้น อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ.

พิมพ์ครั้งที่ ๑. ศรีสะเกษ: ขุนหาญการพิมพ์, ๒๕๕๖.

บุญชม ศรีสะอาด . การวิจัยเบื้องต้น . พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยสาส์น , ๒๕๓๕.

พระราชวรมนี (ประยูร ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๔.

กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๒๘.

พระพรหมคุณาภรณ์, **พุทธธรรมฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
ผลิธมม์ ในเครือบริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๒๖๙.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๘.

กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

รวีวรรณ ชินะตระกูล . **การทํารว้จยทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ที.พี. พริน จำกัด,
๒๕๔๒.

สุนิ บุญพิทักษ์, “ศึกษาความเชื่อในผลของความดี” , มปป., หน้า ๖๑.

ชมพู่ ยอดสาร. ความเข้าใจแก่นคําสอนในพุทธศานากับการปรับตัวของผู้สูงอายุ. **วิทยานิพนธ์
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง**. ๒๕๕๑.

เดชา อยู่หวาง. การศึกษาความเชื่อต่อการทำบุญของพุทธศาสนิกชนในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัด
มหาสารคาม. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**.
๒๕๔๗.

พรสวัสดิ์ เพชรแดง “ ความเชื่อเรื่องบุญ – บาป ในพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอน
ปลายปีที่ ๖ ในเขตกรุงเทพมหานคร” **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
ศึกษาศาสตร์ - การสอน บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**, ๒๕๒๘.

พระมหาสมคิด เหลาฉลาด. “ความเชื่อเรื่องบุญและบาปกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียน
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชน
มหาบัณฑิต. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**, ๒๕๔๒.

ภัทรา บุญสุยา. “การศึกษาระดับและเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องบุญ – บาป ตามกฎแห่งกรรมใน
พระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ สังกัดกรมสามัญศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ สหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา”.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาไทยคดีศึกษา.มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๕.

ศิริกุล กลิ่นทอง. ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานของข้าราชการที่เข้า ร่วม
โครงการการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์**. ๒๕๔๙.

ศึกษาคุณค่าจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงกันตรึม ในเขตอำเภอเมือง

จังหวัดสุรินทร์

A STUDY OF ETHICAL VALUES IN KANTRUM IN AMPHOE MUEANG

SURIN PROVINCE

พระอธิการชาติรี ชิวสุทโธ (ศรีนุช)^๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน จังหวัดสุรินทร์ ๒) ศึกษาพัฒนาการของเพลงกันตรึม ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ ๓) ศึกษาหลักจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงกันตรึม ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า

เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงที่แต่งขึ้นโดยชาวบ้านหรือศิลปินชาวบ้าน ซึ่งอาจจะมีชื่อผู้แต่งเพลงหรือไม่ มีชื่อก็ได้ เพลงพื้นบ้านนั้นมีอยู่ทุกภาคของประเทศไทย เป็นเพลงที่กล่าวถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณีของผู้คนในภูมิภาคนั้นๆ เพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย เพลงเจريง เพลงกันตรึม เป็นต้น เพลงพื้นบ้านแสดงถึงความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของคนในจังหวัดสุรินทร์ กันตรึมเป็นการละเล่นเพลงพื้นบ้านของชาวอีสานใต้โดยเฉพาะจังหวัดสุรินทร์ กันตรึมถือเป็นแม่บทของเพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้านอื่นๆ ของจังหวัดสุรินทร์ เพลงกันตรึมได้รับอิทธิพลมาจากเพลงปฎิพากย์ของเขมรในประเทศกัมพูชา ใช้บรรเลงประกอบความเชื่อทางไสยศาสตร์ เช่นการบวงสรวงเข้าทรงโจลมะมั่วต หรือการเล่นบ๊องบ๊อต

^๑พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กันตรึมนิยมเล่นในงานมงคลต่างๆ เช่นงานบวชนาค งานแต่งงาน เป็นต้น เพลงกันตรึมจะกล่าวถึง ประเพณี วิถีชีวิต หลักธรรมทางศาสนา คติสอนใจ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ปัจจุบันเพลง กันตรึมในจังหวัดสุรินทร์เน้นไปที่ความสนุกสนาน เพื่อให้เข้ากับยุคสมัย

หลักจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงกันตรึมนั้นได้แก่หลักจริยธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เช่นหลักการทำบุญในพระพุทธศาสนา การสอนให้เป็นคนขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ การศึกษา เล่าเรียนและการมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ปัจจุบันนี้เพลงกันตรึมแบบเก่าจะหาฟังยาก ส่วนมากจะเป็นกันตรึมประยุกต์ที่เน้นความสนุกสนาน

คำสำคัญ :กันตรึม,จริยธรรม

Abstract

This thesis aims to1) Study the concept with folk music in Surin province,2) Study the development of Kantrum in Surin Sub districe,3) Study the ethical appear in Surin Sub districe,surin province.

The study found that

Folk music is a song composed by the villagers or folk artists, This may be the name of a song artists or not, Folk songs exist in all regions of the Thailand, As the song says, a way of life, Traditions of the people of the regions.Folk songs and Folk Show in surin province, includes jiang and kantrum etc. Folk music represents life and the way of lives of people in Surin province,kantrum is master of folk songs and other folk in Surin province, kantrum is Influenced by music patipag of Khmer in Cambodia, Used to play the superstition,Such as the psychic witch, Or playing bong bod.

Kantrum popular play in auspicious ceremony Such as the ordination ceremony, wedding, etc.The Kantrum discusses the traditions, lifestyle, religious principles for a guide in life. The present Kantrum in Surin Province focus on fun to match the period.

Ethical principles that appear in the song Kantrum include ethical principles for human living, such as the principle of charity in Buddhism. Teaching as a hardworking people in their careers. Studying and having gratitude to the benefactor. Nowadays the old song Kantrum will find difficult listening. Most of them are Kantrum applications focused on fun.

Keywords : Kantrum, Ethic

๑.บทนำ

“กันตรึม” เป็นเพลงพื้นเมืองที่นิยมกันมากในเขตอีสานใต้ อันได้แก่จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดศรีสะเกษ ในกลุ่มชนซึ่งใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาประจำถิ่น เพราะเนื้อเพลงกันตรึมใช้ภาษาเขมรขับร้อง นิยมเล่นกันมากโดยเฉพาะในจังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดสุรินทร์^๒ ลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ของกันตรึมก็คือเป็นวงดนตรีพื้นบ้านที่นำเอา จังหวะตีโทน โฉ๊ะ-คะครึม-ครึม มาเป็นซ็ววงดนตรีที่เรียกว่า กันตรึมเครื่องดนตรีกันตรึมประกอบด้วย ปี่อ้อ ๑ เล้า ซอกันตรึมหรือซอกกลาง ๑ คัน กลองโทน ๒ ใบ เครื่องประกอบจังหวะมีฉิ่ง ฉาบ กรับ ทำนองเพลงใช้แม่บท

เพลงพื้นบ้าน เช่น มะโปล้โดงผกาญแจก โอมตุ กสิบทอดกันมาจากพ่อครูแม่ครูเพลง เนื้อเพลงที่ใช้ร้องจะเป็นภาษาเขมรสูงมีเนื้อหาที่สะท้อนถึงความเป็นมา ความรักและการบรรยายให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ผู้เล่น ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย จำนวน ๔-๕ คน ฝ่ายหญิงส่วนใหญ่จะเข้ามาร่วมรำและร้องบ้างเป็นบางครั้ง การแต่งกายผู้ชายใส่เสื้อคอกลมนุ่งโจงกระเบน ผ้าขาวม้าคาดเอว และมีผ้าขาวม้าอีกชิ้นหนึ่งพาดบ่าทั้งสองข้าง ส่วนผู้หญิงนุ่งผ้าขึ้นแบบเขมร สวมเสื้อรัดรูปแขนกระบอกอาจมีผ้ารัดอกอีกชิ้นหนึ่งรัดอกทับเสื้อหรือแต่งตามประเพณีนิยมของท้องถิ่น ก่อนจะเล่นกันตรึมจะมีการไหว้ครูก่อน นักดนตรีหันหน้าไปทางทิศตะวันออกวางเครื่องดนตรีและเครื่องสังเวยรวมกันไว้ข้างหน้า เมื่อผู้ที่กระทำพิธีนำสวดคาถาบูชาครูเสร็จจึงจะเริ่มการแสดงต่อไป

^๒ภูมิจิต เรื่องเดชและคณะ,การละเล่นกันตรึม เพลงพื้นบ้านชาวไทยเขมร,รายงานวิจัย (กระทรวงวัฒนธรรม: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ,๒๕๕๐),หน้า ๖๕

การเล่นกันตรึม^๓ นิยมเล่นในงานมงคลต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน โกนจุก บวชนาค หรืองานเทศกาลต่าง ๆ ปัจจุบันมีผู้นำไปบรรเลงทั้งประเภทเพลงครุ เพลงพิธีการ เพลงเข้าขบวนแห่ เพลงเบ็ดเตล็ด ซึ่งมีทั้งท่วงทำนอง อ่อนหวาน สนุกสนาน และโศกเศร้า

กันตรึมได้รับการสืบทอดแบบมุขปาฐะ ไม่มีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร กันตรึมพื้นบ้านจึงมีสภาพที่ไม่แตกต่างกับการละเล่นพื้นบ้านอื่น ๆ ที่กำลังลดความนิยมลงไป ทำให้กันตรึมพื้นบ้านในปัจจุบันหลงเหลืออยู่น้อย ในขณะเดียวกัน วัฒนธรรมดนตรีตะวันตกได้เข้ามา มีบทบาทและอิทธิพลเช่น การนำเครื่องดนตรีตะวันตกเข้ามาผสมหรือใช้เครื่องดนตรีตะวันตกในรูปแบบวงสตริง หรือเปลี่ยนรูปแบบเป็นเพลงลูกทุ่งมีหางเครื่องมาเต้นทำให้ดนตรีกันตรึมที่เคยเป็นดนตรีและการแสดงพื้นบ้านในรูปแบบดั้งเดิมกำลังสูญหายปัจจุบันนี้บทเพลงพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ซึ่งก็เป็นไปตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง การนิยมดูการละเล่นพื้นบ้าน บทเพลงพื้นบ้านก็มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ทันยุค

^๓สมจิตร กัลยาศิริ, การวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์, วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๔), หน้า ๗๙

สมัย การเล่นเพลงพื้นบ้านแบบเก่าได้รับการรังสรรค์ใหม่โดยคนยุคใหม่ เนื้อหาสาระของเพลงก็เปลี่ยนแปลงไป แต่ถึงอย่างไรก็ตามในบทเพลงกันตรึมของชาวสุรินทร์ก็ยังมีหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาสอดแทรกอยู่ในบทเพลงเสมอ

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์

๒.๒ เพื่อศึกษา พัฒนาการของเพลงกันตรึมในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์

๒.๓ เพื่อศึกษาคุณค่าจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงกันตรึม ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ ขั้นสำรวจเอกสารเป็นขั้นการสำรวจเอกสารต่างๆ คือคัมภีร์พระไตรปิฎกทั้งฉบับ ภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำราวารสารและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อวางกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัยคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และตำราอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

๓.๒ ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการบันทึกข้อมูลดังนี้ คือ

ย่อความให้ได้ใจความตรงตามความหมายของข้อความเดิม บันทึกโดยถอดข้อความเป็นข้อความของผู้วิจัยเอง คัดลอกข้อความเป็นข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิงเพื่อสนับสนุนความคิดของผู้วิจัย ข้อความที่เป็นพุทธพจน์ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก

๓.๓ ขั้นสร้างแบบสัมภาษณ์โดยสัมภาษณ์นักร้องกันตรึม ๑๐ คน

๓.๔ ขั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก่อนการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล เมื่อได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจึงนำมาจัดเรียงลำดับก่อนและหลังเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓.๕ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

๓.๖ ขั้นสรุปผล เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุปเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัยต่อไป

๓.๗ ขั้นเขียนรายงานการวิจัย ผู้วิจัยได้เขียนรายงานการวิจัยตามกรอบที่กำหนดไว้ในคู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔.สรุปผลการวิจัย

เพลงพื้นบ้านหมายถึง เพลงชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็ประดิษฐ์แบบแผนการเล่น การร้องเพลงไปตามความนิยมและสำเนียงพูดที่เปลี่ยนแปลงแตกต่างกัน เพลงแบบนี้มักจะนิยมร้องกันในเวลาเทศกาล หรืองานที่มีการชุมนุมผู้คนในหมู่บ้านมาร่วมรื่นเริงกัน ช่วงครึ่งชั่วคราว เช่น ตรุษสงกรานต์ ขึ้นปีใหม่ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า และการลงแขกเอาแรงกัน^๕ ในกิจอันเป็นอาชีพ เช่น เกี่ยวข้าว นวดข้าว เป็นต้น และเนื้อหาของเพลงที่ร้องกันไม่ว่าทำนองเพลงชนิดใด จะมีอยู่อย่างเดียวคือ เรื่องว่าผู้ชายเกี่ยวผู้หญิง สิ่งสำคัญในการร้องก็อยู่ที่ผู้คิดค้นกลอนสด ร้องแก้กันด้วยปฏิภาณอันทำให้เกิดรสสนุกทั้งสองฝ่าย เพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้านของจังหวัดสุรินทร์ได้รับอิทธิพลจากเขมรเพราะสุรินทร์มีอาณาเขตติดต่อกับชายแดนกัมพูชา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมด้านความเชื่อเกี่ยวกับการเข้าทรง สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ค่านิยมสำหรับเพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้านในสมัยโบราณนั้นเป็นที่

^๕ เจริญชัย ขนโพโรจน์, *ดนตรีพื้นบ้านอีสาน*, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๒๖. หน้า ๙๕.

^๕ ภิญโญ จิตต์ธรรม, *คติชาวบ้านอันดับ ๑ เพลงชาวบ้าน*, (สงขลา : โรงพิมพ์เมืองสงขลา ๒๕๑๖), หน้า ๙๕..

ชุมชนพบปะพูดคุยทำความรู้จักในหมู่หนุ่มสาว
ก่อให้เกิดความรักและนำไปสู่การเลือกคู่ครอง
ด้วย การละเล่นเพลงพื้นบ้านของชาวจังหวัด
สุรินทร์มีแบบอย่างอันเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง
โดยเฉพาะ

กันตรึม หรือ โฉ๊ะกันตรึม เป็นการแสดง
อย่างหนึ่งของชาวอีสานใต้ในปัจจุบัน จาก
การศึกษาประวัติการเล่นกันตรึม^๖ พบว่าการ
แสดงแบบนี้ได้สืบทอดมาจากขอม เดิมที
การละเล่นแบบนี้ใช้สำหรับขับประกอบการแสดง
บวงสรวงเวลามีการทรงเจ้าเข้าผี แต่ปัจจุบัน
กันตรึมใช้เป็นการแสดงเพื่อความบันเทิงโดยทั่ว ๆ
ไปเป็นการละเล่นที่มีมานาน กันตรึมมีลักษณะ
เป็นเพลงร้องโต้ตอบด้วยปฏิภาณระหว่างหญิง-
ชาย คล้ายเพลงฉ่อย เพลงเรือ หรือเพลงลำตัดใน
ภาคกลาง องค์ประกอบกันตรึมประกอบด้วย
จำนวนผู้เล่น ๖-๘ คน แบ่งหน้าที่เป็นคนตีกลอง
๒ คน คนเป่าปี่อ้อ ๑ คน คนสีซอ ๑ คน การแต่ง
กาย แต่งได้ ๒ แบบ คือแบบประเพณีนิยมของ
ท้องถิ่น และแบบสมัยนิยม ด้านดนตรีมีเครื่อง
ดนตรีหลัก ๔ ชิ้น ได้แก่ กลองโทน ๒ ใบ ซอ ๑

^๖ศิริ ผาสุก, อัจฉรา ภานุรัตน์และคณะ, เพลง
- ดนตรี และการละเล่นพื้นบ้านของชาวสุรินทร์
, (สุรินทร์ : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ ชมรม
หัตถกรรมพื้นบ้านไทย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๔๗-๑๔๘.

คัน และปี่อ้อ ๑ เล่าและสามารถเพิ่มเครื่องดนตรี
ประเภทใช้จังหวะคือ ฉิ่ง ฉาบ และกรับได้ ส่วนคำ
ร้องนั้น ร้องเป็นภาษาเขมรสูงซึ่งเป็นภาษาถิ่นของ
ชุมชนอีสานใต้ที่พูดภาษาเขมรในสามจังหวัด คือ
สุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ สำหรับทำนองมี
๓ ทำนองใหญ่ ๆ คือ^๗ ทำนองไหว้ครู เป็นทำนอง
ที่ขานเนียบนาบ ใช้ร้องเมื่อเริ่มแสดงและร้องลาเมื่อ
จะจบการแสดง ทำนองสำหรับขบวนแห่ เป็น
ทำนองกลาง ๆ ให้ความรู้สึกสบาย ใช้ร้องต่อจาก
ทำนองไหว้ครู เมื่อเริ่มทักทายและเริ่มเกี่ยวพา
ราสีและทำนองเบ็ดเตล็ดเป็นทำนองที่สนุกสนาน
เร้าใจ ใช้ร้องเพื่อเกี่ยวพาราสี หยอกล้อ ด้าน
องค์ประกอบของการแสดงเกี่ยวพาราสีเป็นช่วงที่
ใช้เวลานานที่สุด เพราะนักร้องใช้ปฏิภาณไหว
พริบโต้ตอบกันเพื่อสร้างความบันเทิงแก่ผู้ชม
พัฒนาการของเพลงกันตรึม อำเภอเมืองสุรินทร์
อาจพิจารณาได้ดังต่อไปนี้ได้รับอิทธิพล มาจาก
เพลงปฏีพากย์^๘ ของเขมรในประเทศกัมพูชา ซึ่ง
ได้แก่การเล่น เพลงปรบไก่ หรือปรบเกอยเพลงอา
ไย เพลงอมตุล และจรวงต่าง ๆ พัฒนาการจาก

^๗ภูมิจิต เรืองเดช, กันตรึมเพลงพื้นบ้านชาว
เขมรในจังหวัดบุรีรัมย์. (วิทยาลัยครูบุรีรัมย์: จังหวัด
บุรีรัมย์, ๒๕๒๘), หน้า ๖๐.

^๘สุกัญญา สุฉฉายา, เพลงปฏีพากย์ : บท
เพลงแห่งปฏิภาณของชาวบ้านไทย, กรุงเทพมหานคร
: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๘๕.

การใช้กลอง (สกล หรือ สโกล) บรรเลงประกอบความเชื่อทางไสยศาสตร์ เช่นการบวงสรวงเข้าทรงโจลมะมัวต (การทรงเข้าผี) หรือการเล่นบ๊องบ๊อด (การเข้าทรงแม่มด) พัฒนาการมาจากการเล่นเพลงเบริน เจริียงเปยเจริญตรัว เจริียงปิงนา เจริียงนอร์แก้ว ไปยเยื่อน ไปยยังโกง เจริียงชันตุง พัฒนาการมาจากการเล่นมโหรีสรีรจากการศึกษาพบว่าอำเภอเมืองสุรินทร์มีการละเล่นเพลงกันตรึมและมีวงกันตรึมเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน

คุณค่าและหลักจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงกันตรึมนั้นประกอบด้วยคุณค่าและหลักจริยธรรมในการดำเนินชีวิต คุณค่าและหลักจริยธรรมในด้านความสัมพันธ์ของครอบครัวเครือญาติ และด้านลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมด้านวิถีชีวิตสะท้อนให้เห็นว่า ชาวอีสานได้ทำนาเป็นอาชีพหลัก ทอผ้าและเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริม มีความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนาเชื่อในโหราศาสตร์ มีคติสอนใจชายหญิงเรื่องการครองเรือนว่าให้มั่นคงในความรัก และให้เกียรติซึ่ง

กันและกัน ผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว มีการแบ่งหน้าที่พ่อบ้านแม่บ้านอย่างชัดเจน ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัด

๕. สรุปและข้อเสนอแนะ

ประชาชนในจังหวัดสุรินทร์มีความหลากหลายทั้งทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม เพราะมีทั้งประชาชนที่พูดภาษาเขมร ภาษาส่วย ภาษาลาว ผสมกลมกลืนกันทำให้จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่มีวัฒนธรรมประเพณีเป็นแบบแผนเป็นเอกลักษณ์ของตนเองมาตั้งแต่อดีต การละเล่นเพลงพื้นบ้านของจังหวัดสุรินทร์จึงมีหลากหลายตามเชื้อชาติและวัฒนธรรม การละเล่นเพลงกันตรึมเป็นการละเล่นเพลงพื้นบ้านของประชาชนที่ใช้ภาษาเขมร เป็นการละเล่นที่แสดงออกถึงความสนุกสนาน ความมีวัฒนธรรมเป็นการใช้ศิลปะการแสดงมาเป็นเครื่องมือในการกล่าวถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมและหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาได้อย่างกลมกลืน

บรรณานุกรม

เจริญชัย ชนไฟโรจน์.ดนตรีพื้นบ้านอีสาน.มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

ภูมิจิต เรืองเดช.กันตรึมเพลงพื้นบ้านชาวเขมรในจังหวัดบุรีรัมย์. วิทยาลัยครูบุรีรัมย์: จังหวัดบุรีรัมย์

ภิญโญ จิตต์ธรรม.คติชาวบ้านอันดับ ๑ เพลงชาวบ้าน.สงขลา : โรงพิมพ์เมืองสงขลา ๒๕๑๖.

ศิริ ผาสุก,อัจฉรา ภาณุรัตน์และคณะ,เพลง – ดนตรี และการละเล่นพื้นบ้านของชาวสุรินทร์,(สุรินทร์ : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ ชมรมหัตถกรรมพื้นบ้านไทย,๒๕๓๖),หน้า ๑๔๗-๑๔๘.

สุกัญญา สุกฉายา.เพลงปฎิพากย์ : บทเพลงแห่งปฎิภาณของชาวบ้านไทย.กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,๒๕๒๕.

ภูมิจิต เรืองเดชและคณะ.การละเล่นกันตรึม เพลงพื้นบ้านชาวไทยเขมร.รายงานวิจัย.กระทรวงวัฒนธรรม: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ,๒๕๕๐.

สมจิตร กัลป์ยาศิริ. การวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์.วิทยานิพนธ์
ครุศาสตรบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔.

ศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมุนี (วิบูลย์ กลยาโณ)

พระปลัดพงศ์พิสิฐ กิตติธโร (แก้วกลั่น)^๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมุนี (วิบูลย์ กลยาโณ)” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนาเถรวาท, ๒) เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมุนี (วิบูลย์ กลยาโณ), ๓) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมุนี (วิบูลย์ กลยาโณ)

ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่าหลักการและวิธีการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ หลักการและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธเจ้า ได้แก่ การมีจุดมุ่งหมายในการสอน มีหลักการสอน มีลีลาในการสอน รูปแบบการสอน ตลอดจนวิธีการสอนแบบต่างๆ เช่น การสนทนาธรรม เป็นต้น การสอนของพระพุทธเจ้าในแต่ละครั้ง จะมีคุณลักษณะซึ่งเรียกได้ว่า เป็นลีลาการสอน ๔ รูปแบบ คือ สันติสนทนา สมาทปนา สัมปหังสนา และ สมุตเตสนา วิธีการสอนเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้ง ๔ ประการ พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อปลดเปลื้องความเขลาหรือความมืดมัว เพื่อปลดเปลื้องความประมาท เพื่อปลดเปลื้องความเกียจคร้าน และเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติ การเผยแผ่ธรรมในแต่ละครั้ง ต้องประกอบไปด้วยวิธีการทั้ง ๔ ประการ ดังกล่าวมานี้ คือ ชี้ให้ชัด ชวนให้ปฏิบัติ ระวังให้กลัวกลัว ปลุกให้รำเริง หรือ แจ่มแจ้ง จูงใจ แก่กลัวกลัว รำเริง เป็นต้น

หลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมุนี (วิบูลย์ กลยาโณ) คือ รูปแบบการนำเสนอของท่านจะเน้นเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้ตัว และตรงประเด็น ตามสถานการณ์ปัจจุบัน เศรษฐกิจ การเมือง สังคม โดยการนำเสนอในแต่ละครั้งท่านจะมีการเลือกรูปแบบและวิธีการให้เหมาะสมทั้งต่อตนเอง และต่อผู้รับฟัง คือ เลือกรูปแบบที่ตนถนัด และให้มีความเหมาะสมกับผู้ฟัง เพื่อให้การเผยแผ่มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ชวนให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์คล้อยตามที่จะฟังเป็นอย่างดี และสามารถนำธรรมะที่ได้รับไปปฏิบัติให้เกิดผลจริงในชีวิตประจำวัน นำไปปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง และสังคมส่วนรวม โดยรูปแบบและวิธีการเผยแผ่ธรรมะของท่านจะ

^๑พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ยึดถือแบบอย่างตามแนวทางการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าและพระสาวก โดยท่านนำเอาวิธีการเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะให้เหมาะสมกับสภาพสังคม จนได้สมญานามจากหมู่สงฆ์ภาคอีสานว่า “ปราชญ์แห่งอีสานใต้”

วิธีการถ่ายทอดหลักธรรมของพระเทพวรมุนีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีความชำนาญและความสามารถในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งนับเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการสร้างศรัทธาให้เกิดแก่ผู้ฟังที่ได้พบและได้เห็น และท่านเป็นผู้ที่สังคมยอมรับว่า เป็นผู้มีความรู้ สมเป็นปราชญ์แห่งอีสานใต้ ความสามารถความเสียสละ และอดทนเพื่อพระพุทธศาสนาโดยตลอด

คำสำคัญ : พระพุทธศาสนา

Abstract

This thesis is aimed at studying three objectives; they are 1) to study principle and method of propagation in Theravada Buddhism 2) to study Principles And Method Of Propagation Buddhism of Phrathepworamunee (Wiboon Kanlayano) 3) to study the satisfaction of the public towards the propagation of Buddhism of Phrathepworamunee (Wiboon Kanlayano)

The results of the study found. principle and method of propagation in Theravada Buddhism. The principles and methods of disseminating the principles of the Buddha also aims to teach the principles taught in teaching rhythmic style of teaching as well as teaching methods, such as the discussion on the teaching of the Buddha at a time. This feature is called. The style of the 4 types. Santhassana samatapana sampahanrpana and samuttachana how to teach Buddhism Buddha gave the 4 reasons to remove the ignorance or darkness. To remove negligence The casts slackness And to achieve success in practice. Each time a Missionary Consists of 4 factors such as how this is clearly indicated invited to perform. Exciting quests Awaken elated or euphoric apparent motive quests and so on.

The Principles And Method Of Propagation Buddhism of Phrathepworamunee (Wiboon Kanlayano) The presentation will focus on in order to understand a simple near-sharp and to the point. The current situation of economy by providing each time you have to choose a model and how to fit both for themselves. And the recipient can choose the format that is their right. And which is appropriate to the audience. To the propagation of a lot more interesting. Invite

the audience's emotions amenable to listen to as well. News and can be implemented in a real effect on everyday life. Taken to rectify the problem on their own. And the public The forms and methods of hosts shall take precedence according to the propagation of the Buddha and his disciples. You take these methods. Applied to fit in the society hosts. It has the nickname of the East among the clergy. "Sages of the East"

How to convey the principles of Phrathepworamunee in Buddhism. Skilled and talented in many ways, which is an important factor in shaping the faith to the audience to see and be seen. And that is socially acceptable. A person with knowledge The Wisdom of the East Ability, sacrifice And tolerance to Buddhism throughout.

Keywords : Buddhist

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนา คือ หลักคำสอนของพระพุทธเจ้า พระองค์ผู้ค้นพบความจริงอันประเสริฐ กล่าวคือ อริยสัจและทางสายกลาง คือ ธรรมวินัยซึ่งเป็นคำสั่งและอุบายเป็นเครื่องสอนที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน พระพุทธศาสนานั้นเกิดในดินแดนที่เรียกว่าภารตวรรษ (หรือประเทศอินเดีย) มายาวนานกว่า ๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว^๒ โดยการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า หลังจากที่พระพุทธองค์ได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ทรงมีพระมหากรุณาที่จะแสดงธรรมโปรดสัตว์ให้พ้น

จากทุกข์ ทรงปรากฏพระนามในโลกว่า พระพุทธเจ้า ณ ใต้ต้นโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ที่พุทธคยา เมื่อพระชนม์ได้ ๓๕ พรรษา^๓ การบำเพ็ญพุทธกิจของพระพุทธเจ้า ๔๕ ปี เป็นระยะเวลาที่เต็มไปด้วยความสุขความสงบ ความอุดมแห่งปัญญาและความเจริญสูงสุดของกุศลกรรมทั้งหลาย ผู้คนที่เกิดร่วมสมัยแม้มีความแตกต่างไม่ว่าจะเป็นเรื่องวรรณะ การศึกษา ฐานะ ความเชื่อ ความคิดเห็นแต่พระพุทธองค์ทรงสามารถสมานความแตกต่างเหล่านั้นได้ด้วยพระธรรมวินัย ด้วยพระกรุณาที่แผ่ไพศาลของพระพุทธองค์ ได้ให้พุทธสาวกของพระองค์ ออกไปเผยพระพุทธศาสนา ใน

^๒ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมธโร), สากลศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๑๑๓.

^๓ ชูศักดิ์ ทิพย์เกษรและคณะ, พระพุทธเจ้า สอนอะไร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐.

การส่งสาวกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น พระพุทธองค์ได้ทรงประทานพระพุทธดำรัสอันเป็นเป้าหมายไว้ว่า “จรถ ภิกขเว จารกัม พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมปาย ฯเปฯ” ดูกภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลกฯ^๔

พุทธโอวาทที่แน่วแน่ที่พระพุทธองค์ประทานแก่เหล่าพระอริยสาวกรุ่นแรกนั้นเป็นบทยืนยันอันชัดเจนในการที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธองค์พร้อมด้วยเหล่าพระอริยสาวกดำเนินการเผยแผ่พุทธธรรมให้แพร่หลายในสังคมอินเดีย ซึ่งได้รับการยอมรับและเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากในชมพูทวีป หลังจากพระพุทธองค์ดับขันธปรินิพพาน พระอริยสาวกได้สานต่อพุทธปณิธานช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาเรื่อยมา จวบจนถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ทรงเป็นพระราชาูปถัมภ์ในการทำตติยสังคายนา และได้ส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังนานาประเทศจำนวน ๙ สาย เฉพาะสายที่ ๘ โดยการนำของพระโสณเถระและพระอุตตเถระ ได้นำพระพุทธศาสนาไปยังดินแดนสุวรรณภูมิ (ประเทศไทย, พม่า และมอญ) ใน พ.ศ. ๒๑๘^๕ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาวิถีชีวิตของคนไทยก็ผูกพันกับพระพุทธศาสนาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน

^๔ที่.ม. (ไทย) ๑๐/๕๓/๔๓.

^๕พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), **พุทธศาสนาในเอเชีย**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๒๐), หน้า ๑๔๓.

พระเทพวรมณี เป็นพระมหาเถระผู้ใหญ่ผู้เป็นพหูสูตร รอบรู้ในหลักวิชาการต่างๆ ทั้งทางโลกและทางธรรม มีความคล่องตัวในด้านต่างๆ รวมทั้ง มีความสนใจในการค้นคว้าหาความรู้ อ่านตำราหนังสือมาก ชอบเขียนเอกสารบทความต่างๆ มีพรสวรรค์ในด้านวาทยศิลป์ เป็นนักพูด นักปาฐกถา นักเทศน์หรือบรรยายธรรมรวมทั้ง เป็นพระนักพัฒนาที่เปี่ยมด้วยภูมิรู้ ภูมิธรรม สามารถปรับใช้ความรู้ และประสบการณ์ในการปฏิบัติภารกิจที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติอย่างอเนกอนันต์ทั้งงานด้านการปกครองการศึกษา การเผยแผ่ งานด้านสาธารณูปการและสาธารณประโยชน์ จนได้สมญานามจากหมู่สงฆ์ภาคอีสานว่า “ปราชญ์แห่งอีสานใต้” ท่านอยู่ในเพศพรหมจรรย์ถือบวชมาตั้งแต่ยังเล็ก และอุทิศตนเพื่อการทำงานให้แก่ส่วนรวมและพระพุทธศาสนามาโดยตลอด จนถือคติพจน์ประจำตัวว่า “งานคือชีวิต ชีวิตคืองาน” ในอดีตท่านเคยดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม (พระอารามหลวง) ต.เมืองใต้ อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ. เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ ฝ่ายมหานิกาย และหัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัดศรีสะเกษ เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า สมควรที่จะศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมณี (วิบูลย์ กลยาโณ) เพื่อให้ทราบว่า เหตุใดท่านจึงเป็นพระสงฆ์ที่มีศาสตร์และศิลป์มีวิชา ปัญญา ปฏิภาณ ประสบการณ์ ปณิธาน อุดมการณ์ใน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นพระเถระที่ใฝ่ในการศึกษา มีความรู้ลึกซึ้งทั้งภาคปริยัติ (ทฤษฎี) และภาคปฏิบัติ มีบุคลิกดี มีความรู้ดี มีความสามารถดี มีวิสัยทัศน์ มีจิตใจหนักแน่น มีความยุติธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี รู้จักใช้คน รู้จักกระจายงาน มีนโยบายในการทำงานด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ มีความเพียรพยายามไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคในการสร้างคุณความดี มีจิตใจกว้างขวาง ขยัน ซื่อสัตย์ อดทน เสียสละเป็นเยี่ยม เป็นพระสงฆ์ที่ทำงานเผยแผ่พุทธธรรม ทั้งเชิงรับและ เชิงรุก เพื่อประโยชน์สุขของมหาชน เพื่อให้สังคมมีจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรม เนื้อหาสาระธรรมที่ท่านนำเสนอต่อพุทธบริษัทตามสถานที่ต่างๆ ทั้งรูปแบบการเทศนา ปาฐกถา การศึกษา ที่สามารถโน้มน้าวจิตใจให้เยาวชน ประชาชนในยุคปัจจุบัน ได้หันมาสนใจหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา มากขึ้น สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชีวิต ครอบครัว สังคม ประเทศชาติอย่างแท้จริง

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๒.๒ เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมนี (วิบูลย์ กลยาโณ)

๒.๓ เพื่อศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมนี (วิบูลย์ กลยาโณ)

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมนี (วิบูลย์ กลยาโณ) โดยศึกษาข้อมูลในลักษณะ ดังนี้คือ

๓.๑ ศึกษาจากข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา และผลงานของพระเทพวรมนี (วิบูลย์ กลยาโณ) ในรูปแบบการแสดงปาฐกถา การบรรยาย พระธรรมเทศนา และผลงานวิจัย

๓.๒ สร้างแบบสัมภาษณ์โดยสัมภาษณ์พระเถระ นักวิชาการ และศิษยานุศิษย์

๓.๓ ศึกษาจากข้อมูลสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) โดยสัมภาษณ์พระเถระผู้ปกครอง นักวิชาการ และศิษยานุศิษย์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ พระเถระผู้ปกครองในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน ๑๑ รูป นักวิชาการ จำนวน ๕ คน ข้าราชการครู และศิษยานุศิษย์ จำนวน ๖ คน รวมเป็น ๒๒ รูป/คน

๓.๔ เรียบเรียง สรุปผลการวิจัยอภิปรายผล และนำเสนอผลการวิจัย

๔. ผลการวิจัย

๔.๑ ศึกษาหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธรเจ้า ได้แก่ การมีจุดมุ่งหมายในการสอน มีหลักการสอน มีลีลาในการสอน รูปแบบการสอน ตลอดจนวิธีการสอนแบบต่างๆ เช่น การสนทนาธรรม เป็นต้น การสอนของพระพุทธรเจ้าในแต่ละครั้ง จะมีคุณลักษณะซึ่งเรียกได้ว่า เป็นลีลาการสอน ๔

รูปแบบ คือ สันตสนา สมาทปนา สัมปหังสนา และ สมุตเตชนา วิธีการสอนเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้ง ๔ ประการ พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อปลดปล่อยความเขลาหรือความมืดมัว เพื่อปลดปล่อยความประมาท เพื่อปลดปล่อยความเกียจคร้าน และเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติ การเผยแผ่ธรรมในแต่ละครั้ง ต้องประกอบไปด้วยวิธีการทั้ง ๔ ประการ ดังกล่าวมานี้ คือ ชี้ให้ชัด ชวนให้ปฏิบัติ เราใจให้กลัวกลัว ปลุกให้รำเริงหรือ แจ่มแจ้ง จูงใจ แก่กลัวกลัว รำเริง เป็นต้น

๔.๒ หลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมณี (วิบูลย์ กลยาณ) คือรูปแบบการนำเสนอของท่านจะเน้นเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้เคียง และตรงประเด็น ตามสถานการณ์ปัจจุบัน เศรษฐกิจ การเมือง สังคม โดยการนำเสนอในแต่ละครั้งท่านจะมีการเลือกรูปแบบและวิธีการให้เหมาะสมทั้งต่อตนเอง และต่อผู้รับฟัง คือ เลือกรูปแบบที่ตนถนัด และให้มีความเหมาะสมกับผู้ฟัง เพื่อให้การเผยแผ่มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ชวนให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์คล้อยตามที่จะฟังเป็นอย่างดี และสามารถนำธรรมะที่ได้รับไปปฏิบัติให้เกิดผลจริงในชีวิตประจำวัน นำไปปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง และสังคมส่วนรวม โดยรูปแบบและวิธีการเผยแผ่ธรรมะของท่านจะยึดถือแบบอย่างตามแนวทางการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าและพระสาวก โดยท่านนำเอาวิธีการเหล่านี้ มาประยุกต์ใช้ในการ

เผยแผ่ธรรมะให้เหมาะสมกับสภาพสังคม จนได้สมญานามจากหมู่สงฆ์ภาคอีสานว่า “ปราชญ์แห่งอีสานใต้”

วิธีการถ่ายทอดหลักธรรมของพระเทพวรมณี ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นอกจากเทคนิคและวิธีการเผยแผ่แล้ว วิธีดำเนินชีวิตของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น อธิยาศัย การศึกษา ความเชื่อ ทศนคติ จารีต วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เป็น เพราะฉะนั้น พระสงฆ์ผู้เผยแผ่ นอกจากปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามธรรมวินัยแล้ว จำเป็นที่จะต้องมีความชำนาญและความสามารถในหลายๆ ด้าน ประกอบกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณสมบัติของพระสงฆ์หรือตัวผู้สื่อเอง ซึ่งนับเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่ง ในการสร้างศรัทธาให้เกิดแก่ผู้ฟังที่ได้พบและได้เห็น ท่านเป็นผู้ที่สังคมยอมรับว่าเป็นผู้มีความรู้ สมเป็นปราชญ์แห่งอีสานใต้ จึงได้รับอาราธนาไปเทศน์บรรยาย และปาฐกถาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน แม้หนังสือที่เขียนขึ้นมาประดับสังคมโลก ก็ได้รับความสนใจจากประชาชนโดยทั่วไป เป็นอย่างยิ่ง ผลดังกล่าว ทำให้เกิดคุณค่าแก่คณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษอย่างดี จึงได้บุคลากรที่มีคุณภาพมาช่วยงานสงฆ์ เกิดกระแสความนิยมเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัย และคุณค่าในด้านวิชาการด้านพระพุทธศาสนา เพื่อให้คนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีเศรษฐกิจพอเลี้ยงตนเองได้ ให้ความช่วยเหลือกันด้วยจิตเมตตาต่อกัน แก้ไขปัญหาร่วมกัน ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ฟังพากันได้ทั้งทางกายและทางจิตใจ ร่วมกันพัฒนาท้องถิ่น ทั้งหมู่บ้าน ชุมชน วัด

และโรงเรียนให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ไปอย่างเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อกัน และเกิดสามัคคีธรรม มีความเป็นปึกแผ่นทางสังคมสืบไป

๔.๓ ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมุณี (วิบูลย์ กลยาโณ) **ราชบัณฑิตสถาน** ได้ให้ความหมายของคำว่า ความพึงพอใจ ดังนี้ คำว่า “พึง” เป็นคำกริยาอื่น หมายความว่า ยอมตาม เช่น พึงใจ และคำว่า “พอใจ” หมายถึง สมชอบ ชอบใจ^๖ ซึ่งผู้วิจัยได้ผลจากการสัมภาษณ์ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่าน ผลการสัมภาษณ์สรุปได้ดังนี้ ศึกษาเฉพาะบทบาทด้านจริยศาสตร์ ท่านมีทั้งศาสตร์และศิลป์ กล่าวคือศาสตร์ เป็นวิชาความรู้ ส่วนศิลปะคือ เทคนิควิธีการของท่านในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีทั้งหลักปรีชาและปฏิบัติ ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยการยกอุทาหรณ์เปรียบเทียบ การแทรกด้วยคติธรรม คำกลอน ทำให้ผู้ฟังได้เข้าถึงอรรถรสของเรื่องราว สามารถอธิบายหรือบรรยายด้วยภาษาที่ทำให้บุคคลเข้าใจง่าย ทำให้จิตใจแจ่มใส ร่าเริง อาจหาญ ไม่น่าเบื่อ และเหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟังเพื่อให้กำลังใจหรือส่งเสริมให้บุคคลเกิดความฮึกเหิมใจ ในอันที่จะน้อมนำธรรมไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชีวิตได้จริง ดังคำให้

^๖ราชบัณฑิตสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : เจริญทัศน์จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๗๙๓.

สัมภาษณ์ของพระครูสันติธรรมานุวัตรว่า นับว่าท่านพระเดชพระคุณพระเทพวรมุณี มีเทคนิคในการบรรยายธรรมหลักการเผยแผ่เป็นพิเศษ คือ การแสดงธรรมจะเข้าใจได้ง่าย จิตวิทยาในการพูดเป็นที่ประทับใจของผู้ฟัง เหมือนเปิดฝาท่ปิดไว้ นอกนั้นท่านยังพูดได้หลายภาษา นับเป็นปราชญ์จริงๆ^๗ พระครูสมุห์สุทัศน์ ชยาภินโนโทให้สัมภาษณ์ว่า ท่านมีปฏิปทาน่าเลื่อมใส พูดจา มีวาทีดีเป็นเยี่ยม^๘ ซึ่งมีความพึงพอใจเป็นอย่างยิ่ง

ศึกษาเฉพาะบทบาทด้านศิลปวัฒนธรรม พระเทพวรมุณี (วิบูลย์ กลยาโณ) ท่านมีบทบาทสำคัญยิ่ง ในการดำรงความเป็นไทย ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมท้องถิ่นศรีสะเกษ^๙ พระครูวิธานมงคลกิจให้สัมภาษณ์ว่า ท่านมีทัศนคติแนวความคิดในการสร้างสรรค์ การสร้างหรือการก่อสร้างปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ ถ้าเป็นประโยชน์ท่านจะส่งเสริมสนับสนุน ท่านเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม เช่น ให้บูรณะพระวิหาร สร้างหอประชุม สร้างหอพระเทพวรมุณี (เสน) สร้างอาคารหอประชุม ๓๗ เมตร หอประชุมรวม เพื่อเป็นที่รองรับ

^๗สัมภาษณ์ พระครูสันติธรรมานุวัตร, รองเจ้าคณะอำเภอเมืองศรีสะเกษ, ๒ เมษายน ๒๕๕๗.

^๘สัมภาษณ์ พระครูสมุห์สุทัศน์ ชยาภินโนโท, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม, ๒ เมษายน ๒๕๕๗.

^๙สัมภาษณ์ พระครูสมุห์สุทัศน์ ชยาภินโนโท, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม, ๒ เมษายน ๒๕๕๗.

ศรัทธาธรรม หากคนที่มีวิสัยทัศน์มองการณ์ไกล คือ ประโยชน์พระพุทธศาสนานี้อย่างยิ่ง^{๑๐}

๕.สรุปและข้อเสนอแนะ

๕.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติ

ผู้ที่ต้องการจะนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ ขอให้คำนึงถึงปัจจัยสภาพแวดล้อมขององค์กร ชุมชนที่แต่ละแห่งมีสภาพไม่เหมือนกัน รวมทั้งบทบาทหน้าที่ การบริหารจัดการงาน เทคนิคในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนต้องเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับนับถือจากพุทธศาสนิกชนทั่วไป ที่จะสามารถนำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ประชาชนให้เกิดการรู้จัก มีความสนใจรับรู้ เกิดศรัทธายอมรับและปฏิบัติตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการต่อยอดงานวิจัย

จากผลของศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมนี (วิบูลย์ กลยาโณ) ผู้วิจัยยังได้พบว่า มีหัวข้อที่น่าสนใจในการต่อยอดงานวิจัย ดังนี้

๑. ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพวรมนี (วิบูลย์ กลยาโณ) กับนักเผยแผ่รูปอื่น ๆ ในปัจจุบัน

๒. ควรศึกษาการนำหลักพุทธธรรมที่ท่านนำมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ท่านได้นำหลักธรรมอะไรมาประยุกต์ใช้อย่างไร และประสบผลสำเร็จแค่ไหนอย่างไร

๓.ควรศึกษาบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระเทพวรมนี (วิบูลย์ กลยาโณ)ว่าท่านมีแนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างไร

^{๑๐}สัมภาษณ์ พระครูวิธานมงคลกิจ, พระสงฆ์วัดเจียงอีศรีมิ่งคลวราราม, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗.

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ชูศักดิ์ ทิพย์เกสรและคณะ. พระพุทธเจ้าสอนอะไร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). พุทธศาสนาในเอเชีย. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๒๐.

ราชบัณฑิตสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. พิมพ์ครั้งที่ ๕.

กรุงเทพมหานคร : เจริญทัศน์จำกัด, ๒๕๔๖.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า(พิมพ์ ธรรมธโร). สากลศาสนา. กรุงเทพมหานคร : สมาการศึกษาหม่อมกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

สัมภาษณ์ พระครูวิธานมงคลกิจ, พระสงฆ์วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม, ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗.

สัมภาษณ์ พระครูสันติธรรมานุวัตร, รองเจ้าคณะอำเภอเมืองศรีสะเกษ, ๒ เมษายน ๒๕๕๗.

สัมภาษณ์ พระครูสมุห์สุทัศน์ ขยาภินันโท, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม, ๒ เมษายน ๒๕๕๗.

สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ, ๒ เมษายน ๒๕๕๗.

สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ, ๒ เมษายน ๒๕๕๗.

สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติวงศ์, เจ้าคณะอำเภอยะหา, ๒ เมษายน ๒๕๕๗.

สัมภาษณ์พระอธิการบุญบันดาล สุปลโย, เจ้าอาวาสวัดเทพปราสาท (สระกำแพงน้อย), ๒ เมษายน ๒๕๕๗.

สัมภาษณ์ นายพีรพัฒน์ แก้วแสน, ครูโรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย, ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๗.

สัมภาษณ์ นายพฤษชาติ สารพล, ครูโรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย, ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๗.

สัมภาษณ์ นายดำรง อุ่นแก้ว, ครูโรงเรียนพรานวิบูลวิทยาลัย, ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๗.

สัมภาษณ์ กนก โตสุรัตน์, ผศ., ที่ปรึกษาอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๗.

ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูปัญญาวุฒิสุนทร
(คุณ ปญญาวุฑโฒ)

A STUDY ROLES ON BUDDHIST PROPAGATION OF
PHRAKHURU PANYAWUTHISUNTHORN
(KUN PAÑÑĀVUDDHO)

พระบาน ธมมเสวีสถิต (ถาจ)

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาชีวิตและผลงานด้านศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์และบทบาทการพัฒนาด้านสาธารณูปการ และการสงเคราะห์ชุมชนในท้องถิ่นของผู้วิจัยได้ศึกษาพระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสารการวิจัย และสัมภาษณ์พระสงฆ์และฆราวาสที่มีส่วนร่วมงานสงเคราะห์และการพัฒนาท้องถิ่นในเขตตำบลสวาย นำข้อมูลมารวบรวมสรุปวิเคราะห์และอธิบายเชิงพรรณนา ผลจากการวิจัยพบว่า

ผลงานของพระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปญญาวุฑโฒ) เป็นพระนักพัฒนาได้ทุ่มเทกำลังกายกำลังใจเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชนบทเหล่านั้นให้มีชีวิตที่ดีขึ้น โดยช่วยเหลือสงเคราะห์และพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ปลุกฝังคุณค่าจริยธรรมและศีลธรรมอันงดงาม มีบทบาทในการพัฒนาสร้างสรรค์ให้ชุมชน เช่น (๑) การปกครอง (๒) การเผยแผ่ (๓) การศึกษา (๔) การสงเคราะห์ (๕) การสาธารณูปการ (๖) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

บทบาทด้านการศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ คือ จัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนผู้ที่ด้อยโอกาส จัดการบริหารการศึกษาตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทย เปิดทำการสอนพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรมชั้นตรี โท เอก แผนกบาลี และธรรมศึกษาเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้กับเยาวชนตลอดถึง ให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียน ช่วยเหลือนักเรียนผู้ยากไร้ ขาดแคลนปัจจัยในการดำรงชีพ สงเคราะห์ประเพณีอาคารสถานที่ สร้างศูนย์เด็กเล็ก ได้บริจาคอุปกรณ์การศึกษาให้แก่โรงเรียนที่ขาดแคลน

บทบาทการพัฒนาด้านสาธารณูปการ การสงเคราะห์ชุมชนในท้องถิ่น การบูรณปฏิสังขรณ์และก่อสร้างวัด พัฒนาภายในวัดแสงบูรพา และวัดในเขตตำบลสวายทุกวัดให้มีเสนาสนะไว้บำเพ็ญกุศลจัดการปกครองพระสงฆ์ให้เป็นระเบียบตามพระวินัย สร้างสาธารณูปการ เกื้อกูลชุมชนให้มีสาธารณูปโภคอุปโภค ชักชวนชุมชนในท้องถิ่นให้ช่วยกันอนุรักษ์และรู้จักคุณค่าทรัพยากร ป่าไม้ ปศุสัตว์ ป่าไม้ทดแทน และการอนุรักษ์น้ำ ญาติโยมจึงศรัทธามอบความไว้วางใจให้เป็นผู้นำ

ABSTRACT

The objectives of this thesis are to study life and works of, and to study roles on religious studies, special education, public assistance, and community welfare. The research methodology was done by studying Tipitaka, commentaries, research documents, and interview of monks and laymen. Data analysis and summary were presented by description. The results are found as follows:

Life and works of Phrakhru Pannawuthisunthorn (Kun Pannavuddho) was found that; he has tried his best to develop the community lives in various ways with the help of the Buddha's teachings. His roles in developing the community comprises of (1) governing (2) propagation (3) education (4) welfare (5) public assistance and (6) environmental Conservation.

The roles on religious studies and special education were found that; on religious studies, Phrakhru Pannawuthisunthorn (Kun Pannavuddho) helped to develop those who lacked of education chances by educated them in Buddhism i.e. Dhamma studies, Pali studies, and Buddhist Sunday School. Besides, he gave scholarship to the students and the poor; on special education, he supported in construction of learning building and presented learning aids to school of the community.

The roles of public help and community assistance were found that; on public help, Phrakhru Pannawuthisunthorn (Kun Pannavuddho) had restored Wat Saengburapha which was established more than 100 years ago. He also offered religious belongings to different Wats within Sawai Sub-district; on community assistance, he supported community by providing various types of public utility, persuaded people to protect water and forest and grew the trees.

๑.ความนำ

การเผยแผ่ หมายถึง การประกาศพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ให้ขยายออกไป^๑ การพัฒนา คือ การทำให้เจริญขึ้น หรือ การทำ

^๑พจนานุกรมภาษาไทย ฉบับบัณฑิตยสถานและสมบูรณ, ฝ่ายวิชาการภาษาไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๗๒๖.

ให้มีมากและดียิ่งขึ้น พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นมาในชมพูทวีปเมื่อประมาณ ๒,๕๐๐ กว่าปีมาแล้วหลังจากที่พระองค์ทรงพยายามแสวงหาโมกขธรรมเป็นเวลานาน ๖ ปีเมื่อพระองค์ทรงตรัสรู้แล้ว ทรงมีพระมหากรุณาที่จะแสดงธรรมโปรดสรรพสัตว์ทั้งหลายให้พ้นทุกข์ พระองค์ทรงบำเพ็ญประโยชน์ ๓ ประการ คือ อุตตถะ ประโยชน์

ของตน ปรกติ ประโยชน์ของผู้อื่น และอุภัย
ละ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย^๒

กล่าวถึงงานในด้านการเผยแผ่
พระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าทรงทำการเผย
แผ่มาตั้งแต่พระองค์ได้ตรัสรู้จนตรัสมาสัมโพธิ
ญาณใหม่ ๆ แล้ว คือหลังจากที่ได้ตรัสรู้แล้ว
พระองค์ได้แสดงธรรมแก่ปัญจวัคคีย์ซึ่งมี
โกณฑัญญะเป็นหัวหน้า เมื่อท่านเหล่านั้นได้บรรลุ
ธรรมและขออุปสมบทเป็นพระสงฆ์สาวกใน
พระพุทธศาสนา จึงมีพระรัตนตรัยเกิดขึ้นครบทั้ง
๓ และได้แสดงธรรมแก่ท่านเหล่านั้นอีก ทำให้มี
พระอรหันต์เกิดขึ้นในครั้งนั้น ๖๑ รูป รวมทั้ง
พระพุทธเจ้า หลังจากนั้นพระองค์ก็ทรงส่งพระ
อรหันต์สาวกเหล่านั้นไปช่วยประกาศเผยแผ่พุทธ
ศาสนาแก่ประชาชนสืบต่อไป

พระพุทธเจ้าทรงประกาศเผยแผ่
หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ทำการสั่งสอน
เวไนยสัตว์ทั้งหลายตั้งแต่ได้ตรัสรู้ใหม่ ๆ จนถึง
เสด็จดับขันธปรินิพพานเป็นเวลานานถึง ๔๕
พรรษา หลักคำสอนที่พระองค์ทรงประกาศเผย
แผ่ทั้งหมดที่จัดรวบรวมนไว้ในพระไตรปิฎกมีถึง
๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ พระองค์ทรงมีพระมหา
กรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย
ประสงค์ที่จะช่วยมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ ทรง
มุ่งหวังที่จะให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชาวโลก
หลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงปรินิพพานแล้ว การ
ประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์สาวก
ก็ยังอยู่ในวงแคบไม่ได้ขยายกว้างออกไปยังต่าง
แดน ยังอยู่แต่เฉพาะในประเทศอินเดียเท่านั้น

^๒พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรม
พุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒,
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๑.

ประเทศอื่น ๆ ยังไม่รู้จักพระพุทธศาสนา แม้แต่ใน
ประเทศอินเดียเองก็มีคนนับถือพระพุทธศาสนายัง
ไม่หมดทุกแคว้นแคว้นในเวลาต่อมาสมัยที่ทำ
สังคายนาครั้งที่ ๓ พระเจ้าอโศกมหาราชขึ้น
ครองราชย์ ขณะนั้น พระพุทธศาสนาได้แบ่งแยก
ออกเป็นนิกายแล้ว และมีพวกเดียรถีย์ปลอมบวช
เป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก เมื่อ
เข้ามาบวชแล้วกลับนำเอาคำสอนของตนมาเผยแผ่
เพื่อทำลายคำสั่งสอนหลักคำสอนของ
พระพุทธศาสนาทำให้พุทธศาสนาเสื่อมลง เป็น
เหตุให้เหล่าภิกษุผู้มีศีลบริสุทธิ์เกิดความรังเกียจไม่
ยอมร่วมทำสังฆกรรมอุโบสถด้วยเป็นเวลานาน
หลายปี ด้วยเหตุนี้พระเจ้าอโศกมหาราชจึงทรงให้
ทำการสังคายนาครั้งที่ ๓ ขึ้น และมีการส่งสมณ
ทูต ๘ สายไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศ
ต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยโดยยึดหลักการเผยแผ่
พุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลเป็นหลักและใน
ปัจจุบัน พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา มีหลายรูปแต่ละรูปมีบทบาทใน
การเผยแผ่แตกต่างกันออกไปบ้าง แต่ก็มี
จุดมุ่งหมายอันเดียวกัน คือ เพื่อประกาศเผยแผ่
พระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง และต้องการให้
ผู้ฟังเกิดความรู้ความเข้าใจหลักคำสอนของ
พระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง วิธีการสอนหรือ
เทคนิคการสื่อสารและการถ่ายทอดความรู้แก่
ประชาชน พร้อมทั้งกุศโลบายต่าง ๆ นั้นจึงนับว่า
เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้คน
เข้าใจพระพุทธศาสนาและเกิดศรัทธาเลื่อมใส
ปัจจุบันพระสงฆ์เริ่มมีการตื่นตัวในการพัฒนา
ชุมชนมากขึ้น เพราะมีแรงสนับสนุนจาก
มหาวิทยาลัยสงฆ์ ถึงแม้ว่ายังไม่ขยายวงกว้าง แต่
แนวโน้มจะขยายออกไปเรื่อย ๆ เพราะสงฆ์หลาย
ๆ รูปสามารถพัฒนาชุมชนของตนประสบผลสำเร็จ

เป็นแบบอย่างที่ดีและส่งเสริมให้ประชาชนอยู่ดีกินดีมากขึ้น^๓

พระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปณญาวุฑฒิ) เป็นพระนักเผยแผ่ที่มีบทบาทสำคัญและประสบความสำเร็จในด้านการเผยแผ่อย่างมากเกี่ยวกับการใช้เทคนิคและรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมกับประชาชนทั้งชาวไทยและต่างประเทศ แต่ที่ผ่านมายังไม่มีผู้วิจัยบทบาทการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปณญาวุฑฒิ) เพื่อที่จะนำมาเป็นแนวทางและแบบอย่างในการเผยแผ่พุทธศาสนา ผู้วิจัยมองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับในการศึกษาจึงได้ทำการศึกษาต่อไปโดยมีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาชีวิตและผลงานของพระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปณญาวุฑฒิ)

๒.๒ เพื่อศึกษาบทบาทด้านศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ ของพระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปณญาวุฑฒิ)

๒.๓ เพื่อศึกษาบทบาทการพัฒนาด้านสาธารณูปการ และการสงเคราะห์ชุมชนในท้องถิ่นของพระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปณญาวุฑฒิ)

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยผู้วิจัยจะศึกษารวบรวมเก็บข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

^๓ พินิจ ลาภธนานนท์, “พระสงฆ์ในชนบทภาคอีสาน กับการพัฒนาตามหลักการพึ่งตนเอง”, *วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗).

๓.๑ ขั้นศึกษาข้อมูล ศึกษาข้อมูลจาก

เอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือวิชาการ วิทยานิพนธ์ วารสาร สื่อออนไลน์ และสื่ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒.๑, ๒.๒ และ ๒.๓

๓.๒ ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บ

รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ วิทยานิพนธ์ นิตยสาร วารสาร สื่อออนไลน์และสื่ออื่น ๆ และประสานงานติดต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และสรุปความคิดเห็นพร้อมข้อเสนอแนะของผู้วิจัย เพื่อให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

๑) คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือวิชาการ วิทยานิพนธ์ วารสาร สื่อออนไลน์

๒) แบบสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กลุ่มพระสงฆ์ฆราวาส ๖ รูป ผู้นำชุมชนและนักวิชาการ ๕ คน ในพื้นที่เป้าหมาย

๓.๓ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์

ข้อมูลที่ได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ วิทยานิพนธ์ นิตยสาร วารสาร สื่อออนไลน์และสื่ออื่น ๆ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพนี้ใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

๓.๔ ขั้นสรุปผลและอภิปราย

ผลการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ สรุปผลและอภิปรายผลแบบบรรยายตามกรอบแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดำเนินการตามกรอบแนวทางต่อไปนี้

๔. ผลการวิจัย

ผลของการวิจัยพบว่า พระครูปัญญาวิมุตสุนทร (คุณ ปณญาวุฑโฒ) เป็นพระเถระที่เสียสละเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยแท้ เป็นพระเถระที่รับภาระทางพระพุทธศาสนาในทุกๆ ด้านและเป็นผู้ที่มีสังวรรักษาสมณวัตรเจริญในคุณธรรมสมาธิปฏิบัติ มีความแตกฉานในอรรถธรรมวินัย สามารถสอบบาลีภูมิเปรียญธรรม ๖ ประโยคตามหลักสูตรคณะสงฆ์ไทย ระเบียบประเพณีทางศาสนาและอาณาจักรได้อย่างดีมาโดยตลอด ประกอบพุทธศาสนกิจด้วยความอุตสาหวิริยะ อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา พัฒนาท้องถิ่นรับใช้สังคม และเข้ารับการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม เป็นผู้สร้างคุณประโยชน์ทางการศึกษาให้คณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์เป็นอย่างมาก ได้ทำการออกเผยแผ่ตามรอยพระพุทธองค์ คือ ได้อุทิศชีวิตทั้งหมดเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยยึดหลักเพื่อประโยชน์สุขของมวลชนหมู่มาก ดังพระราชดำรัสที่พระพุทธองค์ทรงมอบภาระหน้าที่อันสำคัญให้ภิกษุรับผิดชอบเป็นอันดับแรกว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของคนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก จงประกาศพรหมจรรย์อันมีความงามทั้งเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด ผู้มีกิเลสธุลีในดวงตาน้อย มีอยู่” ปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดประโยชน์อย่างสมบูรณ์เรียกว่าอัตตะ ๓ ประการ ดังนี้ คือ

- ๑) อัตตัตตะ ประโยชน์เพื่อตน
- ๒) ปรัตตะ ประโยชน์เพื่อผู้อื่น
- ๓) อุภยัตตะ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย

โดยนิยส่วนตัวแล้วท่านพระครูปัญญาวิมุตสุนทรเป็นพระเถระที่พูดจายน้อยหากจะพูดก็พูดมีสารประโยชน์และมีเหตุผล จรรยา มารยาทและการวางตัวดีถือได้ว่าเป็นจุดแรกของการเผยแผ่ เรียกความนิยมจากผู้พบเห็นสร้างความศรัทธาเลื่อมใส คุณลักษณะพิเศษจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของพระสงฆ์ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา บ่งบอกถึงอุปนิสัย วุฒิภาวะ การศึกษา การแต่งกาย กิริยามารยาท การพูดจา การเดินย่างก้าว สำรวมภายใน ภายนอก ขอบสันโดษในปัจจัยสี่ ขอบสันติ และพอเพียงตามชีวิตสมณะ มีอุดมการณ์ตามโอวาทปาติโมกข์ ผีกฝนเรียนรู้ปริยัติและปฏิบัติตนมุ่งให้เกิดคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาได้ผลจริงทั้ง ๒ อย่าง คือ คันถุระ และวิปัสสนาธุระ พระสงฆ์มีส่วนเข้ามารวมกันพัฒนาในทุก ๆ ด้านนอกจากการอบรมศีลธรรมแล้วยังต้องพัฒนาอาชีพ เกษตรกรรมให้ประชาชนในชนบท

การจัดการศาสนศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นกระบวนการพัฒนาประชากรของประเทศให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพประสิทธิภาพในการรักษาความมั่นคงของชาติ และสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติอย่างยิ่ง ซึ่งบทบาทพระสงฆ์ไทย ได้ทำหน้าที่จัดการศึกษาและให้การศึกษแก่คนไทยตั้งแต่อดีตมาแล้ว หลวงพ่อมีนโยบายการพัฒนาวัดเกี่ยวกับ ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ดังนี้ คือ

- ๑) ให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่เล่าเรียนดี ประพฤติดี ตามสมควรแก่ฐานะ
- ๒) ช่วยเหลือนักเรียนผู้ยากไร้ ขาดแคลนปัจจัยในการดำรงชีพ โดยผ่านการพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เมื่อเห็นผู้ใดที่มีความทุกข์

ช่วยเหลือให้พ้นจากทุกข์ ไม่มุ่งเอาประโยชน์ใด ๆ เป็นสงเคราะห์ด้วยใจที่บริสุทธิ์ไม่หวังผลตอบแทน แต่สิ่งที่จะได้รับตอบแทนกลับมา คือ ความรัก ความสามัคคีเป็นอันหนึ่งเดียวกันไม่มีการทะเลาะวิวาทมีความสงบสุขชีวิต หลวงพ่อปัญญาวิสุตธรรม ได้ยึดหลักในการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา ด้วยการสงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ยิ่งกว่านั้น พระครูปัญญาวิสุตธรรมได้ตระหนักถึงแวดล้อมที่ถูกทำลายลงไปเป็นจำนวนมาก หลวงพ่อมองเห็น การไกลในอนาคตลูกหลานของชุมชนบ้านสวายจะ ไม่มีทรัพยากรใช้สอย เช่น ป่าไม้ แม่น้ำห้วยหนอง คลองบึง จึงคิดริเริ่มปลูกป่าชุมชนประจำตำบล โดยนำเอาพื้นที่ญาติโยมบริจาคและซื้อเพิ่มเติมปลูกพันธุ์ไม้นานาชนิดเพื่ออนุรักษ์ไว้ ให้คนรุ่นหลังได้รับรู้วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้สร้างเอาไว้ ประเพณีบางอย่างต้องอาศัยบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น การหล่อเทียนเข้าพรรษาต้องหาช่างที่ชำนาญในการแกะสลักลายบนต้นเทียน เทียนจึงจะสวยงาม นอกจากนี้หลวงพ่อยังได้สนับสนุน กิจกรรมต่างๆ ได้แก่ กิจกรรมผู้สูงอายุชุมชน กิจกรรมผู้พิการ มอบทุนการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาสในชุมชน กิจกรรมเกษตรชุมชนพึ่งตนเอง

บทบาทการพัฒนาด้านสาธารณูปการ คือ การสงเคราะห์บุคคลที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ หรือบริการอำนวยความสะดวกด้านการก่อสร้างที่อยู่อาศัยแก่ประชาชนทั่วไป การบูรณปฏิสังขรณ์และก่อสร้างวัดนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับวัด ถึงกระนั้นการพัฒนาเสนาสนะเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่เข้าไปอยู่อาศัย จากที่อยู่ ไม่สบายให้เป็นที่น่าอยู่น่าอาศัย ก็ขึ้นอยู่กับพระสงฆ์จะมีความขยันในการก่อสร้าง หรือหาวัสดุมาทำการก่อสร้างกุฏิ วิหาร เพื่อพัฒนาให้

เป็นเสนาสนะได้ใช้ประโยชน์ได้ วัดจะเจริญหรือทรุดโทรมก็ขึ้นอยู่กับผู้นำ สำหรับพระครูปัญญาวิสุตธรรมนั้น หลวงพ่อยื่นมือเข้าไปพัฒนาวัดที่มีปัญหาด้านการปกครอง หรือวัดร้าง หลวงพ่อเข้าสานความสามัคคี จากที่เคยความเห็นไม่ตรงกันให้มีความเห็นตรงกันและร่วมใจกันพัฒนา การสงเคราะห์ชุมชนในท้องถิ่นนั้น เป็นงานที่พระครูปัญญาวิสุตธรรมได้ปฏิบัติมาเป็นเวลาหลายสิบปี คือ การปลูกป่า รักษาป่าเพื่อเป็นแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร ให้มีอากาศหายใจที่บริสุทธิ์สะอาด เป็นสถานที่ผลิตยารักษาโรคแห่งแรกของโลก และเป็นการสงเคราะห์ชุมชนให้อยู่ดีกินดี อยู่กันแบบธรรมชาติ การสังคมสงเคราะห์จึงเป็นงานของพระสงฆ์เถระที่ต้องทำงานเพื่อประโยชน์ของชุมชนที่อยู่ในเขตการบริการของแต่ละวัด และก็เป็นที่หน้าที่ของพระสงฆ์ที่ต้องรับผิดชอบด้วย เพื่อความสงบสุขของพุทธศาสนิกชนและเป็นวิถีชีวิตของสังคมไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นผู้นำวิทยาการทางเกษตรสมัยใหม่ เช่น การแปลงนาสาธิต ปุ๋ยอินทรีย์ การเลี้ยงปลาแบบผสมผสานในนาข้าว ช่วยเหลือคนที่ไม่มิตินทำกินสร้างอาชีพ สร้างงานให้กับชุมชนในท้องถิ่น โดยมีทุนมูลนิธิปัญญาวิสุตธรรม เป็นแรงขับเคลื่อน มอบทุนการศึกษาให้เด็กยากจนแต่เรียนดี สร้างอนาคตให้เยาวชนไทย หลวงพ่อท่านเป็นผู้นำที่มีดี ๓ ดี คือ พุทธดี ทำดี ประพฤติดี งานจึงสำเร็จจุล่งไปได้ไม่มีอุปสรรคขวางกั้น เกิดจากแรงศรัทธาของญาติโยมและการสละร่างกาย แรงใจ ความรู้ความสามารถ ความสามัคคีในชุมชน ที่สำคัญยิ่ง คือ ความตั้งใจดี และปรารถนาดีอยากให้ชุมชนมีความสงบสุขเจริญและยกระดับให้สูงขึ้น ในการสงเคราะห์ชุมชนในท้องถิ่น

๕. ข้อเสนอแนะ

พระครูปัญญาวุฒิสุนทร พระสงฆ์เถระที่มีความรู้ความสามารถทั้งทางโลกและทางธรรม เป็นผู้เป็นศาสนทายาทผู้ที่สืบทอดพระพุทธศาสนา อีกทั้งการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแก่ประชาชนให้สามารถมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถนำหลักธรรมนั้นไปปฏิบัติจนเกิดความสุขแก่ทั้งทั้งตนเองและผู้อื่น แต่บทบาทในการสงเคราะห์ชาวโลกของพระสงฆ์นั้นมีไม่เพียงการสงเคราะห์ทางด้านจิตใจเท่านั้น หากแต่ต้องมีการสงเคราะห์ช่วยเหลือชาวโลกทางด้านปัจจัยภายนอกด้วย ตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่เหล่าสาวกก่อไปประกาศนาทั้งนี้ก็เพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่ว่า “พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความสุขแก่มหาชนทั้งหลาย” เพราะพระสงฆ์ก็เป็นผู้อาศัยประชาชนในการดำรงชีวิตและเจริญในพระศาสนา ขณะเดียวกันประชาชนก็ต้องอาศัยพึ่งพาพระสงฆ์ในด้านการขัดเกลาจิตใจและเป็นที่พึ่งยามทุกข์ ดังนั้นพระสงฆ์และประชาชนต่างมีความผูกพันกัน ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาโดยตลอดตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นแล้วพระสงฆ์ต้องช่วยเหลือประชาชนให้มีจิตใจ

ประกอบด้วยธรรมและช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและสังคมให้ดีขึ้น จึงภาระธุระของพระสงฆ์ทั้งหลายที่พึงปฏิบัติตามสมณะสาธูปที่จะสงเคราะห์ตามหลักปัจจัยสี่ ยังต้องสนับสนุนส่งเสริมประชาชนในทุก ๆ ด้านเพื่อให้อยู่ในสังคมได้ เป็นลักษณะเด่นของหลวงพ่อก็ได้ช่วยเหลือคนพ้นจากทุกข์ได้พบสุข นั่นคือเจตนาของหลวงพ่อก็และจะมีความสุขมากที่เห็นคนเหล่านั้น ยิ้มแย้มแจ่มใสส่งสายตาออกมาอย่างมีความหวังในชีวิต

๕.๑ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูปัญญาวุฒิสุนทร(คุณ ปญญาวุฑโฒ) กับพระสงฆ์ นักพัฒนารูปอื่นในด้านสังคมสงเคราะห์ ซึ่งอาจแตกต่างกันทาง การสงเคราะห์ หรือแตกต่างด้านความคิดและประเพณีวัฒนธรรม

๒) ควรศึกษาวิจัยแนวคิดและบทบาทของพระสงฆ์นักพัฒนาในแง่มุมอื่นอีก เช่น ด้านการประยุกต์หลักธรรมเพื่อสังคม ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการศึกษา ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ด้านการแพทย์แผนโบราณ(ยาสมุนไพร)

บรรณานุกรม

พจนานุกรมภาษาไทย ฉบับทันสมัยและสมบูรณ์. ฝ่ายวิชาการภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๑.

กรุงเทพมหานคร : บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๓

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต).พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖

พินิจ ลาภธนานนท์. “พระสงฆ์ในชนบทภาคอีสาน กับการพัฒนาตามหลักการพึ่งตนเอง”.

วิทยานิพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย
๒๕๒๗.

การศึกษาคตินิยมที่ปรากฏในการทำบุญวันเกิด

ตามหลักพระพุทธศาสนา

A STUDY OF BUDDHIST MORAL APPEARED IN CHARITY OF BIRTHDAY IN BUDDHIST TRADITION

พระครูพิมลกลัณยานธรรม (สุพรรณ กลยาโณ)^{*}

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาหลักการทำบุญในพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาการเกิดและการทำบุญวันเกิดตามหลักพระพุทธศาสนา ๓) เพื่อศึกษาคตินิยมที่ปรากฏในการทำบุญวันเกิดตามหลักพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า

คำว่าบุญในพระพุทธศาสนานั้นมีความสัมพันธ์กับจิต เพราะการที่เราจะรู้ว่าอะไรเป็นบุญหรือเป็นบาปนั้น เราต้องรู้หรือพิจารณาให้รู้ถึงสภาพของจิตหรือรู้จักจิตเสียก่อน เพราะบุญหรือบาปเป็นลักษณะหรือคุณภาพของจิต ในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงบุญทั้งในแง่ของการกระทำและผลของการกระทำด้วย บุญเป็นชื่อของความสุก บุญก็หมายถึงผลหรือวิบากที่น่าปรารถนาของกุศลกรรมคือการทำความดี วิธีการทำบุญนั้นพระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้เป็น ๒ นัยคือ บุญกิริยาวัตถุ ๓ และบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ การทำบุญที่กล่าวมานี้ มีความมุ่งหมายเพื่อที่จะให้การกระทำนั้นเป็นเครื่องพอกใจให้บริสุทธิ์ สะอาดปราศจากกิเลส สิ่งที่ทำบุญจะได้รับก็คือความบริสุทธิ์สะอาดนั่นเอง ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเรียกความสะอาดบริสุทธิ์แห่งจิตนั้นว่า บุญ ในการที่จะทำให้เกิดบุญขึ้นมาได้นั้น ตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ท่านกล่าวถึงหลักทานมัยคือบุญสำเร็จด้วยการให้ทาน ศีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล และภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา

พระพุทธศาสนาถือว่าการเกิดเป็นกระบวนการทางธรรมชาติ มนุษย์ไม่ได้ถูกสร้างมาโดยพระเจ้า แต่มนุษย์ถูกสร้างโดยกฎของธรรมชาติ ซึ่งในพระพุทธศาสนาเรียกว่ากฎอิทัปปัจจยตา คำว่า “เกิด” หรือ “การเกิด” การทำบุญในวันแรกเกิดหรือก่อนการเกิดเป็นประเพณีที่มีการกระทำกันมาก่อนที่พระพุทธศาสนาได้เกิดขึ้น แต่เป็นประเพณีที่ผู้ทำนั้นมุ่งเพื่อเป็นการ ๑) เถลิงฉลองบุตรธิดาที่จะเกิด ๒)

^{*}พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รับขวัญบุตรธิดาที่เกิดขึ้นมาแล้ว โดยมูลเหตุการณืทำบุญวันเกิดมีผลมาจาก (๑) ความฝันของมารดาฝันเกี่ยวกับบุตร ฝ่ายสามีหรือพระราชากหากพึงใจจะจัดงานเลี้ยงทำบุญได้ (๒) อาการแพ้ท้องของผู้เป็นมารดาที่ปรารถนาจะทำบุญ มูลเหตุของการทำบุญวันเกิดหรือวันก่อนเกิดเช่นนี้เป็นประเพณีที่เกิดขึ้นก่อนสมัยพุทธกาลแต่เมื่อพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นรูปแบบนี้ค่อนข้างมีความชัดเจนมากขึ้น และกลายเป็นประเพณีวันเกิดแบบพุทธอย่างแท้จริง คือการทำบุญเนื่องในวันเกิดและวันก่อนที่จะเกิด

คติธรรมจากการทำบุญวันเกิดเป็นการให้คุณค่าในเรื่องของการทำบุญที่ก่อให้เกิดคุณความดีกับผู้ที่เป็นเจ้าภาพและเป็นการกระทำเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสซึมซับในการทำบุญหรือความดีในพระพุทธศาสนา สังคมไทยเห็นว่าการเกิดเป็นเรื่องที่ดีและเป็นมงคล

คำสำคัญ: คติธรรมทางพระพุทธศาสนา,วันเกิด

Abstract

The purposes of this research were as follow ; - (1) to study the principles of merit -making in Buddhism (2) to study the birth and meritorious deeds on birth day (3) to study Buddhist morality obtainable form birth day meritorious deeds .

The results of this research were :- In Buddhism ,before going to the detail of merit, mind is to be considered first ; for merit or sin is a quality of mind .Whether merit or sin can be viewed both in abstract and concreteness aspect .Merit is also can be viewed as cause and result .Merit is also substituted by happiness . The way to develop merit or punyakiriyawatthu was classified into two groups ;viz- threefold and tenfold. The main objective of developing merit is to purify mind or to keep mind out of defilement . The threefold developing merit consists of donation ,observing precepts and mind-purification.

According to Buddhism, mankind is not created by God by natural evolution or the law of Ithappaccayata .Coming to be a baby is called birth .To perform merit rites before or after the birth of baby is known to be commonly practiced long ago before coming of Buddhism .The purposes of their rituals are to welcome and to cerebrate the

new members of the families .There are also another reasons of birthday merit cerebation ; mother may have a dream concerning her baby or father or the King may demand it . The morning sickness of mother while being pregnant can be also another reason merit rites . The ritual cerebations before or after birth of children may have occurred long ago before the coming of Buddhism ; however this activity had been developed from time to time and finally become a real Buddhist ceremony up to the present day .

The morality concerning the birth-day merit cerebation is that father , mother and other relatives will have a good chance to create the charismatic power in society ; children , young generations and their friends will have a good chance to develop themselves in new society . Most and important result is that the society will live in good harmony and peacefully.

Keywords:Buddhist morality,birth day

๑.บทนำ

ชีวิตของมนุษย์ทุกคนมีสิ่งที่จะต้องเผชิญ แล้วทำให้เกิดความสะดุ้งกลัว ทำให้หวั่นไหวซึ่งเรียกว่าภัยมี ๔ อย่างคือ^๑ ๑) ขาติภัย (ภัยที่เกิดจากความเกิด) ๒) ชราภัย (ภัยที่เกิดจากความแก่) ๓) พยาธิภัย (ภัยที่เกิดจากความเจ็บไข้) ๔) มรณภัย (ภัยที่เกิดจากความตาย) ภัยอย่างแรกมนุษย์ไม่อาจแก้ไขได้ ภัยอย่างที่สองมนุษย์พอจะชะลอไว้ได้ด้วยการบริหารร่างกายและจิต

ภัยอย่างที่สามมนุษย์แก้ไขได้บ้างไม่ได้บ้าง ส่วนภัยประการสุดท้ายมนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ โดยประการทั้งปวง มรณภัยนี้มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายต่างหวาดกลัวที่สุด^๒ ตั้งแต่สมัยโบราณมาแล้วมนุษย์ซึ่งเป็นผู้สามารถพัฒนาความรู้ความสามารถได้ ดีกว่าสัตว์อื่น ๆ จึงพยายามเพียวเสาะหาเครื่องป้องกันและหลบ

^๑อง.ทศ.(ไทย) ๒๐/๖๓/๒๔๔ - ๒๔๕.

^๒อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/ ๙๒ / ๕๗๖, มรณภัย คือ ความกลัว ความขยาด ความหวาดเสียว ความขนพองสยองเกล้า ความสะดุ้งแห่งจิต เพราะอาศัยความตาย นี้เรียกว่า มรณภัย.

ซ่อนจากความตาย มีภูเขาบ้างป่าไม้บ้าง อาราม
บ้างและรุกขเจดีย์บ้าง เป็นที่พึ่งหลบภัย แต่ทว่า
ที่พึ่งเหล่านั้นพระพุทธรเจ้าตรัสว่ายังไม่ใช่เครื่อง
ป้องกันหรือที่พึ่งอันแท้จริงสำหรับหลบภัยให้พ้น
ความตาย พระองค์ทรงแนะนำว่า มนุษย์ต้อง
พยายามแสวงหาที่พึ่งอันประเสริฐคือ พระ
รัตนตรัย เป็นต้น ซึ่งที่พืงนี้สามารถช่วยมนุษย์ให้
หลุดพ้นจากความหวาดกลัวภัย ภัยอันตรายต่าง
ๆ โดยเฉพาะภัยที่สร้างความประหวั่น พรั่นพรึง
ที่สุดคือความกลัวตายและความตาย^๕ อย่างไรก็ตาม
แม้พระพุทธรเจ้าจะทรงสอนที่พึ่งแก่มนุษย์
ไว้มากมายก็ตาม มนุษย์และสรรพสัตว์ก็ยัง
หวาดกลัวความตายอยู่เหมือนเดิม เพราะความ
ตายเป็นสัจธรรมที่จะต้องพบดังที่พระพุทธรเจ้า
ตรัสว่า แม้ความเกิดก็เป็นทุกข์ แม้ความแก่ก็
เป็นทุกข์ แม้ความเจ็บก็เป็นทุกข์ แม้ความตายก็
เป็นทุกข์ ความประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็
เป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักก็
เป็นทุกข์ โดยย่ออุปาทานขันธทั้ง ๕ เป็นทุกข์^๖
เนื่องจากมนุษย์มีความหวาดกลัวต่อภัยดังกล่าว
จึงพยายามหาทางบรรเทาความหวาดกลัว
ดังกล่าวเช่นการหาอายุวัฒนะเพื่อให้ตัวเอง
มีอายุยืนยาว หรือหาสิ่งป้องกันอย่างอื่น ถ้าเป็น

ชาวพุทธก็อาจมีการทำบุญเช่นทำบุญวันเกิดเพื่อ
เป็นการต่ออายุให้ยืนนาน คติความเชื่อเกี่ยวกับ
การทำบุญวันเกิดมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ถึงแม้ว่า
พระพุทธศาสนาจะมีทัศนคติว่าการเกิดเป็นบ่อ
เกิดแห่งความทุกข์ก็ตาม

พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนเกี่ยวกับ
บุญ บาป กุศล อกุศล และเรื่องนรกสวรรค์ ซึ่งมี
ความเชื่อมโยงกับเรื่องของบุญและบาป ปัจจุบัน
นี้เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่าการที่พระพุทธศาสนา
และพระสงฆ์อยู่รุ่งเรืองในประเทศไทยเพราะ
ประชาชนส่วนมากมีความเชื่อเกี่ยวกับบุญและ
บาป ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้ศึกษาเรื่องแนวคิดเรื่อง
บุญในพระพุทธศาสนา วิธีการทำบุญ และ
จุดประสงค์ของการทำบุญในพระพุทธศาสนา

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำ
วิทยานิพนธ์เรื่องคติธรรมที่ปรากฏในการทำบุญ
วันเกิดและวันตายตามหลักพระพุทธศาสนา
เพราะการทำบุญนอกจากมีวัตถุประสงค์เพื่อทำ
ให้ตนเองมีชีวิตที่ดีแล้ว ยังเป็นการอุปถัมภ์
พระภิกษุสงฆ์เพื่อให้พระพุทธศาสนาเจริญ
มั่นคงสืบไป

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาหลักการการทำบุญใน
พระพุทธศาสนา

^๕ช.ธ. (ไทย) ๒๕/ ๘๘- ๙๒/๙๒.

^๖วิมพา. (ไทย) ๔/ ๑๔ / ๒๑ ,

๒.๒ เพื่อศึกษาการเกิดและการทำบุญ
วันเกิดตามหลักพระพุทธศาสนา

๒.๓ เพื่อศึกษาคติธรรมที่ปรากฏในการทำบุญวันเกิดตามหลักพระพุทธศาสนา

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

๓.๑ ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ คือคัมภีร์พระไตรปิฎกโดยใช้พระไตรปิฎกภาษาไทยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นหลัก

๓.๒ ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา เอกสารงานวิจัย หนังสือที่นักปราชญ์ได้เขียนไว้และหนังสืออื่นๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย

๓.๓ วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิใช้วิธีค้นหาจากพระไตรปิฎกโดยเฉพาะพระสุตตันตปิฎกพระสูตรที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับจุดประสงค์หลักและวิธีการปฏิบัติจุดประสงค์ พระสูตรที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย

ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมจากหนังสืออรรถกถาฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และหนังสือที่นักปราชญ์ได้แต่งไว้ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับจุดประสงค์และเกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย

จากนั้นนำข้อมูลมาจัดลำดับให้มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบแล้วทำการศึกษาวิเคราะห์ ตีความแล้วสรุปเรียบเรียงใหม่โดยใช้วิธีการเรียบเรียงแบบพรรณนา

๓.๔ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ประเด็นปัญหาที่ต้องการทราบเป็นตัวตั้งแล้วหาคำตอบจากข้อมูลที่เก็บและรวบรวมไว้เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้

๓.๕ วิธีการนำเสนอ โดยใช้การนำเสนอแบบพรรณนา เขียนรายงานการวิจัย

๔. สรุปผลการวิจัย

หลักการทำบุญในพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาพบว่า คำว่าบุญในพระพุทธศาสนานั้นมีความสัมพันธ์กับจิต เพราะการที่เราจะรู้ว่าอะไรเป็นบุญหรือเป็นบาปนั้น เราต้องรู้หรือพิจารณาให้รู้ถึงสภาพของจิตหรือรู้จักจิตเสียก่อน เพราะบุญหรือบาปเป็นลักษณะหรือคุณภาพของจิต ในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงบุญทั้งในแง่ของการกระทำและผลของการกระทำด้วย บุญเป็นชื่อของความสุก บุญก็หมายถึงผลหรือวิบากที่น่าปรารถนาของกุศล

^๑พระราชมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), **พุทธธรรม**, (ฉบับปรับปรุงและขยายความ), พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร:มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๒๙), หน้า ๑๗๐.

กรรมคือการทำความดี หรือในคำว่าตายเพราะ
สันบุญ ก็หมายถึงหมดผลบุญหรือสิ้นวิบากของ
กุศลกรรม ที่ปรุงแต่งกำเนิดนั้นเอง บุญตาม
ความหมายแห่งพระไตรปิฎกและคัมภีร์ทาง
พระพุทธศาสนา ท่านมุ่งเอาผลคือความสุข
ความเจริญทั้งทางร่างกายและจิตใจอันก่อให้เกิด
ความผ่องแผ้ว สงบและเกิดความพอใจที่จะ
กระทำความดีให้สูงขึ้นๆ ขึ้นไป ดังพุทธพจน์ที่ว่า
“ถ้าบุคคลจะพึงทำบุญ ควรทำบุญนั้นบ่อยๆ
ควรทำความพอใจในบุญนั้น เพราะว่าการสั่งสม
บุญนำความสุขมาให้”^๗วิธีการทำบุญ หรือหลัก
แห่งการทำความดี สิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งการทำบุญ
วิธีการทำบุญนั้นพระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้เป็น ๒
นัยคือ บุญกิริยาวัตถุ ๓ และบุญกิริยาวัตถุ ๑๐
การทำบุญที่กล่าวมานี้ มีความมุ่งหมาย
เพื่อที่จะให้การกระทำนั้นเป็นเครื่องพอกใจให้
บริสุทธิ์ สะอาดปราศจากกิเลส สิ่งที่ทำบุญจะ
ได้รับก็คือ ความบริสุทธิ์สะอาดนั่นเอง ซึ่ง
ในทางพระพุทธศาสนาเรียกความสะอาดบริสุทธิ์
แห่งจิตนั้นว่าบุญการเกิดและการทำบุญวันเกิด
ตามหลักพุทธศาสนา จากการศึกษาพบว่า
พระพุทธศาสนาถือว่าการเกิดเป็นกระบวนการ
ทางธรรมชาติ มนุษย์ไม่ได้ถูกสร้างมาโดยพระ
เจ้า แต่มนุษย์ถูกสร้างโดยกฎของธรรมชาติ ซึ่ง

ในพระพุทธศาสนาเรียกว่า กฎอิทัปปิจจยตา คำ
ว่า“เกิด” หรือ“การเกิด” ในทาง
พระพุทธศาสนา หากพิจารณาจากความหมาย
ทั้งในคัมภีร์และเอกสารโดยทั่ว ๆ ไป พบว่าคำ
ว่า“เกิด”^๘หรือ“การเกิด” มีความหมายและม
ีการนำคำศัพท์มาใช้แตกต่างกัน สามารถ
พิจารณาได้ดังต่อไปนี้คำว่า“การเกิด” หรือ
“เกิด” ตรงกับคำในภาษาบาลีว่า ชาติ, ชนน,
อุพพะวะ, นิพพตติ, และ อุปปตติ หมายถึง“การ
เกิด” การเกิดของมนุษย์หรือสัตว์ย่อมมีสาเหตุ
หลักที่สำคัญ ๓ ประการคือ กิเลส กรรม และ
วิบาก ที่เป็นปัจจัยสำคัญของการเวียนว่ายตาย
เกิดของสรรพสัตว์ทั้งหลาย เรียกว่า“วัฏฏ
สงสาร” หรือ“สังสารวัฏฏ์” โดยวัฏสงสารมี
องค์ประกอบ ๓ คือ กิเลส กรรม วิบาก โดย
กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม, กรรมก่อให้เกิดวิบาก,
วิบากเป็นเหตุให้เกิดกิเลสต่อไปอีก เป็นสภาวะ
หมุนวนด้วยความเป็นทั้งเหตุและผล แหกกันอยู่
อย่างนี้ไม่มีที่สิ้นสุด การทำบุญในวันแรกเกิด
หรือก่อนการเกิดเป็นประเพณีที่มีการกระทำกัน
มาก่อนที่พระพุทธศาสนาได้เกิดขึ้น แต่เป็น
ประเพณีที่ผู้ทำนั้นมุ่งเพื่อเป็นการ ๑) เถลิมฉลอง
บุตรธิดาที่จะเกิด ๒) รับขวัญบุตรธิดาที่เกิด

^๗ขุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๑๙/๓๐.

^๘ป. หลงสมบุญ, พจนานุกรม มคอ-ไทย,
(กรุงเทพมหานคร: อาทรการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า๔๒๗.

มาแล้ว โดยมูลเหตุการณืทำบุญวันเกิดมีผลมาจาก (๑) ความฝันของมารดาฝันเกี่ยวกับบุตรฝ่ายสามีหรือพระราชาทักฟั้งใจจะจัดงานเลี้ยงทำบุญได้ (๒) อาการแพ้ท้องของผู้เป็นมารดาที่ปรารถนาจะทำบุญ เช่นกรณีของพระนางสุปวาสพระมารดาของพระกุมารสิวลีที่ทรงแพ้ท้องต้องการทำบุญกับพระพุทธรองค์หรือกรณีของพระมารดาของวาสิตีสกุมารที่แพ้ท้องต้องการถวายทานแด่พระธรรมเสนาบดีหรือพระสารีบุตร เป็นต้น มูลเหตุของการทำบุญวันเกิดหรือวันก่อนเกิดเช่นนี้เป็นประเพณีที่เกิดขึ้นก่อนสมัยพุทธกาลแต่เมื่อพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นรูปแบบนี้ค่อนข้างมีความชัดเจนมากขึ้น และกลายเป็นประเพณีวันเกิดแบบพุทธอย่างแท้จริง คือการทำบุญเนื่องในวันเกิดและวันก่อนที่จะเกิด

ธรรมเนียมที่ปรากฏในการทำบุญวันเกิดตามหลักพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่าประเพณีเกี่ยวกับงานทำบุญวันเกิดรับเอาคติความเชื่อทางศาสนาจากอินเดีย ซึ่งในวัฒนธรรมอินเดียการจัดประเพณีเกี่ยวกับวันเกิดนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ผู้คนในสังคมได้ปฏิบัติกันมานาน แต่สำหรับประเทศไทยการจัดงานวันเกิดตามปีปฏิทิน ยังไม่ปรากฏในสมัยโบราณมีปรากฏครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ ๙ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลประจำปี และเรียกว่า วันเฉลิมพระชนมพรรษา

ต่อมาเมื่อเจ้านาย ขุนนาง ข้าราชการ เอาอย่างทำบุญวันเกิดกันมากขึ้น จนเป็นประเพณีมาจนบัดนี้ การทำบุญวันเกิดในสมัยโบราณถือเอาวันครบรอบวันเดือนเกิดตามจันทรคติ คือ วันข้างขึ้นข้างแรมเป็นเกณฑ์ แต่มาสมัยนี้ถือเอาวันตามปฏิทินเป็นหลักส่วนมาก เมื่อครบรอบวันเกิดในปีหนึ่ง ๆ มักมีการทำบุญตักบาตรเท่าจำนวนอายุและเกินไปอีกองค์หนึ่งเท่ากับเป็นการต่ออายุอีกหนึ่งปี เช่น ครบอายุ ๒๕ ปี ตักบาตรพระ ๒๖ รูป เป็นต้นสำหรับพิธีการในการทำบุญวันเกิดทำได้หลายแบบ คือ ตักบาตร ชาวพุทธส่วนมากนิยมทำบุญตักบาตรวันเกิด บางคนตักบาตรวันเกิดทุกสัปดาห์ เช่น คนเกิดวันอาทิตย์ นิยมตักบาตรทุกวันอาทิตย์ บางคนนิยมตักบาตรวันเกิดทุกรอบปี เช่นคนเกิดวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน นิยมทำบุญตักบาตรเมื่อถึงวันเกิดทุกรอบปี คือ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายนทุกปี เป็นต้น การตักบาตรวันเกิดตักบาตรพระสงฆ์หรือสามเณรก็รูปก็ได้ ไม่มีข้อจำกัด ทั้งนี้แล้วแต่ฐานะของแต่ละบุคคล แต่ที่นิยมกันมาแต่โบราณนิยมตักบาตรมากกว่าอายุของตน ๑ รูป เช่น อายุครบ ๑๕ ปี ตักบาตร ๑๖ รูป เป็นต้นทำบุญเลี้ยงพระที่บ้าน โดยจัดที่บูชาพระพุทธรูป จัดอาสนสงฆ์ มีที่บูชาพระพุทธรูปอยู่ทางด้านขวาของพระสงฆ์ที่มาในพิธี ปกติ

นิยมนิมนต์พระสงฆ์ ๙ รูป เพื่อเป็นนิมิตดี
แปลว่าก้าวหน้า เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธ
มนต์เสร็จ ถวายภัตตาหารเช้าหรือเพล เสร็จแล้ว
เจ้าของวันเกิดแจกของแก่ผู้ที่ยากจน ปล่อยนก
ปล่อยปลา สร้างโรงเรียน โรงพยาบาล ถนน
 ฯลฯ เป็นกุศลแก่ตนเองทำบุญที่วัดเป็นการนำ
 ภัตตาหารไปถวายให้กับพระภิกษุสงฆ์และฟัง
 พระธรรมเทศนาเพื่อชำระใจให้บริสุทธิ์

๕. สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา คติธรรมที่ปรากฏในการ
ทำบุญวันเกิดตามหลักพระพุทธศาสนาทำให้รู้ถึง

ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดหรือวันเกิดซึ่งมีมาแล้ว
ตั้งแต่สมัยพุทธกาลหรือก่อนพุทธกาล การจัด
พิธีกรรมต่างๆ ในขณะที่ยังดำรงดำรง แสดง
ให้เห็นว่าการเกิดนั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกชาติ
ภาษาให้ความสำคัญมาทุกยุคสมัย หลักธรรมที่
ได้จากการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการเกิดนั้นคือ
หลักของความกตัญญูกตเวที การรู้บุญคุณของผู้
มีพระคุณ การเห็นคุณค่าของการมีชีวิต
เพื่อที่จะได้ไม่ประมาทใช้ชีวิตอย่างรู้เท่าทัน
ความเปลี่ยนแปลงตามหลักพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระราชวรมนี. (ประยุทธ์ ปยุตโต).พุทธธรรม,(ฉบับปรับปรุงและขยายความ).พิมพ์ครั้งที่ ๓.

กรุงเทพมหานคร:มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

ป. หลงสมบุญ.(นามแฝง).พจนานุกรม มคอ-ไทย.กรุงเทพมหานคร: อาทรการพิมพ์, ๒๕๔๐.

ศึกษาคติธรรมทางพระพุทธศาสนาในประเพณีบุญเบิกฟ้า (แซนตา จ๊ะเซราะ) ของ
ประชาชน ตำบลไพศาล อำเภอบริหารกิจ จังหวัดบุรีรัมย์

A STUDY OF MORAL SAYING BUDDHISM IN BUN BOEK FA TAMBON PAISAN
PRAKHONCHAI DISTRICT BURIRAM PROVINCE

พระครูไพศาลชัยกิจ (ประยูร เอกวณฺโณ)^๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ ๑)ศึกษาที่มาของประเพณีบุญเบิกฟ้า (แซนตา จ๊ะเซราะ)๒) ศึกษาความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับประเพณีบุญเบิกฟ้า (แซนตา จ๊ะเซราะ) ของประชาชนในตำบลไพศาล อำเภอบริหารกิจ จังหวัดบุรีรัมย์ ๓) วิเคราะห์ประเพณีการทำบุญเบิกฟ้า(แซนตา จ๊ะเซราะ) ของประชาชนตำบลไพศาล อำเภอบริหารกิจ จังหวัดบุรีรัมย์

ผลการศึกษาพบว่า

การประกอบพิธีกรรมบุญเบิกฟ้า (แซนตา จ๊ะเซราะ) เป็นการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ที่ชาวนา ชาวไร่ ในภาคอีสานเคยปฏิบัติกันมาในวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ เป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้เกิดขึ้นแก่เกษตรกร ภายใต้คติความเชื่อดั้งเดิมที่ว่าเมื่อถึงช่วงเวลารวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ ของทุก ๆ ปี ฟ้าจะเริ่มไผ่ประตุน้ำฝน โดยจะมีเสียงฟ้าร้อง และทิศที่ฟ้าร้องเป็นสัญญาณบ่งบอกตัวกำหนดปริมาณน้ำฝนที่จะตกลงมาหล่อเลี้ยงการเกษตรในปีนั้น ๆ

ชาวตำบลไพศาล ซึ่งประชาชนส่วนมากมีอาชีพทำการเกษตรมีความเชื่อเกี่ยวกับวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ ว่าเป็นวันที่ฟ้าจะไผ่ประตุน้ำฝน จึงมีประเพณีบุญเบิกฟ้า (แซนตา จ๊ะเซราะ) เพื่อขอพรจากพญาแถน (เทพผู้เป็นใหญ่) ให้ไผ่ประตุน้ำฝนทางทิศที่เป็นมงคลพิธีกรรมที่ประชาชนในตำบลไพศาลทำขึ้นในวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ นั้นประกอบด้วย ๑) พิธีสู่ขวัญข้าว เพื่อแสดงความกตัญญูต่อพระแม่โพสพเพื่อความสบายใจในการซื้อขายข้าว และเพื่อให้การแบ่งปันข้าวแก่ญาติมิตรผู้มาร่วมพิธี ๒) พิธีหาบปุ๋ยเพื่อบำรุงดิน ในตอนเช้ามีดของวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ ชาวนาจะต้องหาบปุ๋ยคอกจากกองมูลวัว มูลควาย ซึ่งมักอยู่ใต้ถุนเรือนของตน หอยออกไปใส่ผืนนา จนกระทั่งถึงเที่ยงวันจึงหยุด เป็นการเริ่มต้นเอาฝุ่น (ปุ๋ยคอก) ใส่ลงใน

^๑พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีนั้น ๓) พิธีทำบุญเฮือน เพื่อนำสิริมงคลจากพระรัตนตรัยมาสู่ที่อยู่อาศัย ๔) พิธีนำข้าวเปลือกเต็มกระบุง มาถวายวัด เพื่อแสดงความเคารพศรัทธาต่อพระสงฆ์

ประเพณีการทำบุญเบิกฟ้าของประชาชนตำบลไพศาล อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์นั้น มีสาระสำคัญประกอบด้วย ๑) เป็นการเตรียมพร้อมที่จะลงมือทำการเกษตรได้ทันฤดูกาล เพราะเมื่อถึง เทศกาลบุญเบิกฟ้า พวกเขาพร้อมได้ทำบุญให้เกิดขวัญและกำลังใจ ได้หาบปุ๋ยคอกบำรุงดิน แล้วเตรียมกาย เตรียมใจและเครื่องมือให้พร้อมที่จะทำนา ๒) เป็นผู้มีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อพุทธศาสนา เพราะได้ทำบุญเป็นประจำทุกปีทำให้รู้จักเสียสละไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ๓) เป็นผู้มีความกตัญญูต่อผืนนา สิ่งแวดล้อม ดินฟ้า อากาศ ตลอดจนเทพต่าง ๆ ที่เชื่อว่าเป็นผู้บันดาลฝนและธัญญาหารมาให้

คำสำคัญ: ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ ,บุญเบิกฟ้า

Abstract

This thesis aims to 1) Study the origin of the tradition BunBoekFa (Santa jasrao) 2) Study the beliefs associated with the tradition BunBoekFa (Santa jasrao) of people in the paisan District. Buriram Province 3) Analyze the tradition of philanthropy withdrawal BunBoekFa (Santa jasrao) of people in the paisan District Buriram Province

The results showed that

The rite of merit BunBoekFa (Santa jasrao) as the rituals associated with agriculture, peasant farmers in Northeast was practiced in a day. 3 month 3 is creating morale to occur for farmers. Under the traditional belief that when the days 3 night the moon 3 every years blue will start to unlock the door by a rain and thunder. The thunder were a sign and determinants of rainfall to fall for the agricultural year.

The District, which most people have beliefs about the occupation of farming days 3 night month 3, the day the sky will solve the water gate. The traditional merit BunBoekFa (Santa jasrao) to pray to the God, the angel (large). To solve the blue door in the direction of karma that people in the district administration made at days 3 night month 3 consists of 1) first class rice. To show his gratitude to maposopcomfot dealing in rice. And to make rice to relatives who share the ceremony. 2) the dust to nurture

the soil on the morning of day 3 dark night the moon 3 farmers will find around manure from the cow dung. Buffalo hump, which is often under Tun his house. Go on farmland until noon stopped, it's the beginning of dust (manure) enter the field that year. 3) a merit-making ceremony environment To bring the prosperity of the triple gem to housing. 4) the full baskets offer ceremony paddy temple. To show respect to the clergy.

Philanthropic tradition of BunBoekFa (Santa jasrao) paisandistricprakhon Chai District of buriram Province, have important consists of 1 payments is prepared to do agriculture just in season. Because when the merit and open sky festival They surely have merit to the morale, on soil, manure treatment Then prepared mentally prepared and ready to farming. 2) who has faith to Buddhism. Because every year make known to sacrifice not merit miserly 3) has been grateful to farmland, environment, weather, As well as various gods believed to be inspire rain and cereals.

Keywords:A third day of the waxing moon in the third lunar month,
BunBoekFa

๑.บทนำ

พิธีกรรม “บุญเบิกฟ้า”^๒ของคนอีสานที่ได้ปฏิบัติสืบเนื่องมานั้น นับเป็นอีกมรดกความเชื่อหนึ่งของชุมชนเกษตรกรรม เป็นตำนานแห่งวิถีการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐานที่มีการเพาะปลูกข้าวเป็นปัจจัยหลัก โดยถือกำหนดเอาวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ เป็นวันเริ่มกระทำพิธี ด้วยเชื่อว่าใน

วันดังกล่าวฟ้าจะไขประตูฝนให้พรั่งพรั่งสู่โลกมนุษย์เกษตรกรชาวอีสานทุกหมู่เหล่า^๓ ต่างก็เจียหุคอยฟังเสียงฟ้าร้องครั้งแรกว่าจะมาจากทางทิศใด ทั้งนี้เพื่อที่จะพยากรณ์ลักษณะของฝนที่จะอำนวยประโยชน์ในปีนั้น ๆ ว่ามีมากน้อยเพียงใดประชาชนในเขตตำบลไพศาลอำเภอบึงสามพัน จังหวัดบุรีรัมย์ ก็มีความเชื่อ

^๒พระอริยานุวัตร เขมจารี, “กบปรมีปาก” บุญเบิกฟ้ามหาสารคาม,(มหาสารคาม : ปริดาการพิมพ์,๒๕๓๒),หน้า ๔๙.

^๓กมลเศวต ภัตดาจารย์,วรรณคดีเกี่ยวกับชนบทประเพณีไทย,(กรุงเทพมหานคร : สุทธิสารการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๘๗.

ในวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ เช่นเดียวกับชุมชนอื่นๆ ในภาคอีสานคือถ้ายังไม่ถึงวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ จะไม่ยอมเปิดยุ้งฉางเพื่อนำข้าวไปขายหรือไปทำบุญเด็ดขาด เมื่อถึงวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ จึงจะมีการเปิดยุ้งฉาง การนำข้าวเปลือกไปทำบุญหรือไปขาย และทำพิธีกรรมอย่างอื่นที่เชื่อว่าจะเป็นประโยชน์แก่ตนเองและชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ผู้วิจัยซึ่งเป็นพระสงฆ์อยู่ในตำบลไพศาลได้เห็นประชาชนทำพิธีกรรมในวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ มาทุกปี แต่เมื่อไปถามประชาชนถึงเหตุผลที่ทำให้พิธีกรรมดังกล่าวประชาชนส่วนมากจะไม่เข้าใจและไม่รู้ว่าทำเพื่ออะไร พ่อแม่พาทำก็ทำกันสืบต่อกันมา ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับคติความเชื่อและประเพณีที่ทำในวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ เพื่อเป็นข้อมูลไว้สำหรับการศึกษาค้นคว้าของอนุชนรุ่นหลังและเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจใฝ่ศึกษาเกี่ยวกับคติความเชื่อในวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ ในอนาคต

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาที่มาของประเพณีบุญเบิกฟ้า (แซนตา จ๊ะเซราะ)

๒.๒ เพื่อศึกษาคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับประเพณีบุญเบิกฟ้า (แซนตา จ๊ะ

เซราะ) ของประชาชนในตำบลไพศาล อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

๒.๓ เพื่อวิเคราะห์ประเพณีการทำบุญเบิกฟ้า(แซนตา จ๊ะเซราะ)ของประชาชนตำบลไพศาล อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ ขั้นสำรวจเอกสารเป็นขั้นการสำรวจเอกสารต่างๆ คือคัมภีร์พระไตรปิฎกทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำราวารสารและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อวางกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย

คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และตำราอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

๓.๒ ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการบันทึกข้อมูล ดังนี้ คือ ย่อความให้ได้ใจความตรงตามความหมายของข้อความเดิม บันทึกโดยถอดข้อความเป็นข้อความของผู้วิจัยเอง คัดลอกข้อความเป็นข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิงเพื่อสนับสนุนความคิดของผู้วิจัย ข้อความที่เป็นพุทธพจน์ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก

๓.๓ ขั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก่อนการวิเคราะห์

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล เมื่อได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจึงนำมาจัดเรียงลำดับก่อนและหลังเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓.๔ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

๓.๕ ขั้นสรุปผล เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุปเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัยต่อไป

๓.๖ ขั้นเขียนรายงานการวิจัย ผู้วิจัยได้เขียนรายงานการวิจัยตามกรอบที่กำหนดไว้ในคู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔.ผลการวิจัย

ความเป็นมาของประเพณีบุญเบิกฟ้า (แซนตา จีเซราระ) ผลการศึกษาพบว่าสังคมไทยแต่ดั้งเดิมนั้นเป็นสังคมเกษตรกรรมวิถีชีวิตของคนไทยในสมัยก่อนมีความสัมพันธ์อยู่กับการประกอบอาชีพ ทำไร่ ทำนา มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เป็นปัจจัยหลักในการประกอบอาชีพ องค์ประกอบทางธรรมชาติที่สำคัญในการทำเกษตรกรรม การประกอบพิธีกรรมบุญเบิกฟ้า (แซนตา จีเซราระ) เป็นการ

ประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ที่ชาวนา ชาวไร่ ในภาคอีสานเคยปฏิบัติกันมาในวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ เป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้เกิดขึ้นแก่เกษตรกร ภายใต้คติความเชื่อดั้งเดิมที่ว่าเมื่อถึงช่วงเวลาวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ ของทุก ๆ ปี^๔ ฟ้าจะเริ่มไขประตูฝน โดยจะมีเสียงฟ้าร้อง และทิศที่ฟ้าร้องเป็นสัญญาณบ่งบอกตัวกำหนดปริมาณน้ำฝนที่จะตกลงมาหล่อเลี้ยงการเกษตรในปีนั้น ๆ เมื่อถึงวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ ชาวนาก็จะคอยฟังเสียงฟ้าร้องว่าฟ้าจะร้องขึ้นเป็นครั้งแรกทางทิศใด เมื่อได้ยินเสียงฟ้าร้องขึ้นเป็นครั้งแรกทางทิศใดก็จะทำนายปริมาณน้ำฝนตลอดจนความอุดมสมบูรณ์ของผลผลิตทางการเกษตร

คติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับประเพณีบุญเบิกฟ้าของประชาชนในตำบลไพศาล อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ จากการศึกษาพบว่าชาวตำบลไพศาล ซึ่งประชาชนส่วนมากมีอาชีพทำการเกษตรมีความเชื่อเกี่ยวกับวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ ว่าเป็นวันที่ฟ้าจะไขประตูน้ำฝน จึงมีประเพณีบุญเบิกฟ้า เพื่อขอพรจากพญาแถน (เทพผู้เป็นใหญ่) ให้ไขประตูฟ้าทางทิศที่เป็น

^๔สมปราษฎ์ อัมมะพันธ์, **ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้ง, ๒๕๓๖), หน้า ๑๙.

มงคล อนึ่งในวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ จะมีปรากฏการณ์หัตถ์จรรยเกิดขึ้น ๓ อย่าง^๕ คือ ๑) กบไม่มีปาก คือจะมีแผ่นเยื่อบาง ๆ เกิดขึ้นปิดปากกบเป็นอันว่าวันนั้นกบจำศีลไม่ฆ่าสัตว์อื่น ๆ เป็นอาหาร ๒) นกไม่มีรูทวาร คือมีแผ่นเยื่อบาง ๆ เกิดขึ้นปิดทวารหนักของนก เป็นอันว่านกจะไม่ขับถ่ายในวันนั้น เพราะไม่ได้กินอาหาร ๓) มะขามป้อมจะมีรสหวาน พิธีกรรมที่ประชาชนในตำบลไพศาลทำขึ้นในวันขึ้น ๓ ค่ำเดือน ๓ นั้นประกอบด้วย ๑) พิธีสู่ขวัญข้าว เพื่อแสดงความกตัญญูต่อพระแม่โพสพเพื่อความสบายใจในการซื้อขายข้าว และเพื่อให้การแบ่งปันข้าวแก่ญาติมิตรผู้มาร่วมพิธี ๒) พิธีหาบฝุ่นเพื่อบำรุงดินในตอนเช้ามีดของวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ ชาวนาจะต้องหาบปุ๋ยคอกจากกองมูลวัว มูลควาย ซึ่งมักอยู่ใต้ถุนเรือนของตน หยอยออกไปใส่ผืนนาจนกระทั่งถึงเที่ยงวันจึงหยุด เป็นการเริ่มต้นเอาฝุ่น (ปุ๋ยคอก) ใส่ไปในนั้น ๓) พิธีทำบุญเหือนเพื่อนำสิริมงคลจากพระรัตนตรัยมาสู่ที่อยู่อาศัย

^๕เวียงงาม อินทวงษ์, “การพัฒนากิจกรรม การเรียนแบบจิ๊กซอร์เรื่องประเพณีบุญเบิกฟ้า มหาสารคาม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑”, สารนิพนธ์ การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๐).

วิเคราะห์ประเพณีการทำบุญเบิกฟ้า (แซนตา จ๊ะเซราะ) ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีการทำบุญเบิกฟ้าของประชาชนตำบลไพศาล อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์นั้น มีสาระสำคัญประกอบด้วย ๑) เป็นการเตรียมพร้อมที่จะลงมือทำการเกษตรได้ทันฤดูกาล เพราะเมื่อถึงเทศกาลบุญเบิกฟ้า พวกเขาพร้อมที่จะลงมือทำการเกษตรได้ทัน ๒) เป็นผู้มี ความเชื่อมั่นศรัทธาต่อพุทธศาสนา เพราะได้ ทำบุญเป็นประจำทุกปีทำให้รู้จักเสียสละไม่ ตระหนี่ถี่เหนียว ๓) เป็นผู้มี ความกตัญญูต่อผืนนา สิ่งแวดล้อม ดินฟ้าอากาศ ตลอดจนเทพต่าง ๆ ที่เชื่อว่าเป็นผู้บันดาลฝนและธัญญาหารเช่น พญาแถน และพระแม่โพสพ เป็นต้น จาก การศึกษาข้อมูลจากเอกสารประกอบการ สัมภาษณ์ผู้รู้ในส่วนที่เกี่ยวกับคติความเชื่อ เกี่ยวกับวันขึ้น ๓ ค่ำเดือน ๓ พบว่าประชาชนใน ตำบลไพศาล อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนใหญ่ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการทำเกษตรกรรม มีความเชื่อว่าเป็นวันขึ้น ๓ ค่ำเดือน ๓ ซึ่งเป็นช่วงที่ ตรงกับปลายฤดูหนาวต่อเนื่องกับต้นฤดูร้อน เป็นวันที่มีปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่สำคัญ เกิดขึ้น ๔ ประการคือ ๑) เป็นวันที่ฟ้าไขประตูล

น้ำฝน หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าไขปากตูน้ำ ๒) เป็นวันที่กบไม่มีปาก หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า กบบมีปาก ๓) เป็นที่นาที่ไม่มีรูทวารหนักสำหรับขับถ่ายหรือที่เรียกว่า นากบมีอุจจาระ ๔) เป็นวันที่ลูกมะขามป้อมออกรสหวาน คติความเชื่อดังกล่าวนี้เป็นคติความเชื่อที่เชื่อถือสืบๆ กันมา ซึ่งเป็นความเชื่อที่เกิดจากการสังเกตสรรพสิ่งที่เป็นสภาพทางธรรมชาติที่อยู่แวดล้อมตัวเอง ที่เคยพบเห็นเป็นประจำอย่างคุ้นเคยและทำให้เกิดการจินตนาการเปรียบเทียบขึ้น

๕. สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาคติธรรมทางพระพุทธศาสนาในประเพณีบุญเบิกฟ้า (แซนตาจ๊ะเซราะ) ของประชาชน ตำบลไพศาล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดบุรีรัมย์ ทำให้ทราบว่าประเพณีบุญเบิกฟ้า (แซนตา จ๊ะเซราะ) เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสานที่มีอาชีพทางด้านเกษตรกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับการทำนายเสียงฟ้าร้อง ในวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ ของคนอีสานโบราณ คติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีอยู่ในประเพณีนี้คือความกตัญญู รู้คุณของแผ่นดิน ที่ได้อาศัยเพาะปลูกพืชเพื่อเลี้ยงชีวิต

บรรณานุกรม

กมลเสาวร ภัตตาจารย์.วรรณคดีเกี่ยวกับชนบประเพณีไทย. กรุงเทพมหานคร : สุทธิสารการพิมพ์, ๒๕๒๖.

พระอริยานุวัตร เขมจารี. “กบบมีปาก” บุญเบิกฟ้ามหาสารคาม.มหาสารคาม : ปริดาการพิมพ์, ๒๕๓๒.

สมปราชญ์ อัมมะพันธ์.ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย.กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง, ๒๕๓๖.

เวียงงาม อินทวงษ์. “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบจิ๊กซอว์เรื่องประเพณีบุญเบิกฟ้ามหาสารคาม กลุ่ม

สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑”.สารนิพนธ์

การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๐.

ศึกษาชีวิตและบทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระครูประสาทพรหมคุณ

(หงษ์พรหมปญโญ) วัดเพชรบุรี อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์

A STUDY OF LIFE AND ROLE IN BUDDHIST TEACHING OF PHRAKHU PRASART
PHRAMMAKHUN (HONG PHRAMMAPANYO) WAT PETBURI PRASART DISTRICT SURIN
PROVINCE

พระครูสุวรรณจันทสรคุณ (คำสิงห์ จันทสโร)^๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาประวัติชีวิต ของพระครูประสาทพรหมคุณ (หงษ์พรหมปญโญ) ๒) ศึกษาหลักและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาท ๓) ศึกษาหลักและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูประสาทพรหมคุณ (หงษ์พรหมปญโญ) ผลการศึกษาพบว่า

พระครูประสาทพรหมคุณ (หงษ์พรหมปญโญ) พระมหาเถระที่มีจริยาวัตรตรงตามผู้นำความเจริญมาสู่ชนบท พระที่พัฒนาสังคมด้วยการส่งเสริมให้อนุรักษ์ ท่านมีเมตตาต่อประชาชนที่ไปพบและขอพรจากท่านอย่างไม่เลือกคนรวยหรือคนจน พระครูประสาทพรหมคุณเป็นพระมหาเถระที่มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส เอาใจใส่ในกิจการของคณะสงฆ์ไม่ว่าจะเป็นด้านการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งท่านให้การช่วยเหลือเกื้อกูลมาโดยตลอด โดยเฉพาะการอนุรักษป่าไม้เพื่อเอาไว้เป็นมรดกแก่ประเทศชาติ

หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นมีหลากหลายรูปแบบแล้วแต่ว่าพระสงฆ์สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านจะถนัดในการเผยแผ่ด้านใด เช่น การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส การสนทนาธรรม การแนะนำ การตอบปัญหาข้อข้องใจ และการแสดงธรรม เพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้อย่างแจ่มแจ้ง ส่วนหลักและวิธีการเผยแผ่ที่พระพุทธรเจ้าทรงใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นประกอบด้วย การสนทนาธรรม การตอบปัญหา การวางกฎเกณฑ์ข้อบังคับ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงใช้หลักและวิธีการดังกล่าวมานี้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์นั้นๆ

พระครูประสาทพรหมคุณ ท่านมีวิธีการสอนพุทธศาสนิกชนด้วยธรรมะง่ายๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันเช่นท่านสอนให้รักษาศีล ๕ ให้ความสำคัญบุญกตเวทิต่อผู้มีพระคุณ ให้ขยันในการ

^๑พุทธศาสนดharmaบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประกอบอาชีพที่สุจริต แม้ท่านจะเป็นพระเกจิที่มีลูกศิษย์สร้างวัตถุมงคลไปให้ท่านปลุกเสก แต่ท่านก็สอนผู้ที่นำวัตถุมงคลของท่านไปบูชาว่า ให้มีศีล ๕ ถ้าไม่มีศีล ๕ แล้ว วัตถุมงคลของท่านจะไม่ขลังไม่ศักดิ์สิทธิ์ ผู้ที่ได้วัตถุมงคลของท่านไปต้องมีศีล ๕ มีความกตัญญูทวนเวียนต่อผู้มีพระคุณ จะเห็นได้ว่าพระครูปราสาทพรหมคุณท่านเน้นหลักศีล ๕ และความกตัญญูทวนเวียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการอนุรักษ์ป่าไม้ เพื่อเป็นสมบัติมรดกไว้ให้แก่ลูกหลานสืบไป

คำสำคัญ: หลักและวิธีการเผยแผ่,

Abstract

The objectives of this research were to study 1) life of Phrakhruprasatphrommakhun (Hong Phrammapanyo) 2) principle and method of Theravada Buddhism propagation and 3) principle and method of Buddhism propagation of Phrakhruprasatphrommakhun (Hong Phrommapanyo). The findings of research are as follows;

Phrakhruprasatphrommakhun (Hong Phrammapanyo) is the elder monk who has got well religious conduct and conservation, and has brought growth to the community. He is merciful to the people who came to search blessing from him without bias. He has devoted himself in all works of the Sangha i.e. governing, education, propagation, public assistance, special education assistance, and community welfare. Besides, he encouraged people to preserve the forest for the country property.

There were various principles and methods of propagation in Theravada Buddhism. Different disciples of the Buddha had got different aptitudes in propagation of the Buddha's teachings such as conducting themselves to be admired, Dhamma discussion, advising, question answering, and Dhamma teaching. In term of the principles and methods of Dhamma propagation, the Buddha used appropriate ways of which suitable to the circumstances i.e. Dhamma discussion, answering question, and regulations.

Phrakhruprasatphrommakhun (Hong Phrammapanyo) has used simple method to teach Buddhist followers with daily life principles of Dhamma such as the five

precepts, gratefulness, and right livelihood, etc. Even though he concerns with sacred objects, he has taught his followers to use the sacred objects in the right way; that is to encourage themselves with the five precepts, gratefulness, and so on. It can be said that on the method of Dhamma dissemination, Phrakhruprasatphrommakhun (Hong Phrammapanyo) has emphasized on the five precepts and gratefulness, etc. He also preserves the forest for the next generation.

Keywords :principle and method of Buddhism propagation,

๑.บทนำ

พระสงฆ์สาวกคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการนำธรรมะอันเป็นหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า พระดำรัสที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระอริยสาวกในคราวที่ส่งออกไปเผยแผ่หลักธรรมครั้งแรกว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้ว จากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์แก่กกุลและความสุขแก่ทวยเทพ และมนุษย์”^๒ พระพุทธเจ้าได้มอบบทบาทสำคัญให้แก่พระสงฆ์ในการเผยแผ่พุทธศาสนา พระสงฆ์สาวกรุ่นแรกที่พระพุทธเจ้าส่งออกไปประกาศพระพุทธศาสนาล้วนแต่เป็นพระอริยสงฆ์ทำให้การประกาศพระศาสนาเป็นไปได้

อย่างรวดเร็วและมีผู้มีศรัทธาขอบวชและสมาทานเป็นอุบาสกอุบาสิกาเป็นจำนวนมาก

พระครูประสาทพรหมคุณ (หงษ์พรหมปัญโญ) แห่งวัดเพชรบุรี อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ เป็นพระมหาเถระที่เป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชนทั้งในเขตจังหวัดสุรินทร์ จังหวัดใกล้เคียงรวมถึงประชาชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ สาเหตุที่หลวงปู่หงษ์ เป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชนนั้น ก็เพราะหลวงปู่เป็นพระสาวกที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เป็นพระที่มีเมตตาสูงแก่ประชาชนทั่วไปไม่เลือกชั้นวรรณะ หลวงปู่ได้ช่วยเหลือประชาชนและคณะสงฆ์ในจังหวัดสุรินทร์อยู่เสมอมาทั้งในด้านการบริจาคทรัพย์เพื่อสาธารณะประโยชน์และการประพฤติปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดี การสอนธรรมอันเป็นหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อให้ประชาชนนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อความสุขของตนเอง ครอบครัวและความสงบร่มเย็นของสังคม หลักธรรมที่หลวงปู่เน้นให้นำไปประพฤติปฏิบัติ

^๒วิมหา. (ไทย) ๔/๓๒/๑๔๐.

เพื่อความสุขและความร่มเย็นของชีวิตก็คือหลัก
ของศีล ๕^๓ หลวงปู่จะเน้นอยู่เสมอให้ปฏิบัติ
ตามหลัก ศีล ๕ เพราะศีล ๕ เป็นหลัก
พื้นฐานในการดำเนินชีวิต

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาประวัติชีวิต
ปฏิบัติและบทรบรา ของพระครู
ประสาทพรหมคุณ (หงษ์พรหมปัญโญ)

๒.๒ เพื่อศึกษาหลักและวิธีการเผย
แผ่พระพุทธศาสนาในคัมภีร์พุทธศาสนา
เถรวาท

๒.๓ เพื่อศึกษาหลักและวิธีการเผย
แผ่ของพระครูประสาทพรหมคุณ (หงษ์
พรหมปัญโญ)

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิง
เอกสาร (Documentary Research) ซึ่งผู้วิจัย
ได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร
ดังต่อไปนี้

๓.๑ ขั้นสำรวจ
เอกสารเป็นขั้นการสำรวจเอกสารต่าง ๆ คือ
คัมภีร์พระไตรปิฎกทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับ

ภาษาไทย คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา รายงานการ
วิจัย วิทยานิพนธ์ ตำราวารสารและเอกสารอื่น
ที่เกี่ยวข้องเพื่อวางกรอบแนวคิดในการ
ดำเนินการวิจัย

๓.๒ ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัย
ได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการบันทึกข้อมูล
ดังนี้ คือ ย่อความให้ได้ใจความตรงตาม
ความหมายของข้อความเดิม บันทึกโดยถอด
ข้อความเป็นข้อความของวิจัยเอง คัดลอก
ข้อความเป็นข้อความของผู้วิจัยเอง คัดลอก
ข้อความเป็นข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิงเพื่อ
สนับสนุนความคิดของผู้วิจัย ข้อความที่เป็น
พุทธพจน์ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก

๓.๓ ขั้นตรวจสอบ
ความถูกต้องของข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว
ก่อนการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้ตรวจสอบเรียบเรียง
แล้วจึงนำมาจัดเรียงลำดับก่อนและหลังเรียง
ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำไปสู่ขั้นตอน
การวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓.๔ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์
ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

๓.๕ ขั้นสรุปผล เมื่อวิเคราะห์
ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จาก
วิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุปเพื่อนำไปสู่
ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัยต่อไป

๓.๖ ขั้นเขียนรายงานการวิจัย
ผู้วิจัยได้เขียนรายงานการวิจัยตามกรอบที่
กำหนดไว้ในคู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสาร

^๓พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรม
พุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๕),
หน้า ๒๔๕.

นิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔.สรุปผลการวิจัย

พระครูประสาทพรหมคุณ^๔ (หงษ์พรหมปญโญ) เป็นพระมหาเถระที่มีจริยาวัตรงดงาม ผู้นำความเจริญมาสู่ชนบท เป็นผู้ที่สงเคราะห์ประชาชนด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ที่ไปพึ่งบารมีท่านด้วยความเมตตา ในด้านคณะสงฆ์พระครูประสาทพรหมคุณได้เอาใจใส่ในกิจการคณะสงฆ์ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดเพชรบุรี อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์และเป็นอดีตเจ้าคณะตำบลทุ่งมน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ท่านได้ช่วยงานคณะสงฆ์ทั้งในด้านการปกครอง พระในวัดและในตำบลที่ปกครองด้วยความเรียบร้อย ในด้านการศึกษาได้ส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์ด้วยการมอบทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสงฆ์ที่เรียนนันทกรรมบาลีและพระภิกษุสงฆ์ที่เรียนในระดับอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตสุรินทร์ โดยการมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสงฆ์ที่ศึกษาเล่าเรียนอยู่อย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ท่านยังให้การอุปถัมภ์โรงเรียนในเขต

อำเภอทุ่งมน อำเภอปราสาทโดยการมอบทุนการศึกษาอยู่เสมอ พระครูประสาทพรหมคุณ (หงษ์พรหมปญโญ) ให้การสงเคราะห์แก่พุทธศาสนิกชนทั่วไปที่เดินทางไปกราบท่านที่วัด โดยการสอนหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การประพรมน้ำพุทธมนต์อาบนำมนต์สำหรับผู้ที่มีความทุกข์ทางใจ นอกจากการสงเคราะห์สังคมด้วยการอนุเคราะห์และสงเคราะห์ในด้านต่างๆแล้ว งานสังคมสงเคราะห์ที่เป็นงานที่โดดเด่นของพระครูประสาทพรหมคุณคือการร่วมกับกรมป่าไม้อนุรักษ์ป่า โดยท่านได้ร่วมอนุรักษ์ป่าตั้งแต่ปี ๒๕๒๖ โดยเฉพาะป่าสงวนแห่งชาติ “ป่ากำไสจาน” พื้นที่ประมาณ ๑๕,๖๐๐ ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ ๒ ตำบล คือ ตำบลทุ่งมนและตำบลสมุด โดยพิจารณาเห็นว่าถ้าไม่รักษาป่านี้ไว้ อนาคตจะไม่มีพื้นที่ป่าและสัตว์ป่าอาศัย ท่านจึงริเริ่มจ้างแรงงานท้องถิ่น สร้างลวดหนาม และได้นำหินซึ่งมีอยู่ทั่วไปในพื้นที่ให้นำหินมากองเรียงเป็นแถวล้อมรอบพื้นที่ป่าที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ ได้มอบเงินจำนวนหนึ่งให้กับราษฎรให้ช่วยฟื้นฟูสภาพป่าโดยให้ปลูกป่าทดแทนในวันสำคัญต่างๆ ทำให้สภาพป่ากลับคืนความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง เรียกป่าแห่งนี้ว่า “ป่าประกายเพชร” มีพื้นที่ประมาณ ๓๐๐ ไร่ พระครูประสาทพรหม

^๔ ยุทธนันต์ ประวรงค์, อธิธิ มงคล บารมี หลวงปู่หงษ์พรหมปญโญ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ สีสไทย, ๒๕๔๕), หน้า ๗.

คุณ (หงษ์พรหมปญโญ) เป็นพระมหาเถระที่มีบุคลิกภาพประกอบด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส มีเมตตาอยู่เสมอ ซึ่งเป็นที่ประทับใจของพุทธบริษัทที่พบเห็นหรือได้สนทนากับท่าน มีปฏิปทามักน้อย สันโดษ มีความเมตตาทั้งต่อมนุษย์และสัตว์เดรัจฉาน หลวงปู่หงส์ ท่านเป็นพระที่เน้นการพัฒนาสังคมทั้งด้านจิตใจและด้านวัตถุ ท่านเป็นพระที่อยู่ตามอัฐภาพไม่ต้องใช้จ่ายอะไรมาก แต่ที่ต้องจ่ายคือจ่ายเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ที่ท่านเน้นมากคือการรักษาศีล ๕ และการปลูกป่า การขุดสระ และการปล่อยชีวิตสัตว์

พระพุทธเจ้าทรงใช้รูปแบบและวิธีการเผยแผ่ที่หลากหลาย เพื่อให้หลักธรรมของพระองค์เข้าถึงจิตใจของประชาชนได้ โดยรูปแบบวิธีที่พระองค์ใช้มีดังนี้^๕ ๑) วิเคราะห์ผู้ฟัง พระองค์จะทรงศึกษาและเลือกบุคคลอย่างละเอียด จะเห็นได้จากพุทธกิจที่ทรงใช้ ๒) กำหนดรู้บริบทของผู้ฟัง พระพุทธองค์จะทรงกำหนดรู้ถึงคุณลักษณะภูมิหลังของผู้ฟัง เช่น เพศ วัย ฐานะ ความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม ชุมชน จารีต ประเพณี อุปนิสัย ระดับสติปัญญา เป็นต้น ๓) กำหนดเนื้อหาสาระที่จะทรงใช้สอน

ขั้นตอนการเลือกธรรมที่จะนำมาสอนนั้นนับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะว่าผู้ฟังย่อมมีความพร้อม มีคุณสมบัติบริบททางสังคมที่ต่างกัน มีอินทรีย์ที่แก่กล้าต่างกัน ๔) รูปแบบการนำเสนอ พระพุทธเจ้าทรงมีรูปแบบในการสอนมากมาย เช่น การสนทนา การบรรยาย และการตอบปัญหา เป็นต้น ๕) วิธีการนำเสนอ พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการนำเสนอที่หลากหลาย เช่น บางครั้งทรงใช้วิธียกอุปมาขึ้นเปรียบเทียบ บางครั้งใช้วิธีตอบปัญหา บางครั้งใช้วิธีเล่านิทานประกอบ เป็นต้น ๖) ลดส่วนที่เกินเพิ่มส่วนที่พร่อง การแสดงธรรมของพระพุทธเจ้ามุ่งประโยชน์เกื้อกูลและประโยชน์ต่อชาวโลกโดยอาศัยพระกรุณาธิคุณเป็นที่ตั้ง ๘) การประเมินผล พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีการประเมินผลในการแสดงธรรมทุกครั้งเมื่อจบการแสดงธรรมเทศนาแล้วจะเกิดคำว่า อัมมาภิสมโย คือ การได้บรรลุธรรมตามเหตุและปัจจัยส่วนคนที่อยู่ในที่ประชุมนั้นก็จักสามารถบรรลุคุณธรรมมากน้อยต่างกันไป

หลักธรรมที่พระครูประสาทพรหมคุณ (หงส์ พรหมปญโญ) ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคือหลักศีล ๕ ท่านสอนประชาชนที่ไปกราบขอพรจากท่านอยู่เสมอว่าทุกคนต้องมีศีล ๕ แม้จะได้วัตถุมงคลของท่านไป

^๕พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธวิธีในการสอน พิมพ์ครั้งที่ ๖ (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒.

แต่ถ้าไม่มีศีล ๕ ไม่มีคุณธรรม วัตถุมงคลของ
ท่านก็ไม่มีอานุภาพอะไร แต่ถ้ามีศีล ๕ มี
คุณธรรมแล้ว ชีวิตจะมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง

๕. สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา “ชีวิตและบทบาทการ
เผยแผ่ธรรมของพระครูประสาทพรหมคุณ(หงษ์
พรหมปญโญ) วัดเพชรบุรี อำเภอบราสาท
จังหวัดสุรินทร์” ทำให้ทราบปฏิปทาและบทบาท
ของพระครูประสาทพรหมคุณ ในการเผยแผ่
พระพุทธศาสนานั้น แม้พระครูประสาทพรหม

คุณ จะไม่ใช่พระนักเทศน์เหมือนพระนักเทศน์
ทั่วไป แต่พระครูประสาทพรหมคุณ เป็นพระนัก
เผยแผ่ เป็นพระนักปฏิบัติ หลักธรรมในการเผย
แผ่ของท่านคือหลักศีล ๕ ตลอดชีวิตการเป็น
สงฆ์เป็นพุทธสาวกของพระพุทธเจ้า ท่านสอน
และชี้แนะพุทธศาสนิกชนให้มีศีล ๕ ให้ประพฤติ
ปฏิบัติในหลักศีล ๕ เพราะศีล ๕ เป็นพื้นฐาน
ของการดำเนินชีวิต เป็นหลักธรรมที่สามารถ
ปฏิบัติได้และทำให้ชีวิตเจริญก้าวหน้าได้

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). พุทธวิธีในการสอน. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร:บริษัทพิมพ์สวดยจำกัด,
๒๕๕๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. ก ร ง เ ท พ ม ห า น ค ร :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ยุทธรินทร์ ประวงษ์. อิทธิ มงคล บารมี หลวงปู่หงษ์พรหมปญโญ. กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์ สี
ไทย, ๒๕๔๕.